

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ
KANUNU'NA GÖRE TARAFLARIN
HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

SELMİN BURCU ÖZTEKİN

2501161252

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ABUZER KENDİGELEN

İSTANBUL – 2021

ÖZ

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NA GÖRE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

SELMİN BURCU ÖZTEKİN

Ticari hayatın temelini oluşturan işletmeler, faaliyetlerini sürdürme amacıyla taşınır ya da taşınmaz varlıkları üzerinde rehin tesis ederek kredi temin etmekte ve faaliyetine devam edebilmektedir. Taşınır rehni tesisinde genel kuralın teslimine bağlı rehin olması, rehin ilişkisinin tarafları açısından çeşitli sorunları beraberinde getirdiğinden öğretide bağımsız bir ticari işletme rehni düzenlemesine yer verilmesi gerektiği ileri sürülmüş, belirtilen sakıncalar 28 Ocak 1972 tarihinde yayımlanarak uygulamaya geçirilen 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (“TİRK”) ile bertaraf edilmeye çalışılmıştır.

TİRK’in hem ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesisini zorunlu kılması hem de rehinli alacaklıya hakların kullanımı açısından yüklediği külfetler, getirilen rehin sisteminin istenen düzeyde tercih edilmemesine sebebiyet vermiştir. TİRK’in aksayan yönlerini düzeltme amacı ile Türk hukuk sistemi açısından pek çok yeni düzenlemeyi beraberinde getiren 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu(“TRK”) 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TRK’da yer alan düzenlemeler, ticari işlemlerde taşınır rehni açısından genel bir çerçeve belirtmekle birlikte rehin sözleşmesi taraflarının hak ve yükümlülükleri ile bu hakkın kullanımı hususunda bazı boşluklar barındırmaktadır. Bu boşluklar Kanun’un ikincil düzenlemeleri ya da genel hükümlere atıf yapılarak doldurulmaya çalışmış ise de bazı hakların kullanımının ikincil mevzuat ile ya da genel hükümlere atıf ile düzenlenmesi hukuk sistematığı açısından tartışma yaratmıştır. Çalışmamızda TRK’ya göre rehin tesis edilmesi halinde tarafların hak ve yükümlülükleri değerlendirilmiş, bunların ikincil mevzuat ya da genel hükümlere atıf ile düzenlenmesinin hukuk sistematığına uygunluğu tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rehin Sözleşmesi, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Taşınır Rehni, Ticari İşletme Rehni, Tacir, Lex Commissoria, Zilyetlik

ABSTRACT
RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE PARTIES
ACCORDING TO THE MOVABLE PLEDGE
IN COMMERCIAL TRANSACTIONS

SELMİN BURCU ÖZTEKİN

Businesses that form the basis of commercial life may obtain loans and continue their activities by establishing a pledge on their movable or immovable assets in order to maintain their activities. Since the general rule in the movable pledge facility is a pledge based on delivery and has brought about various problems in practice, it has been argued that an independent commercial enterprise pledge regulation shall be constitute in the doctrine therewith the Commercial Enterprise Pledge Law No. 1447 ("TIRK"), which aims to eliminate the mentioned problems, entered into force on 28 January 1972.

Though, both the obligation to establish a pledge on the entire commercial enterprise and the related costs and burdens imposed on the creditor, the implementation the TIRK was not be preferred at the desired level. Having regard to these deficiencies The Law on Pledge of Movable Properties in Commercial Transactions No. 6750 ("TRK"), which brought many new regulations in terms of the Turkish legal system, came into force on 1 January 2017.

Although the regulations of TRK specify a general framework, there are some legal gaps regarding the rights and obligations of the parties and the exercise of rights. These legal gaps have been tried to be filled by its secondary legislations or general provisions. In this context, regulating the exercise of these rights by secondary legislation or general provision brings various problems in terms of legal systematics. In our study, the rights and obligations of the parties have been reviewed according to the TRK and have been discussed the compatibility of the regulation of these by a secondary legislation with the legal systematics.

Key Words: Pledge Agreement, Movable Pledge in Commercial Transactions, Movable Pledge, Commercial Enterprise Pledge Law, Merchant, Lex Commissoria, Possession

ÖNSÖZ

TRK, taşınır rehninde teslimine bağlılık prensibinin istisnasını teşkil ederek sicilli bir taşınır rehni tesisine imkan veren, genel hukuk kaidelerinden ayrılan düzenlemeleri sebebiyle yürürlük tarihinden bu yana doktrinde ilgi gören bir konu olmuştur.

Özellikle Covid-19 salgınının KOBİ’ler üzerindeki etkilerinin tartışıldığı günlerde işletmelerin faaliyetlerinin sürekliliği açısından finansman ihtiyaçları daha da ön plana çıkmıştır. Meselenin güncelliği de göz önüne alınarak, TRK’nın teminat sağlama amacıyla tercih edilebilir olması, rehin sözleşmesi taraflarının hak ve yükümlülükleri dengesine bağlı olacağından tez konumuz “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Tarafların Hak ve Yükümlülükleri” olarak seçilmiştir.

Tez çalışmalarımın hayatımın zorlu olarak addedebileceğim bir dönemine denk gelmesi sebebiyle pek çok kişinin bu çalışmada desteği olmuştur. Öncelikle tez dönemimde hem idari hem akademik görevleri sebebiyle yoğun takvimine rağmen tez danışmanım olmayı kabul ederek beni onurlandıran, tez konusunun seçiminden içeriğine kadar ilgilenen, kıymetli vaktini ayıran tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Abuzer Kendigelen’e ve çalışmamda ihtiyaç duyduğum her anda yol gösterici görüşlerini benimle paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Serkan Ergüne’ye en içten şükranlarımı iletmek isterim.

Akademik çalışmalarımda desteğini esirgemeyen, aynı kürsüde beraber çalışma fırsatı bulduğum Prof. Dr. Ebru Ceylan’a teşekkürü borç bilirim.

Hayatımda sahip olduğum her şeyin esas mimarları olan aileme; kendisi ile meslektaş olmaktan onur duyduğum merhum annem Av. Alev Öztekin’e ve babam Naci Öztekin’e sonsuz teşekkürler. Lisans döneminden bu yana her sorunumda yanımda olan İÜ Genel Sekreter Yardımcısı Av. Tülin Tayşioğlu’na teşekkürlerimi iletirim.

İstanbul, 2021

Selmin Burcu Öztekin

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN GELİŞİMİ VE REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN GELİŞİMİ	3
A. Genel Olarak.....	3
B. Kanun Değişikliğine Duyulan İhtiyaca Yönelik Çalışmalar	7
II. REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI.....	18
A. Genel Olarak	18
1. Kredi Kuruluşları	20
a. Bankalar ve Finansal Kuruluşlar	21
b. 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Hakkında Kanun Uyarınca Finansal Kuruluşlar.....	22
c. Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurul ve Kuruluşlar	23
2. Tacir	25
a. Gerçek Kişiler	26
b. Tüzel Kişiler.....	30
c. Hakim Teşebbüs.....	32
d. Donatma İştiraki.....	33
3. Esnaf	34
4. Çiftçi	35
5. Üretici Örgütü	36
6. Serbest Meslek Erbabı	38
B. Üçüncü Kişinin Rehin Vermesi	40

C.	Rehin Sözleşmesinde Taraf Değişikliği.....	43
1.	Rehin Veren Değişmesi	43
2.	Rehinli Alacaklının Değişmesi	45

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ'NDE REHİN VERENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I.	REHİN VERENİN HAKLARI	48
A.	Doğrudan Zilyet Olma Hakkı	48
B.	Taşınırı Kullanma Hakkı	53
C.	Taşınır Varlık Üzerinde Tasarruf Hakkı	54
D.	Art Rehin Kurma Hakkı.....	57
1.	Genel Olarak	57
2.	İlerleme Sisteminin Tercih Edilmesi	59
3.	Sabit Dereceler Sisteminin Tercih Edilmesi.....	63
E.	Rehin Sicilden Terkinini İsteme Hakkı	67
II.	REHİN VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	69
A.	Koruyucu Tedbirleri Alma Yükümlülüğü	69
B.	Rehinli Taşınırın Değerini Koruyucu Giderleri Tazmin Etme Yükümlülüğü	70
C.	Değer Düşüren Tasarruflarda Bulunmama ve Değer Düşüren Tasarruflar Nedeniyle Tazminat Yükümlülüğü.....	71
D.	Rehinli Alacaklının Denetimine Katılma Yükümlülüğü.....	72
E.	Sicile Bildirim Yükümlülüğü.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KAPSAMINDA REHİNLİ ALACAKLININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I.	REHİNLİ ALACAKLININ HAKLARI	75
A.	Tescili Talep Hakkı.....	75
B.	Rehinli Taşınırın Değerini Korumaya İlişkin Önlem Alma Hakkı.....	77
C.	Giderleri Talep Etme Hakkı.....	81
D.	Alacak İçin Farklı Bir Güvence Gösterilmesini Talep Hakkı.....	82

E.	Ayni Hakları Koruyan Davaları Açma Hakkı	85
F.	Denetleme Hakkı	88
G.	Alt Rehin Kurma Hakkı.....	89
H.	Temerrüt Sonrası Haklarının Kullanımı	90
1.	Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri	95
a.	Şartlar	96
(i)	Birinci Derecede Alacaklı Olma.....	96
(ii)	Zilyetlik Devrine Elverişli Olma	98
(iii)	İlam veya İlam Niteliğinde Bir Belgeyi Haiz Olma	98
b.	Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Usulü.....	103
(i)	Takip Talebi.....	104
(ii)	Sıra Cetveli Düzenlenmesi.....	108
(iii)	Ödeme emri.....	109
(iv)	İcra Emri	110
c.	Mülkiyetin Devri Sonrası Yükümlülükler	112
d.	Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Talebinin Lex Commissoria Yasağı Bakımından Değerlendirilmesi.....	116
2.	Alacağın Varlık Yönetim Şirketlerine Devri	121
3.	Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanımı	124
4.	Genel Hükümlere Göre Takip Hakkı.....	127
II.	REHİNLİ ALACAKLININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	128
A.	Terkin Yükümlülüğü.....	128
B.	TRK m.14'te Öngörülen Hakların Sonraki Sıra veya Derecede Bulunan Rehinli Alacaklılar Tarafından Kullanılması Halinde Yükümlülükler.....	130
SONUÇ		134
KAYNAKÇA		143

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: aynı eser
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
Art.	: Artikel
Bs.	: Bası
Bank.	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
dpn.	: dipnot
Değer Tespit Yönetmeliği	: Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.T	: Erişim Tarihi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
m.	: madde
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MLST	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası Teminat İşlemlerinde Model Kanun
N.	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sicil Yönetmeliği	: Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği
TARES	: Rehinli Taşınır Sicili
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TİRK	: 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TRK	: 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNCITRAL	: the United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu)
Uygulama Yönetmeliği	: Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Ticari faaliyette bulunan kişilerin işletme faaliyetini sürdürülebilmesi finansmana erişim sağlamalarına bağlıdır. Bu amaçla Türk Medeni Kanunu'nda belirlenen teminatlardan yararlanılması bir seçenek olarak değerlendirilebilir; ancak özellikle taşınırлар açısından 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yer alan rehlin teslimine bağlı olmasına ilişkin genel kural çerçevesinde işletmenin faaliyetini sürdürmesi için gereken makine, teçhizat gibi taşınır niteliğindeki varlıklar rehne konu edildiği takdirde, zilyetliğin rehinli alacaklıya devredilmesi zorunluluğu sebebiyle bu taşınırларın rehin veren borçlu tarafından kullanımı mümkün olmadığından işletme faaliyetleri aksayacak ve sağlanan kredinin ödenmesi güç hale gelecektir. Belirtilen sakıncaların giderilmesi amacıyla yeni bir rehin sistemi oluşturularak sicilli bir menkul rehni imkanı sunan 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu¹ yürürlüğe girmiş ise de hem ticari işletmenin münferit unsurları üzerinde rehin tesisinin mümkün olmaması hem de alacaklıya yüklenen külfetler başta olmak üzere çeşitli sebeplerle yürürlükte kaldığı süre boyunca uygulamada istenen oranda tercih edilmemiştir.

TİRK'in kendisinden beklenen faydayı sağlayamaması üzerine uygulamada aksayan yönler tespit edilerek hazırlanan 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu², 28 Ekim 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. TRK'nın 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmesi ile TARES adı verilen aleni bir taşınır rehni sicilinin kurulması öngörülmüş, rehinli taşınırларın bir bütün olarak değil de birbirinden bağımsız olarak bu sicile tescil edilmesi ile rehin hakkı kurulabileceği düzenlenmiştir. (TRK m.8) Genel çerçeve her ne kadar TRK ile belirlenmiş ise de Kanun'un uygulamasına yönelik temerrüt sonrası hakların kullanımı, rehinli taşınır sicili

¹ RG. 28.07.1971, S.1909

² RG. 28.10.2016, S.29871

kuruluşu, rehne konu taşınırın değer tespiti gibi özellik arz eden konulara ikincil mevzuatlarda yer verilmiştir.

TRK’da yer alan düzenlemeler incelendiğinde belirlenen esasların taşınırlarda teslim bağli rehin ilkesinin bir istisnası olduğu ve Kanun’un amacı göz önüne alınarak herkes tarafından değıl belirli bir çevre tarafından kullanılabileceğı gözetilerek genel hukuk kurallarından farklı düzenlemeleri haiz olduğu açıktır. Hukuk sistematığı içerisinde kanuni düzenlemelerin çeşitli istisnaları barındırması mümkündür, ancak üzerinde tartışılması gereken, ticari işlemlerde taşınır rehni açısından pek çok istisnanın Kanun ile değıl ikincil mevzuat olarak belirttiğimiz Yönetmelikler ile düzenlenmesidir.

Çalışmamızın ilk bölümünde TRK’nın tarihçesinden kısaca bahsedilerek mevzuat değışikliğınin amacına yer verilmiştir. Yine bu bölümde, ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecek kişiler tanımlanarak rehin sözleşmesi taraflarının sözleşmenin kurulmasından sonra değışmesi hali incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ticari işlemlerde taşınır rehninde, rehin verenin rehne konu varlığı kendi zilyetliğinde tutabiliyor olması sebebiyle sahip olduğu haklar ile yükümlölükleri TİRK ve genel kanun niteliğindeki TMK ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde TRK uyarınca rehinli alacaklının sahip olduğu hak ve yükümlölükler, İİK ve TİRK ile farklılık arz eden yönleri vurgulanarak değılendirilmeye çalışılmış, ticari işlemlerde taşınır rehninde alacağın cebri icraya konu edilerek tahsilinden farklı olarak TRK ile getirilen rehin sistemi ile rehinli alacaklıya tanınan seçimlik haklar incelenmiş, bu hakların kullanım şartları ile sonuçlarına ilave olarak getirilen yeni sistemin aksayan yönleri açıklanarak tavsiye edilen çözümlere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN GELİŞİMİ VE REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU'NUN GELİŞİMİ

A. Genel Olarak

Bir borç ilişkisinde alacaklının, temin ettiği kredinin borçlu tarafından geri ödenme şansını artırma amacıyla “teminata” başvurusu mümkündür.³ Bu teminatlar, bir kimsenin başkasının borcu için alacaklıya karşı borç altına girmesi halinde kişisel teminat, bir kimsenin kendi borcuna ya da bir başkasının borcuna teminat olması amacıyla alacaklıya aynı bir hak⁴ kazandırması halinde ise aynı teminat olarak tezahür eder.⁵

Aynı teminatlardan biri olan rehin hakkı da hak sahibine, alacağını teminat altına alma amacıyla borçlu ya da üçüncü kişiye ait bir taşınır, taşınmaz ya da hak ve alacak

³ Haluk Nami Nomer, Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s.312; Inessa Love, Maria Soledad Martinez Peria, Sandeep Singh, “Collateral Registries For Movable Assets: Does Their Introduction Spur Firms’ Access To Bank Finance?” **Policy Research Working**, Paper No. 6477, World Bank, Washington, s.1, (çevrimiçi) <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/20.12.2020>.

⁴ “Aynı hakkın kişilerin eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyetini sağlayan ve bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilen bir hak olduğu” hususundaki tanım için bkz. M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, **Medeni Hukuk Giriş- Kaynaklar- Temel Kavramlar**, 26. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020, s.142. Roma döneminde çağdaş hukukun aksine, şahıs üzerindeki icranın daha sert olması ve söze daha fazla değer verilmesi sebebiyle şahsi güvencelerin daha sık kullanıldığı, aynı hakların kaydedildiği bir sicil bulunmaması sebebiyle aynı güvence yerine öncelikle mülkiyetin inançlı işlem ile devrinin tercih edildiği, daha sonrasında teslim gerektirmeyen “hypoteca”nın benimsendiği hususunda detaylı incelemeler için bkz. Bülent Tahiroğlu, **Roma Borçlar Hukuku**, İstanbul, Der Yayınları, 2005, s.176; Belgin Erdoğmuş, **Roma Eşya Hukuku**, İstanbul, Der Yayınları, 2015, s.121.

⁵ Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.312; Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s.541.

üzerinde rehin tesis etme ve alacağın tahsil edilmemesi halinde rehne konu varlığı cebri icra vasıtası ile satışa çıkararak alacağını bu satış bedelinden alma yetkisi verir.⁶

Rehin hukuku düzenlemelerinin esas kaynağını teşkil eden Türk Medeni Kanunu'nda taşınmaz rehni, kanunda öngörülen haller saklı kalmak kaydıyla TMK m.856'ya göre tapu siciline tescil ile kurulmaktadır. Taşınırılar üzerinde rehlin ise TMK m.939/1 uyarınca ayırık durumlar haricinde zilyetliğin alacaklıya devri ile tesis edilebileceği belirtilmiştir⁷, ilgili maddenin son fıkrasında Kanun'da öngörülen ayırık haller haricinde taşınırın fiilen yalnızca rehnedenin hakimiyetinde kaldığı sürece rehin hakkının doğmayacağı, TMK m.943/2'de ise rehin verenin, rehinli alacaklının rızası ile rehne konu taşınırın dolaysız zilyedi haline geldiğinde rehin hakkına ilişkin hükümlerin askıda olduğu⁸ düzenlenmiş, “teslime bağlılık” kurallarının sıkı bir şekilde uygulandığı görülmüştür. Daha açık bir anlatımla bu genel kural, rehin verenin dolaysız zilyetliğinin sona ermesi ile dolaysız zilyetliğin rehin alan veya tarafların anlaşması ile üçüncü bir kişiye⁹ devredilmesi şeklinde uygulanacaktır. Dolaysız

⁶ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay- Özdemir, **Eşya Hukuku**, 22. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s.1023-1024,881; Erol Cansel, **Türk Menkul Rehni Hukuku**, C.1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1967, s.11; Bülent Köprülü, Selim Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, 2. Bası, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982-1983, s.440; Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehni Özelliğiyle Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kuruluşu**, 2. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s.1; Burcu Karakuş Erbaş, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018, s. 26; Erdoğan, **a.g.e.**, s.118.

⁷ Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, N.428; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.264; Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1166; Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 8. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s.659; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.373; Gökhan Antalya, Faruk Acar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, Aristo Yayınları, 2017, s.1; Lale Sirmen “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim İlkeler”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Editörler: A. Lale Sirmen, A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.22; Hasan Erman, **Eşya Hukuku Dersleri**, 7. Baskı, İstanbul, Der Yayınları, 2017, s.175.

⁸ Askıda olma ile ifade edilmek istenenin “bu süre içinde rehinli alacaklının rehni paraya çevrilmesini isteyeceği, rehin konusu mal üzerinde rehinli alacaklı tekrar zilyetliği kazandığı andan itibaren, rehni hükümleri tekrar işlemeye başlayacağı ve rehni hükümlerinin askıda kalmış olmasının rehni sırası üzerinde etki yapmayacağı, rehni ilk kurulduğu andaki sırasını koruyacağına” ilişkin görüşü için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1167.

⁹ Üçüncü kişiye devrin de geçerli olduğuna ilişkin Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1169.

zilyetliğin rehin alan veya üçüncü bir kişiye devri kamuya açıklık prensibini sağlamakla birlikte aynı zamanda rehinli alacaklıyı da koruma amacı taşımaktadır.¹⁰

Teslime bağlı rehnin, rehin sözleşmesinin tarafları açısından sağladığı çeşitli faydalar mevcuttur. Bu açıdan rehin verenin, malın doğrudan zilyetliğini kazanma amacıyla borcunu daha çabuk ödemeyi çabalaması, rehin konusu üzerinde tasarrufta bulunamaması rehinli alacaklı açısından; rehin verenin zilyetliği devretmesi sebebiyle borç altına girerken daha tedbirli davranmaya sevk edilmesi ise rehin veren açısından sağlanan faydalara örnek verilebilir.¹¹ Ancak teslime bağlı rehnin sağladığı güvenceler bir yana, rehnin tesisi için rehne konu varlığının teslim olgusunun yarattığı olumsuzlukların ortaya çıkması üzerine rehin sözleşmesinin iki tarafını da memnun edecek bir yöntem bulunmaya çalışılmıştır.¹²

Anılan nedenlerle her ne kadar taşınır rehninde genel kural, zilyetliğin rehinli alacaklıya ya da üçüncü bir kişiye devri ise de, çeşitli istisnai durumların varlığı halinde teslimsiz taşınır rehni tesisi mümkün olabilecektir. Belirtilen istisnaların bir kısmı TMK’da bir kısmı ise farklı kanunlarda yer almaktadır.¹³ Bu düzenlemelere göre taşınır rehni tesisi, zilyetlik devri gerekmeksizin aleni bir sicile tescil edilmek suretiyle

¹⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s. 1152, Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.166-168; Erman, **a.g.e.**, s.175; Şeref Ertaş, **Eşya Hukuku**, İzmir, Barış Yayınları, 2016 s.579; Ali Eskiocak, **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s.7.

¹¹ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.466; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.168-169; Aslı Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2014, s.369-370.

¹² Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.370, Başak Şit İmamoğlu, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2017, s.4; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.2; Seza Reisoğlu, **Menkul İpoteği Teslimsiz Menkul Rehni**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1965, s.4-5; Esra Hamamcıoğlu, Argun Karamanlioğlu, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler, **YÜHFD**, C. XIII, S.2, 2016, s.98; Mehmet Tufan Ögüz, Motorlu Araç Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi” **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım, 2000, s.694-695.

¹³ Bu istisnaların yalnızca kanuni düzenlemenin varlığı halinde uygulanabileceği, kanuni düzenleme bulunmaksızın yorum ya da uygulama ile “olması gereken hukuktan” öteye bir çözüm olmanın ötesine gidemeyeceği konusunda bkz. Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s. 65.

gerçekleşebileceği gibi teslimsiz ve herhangi bir sicile tescil edilmeksizin de mümkün olabilecektir.^{14 15}

TMK m.940/1'e göre hayvan rehni ile ilgili hükmün ikinci fıkrasında düzenlenen "kanun gereğince bir sicile tescili zorunlu olan taşınır" bakımından Karayolları Trafik Kanunu kapsamında trafik siciline tescili zorunlu olan motorlu taşıtların rehni, Türk Ticaret Kanunu m.1012'de düzenlenen gemi rehni, 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu m.69 uyarınca hava araçlarının rehni ile 6750 sayılı TRK'da belirtilen taşınır varlıkların¹⁶ rehni, teslimsiz ve sicilli rehin haklarına örnek teşkil edebilecektir.¹⁷

6750 sayılı TRK'nın yürürlüğe girmesi ile 1447 sayılı TİRK mülga edilmiş; TİRK döneminde ticaret ya da esnaf ve sanatkarlar siciline kayıtlı işletmelerin belirli kurallar çerçevesinde bir kül halinde işletmelerini rehnetmesi yerini TRK'da sayılan rehne konu taşınır üzerinde ya da bunların borcu karşılamaması halinde ticari işletme ya

¹⁴ Teslimsiz sicilsiz taşınır rehnine ilişkin diğer kanunlarda yer alan düzenlemelere 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 12. maddesi ile 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun 13. maddesi örnek gösterilebilir. Bu grupta yer alan rehinlerin tesis edilmesi için herhangi bir tasarruf işlemi gerekmediği gibi herhangi bir sicile tescil de aranmayacaktır. (Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.378)

¹⁵ Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.65-69, 127-130; Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.377; Heinrich Honsell, Peter Vogt, Thomas Geiser, Bernhard Trauffer, **Kommentar zum Schweizerische Privatrecht**, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, 4. Auflage, Basel- Genf- München, 2011, Art. 884, N. 8 vd., Yazarlar teslim şartının bu günün ihtiyaçlarına uygun olmadığı için bazı sektörlerde alternatif finans ve teminat yollarının yaratıldığını (faktöring, finansal kiralama sözleşmeleri, alacak devirleri); ancak serbest meslek yapanların ve küçük işletme sahiplerinin ihtiyaçları için menkul rehninde sicile bağlı rehin kurulması yönünde yenilikler yapılması ihtiyacı olduğunu belirtmektedirler. Teslim şartının alacaklı bakımından faydaları ile rehin veren bakımından sakıncalarına ilişkin bkz. Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.167-169.

¹⁶ TRK uyarınca rehin hakkı tesis edilebilecek olan taşınır varlıklara ilişkin detaylı inceleme için bkz. Saibe Oktay Özdemir, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Editörler: A. Lale Sirmen, A. Barış Özbilen Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.53-83.

¹⁷ Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.375, Nami Barlas, "Yeni Medeni Kanunun Ayni Teminatlarla İlişkin Düzenlemeleri", **Makalelerim**, C.I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s.206; Tuba Akçura Karaman, **Gemi ve Hava Araçları İpoteği ve Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.46.

da esnaf işletmesinin tamamı üzerinde “Rehinli Taşınır Sicili” adı verilen sicile tescil edilmek suretiyle teslimsiz taşınır rehni tesisine bırakmıştır.¹⁸

B. Kanun Değişikliğine Duyulan İhtiyaca Yönelik Çalışmalar

Bahsettiğimiz üzere ticari hayat göz önüne alındığında, özellikle kredi ilişkileri çerçevesinde kredi temin eden banka gibi kredi kuruluşları, kredi vermek için bir işletmeye ilişkin işletme faaliyetine özgülenmiş bulunan bir taşınır var ise bu taşınırı teslim alarak ya da farklı bir ayni teminat ile alacağını güvence altına almak istemektedirler.¹⁹ Bu durum kredi kuruluşu açısından, kendi zilyetliğinde bulunan rehne konu malvarlığının değerini koruma, bakım ve muhafaza sorumluluğuna; rehin veren açısından ise işletme faaliyetlerinin devamı için kullandığı taşınırın ya da araç-gerecin rehinli alacaklıya teslimi sebebiyle ticari faaliyetinin aksamasına neden olduğundan tarafları gayrimenkul rehnine yönlendirmektedir.²⁰

Oysa yapılan bir araştırmaya göre ticari işletmelerin sermayelerinin %78’ini makine, ekipman veya alacaklarının, taşınmaz malvarlıklarının ise yalnızca %22’sini oluşturduğu görülmüştür.²¹ Bu halde kredi veren tarafların taşınmaz teminatı istemesi halinde, kredi alan tarafın esas malvarlığı değeri olan “taşınırlar” doğru kullanılamamakta ve “ölü malvarlığı” halini almaktadır.²²

¹⁸ Nomer, Ergüne, **a.g.e.** s.376-377.

¹⁹ Dünya Bankası işletme anketlerine göre alınan veriler incelendiğinde sağlanan kredilerin %75’inden fazlasında teminat istendiği görülmüştür. İlgili araştırma için bkz. Love, Martinez Peria, Singh, **a.g.m.** s.1.

²⁰ Ercüment Erdem, “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar” **Bankacılar Dergisi**, Yıl:22, S.76, 2011, s.42-60; Seza Reisoğlu, “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenlemeler” **Bankacılar Dergisi**, Yıl:14, S.47, 2003, s.107. Uygulamada işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmazın işletme sahibinin mülkiyetinde olması durumunda taşınmaz üzerinde tesis edilen ipotek ile TMK m.862 vd. uyarınca taşınmazdaki bütünleyici parçalar ile eklentilerin de rehin kapsamına sokularak taşınırlar açısından teslim şartının bertaraf edildiği; ancak işletmenin faaliyet gösterdiği taşınmazın farklı bir kişinin mülkiyetinde olması durumunda işletme sahibinin ipotek tesis etme hakkı olmaması sebebiyle işletmede kullanılan taşınırların ancak teslim bağli olarak rehnedilebileceği hususunda bkz. Ergüne, **Teslime Bağli Rehni**, s.69.

²¹ Love, Martinez Peria, Singh, **a.g.m.** s.1.

Bu açıklamalar çerçevesinde taşınır rehninden gereken faydayı sağlama amacı ile teslimine bağlı taşınır rehni yerine ticaret hayatına daha uygun bir alternatif bulmanın elzem olduğu ifade edilmiştir.²³ İlk olarak Fransız Hukuku'nda 1900'lü yılların başında özellikli bir ticari işletme rehni tesisinin uygulanabilirliği tartışılmıştır.²⁴ Alman Hukuku'nda ise teslimsiz taşınır rehni fikrinin benimsenmemesi sebebiyle borcun teminatı olarak inançlı işlem²⁵ ile ticaret hayatında kredi temin etme konusunda kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır.²⁶ Türkiye'de bu gereklilik karşısında öğretide bağımsız bir ticari işletme rehni kavramının kabul edilmesi, sicilli menkul rehni ya da menkul ipoteği²⁷ gibi fikirler ileri sürülmüş²⁸, bu çalışmalar çerçevesinde 21.07.1971

²² Heywood Fleisig, Mehnaz Safavian, Nuria de la Peña, **Reforming Collateral Laws to Expand Access to Finance**, Washington, World Bank, 2006, s.5.

²³ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 6. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019, s.191-192; Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 52; Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış ve Genişletilmiş 26. Basıdan Tıpkı Basım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2020, s.48; Alpay Antmen, **Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001, s.40; Ali Bozer, Celal Göle, **Ticari İşletme Hukuku**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020, s.49-52.

²⁴ Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2015**, s.53; Reisoğlu, **Menkul İpoteği**, s.40 vd.

²⁵ Genel olarak inançlı işlem, *“inananın güvence oluşturmak ya da yönetilmek amacıyla mal varlığı üzerinde bir hakkını, inanılana devretmesi ve inanılan tarafın da inanç anlaşmasındaki şartlara göre inanç konusunu kullanmasını, amaç tamamlandığında ise belirlenen usulde inanana iade etmesini kapsayan işlemler”* olarak tanımlanmıştır. Teminat amaçlı inançlı işlem ise *“inanan taraf malın mülkiyetini devrettiği ancak inanılan taraf ile aralarındaki mutabakat doğrultusunda inanılan tarafa olan borcun ödenmesi ile birlikte, taşınır mülkiyetinin devrini talep hususunda bir alacak hakkı oluşacağı ve borç ödeninceye kadar devre konu taşınır, inanan tarafta kaldığından bu taşınırı kullanmaya ve faydalanmaya devam edeceği işlem”* olarak tanımlanmaktadır. Tanımlamalar için bkz. Bilgehan Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015, s.373; Ergun Özsunay, **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968, s.34; Rona Serozan, Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminatın Temlik, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı**, İstanbul, Beta Yayınları, 2001, s.1002 vd.; Haluk Nami Nomer, *“Teminat Amaçlı Vefalı Satışlar ile İnanç Sözleşmeleri ve Lex Commisoria Yasağı”*, **Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan**, MÜHFD- HAD- 2016, C.22, S.3, s.2007-2015.

²⁶ Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2015**, s.53.

²⁷ Menkul ipoteği kavramının kullanımındaki çekincelere ilişkin Gülen Sinem Tek, **Ulaşım Araçları İpoteği**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2011, s.14- s.54; Menkul ipoteği kavramındaki alt ayrımlar için bkz. Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 502; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.7-8, dpn. 14; Reisoğlu, **Menkul İpoteği**, s.6. Yazara göre dar anlamda taşınır ipoteği sicile tescil ile rehin hakkının kazanıldığı durumları belirtmekte olup geniş anlamda taşınır ipoteği ise dolaysız zilyetliğin rehin verende bulunması halinde kurulan rehinleri geniş bir biçimde ifade etmek için kullanılmaktadır.

²⁸ Bülent Davran, **Teslim Şartlı Menkul Rehni- Sicilli Menkul Rehni, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası** (27 Nisan- 3 Mayıs 1959), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1960,

tarıhlı ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu 28.01.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TİRK'in yürürlüğe girmesini takiben 21. maddenin 6. fıkrası kapsamında Ticari İşletme Rehni Sicili Hakkında Tüzük ile Tüzüğün 19. maddesi kapsamında hazırlanan Ticari İşletme Rehni Sicili Tüzüğü'nün Uygulanması Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Başta TİRK olmak üzere belirtilen düzenlemelerin yürürlüğe girmesi ile birlikte ticari işletmenin bir bütün halinde rehnedilmesi ve ticari işletmeye dahil olan unsurların sicile tescil edilmek suretiyle rehin edilebilmesinin önü açılmış, zilyetliğinin alacaklıya ya da başka bir üçüncü kişiye devredilmesi zorunluluğuna istisna gelmiştir. Ancak TİRK'in yürürlükte kaldığı 45 senelik süre boyunca kanun kapsamının dar olması, ticari işletmenin bir bütün olarak rehnedilmesinin zorunlu olması ve bu sebeple de alacaklıların tüm taşınır tesisatı ve ekipmanlarının değerinin tespit edilebilmesi açısından ekspertiz yapması gibi uygulamada güçlük yaratan düzenlemeler, TİRK'in uygulamasını azaltmış ve ticari işletme rehninin tercih edilmemesine sebebiyet vermiştir.²⁹

Bunun üzerine 4952 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁰ ile sanayi işletmelerinin de ticari işletme rehni tesis edebilmesinin önü açılmış, TİRK m.3/1- (a) ve (b) bentlerinde yer alan taşınır ya da haklardan sadece bir veya birkaçının rehne konu edilebileceğine yer verilmiştir.³¹ Ancak bu değişikliklerin

s.161-182; Kanunlaşma süreci ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Antmen, **a.g.e**, s.43-46; Şaban Kayıhan, **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1996, s.12.

²⁹ Arkan, **a.g.e**, s.49; İlhan Helvacı, Sanayi İşletmelerine Ticari İşletme Rehni Üzerine (Ticari İşletme Rehni Kanunu Ek Madde 2), **İÜHF**, C.LXV, S.1, 2007, s. 273-276; Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı(1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu'na göre “*Kanunun uygulandığı esnada istatistikler incelendiğinden yalnızca 4927 ticari işletme rehni kurulduğu ve yaklaşık 45 yıllık yürürlük süresi içerisinde bu sayının oldukça az olduğu ifade edilmiştir.*” (çevrimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.mv_goruntule?pTutanakId=11721.

³⁰ R.G 23.07.2003, S. 2518.

³¹ İlgili değişiklikle ticari işletmeye dahil unsurların bir bütün olarak değil de ayrı ayrı rehne konu edilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu değişikliğe ilişkin gerekçe “*madde ile sanayi işletmelerinde menkul işletme tesisatına dahil olan makine, araç, alet ve motorlu nakil vasıtalarının tümünün rehin sözleşmesinde gösterilmesi zorunluluğu kaldırılmakta ve tesisatın her bir parasının rehne konu*

de geniş bir kitleye ulaşmaması ve rehin tesisine ilişkin katı kuralların devam etmesi ticari işletme rehnini cazip hale getirememiştir.³²

Kaynağını Amerikan hukukundan alan taşınır lar üzerinde sicile tescil ile rehin kurulabileceğine ilişkin düzenleme³³ diğer Avrupa ülkelerini de etkileyerek bu ülkelerin de kendi rehin hukuku düzenlemelerini gözden geçirerek yenilemelerine sebebiyet vermiştir. Bu çerçevede 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre son on yılda on sekiz ülkede taşınır rehni sicili kurulmuştur.³⁴ Kurulan siciller, tam bir yeknesaklık içerisinde olmayıp ülkelerin kendi teminat hukuku düzenlemelerine göre farklılıklar arz etmektedir.³⁵ Ülkelerin ulusal hukuklarını yenileştirme çabalarına ek olarak uluslararası kuruluşlar da teslimsiz taşınır rehni konusunda çalışmalar yapmıştır. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası tarafından hazırlanan Teminat

edilebilmesi imkanı getirilmektedir. Bu sayede işletmenin mevcut mal varlığını rehin göstermeksizin kredi almasına imkan sağlanmaktadır..” şeklinde belirtilmiştir. Ticari İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabi Kaynaklar, Bilgi Teknoloji Komisyonu Raporu(1/639), TBMM Yasama Dönemi 22, Yasama Yılı:1, Sıra Sayı:234, (çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss234m.htm>.

³² Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.193; Bozer, Göle, **a.g.e**, s.30.

³³ “1952 tarihli Uniform Commercial Code’un 9. maddesi 1998 tarihli değişiklik ile sicilli bir taşınır rehni öngörmüş olup bu düzenleme Kıta Avrupasına da örnek teşkil etmiştir.” (Giuliano G. Castellano, “Reforming Non-Possessory Secured Transactions Laws: A New Strategy?”, **The Modern Law Review**, C. LXXVIII, S. 4, 2015, s. 622, 629 (çevrimiçi) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-2230.12131>, 10.11.2020)

³⁴ Love, Martinez Peria, Singh, **a.g.m**, s.3.

³⁵ “Ancak bunların hepsinde tüm taşınır ların sicile tesciline ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Örneğin Fransız hukukunda sicil olmasına rağmen tescil zorunluluğu yoktur. Yine İngiliz hukukunda sicile tescil zorunluluğu olmakla birlikte mülkiyeti muhafaza kaydı gibi bazı kayıtların tescil zorunluluğunun dışında olduğu belirtilmiştir.” (Castellano, **a.g.e**, s.631); Belçika’da teslimsiz taşınır rehni düzenlemeleri bulunan özel bir kanun hazırlanmıştır. (çevrimiçi) <https://www.lexgo.be/en/papers/civil-law/securities-law/belgian-act-on-security-interests-in-movable-property-rules-for-operation-and-fees-for-users-of-the-national-pledge-register-114563.html>, 15.11.2020.

İşlemlerinde Model Kanun ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu Teminatlı İşlemlerde Model Kanunu³⁶ ile Kılavuzu³⁷ bu çalışmalardandır.

1447 sayılı TİRK, 6750 sayılı TRK'nın yürürlüğe girmesine kadar ticari işletme rehni olarak uygulanmış, uluslararası hukuktaki benzer gelişmelerden etkilenerek³⁸ ve TRK m.1'de belirtildiği üzere *“teslimsiz taşınır rehni kapsamının genişletilmesi, teslimsiz taşınır rehin hakkının kullanımının yaygınlaştırılması ile rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması ile finansmana erişim kolaylığı sağlaması”* gibi sebeplere dayanılarak kanun tadili yerine yeni bir kanun oluşturulması tercih edilmiştir.³⁹

Belirtilen amaç doğrultusunda 6750 sayılı TRK, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na tasarı⁴⁰ haline getirilerek TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nda kabul edilerek 28.10.2016 tarih ve S.29871 sayılı Resmi

³⁶ UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment, , 2017, (çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/documents/uncitral/en/mlst_guide_to_enactment_e.pdf, 21.1.2021.

³⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Secured Transactions, New York: **United Nations Publication**, (çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-08779_e_ebook.pdf, 21.1.2021.

³⁸ Her ne kadar Kanun gerekçesinde yer almasa da TRK'nın, UNCITRAL'in üye ülkelere tavsiye ettiği UNCITRAL Model Kanun'dan yararlanılarak oluşturulduğuna dair bkz. Ejder Yılmaz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.229; Özellikle Model Kanun m.80/1'de rehinli alacaklının, borçlunun temerrüdü halinde rehne konu varlığın mülkiyetin devrini talep edebileceğine ilişkin düzenleme ile TRK düzenlemeleri birbirine benzer niteliktedir; Model Kanun olarak hazırlanma sürecinde yararlanıldığı hususunda bu görüşü destekler nitelikteki değerlendirmeleri için bkz. Mehmet Mücahit Arvas, “Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 259.

³⁹ Hamamcıoğlu, Karamanlıoğlu, **a.g.m.**, s.98.

⁴⁰Tasarı için bkz. (çevrimiçi) https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=137909; Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 703 sayılı KHK ile “Ticaret Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir. (RG. 08.07.2018, S.30473)

Gazete’de yayımlanarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu olarak 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.^{41 42} (TRK m.20)

İlgili Kanun’un uygulanmaya başlaması ile Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik (“Uygulama Yönetmeliği”) ⁴³, Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği⁴⁴, Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik⁴⁵ yürürlüğe girmişse de esaslı yenilikler 7099 sayılı Yatırım Ortamlarının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁴⁶ ile meydana gelmiştir. TRK’da yer alan esasların 7099 sayılı Kanun ile değişmesini takiben Kanun ile uyumlu olması açısından ikincil mevzuatta da değişiklikler meydana gelmiştir. Bu kapsamda Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik⁴⁷ ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik⁴⁸, Rehinli Taşınır Sicil Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik⁴⁹, Ticari İşlemlerde Taşınır

⁴¹ 6750 sayılı Kanun’un 17. maddesi ile 21.07.1971 tarihli ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu yürürlükten kaldırılmış, Geçici 1. madde ile yürürlük tarihinden önce ticari işletme ya da esnaf işletmesi üzerinde tesis edilen rehinler açısından ilgili mevzuatın uygulanmasının devam edeceği belirtilmiştir. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun yürürlük tarihi olan 01.01.2017 tarihi itibarıyla ise ticari işletme rehni ancak bu Kanun’a göre tesis edilebilecektir.

⁴² TRK Geçici Madde 1.1.’de “*Bu Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmayacağı*” ifadesi yer almakta ise de Anayasa Mahkemesi’nin 11.04.2019 tarihli, 2019/9E. - 2019/27 K. Sayılı kararında (RG yayım tarihi: 17.05.2019) “*ilgili hükümde yer alan “dava” ifadesini TİRK ile TRK’da yer alan ceza hükümlerinin farklı olması ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun yürürlükte olduğu tarihte görülmekte olan davalara uygulanmayacağına ilişkin hükmün uluslararası hukukta lehe kanun uygulamasının suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir parçası olduğunu, bunun Anayasa m.2-10 ve 38. maddelerine aykırılık teşkil edeceğini, TİRK ve TRK’nın adli para cezası öngören hükümleri incelendiğinde lehe kanun uygulanmasına aykırılık teşkil edeceğinden Geçici madde 1/f.1’de “dava” ifadesinin yer almasını Anayasa m.2’ye aykırı görerek iptal edildiği*” belirtilmiştir.

⁴³ RG. 31.12.2016, S. 29935.

⁴⁴ RG. 31.12.2016, S. 29935.

⁴⁵ RG. 31.12.2016, S. 29935.

⁴⁶ RG. 10.03.2018, S. 30356, Kabul Tarihi: 15.02.2018.

⁴⁷ RG. 22.05.2018, S. 30428.

⁴⁸ RG. 22.05.2018, S. 30428.

⁴⁹ RG. 22.05.2018, S. 30428.

Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik⁵⁰ yayımlanmıştır.

TRK ile TİRK'in özü itibarıyla aynı amaçlara yönelik düzenlemeler olmasına rağmen iki Kanun karşılaştırıldığında sistemselsel olarak ayrılan yönler olduğu görülmektedir. TRK'nın amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesi *“teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi, taşınır rehlinde aleniyetin sağlanması ile rehlin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır”*⁵¹ doğrultusunda iki Kanun'un farklılık arz eden yönleri ile mevzuat değişikliğinin amaçlarına kısaca değinmek gerekecektir.

İki düzenleme arasında ilk değinilmesi gereken TİRK'te yer almayan ve rehin hakkının aleniyetini sağlaması açısından TRK m.8/1 uyarınca bağımsız bir özel sicil niteliğindeki Rehinli Taşınır Sicili⁵² kurulmasıdır.

TİRK'te özel bir sicil bulunmadığından ticari işletme rehinden doğan haklar ticari işletmenin kayıtlı olduğu Esnaf ve Sanatkarlar Sicili ya da Ticaret Sicili'ne tescil edilmekte ve aleniyet bu şekilde sağlanmaktaydı. Ancak TİRK m.9/2 uyarınca üçüncü kişilere karşı bu hakkın ileri sürülmesi sicil çevresi dahilinde mümkün olmakta,

⁵⁰ RG. 22.05.2018, S. 30428.

⁵¹ TRK'da yer alan hükümlerin Kanun'da belirtilen bu amacı gerçekleştirmeye elverişli olmadığı ve özel hukukun temel ilkeleri ile bağdaşmadığına ilişkin yorumlar için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.4-5; Yeni bir kanun yapılmasından ziyade TİRK'in aksayan yönlerinin düzeltilmesinin daha uygun olacağı hususunda bkz. Arkan, **a.g.e.**, s.51.

⁵² TRK'nın tanımlar başlıklı 2. maddesinde Rehinli Taşınır Sicili *“Bakanlık tarafından kurulan ya da kurdurulan ve mevzuatı uyarınca kendi özel siciline tescili zorunlu olanlar dışındaki taşınır varlıklar üzerinde, bu Kanun kapsamında tesis edilecek rehinlere ilişkin tescil, terkin, değişiklik gibi tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirildiği ve sunulduğu merkezi ve aleni sicil”* olarak tanımlanarak Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m.4/1-k hükmünde rehin sözleşmelerinde meydana gelen değişiklikler, terkin ya da tescil işlemi, rehinli taşınır varlık ile rehin hakkının devri ve boşalan dereceye geçme hakkının tescili ile tescil edilen hususların sorgulanması ve bunlara ilişkin belge oluşturulması işlemlerinin gerçekleştirildiği Taşınır Rehin Sicil Sistemi *“TARES”* olarak adlandırılmış olup Ticaret Bakanlığı ile Türkiye Noterler Birliği arasındaki Sicil Merkezi görevinin Türkiye Noterler Birliği tarafından, rehin sözleşmelerine ilişkin işlemlerin ise noterlikler tarafından yerine getirileceğine ilişkin bir protokol imzalanmıştır. Bkz. Türkiye Noterler Birliği Başkanlığının 28.12.2016 tarih ve 22964 sayılı yazısı, (çevrimiçi) <http://cdn01.tnb.org.tr/uygulama/tares/genelyazi195.pdf>, 07.07.2019.

yalnızca ticari işletme/esnaf işletmesinin kayıtlı olduğu sicil çevresi açısından hak sahibine bir koruma sağlamaktaydı. Taşınmazlar açısından tapu sicili, teslim bağli rehinde ise zilyetlik ile sağlanan aleniyet ilkesi (TMK m.939), TRK'nın yürürlüğe girmesi ile TRK'ya göre tesis edilen rehinler bakımından Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil ile gerçekleşecektir. Böylelikle TRK ile getirilen Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil, teslim bağli taşınır rehni tesisine istisna getirmiş, bu sicile yapılan tescil ile kamuya açıklık sağlanmıştır.⁵³ Bu minvalde kurulacak rehin hakkının hukuki sebebini oluşturan rehin sözleşmesinin imzalanmasını takiben bu hakkın tescili talep edilebilecektir.⁵⁴

7099 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Rehinli Taşınır Sicili'ne yapılan tescilin üçüncü kişilere karşı herhangi bir sicil bölgesi ile sınırlı olmaksızın ileri sürülebileceği ve iyiniyeti kaldırıcı bir etkisi olduğu görülmekteyken 7099 sayılı Kanun m.29'da yapılan ve TRK m.7'yi değiştiren düzenleme ile taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi beklenemeyecek olan üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağı belirtilmiştir.⁵⁵

Bir diğer önem arz eden değişiklik, teslimsiz taşınır rehninin tercih edilmesinin yaygınlaştırılması amacıyla rehin sözleşmesinin tarafı olabilecek kişilerin genişletilmesidir. Şüphesiz ki TİRK döneminde esnaf ve tacirlerin kendi aralarında rehin sözleşmesi imzalaması mümkün olmadığından rehin sözleşmesi tarafları sınırlıydı⁵⁶, ancak TRK'nın yürürlüğe girmesi esnaf ve tacirlerin de kendi aralarında

⁵³ Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s.74.

⁵⁴ Diğer sicilli taşınır rehinlerinde olduğu gibi rehin veren ile rehinli alacaklı arasında yapılan rehin sözleşmesinde, borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemin iç içe girmiş olduğu; rehin sözleşmesinde hem tarafların rehin kurmaya yönelik taahhütlerinin bulunduğu hem de rehin hakkının kurulmasına yönelik irade uyuşmasının yer aldığı, ancak aynı sözleşmenin hükümlerini doğurması için sicile tescil edilmesi gerektiği hususundaki görüşleri için bkz. Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s.66, s.83. Yazara göre tescilin yapılması için elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesi güvenli elektronik imza ile onaylanmalı; yazılı olarak hazırlanmış ise sözleşme ya sicil yetkilisi huzurunda imzalanmalı ya da imzalar noterce onaylanmalıdır. Bu durumda rehin sözleşmesinde tasarruf işlemi ve borçlandırıcı işlem iç içe girer.

⁵⁵ Sicilin etkisi hakkında detaylı açıklamalarımız için çalışmamızda bkz. s.50-52.

rehin sözleşmesi yapabilmesine imkan tanımakta; tarafların genişletilmesi Kanun gerekçesinde belirtilen teslimsiz taşınır rehlinin güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması amacı ile uyum arz etmektedir.⁵⁷ Kanun gerekçesinde ve ilgili değişikliklerin Komisyon’da görüşüldüğü esnada finansmana erişimin kolaylaştırılması hususunun KOBİ’lerin⁵⁸ faaliyetleri göz önüne alınarak ele alınmış olduğu görülmektedir. Bu minvalde ulusal ekonominin gelişmesi açısından KOBİ’lerin önemi vurgulanarak KOBİ’lerin gelişmesi, korunması amaçlanarak bu işletmelerin faaliyetini ve devamlılığını olumsuz yönde etkileyen hususların finansmana ulaşım temelinde olduğu vurgulanmıştır.⁵⁹

Teslimsiz taşınır rehni uygulamasını arttırma amacına yönelik TRK ile getirilen bir diğer değişiklik, rehin sözleşmesine konu olabilecek varlıkların genişletilmesidir.

⁵⁶ TİRK döneminde rehin sözleşmesinin kredi kuruluşu olduğu hallerde rehin veren olmak için ticari işletme ya da esnaf işletmesinin maliki olmak gerekiyordu, malik olmayan esnaf ya da tacirler rehin sözleşmesinin tarafı olamamaktaydı. (TİRK m.2)

⁵⁷ TRK m.3’ün gerekçesinde “*Tacir ve esnafın yatırımlarının karşılıklı destekleyebilmelerine yönelik bir imkan oluşturma*” amacı vurgulanmıştır. (Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı TBMM Sanayii, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu Madde Gerekçeleri (çevrimiçi) https://www.kanunum.com/file/cid3128185_vid11210691_fid835707_10.10.2020); Celal Göle, Gökhan Aydoğan, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, **BATİDER**, 2017, C.XXXIII, S.1, s.11; İbrahim Dursun, “Küçük ve Orta boy Ölçekli İşletmelerin Finansmana Erişim Sorunu ve Nedenleri”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C.2, S.1, 2016, s.6.

⁵⁸ KOBİ’ler 18.11.2005 tarihli ve 25997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik m.4-5 uyarınca “İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimler veya girişimler KOBİ olarak adlandırılmakta olup sınıflandırması ise şu şekildedir;

“a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri üç milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.” olarak tanımlanmakta ve sınıflandırılmaktadır.

⁵⁹ Kanun gerekçesinde özellikle KOBİ’lerin finansmanına ilişkin vurgu yapılmasının nedeni KOBİ’lerin büyük şirketlere nazaran daha fazla finansmana erişim sıkıntısı çekmeleridir. (Göle, Aydoğan, **a.g.m**, s.11); TMK’nın rehin tesisine yönelik hükümlerinin de varlığını devam ettirmesi sebebiyle çok başlı bir sistem oluşturulmasının TRK ile getirilen en büyük sorun olduğu ve farklı düzenlemelere göre taşınır rehni tesis edilmesinin karışıklık yaratacağı hususunda bkz. Şebnem Akipek Öcal, Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerdeki Şekil, **KÜHFD**, Haziran 2017, C.5, S.1, s.92.

TÜRK döneminde ticari işletmenin münferit unsurları ticari işletmeden bağımsız olarak rehnedilememekte, ticari işletme ancak bütün olarak rehne konu edilebilmekteydi.

Rehinle teminat altına alınmak istenen borç tutarının çok yüksek olmadığı hallerde, ticari işletmenin bir bütün olarak rehne konu edilmesi pratik bir yöntem olmayacağından bu ve bunun gibi uygulamaya yönelik olumsuzlukları karşısında ticari işletme rehni yerine, teminat amaçlı inanca devir, mülkiyeti saklı tutma kaydıyla satış gibi yöntemler tercih edilmekteydi.⁶⁰ Bu tercih göz önüne alınarak TRK m.5'te üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıklar genişletilmiş; taşınırlara ek olarak alacaklar, fikri sınai mülkiyete konu haklar, hammadde, lisans ve ruhsatlar, kira gelirleri, kiracılık hakkı, ticari plaka ve ticari hat, stoklar gibi unsurlar da bu Kanuna göre tesis edilen rehinlere konu olabileceğinden tüm esnaf ya da ticari işletme üzerinde rehin tesis edilmesi zorunluluk olmaktan çıkmıştır. 7099 sayılı Kanun m.28 ile TRK m.5'e eklenen *“benzeri her türlü taşınır varlık ve hakkın”* rehne konu edilmesine ilişkin değişiklik ile TRK m.5'te tek tek belirtilen sınırlamalar haricinde de TRK kapsamında rehin tesis edilebileceği anlaşılmaktadır.⁶¹ Öte yandan işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi sınırlandırılarak TRK uyarınca rehin tesis edilebilen taşınırın borcu karşılması halinde işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulamayacağı belirtilmiştir.^{62 63} (TRK m.5/2)

⁶⁰ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.369 vd.

⁶¹ “Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” ifadesinin TMK kapsamında taşınır rehni hükümlerini oldukça daralttığı ve Kanun'un taşınmazlar dışındaki her taşınır varlık ve hakkın finansman amacıyla rehin konusu olmasına yönelik düzenlemeler olduğu yönünde bkz. Oktay Özdemir, **Sempozyum**, s.56-58; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.70. Yazara göre rehin kapsamı belirlilik ilkesini zedeleme pahasına oldukça genişletilmiştir.

⁶² Benzer nitelikte bir sınırlama Uygulama Yönetmeliği m. 17/3'te *“Borç miktarının belirli olması halinde 11 inci maddede yer alan diğer taşınır varlıklardan biri veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tümü üzerinde rehin kurulamaz.”* şeklinde belirtilmiştir. Kanun'da yer almayan bir sınırlamanın Yönetmelik ile getirilmesi sebebiyle uygulanabilir olmadığı yönünde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.33; Arkan, **a.g.e.**, s.50-51.

⁶³ Ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edebilecek tarafların mutlaka TRK çerçevesinde rehin tesis etme zorunluluğu olmadığı, TMK uyarınca da taşınır rehni kurabilecekleri; yalnızca işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilecek hallerde TRK'ya göre ilerlenmesinin zorunlu olduğu, zira tüm işletme üzerinde rehin tesisinin belirlilik ilkesine aykırı olacağı hususunda bkz. Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.71.

İlgili Kanun ile meydana gelen bir diğer yenilik TRK'nın amaç başlıklı 1. maddesinde de belirtildiği üzere rehnin paraya çevrilmesi hususunda alternatif imkanların belirlenmesi vasıtasıyla finansmana erişimin sağlanmasıdır. TİRK döneminde alternatif bir rehnin paraya çevrilmesi metodu düzenlenmemiş, alacaklının klasik icra hukuku anlamında rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatarak alacağına ulaşması söz konusu iken TRK ile çeşitli koşulların varlığı halinde rehinli alacaklıya rehne konu varlığın mülkiyetin devrini talep etme, alacağı varlık yönetim şirketine devretme ya da rehne konu taşınırın kiralama ve lisans hakkını kullanma yetkisi tanınmıştır.⁶⁴

Bununla birlikte, rehin hakkının terkin halinde rehin veren açısından kolaylık sağlanmıştır.⁶⁵ TRK m.15/1 uyarınca alacağın sona ermesi halinde rehinli alacaklının yabancı hukuka tabi kişilerden olması halinde otuz, Türk hukukuna tabi kişilerden olması halinde ise on beş işgünü içerisinde rehin hakkını terkin ettirmesi gerekmektedir. Rehinli alacaklının belirlenen süreler içerisinde rehin hakkını terkin ettirmemesi halinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından rehinli alacaklı aleyhine teminat altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezasına hükmedileceği, borcunu ödemiş olan ve bunu belgelendirebilen borçlunun terkin talebinde bulunabileceği öngörülmüştür.⁶⁶ (TRK m.15/3)

Son olarak TRK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte hüküm bulunmayan hallerde uygulanacak düzenlemelere ilişkin değişiklikten bahsedilmesi gerekecektir. TİRK'in

⁶⁴ Konuya ilişkin detaylı düzenlemeler için bkz. s.104 vd.

⁶⁵ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.3; Damla Gürpınar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri, **DEÜHFD**, C.19, S.1, 2017, s.144.

⁶⁶ TİRK'in yürürlükte olduğu dönemde borçluya doğrudan sicile başvuru hakkı verilmediğinden alacağın sona ermesi halinde işletme sahibi, alacaklıdan Ticaret ya da Esnaf ve Sanatkarlar Sicili'nde tescil edilmiş rehin hakkının terkinini talep edebilmekteydi. Taşınmaz rehninde, rehin terkininin alacaklı tarafından talep edilmediği durumlarda rehin veren bizzat terkin talebinde bulunamıyor, ipoteğin fekki davası açmak durumunda kalıyordu. (Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.211 dpn.883); Taşınmaz rehninde, alacağın ödenmesi ancak rehnin terkin edilmemesi durumunda rehin varlığını şekli olarak sürdüreceğinden TMK m.883'te belirtilen alacaklı ile rehin verenin terkinine ilişkin mutabakatı olmasa bile TMK m.1025 uyarınca yolsuz tescil davası açılabilmesi gerektiği hususunda bkz. Gürpınar, **Ayrılan Yönler**, s.136.

aksine TRK m.18 ile Uygulama Yönetmeliği'nin 42. maddesinde bu mevzuatlarda hüküm bulunmayan hallerde Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin düzenlemeleri ile birlikte İcra İflas Kanunu'nun ipoteğin paraya çevrilmesine yönelik maddelerin kıyasen uygulanacağı ifade edilmiştir.⁶⁷

II. REHİN SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

A. Genel Olarak

TRK m.3'e göre rehin sözleşmesi kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek mensubu gerçek ve tüzel kişiler arasında; ya da tacir ve/veya esnaf arasında akdedilmektedir. İlgili hüküm hangi tarafın rehinli alacaklı, hangi tarafın rehin veren olacağını açıkça düzenlememiş, Uygulama Yönetmeliği'nin 10. maddesi incelendiğinde ise rehin sözleşmesinin rehinli alacaklısının kredi kuruluşu veya tacir/esnaf olmasına göre karşı tarafın değiştiği görülmüştür. Rehinli alacaklının kredi kuruluşu olduğu hallerde rehin sözleşmesinin karşı tarafı tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişi olacaktır. Rehinli alacaklının tacir veya esnaf olduğu hallerde ise rehin sözleşmesinin karşı tarafı yine esnaf veya tacir olabilecektir.

İlgili düzenlemeler çerçevesinde çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek veya tüzel kişilerin tacir veya esnaf olmadığı hallerde yalnızca kredi kuruluşları ile rehin sözleşmesi tesis edebileceği söylenebilecektir.⁶⁸

⁶⁷ TİRK m.17'de "ticari işletme ile münferit unsurlarının paraya çevrilmesinde İcra İflas Kanunu'nun taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerinin" uygulanacağı belirtilmişti. Yine 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde TRK m.18'de hüküm bulunmayan hallerde taşınır rehnine ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı düzenlenmekteydi. TİRK bakımından taşınır rehni atfının isabetli olduğu hususunda bkz. Şeref Ertaş, Tescilli Taşınır Rehinleri, **Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan**, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergi, C.8, Özel sayı, 2013, s.1172; Gürpınar, **Ayrılan Yönler**, s.137, dpn.42; Aksi yönde Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s. 45-50.

⁶⁸ Bkz. Göle, Aydoğan, **a.g.m**, s.14-15.

TİRK döneminde rehinli alacaklı “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiler” ve “kooperatifler” olabilmekteyken “ilgili sicile kayıtlı esnaf işletmesi veya ticari işletmenin maliki” ise rehin veren sıfatıyla ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabilmekteydi.

Görüldüğü üzere TİRK’nın yürürlükte olduğu dönemde, ticari işletme rehninin TMK’nın teslimine bağlı taşınır rehnine istisna teşkil etmesi ve bu istisnanın çok geniş kitlelerce uygulanmasını önleme ile rehin sözleşmesinin güvenilir taraflarla yapılmasına olanak sağlama amacına binaen rehinli alacaklıların kapsamı dar bir şekilde belirtilmiş idi.⁶⁹ Ancak TRK’nın 1. maddesinde belirtilen “teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması ve özellikle KOBİ’lerin (küçük ve orta büyüklükte işletmeler) finansmana erişimini kolaylaştırma amacı” ile uyumlu olarak rehin sözleşmesi taraflarının genişletildiği görülmektedir.⁷⁰ Bu değişiklik ile tacirler ve esnaflar da rehin sözleşmesi tarafları kapsamına alınarak bu kişilerin birbiriyle iş yapması durumunda alacaklarının teminatlarını kendilerine ait eşyalar vasıtasıyla sağlamalarının amaçlandığı da söylenebilecektir.⁷¹

UNCITRAL Model Kanunu, TRK ile karşılaştırıldığında, m.2/f.1 (o) ve (f) bentlerine göre teminat sözleşmesine taraf olabilecek kişiler bakımından bir sınırlama öngörülmediği⁷² ve TRK’dan daha geniş bir çevre tarafından kullanılabilceği söylenebilecektir. Ancak her ne kadar UNCITRAL Model Kanun’a kıyasla TRK’da rehin sözleşmesi tarafları sınırlı olarak belirtilmişse dahi, doktrinde rehin sözleşmesi taraflarının bu denli genişletilmesi ile teslimsiz taşınır rehninin istisnai yapısının dikkate alınmadığı, alacaklının korunması ve güvenilir teminat gibi işlevlerin arka

⁶⁹ Reisoğlu, **Sorunlar**, s.13; Arkan, **a.g.e.**, s. 50, dñn.3; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.11; Erten, **a.g.e.**, s.10.

⁷⁰ Zühtü Aytaç, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu** 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 85; Süleyman Kandemir, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.20.

⁷¹ Aytaç, **Sempozyum**, s.86-87.

⁷² Hamamcıoğlu, Karamanlıoğlu, **a.g.m.**, s.117; aynı yönde bkz. MLST m.2-3 (çevrimiçi).

plana itildiği iddia edilmektedir.⁷³ Ayrıca tarafların bu denli geniş düzenlenmesinin, kredi yasal olmayan yollarla teminine imkan sağlaması ve tefecilik faaliyeti olarak değerlendirilme ihtimali karşısında sakıncalı olduğu öğretide haklı olarak ileri sürülmüştür.⁷⁴ Kanaatimizce de rehin sözleşmesi taraflarının TİRK'e oranla genişletilmesi, TRK'nın finansmana erişim kolaylığı sağlama amacı ile uyumlu olsa da uzun vadede taraflara ilişkin nitelikli bir sınırlama olmamasına bağlı olarak rehne güvenilirliğin azalması ve bu güvensizliğin TRK'nın tercih edilmemesine sebebiyet vermesi mümkündür. Öte yandan tacirlerin veya esnafın ticari faaliyetleri ile bağlantılı ve devamlılık arz edecek şekilde taşınır rehni kurması ve rehin karşılığında kazanç elde etme gayesi ile ödünç para vermesinin diğer suç unsurlarının varlığı halinde “tefecilik” olarak değerlendirilebileceği göz önüne alınmalıdır.⁷⁵

Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında bu bölümde kredi kuruluşları, tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ve serbest meslek mensubu kişilere kısaca değinilecektir.

1. Kredi Kuruluşları

TRK'nın tanımları düzenlediği 2. maddesinde kredi kuruluşları “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren bankalar ve finansal kuruluşlar, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar” olarak ifade edilerek TRK m.3 ve Uygulama Yönetmeliği m.10 uyarınca rehin sözleşmesinin tarafı olarak düzenlenmiştir.

İlga edilen TİRK döneminde ise kredi kuruluşları “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri” olarak tanımlanmış (TİRK m.2), rehinli alacaklı

⁷³ Arkan, **a.g.e**, s.54; Göle, Aydoğan, **a.g.m**, s.17; Aytaç, **Sempozyum**, s.88.

⁷⁴ Aytaç, **Sempozyum**, s.88-89. Yazar konuyla ilgili değerlendirmesinde “TRK m.16/2’ de ilgili kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir taşınırın rehnedilmesi suretiyle ödünç para verme işini devamlı yapan kişinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 241. maddesine göre cezalandırılacağına ilişkin hükmün tam da bu sebeple Kanun’da düzenlendiğine” yer vermiştir.

⁷⁵ Aynı yönde Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.22.

olabilecek kişilere kredi kuruluşları haricinde “*kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler*” ve “*kooperatifler*” de eklenmişti. Ancak kredi müessesesi kavramının ilgili kanunda tanımlanmaması sebebiyle ifade edilmek istenen⁷⁶ doktrinde tartışılmakta ve yorumlama yoluyla tespit edilmeye çalışılmaktaydı.⁷⁷ TRK’nın yürürlüğe girmesi ile bu belirsizlik sona erdiği finansman şirketleri ile faktöring şirketlerinin⁷⁸ de finansman sağlama açısından kredi kuruluşu olarak değerlendirildiği görülmektedir.

a. Bankalar ve Finansal Kuruluşlar

TRK uyarınca “kredi kuruluşları” rehin sözleşmesinin tarafı olarak belirtilmiş, TRK tanımlar başlıklı 2. maddesinde atıf yapılan 5411 sayılı BanK. 3. maddesinde bankalar “*...Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları...*” olarak; finansal kuruluşlar ise “*...Kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu Kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketleri...*” şeklinde ifade edilmiştir.⁷⁹

⁷⁶ TİRK dönemindeki belirsizlik, o dönem sermaye şirketi olmayan bankaların ticari işletme rehni alacaklısı olup olmayacağına ilişkin tartışmadan kaynaklanmaktaydı. Zira o dönemde kredi müessesesi olan Ziraat Bankası ve Etibank gibi bankalar sermaye şirketi sıfatını haiz değildi. (Kayıhan, **a.g.e.**, s.29)

⁷⁷ Kredi müessesesi terimi sermaye şirketi olarak kurulmuş olan bankaları ifade etmektedir. (Arkan, **a.g.e.**, s.52); Metin Topçuoğlu, Ömer Çon, **Ticari İşletme Rehninde Rehin Alacaklısının Korunması**, TBBD, Y. 2011, S.93, s.191; BanK. uyarınca kurulan bankaların yanı sıra finansman şirketleri ile faktöring şirketlerinin ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabileceği yönünde TİRK dönemindeki görüşleri için bkz. Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, Füsun Nomer-Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, 4. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2015, s.230; Erdem, **Ticari İşletme Rehni**, s. 45.

⁷⁸ Faktöring şirketlerine finansman sağlama amacıyla rehin sözleşmesi kurma hakkı tanınmasının uygulamada sorunlara yol açabileceğine ilişkin bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.13; Kemal Şenocak, Zafer Kahraman, İdil Tuncer Kazancı, Bahar Öcal Apaydın, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s.108. Yazarlara göre kredi kuruluşlarının kapsamının genişletilmesi Kanun amacıyla uyumlu ve isabetli olacaktır.

⁷⁹ Atıf yapılan maddede belirtilen bankalara ilişkin detaylı tanımlar için bkz. Seza Reisoğlu, **Bankacılık Kanunu Şerhi**, 2. Bası, C.1, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2015, s.235.

BanK m.3'te yer alan tanımlamalara göre kredi kuruluşu kavramının yalnızca “mevduat bankası” ve “katılım bankasını” ihtiva ettiği, “yatırım ve kalkınma bankalarının” kredi kuruluşu olarak sayılmadığı sonucu çıkarılabilir.⁸⁰ Bu noktada doktrinde yatırım ve kalkınma bankalarının Bankacılık Kanunu'nda kredi kuruluşu olarak belirtilmese bile BanK m.3'e göre mevduat veya katılım fonu toplayamamasına rağmen üçüncü kişilere kredi kullandırma esasına dayanan bir faaliyet sürdürmesi sebebiyle TRK'ya göre kredi kuruluşu olarak kabul edilmesi gerektiği iddia edilmiştir.⁸¹ İlgili değerlendirmeyi yerinde bulmakla birlikte esasen yoruma açık bir konu olmadığı, zira TRK m.2'de kredi kuruluşları tanımlanırken 5411 sayılı BanK'da “yatırım ve kalkınma bankalarını” kapsayan banka ve finansal kuruluşların da kredi kuruluşu olarak belirtildiği, dolayısıyla yatırım ve kalkınma bankalarının taraf sıfatının sarih bir şekilde ele alındığı kanaatindeyiz.

b. 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Hakkında Kanun Uyarınca Finansal Kuruluşlar

TRK m.2'de yer alan tanımlamalara göre “finansal kuruluşlar” ifadesi hem 5411 sayılı BanK'da hem de 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Hakkında Kanun'da yer almakla birlikte bu mevzuatlara göre “finansal kuruluş” tanımına giren işletmeler rehin sözleşmesinin tarafı olabilmektedir.⁸²

⁸⁰ TİRK döneminde mevduat ve katılım bankalarına ek olarak kalkınma ve yatırım bankalarının da ticari işletme rehni sözleşmesinde rehin alan sıfatına sahip olabileceği kabul edilmelidir. Aynı yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, 2018, s.54.

⁸¹ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.109; Emin Çamurcu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **GÜHFD**, C.XXI, S.3, 2017, s.205; Kandemir, **a.g.e.**, s.33.

⁸² TİRK döneminde de açıkça düzenleme bulunmasa dahi 6331 sayılı Kanun uyarınca bu finansal kuruluşların rehin sözleşmesinin tarafı olabileceği ileri sürülmekteydi. Bkz. Mehmet Ali Erten, **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001, s.21; İbrahim Murat Haznedar, **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008, s.41.

6361 sayılı Kanun’da finansal kuruluş tanımı açıkça belirtilmemişse de amaç başlıklı birinci maddede “finansal kiralama⁸³”, “faktoring⁸⁴” ve “finansman şirketlerinin⁸⁵” finansal kuruluş olarak nitelendirileceği belirtilmiştir.

Böylelikle finansal kiralama, faktöring ile finansman şirketlerinin de sözleşmenin karşı tarafı bakımından bir finansman aracı olduğu belirtilerek bunların kredi sağlamasına imkan verilmiştir. Bu doğrultuda finansman sağlayan bu şirketler, temin ettikleri kredilerin güvencesini teşkil etme gayesiyle TRK açısından kredi kuruluşu olarak kabul edilerek Kanun’un amacı ile uyumlu olarak rehin sözleşmesinin tarafı olarak düzenlenmiştir.

c. Kredi ve Kefalet Sağlayan Kamu veya Özel Kurul ve Kuruluşlar

TRK’ya göre rehin sözleşmesinin tarafı olabilecek kredi kuruluşu tanımlamasında “kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşu” ifadesi kullanılmış, ancak buna ilişkin bir tanımlamaya yer verilmemiştir. TRK’da buna ilişkin bir tanımlama bulunmasa da Değer Tespit Yönetmeliği m.4/d’de “*kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların*” tabi oldukları mevzuata göre kredi

⁸³ 6361 sayılı Kanun’un 18. maddesinde finansal kiralama sözleşmeleri “*Kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş bulunduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakılmasını öngören sözleşme*” şeklinde tanımlanmıştır. Finansal kiralama sözleşmesinde 6361 Sayılı Kanun’un 23. maddesi uyarınca kiracıya malı satın alma hakkı tanınabilecek, ticari faaliyetini devam ettirmek isteyen kişiler öncelikle finansal kiralamaya konu edebileceği unsurları kiralayarak uygun finansmanı elde ederek yatırım yapabilecektir. (Murat Topuz, **Finansal Kiralama Sözleşmesi**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s.48)

⁸⁴ 6361 sayılı Kanun m.38 f.1 uyarınca faktöring sözleşmesi “*mal veya hizmet satışından doğmuş fatura ile tevsik edilen alacaklar ile Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde tevsik edilebilen mal veya hizmet satışına bağlı doğacak alacakları devir almak suretiyle, faktoring şirketinin müşterisine sağladığı tahsilat, borçlu ve müşteri hesaplarının tutulmasının yanı sıra finansman veya faktoring garantisi fonksiyonlarından herhangi birini ya da tümünü içeren sözleşmedir.*”

⁸⁵ 6361 sayılı Kanun m. 39 f.1’e göre finansman sözleşmesi “*her türlü mal veya hizmet alımının, malı veya hizmeti satın alan gerçek veya tüzel kişinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim veya temini ile birlikte doğrudan satıcıya ödeme yapılması suretiyle kredilendirilmesini öngören sözleşme...*” olarak tanımlanmış olup finansman şirketi, sözleşmeye konu olan mal veya hizmeti satın alan namına ve hesabına hareket ederek doğrudan temsil kapsamında hukuki işlemi yerine getirmektedir.

veya kefalet sağlamaya yetkili kamu veya özel kurum veya kuruluşlar olduğu ifade edilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.4/h ise şümulü daha da genişletmiş, “*özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum veya kuruluşları ile özel hukuk kişilerini*” de bu tanımlama içerisine almıştır. Belirtilen Yönetmelik düzenlemeleri incelendiğinde özel hukuk kişilerinde tüzel kişilik veya başkaca şartlar aranmaması rehin sözleşmesi taraflarını sınırsız bir biçimde genişletmiş gibi görünmektedir.⁸⁶

“Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı”⁸⁷, “Kredi Garanti Fonu”⁸⁸, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)”⁸⁹, “Türkiye Esnaf ve Sanatkar Konfederasyonu” , Üretici Örgütleri⁹⁰, Ticaret ve Sanayi Odaları⁹¹, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu⁹², Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi⁹³ bu grupta yer alan kurul ya da kuruluşlara örnek olarak

⁸⁶ Rehin sözleşmesi taraflarının genişletilmesine ilişkin eleştiriler için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.14, Aytaç, **Sempozyum**, s.100. Yazara göre rehin alan olarak ilgili maddede açıkça yetkili olduğu belirtilmeyen tarafların da rehin sözleşmesi tarafı olabileceğine ilişkin bir çıkarım, TRK’nın amacı ve istisnai yapısı ile bağdaşmamaktadır.

⁸⁷ 3624 sayılı Kanunla kurulmuş olan “KOSGEB”, kamu tüzel kişiliğini haiz olup işlemleri bakımından özel hukuka tabi bir kurumdur. KOBİ’leri destekleme amacı taşımaktadır. (3624 sayılı Kanun m.4)

⁸⁸ Kredi Garanti Fonu, KOBİ ve diğer işletmelerin finansman ihtiyaçları için yardım sağlayan bir anonim şirket niteliğinde olup banka ve finansman kuruluşlarının ortak olduğu Hazine Müsteşarlığı tarafından desteklenmektedir. (Kredi Garanti Fonu’nun Kurulmasına İlişkin 14 Temmuz 1993 tarihli, 93/4496 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG. S.21637)

⁸⁹ 278 sayılı Kanun ile kurulan TÜBİTAK, idari ve mali özerkliğe sahip olup bir tüzel kişiliği haizdir.

⁹⁰ TRK’da üretici örgütlerinin “üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikler” olarak tanımlanması sebebiyle rehin sözleşmesinin hem rehin veren hem de rehinli alacaklı tarafında olmasının mümkün olduğu konusunda bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.14.

⁹¹ 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu’nun 11. maddesi uyarınca Ticaret ve Sanayi Odalarının taşınır rehin ve ödünç para alma gibi işlemleri yapmaya yetkili olduğu düzenlenmiştir. Ancak bu yetkilere ek olarak kredi ve teminat sağlama yetkisi düzenlenmemiş olduğundan bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalı olmaktadır. (Aytaç, **Sempozyum**, s.103)

⁹² 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m.11 uyarınca “TMSF” kamu tüzel kişiliğini haiz olup idari ve mali özerk bir kurumdur. 5411 sayılı Kanun m.132/11’e göre “*TMSF, her türlü aynı ve şahsi teminat almaya yetkilidir.*”

⁹³ 6741 sayılı Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 2. maddesi uyarınca, Varlık Fonu A.Ş projeje dayalı kaynak taratma ve dış proje kredisi sağlama gibi işlemleri yapmaya yetkilidir.

gösterilebilir.⁹⁴ Ancak TARES üzerinde bir rehin sözleşmesi hazırlanmak istendiğinde rehinli alacaklı olarak yalnızca “esnaf ve sanatkar kooperatifleri”, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)”, “Kredi Garanti Fonu”, “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)” ile “Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı’nın” seçilebildiği görülmektedir.⁹⁵ Çelişki yaratan bu durum sebebiyle Uygulama Yönetmeliği’nde belirtilen tüm grupların rehin sözleşmesine taraf olması isteniyor ise kanaatimizce TARES ile Uygulama Yönetmeliği’nin uyumlu hale getirilmesi ve uygulamada birlik sağlanması önem arz edecektir.

2. Tacir

TİRK’in yürürlükte olduğu dönemde ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olabilecek rehinli alacaklılar “tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri”, “kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler” ve “kooperatifler” olarak sayılmış, rehin veren sıfatıyla taraf olabilecekler ise “ticari işletmenin maliki bulunan gerçek veya tüzel kişiler” olarak belirtilerek tacir sıfatını haiz ve ticari işletme işleten kimselere rehin sözleşmesi tarafı olarak yer verilmemişti.⁹⁶ Bu düzenlemeye karşın öğretilde tacirin değil de ticari işletme malikinin rehin sözleşmesi tarafı olması eleştirilerek Kanun’un bu şekilde değişmesi gerektiği savunulmaktaydı.⁹⁷

TİRK dönemindeki eleştiriler dikkate alınarak hazırlanan TRK ve Uygulama Yönetmeliği, rehin sözleşmesinin tarafı olarak “ticari işletme maliki” yerine “tacir” ifadesine yer vererek tacirin “rehin sözleşmesinin karşı tarafının başka bir tacir ya da esnaf olması halinde rehinli alacaklı ya da rehin veren, rehinli alacaklının kredi kuruluşu olduğu haller açısından ise rehin veren olabileceği” düzenlenmiştir.

⁹⁴ Bu örneklerle ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Aytaç, **Sempozyum**, s.101-104; Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.14.

⁹⁵ Aytaç, **Sempozyum**, s.104.

⁹⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.194.

⁹⁷ Erdem, **a.g.m**, s.44.

(Uygulama Yönetmeliği m.10) Tacirin rehin sözleşmesinin iki tarafında da yer alabilmesi, TRK'nın 3. maddesinin gerekçesinde⁹⁸ belirtildiği üzere, Kanun'un tacir ve esnaflar arasındaki yatırımların karşılıklı olarak desteklenmesi amacı ile de uyumluluk arz etmektedir.

TRK m.2/1-(ğ) bendinde yer alan Türk Ticaret Kanunu atfı sebebiyle, Türk Ticaret Kanunu'nda tacir olarak tanımlanan ve tacir kabul edilen kişilerin incelenmesi gerekmektedir. TRK'daki tanımı ile "tacir kabul edilenler" ifadesi ise TTK'da birebir geçen bir ifade değildir. Bu sebeple TTK'da yer alan tacirlere ilişkin düzenlemelerin yanı sıra "tacir gibi sorumlu olanların" rehin sözleşmesi tarafı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin de tartışılması yerinde olacaktır.

a. Gerçek Kişiler

TTK m.12/1'e göre "*bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişi*" tacir olarak tanımlanmış, bu tanıma göre gerçek kişinin tacir olması için bir ticari işletmenin varlığı ve kişinin kısmen de olsa bu işletmeyi kendi adına işletebilmesi yeterli görülmüştür. Gerçek kişi tacirler açısından ticaret siciline tescil tacir sıfatını kazanmanın şartları arasında sayılmamıştır.⁹⁹

Nitekim TRK m.4/6(a)-1 bendi ile Uygulama Yönetmeliği m.9/1(a) ile (b) bentleri değerlendirildiğinde tacirin Merkezi Sicil Kayıt Sistemi¹⁰⁰ numarasının rehin sözleşmesinde yer alması gereken unsurlardan biri olarak belirlenmesi, bu numaranın alınmasının ise işletmenin ticaret siciline tesciline bağlı olduğu görülmüştür.¹⁰¹

⁹⁸ TRK madde 3'e ilişkin TBMM gerekçesi "*Madde ile, rehin hakkı tesis edebilecek taraflar belirlenmektedir. Tacir ve esnafların yatırımlarını karşılıklı destekleyebilmelerine yönelik bir imkan oluşturulmaktadır.*" şeklinde ifade edilmiştir. (çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss418.pdf>, 10.09.2020.

⁹⁹ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.199; Arkan, **a.g.e.**, s.127; Kayıhan, **a.g.e.**, s.27.

¹⁰⁰ Ticaret Sicil Yönetmeliği m.4/g uyarınca "*Ticaret sicili işlemlerinin elektronik ortamda yürütüldüğü, ticaret sicili kayıtları ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak depolandığı ve elektronik ortamda sunulduğu, Ticaret Bakanlığı ile TOBB nezdinde oluşturulan ve işletilen merkezi ortak veri tabanını da içeren bilgi sistemi*" olarak tanımlanmıştır.

Bununla birlikte, TRK m.5/2’de yer alan ve esnaf işletmesi ya da ticari işletmenin tamamının rehnedilmesi halinde bu durumun ilgili sicillere bildirilmesine ilişkin düzenleme sicile tescil zorunluluğunu destekleyici nitelik taşımaktadır. Bu açıklamalar ışığında her ne kadar açıkça belirtilmemişse de TRK bağlamında ticari işletmenin sicile kayıt olmasının zorunlu olduğu söylenebilecektir.¹⁰²

TİRK m.2’nin aksine TRK m.2/f.1 (ğ) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.4/1, hem rehinli alacaklı hem de rehin veren olarak “ticari işletme maliki” yerine “tacir¹⁰³” ifadesini kullanmış, “ticari işletme maliki” rehin sözleşmesinin tarafı olarak düzenlenmemiştir. Gerçek kişilerde tacir sıfatının kazanılması TTK m.12 uyarınca ticari işletmenin kısmen de olsa kendi adına işletilmesine bağlı olduğundan ticari işletmeyi işleten kişinin malik olması gerekmemektedir. Bu durumda, ticari işletmeye malik olmayan kiracı sıfatına sahip tacirin bir eşya ya da hak üzerinde tasarrufta bulunması; örneğin ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edip edemeyeceğinin incelenmesi yerinde olacaktır.

Ticari işletme maliki olmayan yalnızca işleten ve ürün kiracısı sıfatını haiz olan tacirin, kendisine ait olmayan ticari işletmenin bir bütünü yerine varsa işletmesindeki unsurlara ilişkin kira gelirlerini veya kendisine ait olan taşınır varlıkları rehin sözleşmesine konu edebileceği söylenebilir, ancak bunun ötesinde işletme maliki gibi ticari işletmenin bütününe rehnetmesi, bu denli bir tasarruf hakkı olmaması sebebiyle mümkün olmayacaktır.¹⁰⁴

¹⁰¹ Ticaret Sicil Yönetmeliği m.13/2 uyarınca “Tescil edilen ticari işletmeler ile ticaret şirketleri ve bunların şubelerine, tescilleri ile birlikte MERSİS numarası verilir.”

¹⁰² Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.200; Çamurcu, **a.g.m.**, s.21; Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.14; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 58; Aytaç, **Sempozyum**, s.97; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.9.

¹⁰³ Atıf yapılan mevzuatlarda tacir, “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre tacir kabul edilen kişi” olarak tanımlanmıştır.

¹⁰⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.27. Yazarlara göre “ticari işletmeyi kiracı sıfatıyla kendi adına işleten tacir, mülkiyetinde olmayan taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edemez.”

TTK'da "tacir sayılan" kişilerin TRK'da "tacir kabul edilen kişiler" arasında olup olmadığını değerlendirmek gerekecektir. TTK m.12/2'de yer alan "*bir ticari işletmeyi kurup açtığını halka duyurmuş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır*" düzenlemesi doğrultusunda bazı hallerde ticari işletme işletmek, tacir sayılmak için bir şart olarak öngörülmemiştir. İlgili düzenleme uyarınca ticari işletmesini açtığını halka bildirmiş olanlar ile ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan edenler, ticari işletme fiilen işlemeye başlamamış olsa bile tacir sayılacak ve tacir olmanın sonuçlarına tabi olacak; tacir olmanın külfetlerine katlanacağı gibi sağladığı haklardan da faydalanacaklardır.^{105 106} Bu bilgiler ışığında tacir sayılanların TRK uyarınca rehin sözleşmesinin tarafı olabileceği teorik olarak söylenebilecekse de uygulamada Merkezi Sicil Kayıt Sistemi numarasının rehin sözleşmesinde yer alması gereken unsurlardan olması sebebiyle, ticaret siciline kaydolmamış ancak ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete veya diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş olan kişilerin MERSİS numarası da olmayacağından rehin sözleşmesinin tarafı olamayacağının kabulü gerekecektir. Buna karşın ticaret siciline işletmesini tescil ettirmiş olan ancak fiili olarak işletmeye başlatmayanların tescile bağlı olarak MERSİS numarası olacağından pratikte ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde rehinli alacaklı ya da rehin veren taraf olabileceklerdir.¹⁰⁷

TTK m.12/3 uyarınca, bir ticari işletme açmış gibi, kendi adına veya adi bir şirket yerine ya da her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kişiler, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olacaktır. Bu fıkra anlatılan kişiler tacirliğin nimetlerinden

¹⁰⁵ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.201; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, 11. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.176.

¹⁰⁶ Tacir sayılanlar, tacirlerle aynı hükümlere tabidirler. (Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 18. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019, s.150) Bu husus TTK'nın görünüşe güven başlıklı 37. maddesi ile de uyumlu olacaktır.

¹⁰⁷ Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.176-178.

faydalanamazken külfetlerinden sorumlu olacaktır.¹⁰⁸ Tacir gibi sorumlu sayılan kişilerin tacir sayılmaması ve yalnızca belirli şartların varlığı halinde tacirlere has külfetlerden sorumlu olması karşısında rehin sözleşmesine “tacir” sıfatıyla taraf olmalarının mümkün olmadığı söylenebilecektir.¹⁰⁹ Ancak bu kişilerin çiftçi, esnaf veya serbest meslek mensubu olması halinde tacir sıfatıyla değil de bu sıfatlarla rehin sözleşmesinin tarafı olabileceğinin kabulü yerinde olacaktır.

TTK m.13 küçük veya kısıtlıların¹¹⁰ tacir olması halini düzenlemektedir. İlgili hükme göre küçük ve kısıtlılara ait bir ticari işletmeyi bu kişiler adına işleten yasal temsilci tacir sayılmayacak, temsil edilen küçük ve kısıtlı tacir sıfatını haiz olacak, tacir sıfatının kazanılması için küçük veya kısıtlıların TMK m.10 uyarınca fiil ehliyetine sahip olması aranmayacaktır.¹¹¹

Görüldüğü üzere tacir sıfatı küçük ve kısıtlıya ait olduğu için bu kişiler de TRK bağlamında rehin sözleşmesinin tarafı olabilecektir. Ancak küçüğün tacir sıfatını haiz olması halinde Türk Medeni Kanunu m.16/1 ile uyumlu olarak yalnızca kanuni temsilcisinin rızası ile borçlandırıcı işlem ve tasarruf işleminin tarafı olabileceği, dolayısıyla rehin sözleşmesi akdedebilmesi için de bu kişilerin rızası gerekeceği söylenebilecektir.^{112 113} Kısıtlının tacir olması halinde ise TMK m.462/1 çerçevesinde

¹⁰⁸ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.201; Ayhan, Çağlar, **a.g.e**, s.224.

¹⁰⁹ Aytaç, **Sempozyum**, s.97; Belin Köroğlu Ölmez, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Ankara, S.129, 2017, s.266. TRK açısından rehin sözleşmesi tarafı olmanın tacirler açısından bir “nimet” olarak değerlendirileceği konusunda bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.201.

¹¹⁰ Kısıtlamanın kişinin fiil ehliyetini sınırlayıp onu sınırlı ehliyetsiz haline getiren, ancak onu tam ehliyetsiz hale getirmeyen bir durum yarattığı hususunda bkz. Mustafa Dural, Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020, s.62.

¹¹¹ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.202; Ayhan, Çağlar, **a.g.e**, s.224.

¹¹² Küçüğün rehin veren olduğu hallerde bir borçlandırıcı işlem söz konusu olacağı açıktır. Küçüğün, rehinli alacaklı olduğu hallerde ise rehin sözleşmesinden değil de rehin hakkına bağlı olarak TRK kapsamında kanuni yükümlülüğü olan terkin yükümlülüğü sebebiyle ya da bir kredi kullandırması karşılığında rehin tesis etmesi sebebiyle rehinli alacaklı olduğu hallerde de borçlandırıcı işlemde bulunacağı göz önüne alındığında kanuni temsilci rızası aranacağı açıktır. Detaylı açıklamalar için bkz. Makaracı Başak, **a.g.e**, s. 113-119.

¹¹³ Dural, Ögüz, **a.g.e**, s.85; Aynı doğrultuda Türk Medeni Kanunu m.451.

ticari işlemlerde taşınır rehni tesisi, olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalabileceğinden vesayet makamının izni gerekecektir.¹¹⁴

TTK m.14'te tanımlanan hallerde ticari işletme işletenlerin tacir sayılacağı düzenlenmiştir.¹¹⁵ İlgili kanunda ticaret yapmaktan men edilmeyi gerektirecek kişisel durumlar, meslek ve görev dolayısıyla ticari işletme işletmesinin yasak olması sebebiyle olabilir. Belirtilen hallere 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 28. maddesi ile devlet memurlarının ticaret veya diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunması yasak olarak addedildiği ancak bu kişilerin ticari işletme işletmesi halinde tacir sayılacağı örnek verilebilecektir.¹¹⁶ Ticaret yapmaktan men edilen ve yasağa aykırı hareket eden kişilerin tacir sayılacağı düzenlendiğinden bu kişilerin de TRK hükümlerince rehin sözleşmesinin tarafı olması mümkündür.¹¹⁷

b. Tüzel Kişiler

TTK m.16/1 ile tüzel kişi tacirlere ilişkin bir tanım yapılmaksızın tacir sıfatını haiz tüzel kişiler ile tacir sıfatı kazanamayacak olan tüzel kişilere yer verilmiş; hiçbir şüpheyi mahal vermemek adına ticaret ortaklıklarının ve amaçlarına ulaşmak amacıyla ticari işletme işleten vakıf, dernek ve kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşların tacir sayılacağı açıkça düzenlenmiştir.¹¹⁸ Bu noktada tüzel kişi tacirlerin yalnızca bu sayılanlarla sınırlı olması hatalı bir yorum olacak, tıpkı TTK m.12'de gerçek kişilere ilişkin tanımda belirtildiği gibi “kendi adına ticari işletme işleten tüzel kişilerin” tacir olarak kabul edilmesi yerinde olacaktır.¹¹⁹

¹¹⁴ Kayıhan, **a.g.e.**, s.26; Aksi görüş için bkz. Şeref Ertas, “Ticari İşletme Rehni”, **DEÜHFD**, C.7, Özel Sayı, Y. 2005, s.44. Yazara göre kısıtlılar temsilcileri vasıtasıyla dahi ticari işletme rehni tesis edemez.

¹¹⁵ Bu kişilerin yasağa aykırı davranışları sebebiyle tacir sayılarak bu sıfatı haiz olmanın nimetlerinden faydalanması yerine tacir gibi sorumlu kabul edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2019**, s.153.

¹¹⁶ Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.225.

¹¹⁷ Ecrin Baydak, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2018, s.64.

¹¹⁸ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.257.

TTK'nın 124. maddesinde düzenlenen ticaret şirketleri; komandit, kolektif, anonim, limited şirketler ve kooperatif¹²⁰ olarak sayılmakta ve tüzel kişi tacire örnek teşkil etmektedir.¹²¹ Ticaret şirketleri, kanun gereği tacir sıfatını haiz olduklarından kolektif ve adi komandit şirket haricindekiler ticari işletme işletmese bile tacir olacak, böylelikle rehin sözleşmesine taraf olabileceklerdir.¹²²

Vakıflar ve derneklerin amaçlarını gerçekleştirmek adına ticari işletme işletmesi mümkün olduğundan ticari işletme işleten vakıflar ve dernekler tacir olarak düzenlenmiştir. (TTK m.16/1) Bu noktada dernek ve vakıfların tacir sıfatını TTK m.16/1 ve m.16/2 fıkrasına göre değerlendirmek ve burada yer verilen tanımlara göre bir ayrıma gitmek yerinde olacaktır. TTK m. 16/1'e göre tacir sıfatını kazanan vakıf ve dernekler TRK uyarınca rehin sözleşmesi tarafı olabilecek¹²³; ancak TTK m.16/2'de tanımlanan “gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıf ve kamu yararına çalışan dernekler” bir ticari işletme işletse dahi tacir olmayacağından ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine tacir sıfatıyla taraf olamayacaktır.¹²⁴

Yine TTK m.16/1 uyarınca “*kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi,*

¹¹⁹ Tanım ve konu ile ilgili detaylı değerlendirme için bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.258.

¹²⁰ 5149 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 2004 yılı değişikliğinden önce kooperatifin teşekkül olarak nitelendirilmesi sebebiyle ticaret ortaklığı olup olmadığı tartışılmaktaydı. 2004 yılında yapılan değişiklikle ilgili 1.maddede kooperatifler “ortaklık” olarak belirtilmiş olup TTK m.124'te de açıkça ticaret ortaklığı olarak sayılması tartışmayı sona erdirmiştir. Ancak özellikle yapı kooperatiflerinin tacir kabul edilip edilmeyeceğine ilişkin tartışmalar devam etmekte olup Yargıtay'ın yapı kooperatifleri başta olmak üzere kooperatifleri tacir kabul etmediği çeşitli kararları bulunmaktadır. bkz. Yargıtay 15. HD, T.15.04.2014, E. 2014/5062, K.2015/3271 K., Kazancı Hukuk Yayınları, (Erişim Tarihi: 20.01.2021); detaylı bilgi için bkz. İsmail Kırca, “Kooperatiflerin Tacir Niteliği Hakkında Yargıtay'ın Tutumu”, **BATİDER**, Cilt: XXXIII, Sayı:2, Haziran 2017,s.5-25.

¹²¹ TTK m.355/1 uyarınca tacir sıfatı, tescilin kurucu unsur olması sebebiyle bu şirketlerin ticaret siciline tescili ile kazanılacaktır.

¹²² Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.202-203; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.228.

¹²³ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.59; Çamurcu, **a.g.m.**, s.218.

¹²⁴ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, **a.g.e.**, s.203.

belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar”, tacir kabul edildiğinden ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edebileceklerdir. Örneğin İSKİ, bir kamu hizmeti sunsa dahi özel hukuk hükümlerine göre işletildiğinden bu kapsamda sayılabilir.¹²⁵ İlgili tanımda kamu tüzel kişileri tarafından kurulan ve özel hukuk hükümlerine göre yönetilen işletmeler tacir sayıldığından bu kişiler tarafından kurulan ancak kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen kurum ve kuruluşlar ise tacir sıfatını haiz olamayacak¹²⁶ ve bu sıfatla rehin sözleşmesi tarafı olamayacaktır. Kamu tüzel kişileri ise TTK m.16/2’de belirtildiği üzere tacir olamayacağından ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edemeyecektir.¹²⁷

c. Hakim Teşebbüs

TTK m.195/1’e göre şirketler topluluğu genel kural olarak ticaret şirketleri üzerine inşa edilmişse de ilgili maddenin 5. fıkrası¹²⁸ ile genel kurala bir istisna getirilerek hakim şirket ve bağlı şirketlerden oluşan şirketler topluluğunda hakim bir teşebbüs olması halinde, bu teşebbüse kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Aynı hükmün devamında bu tanımda belirtilen hakim teşebbüsün de tacir sayılacağı ifade edilmiş, böylelikle şirketler topluluğun hakiminin sadece ticaret şirketler değil, bir teşebbüs de olabileceği açıkça belirtilmiştir.¹²⁹

¹²⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Esas No:2012/168, Karar No:2012/397, 15.6.2012 tarihli kararına göre İSKİ’nin kuruluş kanunu olan 2560 sayılı Kanun’a göre kamu kuruluşu olsa dahi “*özel hukuk hükümlerine göre idare edilmekte olup ticari şekilde veya iktisadi esaslara göre işletildiği, yaptığı işler itibarıyla de ticarethane sayıldığı*” göz önüne alındığında tacir sıfatını haiz bir kuruluş olarak belirtilmiştir.(Kazancı Hukuk Yayınları, E.T. 21.01.2021)

¹²⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, **a.g.e.**, s.261.

¹²⁷ Arkan, **a.g.e.**, s.138; Detaylı bilgi için bkz. Ercüment Erdem, **KİT’lerin Tacir Sıfatı**, 1. Baskı, İzmir, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Yayınları, 1992, s.47.

¹²⁸ TTK kanun tasarısında ilk olarak teşebbüs kavramı yerine işletme kavramı kullanılmış, ancak Adalet Alt Komisyonu tarafından yapılan çalışmalar sonucunda işletme kavramı yerine daha geniş bir kavram olan teşebbüs kavramı kabul edilmiş ve Kanun’da teşebbüs şeklinde düzenlenmiştir. Bkz. Alt Komisyon Raporu, m.198; Abuzer Kendigelen, **Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler, İlk Tespitler**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s.148; Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku, Genel Esaslar**, 3. Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s.159.

¹²⁹ Fatma Betül Çakır Çelebi, Şirketler Topluluğunda Hakim Teşebbüs, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 2018, C:4, S:1, s.28 (çevrimiçi)

Bu çerçevede hakim konumda olan teşebbüs, bir ticaret veya adi şirket olabileceği gibi dernek, vakıf hatta gerçek kişi dahi olabilecektir¹³⁰ de TTK m.16/2’de belirtilen kamu yararına çalışan dernek ve gelirinin yarısından fazlasını kamu görevlerine harcayan vakıfların hakim durumda olması halinde TTK m.195/5’in uygulanmaması yerinde olacaktır.¹³¹ Zira TTK m.16/2’de belirtilen kriterleri taşıyan kamu tüzel kişileri ile dernek ve vakıfların tacir sayılmayacağı açıkça ifade edildiğinden TTK m.195/5’te bu özel duruma ilişkin bir düzenleme olmaması sebebiyle TTK m.16/2’de yer alan kamu tüzel kişileri, dernek ve vakıfların tacir sıfatı ile ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tarafı olamayacağının kabulü gerekecektir.

Son olarak TTK m.195/5’e göre tüzel kişiliği bulunmamasına rağmen hakim teşebbüs olması sebebiyle tacir sayılan adi ortaklıkların veya gerçek kişilerin hakim teşebbüs olmalarına dayanılarak tacir sayılması hallerinde rehin sözleşmesinin tarafı olup olamayacağı incelenmelidir. Hakim teşebbüs konumundaki gerçek kişiler ile adi ortaklıklara ilişkin TRK’da özel bir düzenleme bulunmasa dahi TRK’nın rehin sözleşmesini taraflarına yer verdiği maddelerinde TTK’ya atıf yapması ve bu atıf çerçevesinde hakim teşebbüsün tacir sayılması sebebiyle hakim teşebbüs konumundaki gerçek kişiler ile adi ortaklıkların TTK m.195/5’e göre TRK’ya taraf olabileceği söylenebilecektir.¹³²

d. Donatma İştiraki

Donatma iştiraki; birden çok kişinin paylı mülkiyet şeklinde malik oldukları bir gemiyi, menfaat sağlamak amacıyla aralarında yapmış oldukları sözleşme gereğince,

¹³⁰ Arkan, **a.g.e.**, s.142.

¹³¹ Bu minvalde devlet, il özel idaresi, belediye ve diğer kamu tüzel kişileri ile kamuya yararlı dernekler ve vakıfların tacir sayılmayacağına ilişkin TTK m.16/2 ile TTK m.195’in uyumlu olmadığı, ancak TTK m. 16/2’de belirtilen tüzel kişilerin hakim konumda olması halinde daha genel nitelikli olan TTK m.195/5’in uygulanmayacağı haklı olarak belirtilmiştir. Bkz. Gül Okutan Nielsson, **Şirketler Topluluğu Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2009, s.77; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e.**, s.263; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.234; Aksi yönde bkz. Arkan, **a.g.e.**, s.142; Pulaşlı, **a.g.e.**, s.162; Aytaç, **Sempozyum**, s.97. Bu görüşe göre TTK m.195/5’in TTK m.16/2’ye göre daha özel nitelikte bir hüküm olduğu, dolayısıyla TTK m.16/2’nin bir çelişki halinde uygulanmayacağı ileri sürülmüştür.

¹³² Aytaç, **Sempozyum**, s.97.

hepsi adına ve hesabına suda kullanmaları hali olarak tanımlanmaktadır. (TTK m.1064/1) Donatma iştirakinin TRK bağlamında rehin sözleşmesinin tarafı olup olamayacağı hususunda ilgili Kanun’da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak öğretide donatma iştirakinin tüzel kişiliği bulunmasa¹³³ da TTK m.17 ile tacirlere yönelik getirilen hükümlerin donatma iştirakine de uygulanacağına ilişkin düzenleme göz önüne alındığında tacir olmanın sonuçlarına tabi olan donatma iştirakinin ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi tarafı olabileceği belirtilmiştir.¹³⁴ Aksi görüşe göre ise TTK m.17 uyarınca donatma iştiraki “tacir kabul edilen” bir iştirak olarak nitelendirilebilir ancak “tacir sayılma” ya da “tacir” olma şeklinde bir ifade ilgili maddede düzenlenmediğinden ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olamayacaktır.¹³⁵ Kanaatimizce TTK m.17 lafzen yorumlandığında “tacir kabul edilme” şeklinde bir anlam çıkarılmadığından ilk görüşün kabulü daha isabetli olacaktır.

3. Esnaf

TİRK’e göre esnaf ve sanatkar siciline işletmesini tescil ettirmiş işletme sahibi, rehin veren olarak rehin sözleşmesinde taraf olabilmekte, rehinli alacaklı olamamaktaydı. (TİRK m.2) TRK’nın yürürlüğe girmesi ile birlikte rehin verenin esnaf veya tacir olması halinde esnafların da rehin sözleşmesinde rehinli alacaklı olması mümkün hale gelmiştir.

TRK m.2 f.1/c’ye göre esnaf, “5362 sayılı *Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu hükümleri doğrultusunda faaliyette bulunan esnaf ve sanatkarlar*” olarak ifade edilerek rehin sözleşmesinin tarafı olacak esnaf tanımlaması dikkate alınırken TTK m.15’te yer alan esnaf tanımlamasının değil 5362 sayılı belirtilen tanımlamanın esas alınması gerektiği belirtilmiştir. 5362 sayılı Kanun’un m.3 (a) bendi uyarınca, “*Esnaf ve sanatkar, ister gezici ister sabit bir mekanda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr*

¹³³ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.g.e**, s.262.

¹³⁴ Baydak, **a.g.e**, s.68.

¹³⁵ Aytaç, **Sempozyum**, s.97.

ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu'nca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler” olarak tanımlanmıştır.

TRK'nın açıkça 5362 sayılı Kanun tanımına yaptığı atıf uyarınca esnafın ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olma koşulu yalnızca Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nda belirtilenlerle sınırlı olacağından TİRK'te olduğu gibi sicile tescil şartına ilişkin bir ifade olmaması sebebiyle sicile tescil şartının aranmayacağı düşünülebilir.¹³⁶ Ancak 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu m.68/1'de esnaf ve sanatkarlar siciline kayıt yükümlülüğüne yer verilerek, sicile kayıt olmaksızın mesleki faaliyette bulunulamayacağı belirtilmiştir. Her ne kadar TRK'da bu yönde bir zorunluluk düzenlenmemişse de 5362 sayılı Kanun'a göre esnaf olarak tanımlanan ancak sicile kaydolmayan esnafın 5362 sayılı Kanun'a göre faaliyette bulunamayacağı ancak buna rağmen rehin sözleşmesinin taraf olduğunun kabulü pratik bir çözüm olmayacağından TRK'nın bu yapıyla uyumlu bir düzenleme yapması kanaatimizce daha yerinde olacaktır.

4. Çiftçi

Çiftçi, tacir ve esnaftan farklı olarak rehin alanın bir kredi kuruluşu olması halinde rehin sözleşmesinde yalnızca rehin veren olabilecektir. (TRK m.3) Çiftçi, TRK m.2/1-b bendinde “5488 sayılı Tarım Kanununa göre faaliyet gösterenler” olarak tanımlanmış; 5488 sayılı Tarım Kanunu m.3 (ç) bendi uyarınca “*Mal sahibi, kiracı,*

¹³⁶ TRK m.5 uyarınca rehinlerin ticaret ve esnaf siciline bildirilmesi baz alınarak esnaf işletmelerinin de sicile tescilli işletmeler olarak kabul edilmesi gerektiği ve tacirde aranan sicile tescil koşulunun esnafta aranmamasının haklı bir gerekçesi olmadığı hakkında bkz. Aytaç, **Sempozyum**, s.98; Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.63; Ticari işletmenin sicile tescilinin zorunlu, esnaf işletmesinin ise sicile tescil zorunluluğu olmadığı yönünde bkz. Bozer, Göle, **a.g.e**, s.51; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2019**, s.61. Sicile tescil şartının kalkmadığı zira 5362 sayılı Kanun'un 68. maddesinde sicile tescil yükümlülüğü olması sebebiyle bu şekilde değerlendirilemeyeceği yönünde haklı görüşleri için bkz. Arkan, **a.g.e**, s.179; Çamurcu, **a.g.m**, s.210.

yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler” olarak belirtilmiştir.

Yukarıdaki tanımlamaya göre çiftçi sıfatını haiz olmak için, en az bir üretim dönemi veya yetiştirme dönemi boyunca “mal sahibi”, “ortakçı”¹³⁷ veya “yarıcı”¹³⁸ olarak tarımsal üretim faaliyetinde bulunulması gerekli ise de tarımsal işletmenin veya araçların maliki olma şartı bulunmamaktadır.¹³⁹ Bu kapsamda kiracı, yarıcı veya ortakçı, arazi malikinin rızası olmayan hallerde yalnızca kendisine ait unsurları rehin sözleşmesine konu edebilecektir.¹⁴⁰

Tarım Kanunu’nda belirtilen şartlar haricinde çiftçinin ticari işletme rehni sözleşmesine taraf olması açısından bir başka koşul TRK m.4 f.6 (a) bendi ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (b) bendi ile düzenlenmiş, Çiftçi Kayıt Sistemi numarasının da rehin sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurlardan biri olduğu ifade edilmiştir. İlgili düzenlemeler ışığında ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatı ile taraf olmak isteyen çiftçinin Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olması gerektiği söylenebilecektir.¹⁴¹

5. Üretici Örgütü

Üretici Örgütü, tıpkı çiftçi gibi TRK’ya göre imzalanacak rehin sözleşmelerinde kredi kuruluşunun rehinli alacaklı olduğu hallerde rehin veren sıfatını haiz olabilecektir. Üretici örgütüne ilişkin TRK m.2’de yer alan tanımda bu örgütler “Üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve

¹³⁷ Tarımsal Arazi Edindirme İş ve İşlemleri Hakkında Yönetmelik m.4 f.1-(h) bendine göre ortakçılık “Toprağın işlenmesi sonucunda elde edilecek ürünün, toprak sahibi ile toprağı işleyen arasında koşulları önceden belirlenen özel sözleşmeye göre paylaşılmasına dayanan işletme biçimi” olarak tanımlanır. (RG. 13.04.2018, S.30390)

¹³⁸ Tarımsal Arazi Edindirme İş ve İşlemleri Hakkında Yönetmelik m.4 f.1-(k) bendi uyarınca yarıcılık “Bir tarımsal araziden elde edilen ürünün, girdilerin ortakçı tarafından sağlanarak toprak sahibi ile ortakçı arasında yarı yarıya paylaşıldığı üretim ilişkisi” şeklinde ifade edilir.

¹³⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.23; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.17.

¹⁴⁰ Aytaç, **Sempozyum**, s.108; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.181.

¹⁴¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.21; Baydak, **a.g.e.**, s. 73-74.

birlikler” olarak belirtilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m.4/r’de yer alan tanımlama, TRK ile birebir aynı olmayıp Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik’te yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütlerinin taraf sıfatını düzenlemiştir. Uygulama Yönetmeliği’nde belirtilen Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik m.4/1’e göre “Üreticilerce 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanuna istinaden kurulan kooperatifler ve 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre kurulan tarımsal üretici birlikleri, üretici örgütü belgesi alanlar” üretici örgütü olarak kabul edilmiştir.

Belirtilen tanımlar incelendiğinde Kanun’da yer verilen tanıma Yönetmelik ile bir sınırlama getirildiği, üretici örgütü belgesini haiz olmanın bir koşul olarak düzenlendiği görülmüştür.¹⁴² Kanun’da ve ilgili Yönetmelik’lerde yer alan tanımlamalardan hareketle; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na tabi tarımsal amaçlı kooperatiflerin¹⁴³, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu’na tabi kooperatiflerin¹⁴⁴, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun’a tabi kooperatiflerin¹⁴⁵, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na tabi

¹⁴² TRK’nın tanımlar kısmında üretici örgüt belgesinin aranmamasına rağmen rehin sözleşmesinin zorunlu unsurlarının düzenlendiği TRK m.4/6-a ile Uygulama Yönetmeliği m.4- (r) bendinde “üretici örgüt belgesinin” aranmasının doğru olmadığına ilişkin bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.17.

¹⁴³ Su ürünleri kooperatifinin bu kapsamda değerlendirilebileceği ve diğer örneklemeler için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e**, s.24.

¹⁴⁴ İlgili Kanun’da üreticilerin aralarında ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine dayanan ve tüzel kişiliği olan değişir ortaklı, değişir sermayeli Tarım Kredi Kooperatifleri kurabilecekleri düzenlenmiş olup bu Kanun’a tabi kooperatiflerin Devlet tarafından kooperatiflere verilen desteklerden yararlanacakları belirtilmiştir. (m.1) İlgili kooperatifler için bkz. (çevrimiçi) <https://www.tarimkredi.org.tr/kurumsal/kooperatiflerimiz/>, 10.10.2020.

¹⁴⁵ İlgili Kanun’da üreticilerin karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle mesleki faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını sağlamak, ürünlerini daha iyi şartlarla değerlendirmek ve ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla, aralarında sınırlı sorumlu, değişir sayıda ortaklı ve değişir sermayeli, tüzel kişiliği haiz tarım satış kooperatifleri kurabilecekleri belirtilmiştir. (m.1/2). Örneğin TARİŞ, bu kanuna göre tarım satış kooperatiflerinin bir araya gelmesi ile kurulan bir kooperatif birliğidir.

tarımsal üreticiler¹⁴⁶ ile Uygulama Yönetmeliği m.9'da belirtilen üretici örgütü belgesini haiz Sebze ve Meyve Üreticileri Örgütleri Hakkında Yönetmelik'te belirtilen şartları sağlayan üretici örgütlerinin TRK çerçevesinde rehin veren taraf olacağının kabulü gerekecektir.¹⁴⁷ Öte yandan üretici örgütü sıfatı ile rehin veren sıfatını haiz olacak kooperatif ve birlikler, kredi sağlayan kurumlardan ise rehinli alacaklı olarak ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabilecektir.¹⁴⁸

Her ne kadar TRK m.2'de yer alan tanımda yer almasa da TRK m.4 f.6 (a) bendi uyarınca üretici örgütü belge numarasına rehin sözleşmesinde yer verilmesi gerektiğine ilişkin hüküm, atıf yapılan Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmeliği ve Uygulama Yönetmeliği m.9 f.1 (b) bendi ile de uyum içerisindedir. Tüm bu açıklamalar ışığında ticari işlemlerde taşınır rehni tesis etmek isteyen üretici örgütünün “üretici örgütü belgesini” haiz olmasının bir gereklilik olduğu söylenebilecektir.

6. Serbest Meslek Erbabı

Serbest meslek erbabının tanımlandığı TRK m.2 f.1 (j) özellikli bir tanımlama yapmamış, doğrudan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanun'una atıf yaparak bu Kanun'da belirtilen “serbest meslek erbabı” tanımının esas alınacağını düzenlemiştir.

Serbest meslek erbabı, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu m.66 f.1'de “*Serbest meslek faaliyetini mutad meslek halinde ifa edenler, serbest meslek erbabıdır...*” şeklinde tanımlandığından serbest meslek erbabı olmanın şartları; serbest meslek faaliyetinin sermayeden ziyade kişisel uzmanlık ve meslek bilgi temeline kurulu olması, faaliyetin

¹⁴⁶ Tarımsal amaçlı birlik, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu m.2/c uyarınca “*Tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında ve gönüllülük esasına dayalı olarak kurdukları, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri*” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Patates Üreticileri Birliği, Süt Üreticileri Birliği gibi birlikler bunlara örnek gösterilebilecektir.

¹⁴⁷ Baydak, **a.g.e.**, s.74-75.

¹⁴⁸ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.14; Belirtilen Kanun ve Yönetmelik kapsamında üretici örgütü olmayan kooperatiflerin tacir sıfatı ile rehin veren olarak ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine taraf olabileceği hususunda bkz. Çamurcu, **a.g.m.**, s.224.

bağımsız olarak gerçekleştirilmesi ve süreklilik gösterme olarak sayılabilecektir.¹⁴⁹ Gelir Vergisi Kanunu m.66'da yer alan düzenlemeler doğrultusunda “Gümrük komisyoncuları”, “noterler”, “avukatlar”, “borsa ajan ve acenteleri” ile “müşavirler”, “bizzat serbest meslek erbabı tanımına girmeyen ancak serbest meslek erbabını bir araya getirmek suretiyle bir organizasyon kurma ya da bunlara sermaye temin etmek suretiyle serbest meslek kazancından hisse alanlar” serbest meslek erbabı kişilere örnek olarak gösterilebilecektir.¹⁵⁰

Yukarıda sayılan şartları gerçekleştiren serbest meslek erbabının, rehin veren sıfatı ile ticari işlemlerde taşınır rehni tesis etmesi için TRK'da herhangi ek bir koşul belirtilmemiş, hatta rehin sözleşmesinde yer alacak unsurların düzenlendiği TRK'nın 4. maddesinde serbest meslek mensuplarına değinilmemiştir.¹⁵¹ İlgili düzenlemeler ışığında serbest meslek erbabı, yalnızca rehlinli alacaklının kredi kuruluşu olduğu hallerde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine rehin veren sıfatıyla taraf olabilecektir. (TRK m.3)

TRK m.5/1- (I) bendi “ticari işletme ve esnaf işletmeleri” üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni tesisine imkan tanıdığından ilgili hüküm lafzından serbest meslek erbabının kendi bürosunu rehne konu edemeyeceği anlaşılmaktadır.¹⁵² Ancak TRK m.5/1- (e) ile Uygulama Yönetmeliği m.11/1- (d) “her türlü irat ve kazancın” rehnedilebileceğine yer verdiğiinden serbest meslek kazançları ile TRK m.5/1 (a) uyarınca serbest meslek erbabının alacakları başta olmak üzere serbest meslek faaliyeti

¹⁴⁹ Gelir Vergisi Kanunu m.65'in 2. bendi uyarınca serbest meslek faaliyeti “*sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılması*” olarak tanımlanmaktadır. Serbest meslek faaliyetine ilişkin detaylar ve alt ayrımlar için bkz. Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Değişiklikler İşlenmiş 21. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012, s.294.

¹⁵⁰ Çamurcu, **a.g.m.**, s.225; Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s.295.

¹⁵¹ Aytaç, **Sempozyum**, s.109.

¹⁵² Aynı şekilde TRK m.5/3'te işletmelerin müstakbel taşınırlerinin rehne konu edileceğinin düzenlenmesi sebebiyle serbest meslek erbabı müstakbel taşınır varlıkları TRK uyarınca rehne konu edemeyecektir. (Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 152-153)

ile uygun düştüğü ölçüde ilgili maddede düzenlenen taşınır varlıklar rehin konusu yapılabilecektir.¹⁵³

Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi tarafı olacak kişiler belirlenirken Kanun'un hedef kitlesi esas alınarak bir "serbest meslek erbabı" tanımı yapılmamış, farklı amaç ve gerekçelerle tasarlanan vergi mevzuatına atıf yapılmıştır. Yapılan atıf sonucu rehin veren tarafın bu denli genişletilmesi Kanun'un finansmana kolay ulaşım amacı ile örtüşmekte ise de rehin sözleşmesi tarafı olabilecek serbest meslek erbabına ilişkin belirli sınırlara yer verilmesinin Kanun'un istisnai yapısına daha uygun olacağı kanaatindeyiz.¹⁵⁴

B. Üçüncü Kişinin Rehin Vermesi

Ticari işlemlerde taşınır rehninde, asıl borçlu kendi mülkiyetinde olan bir varlık üzerinde rehin tesis edebileceği gibi bir üçüncü kişinin de borçlu lehine kendi mülkiyetindeki bir malvarlığı değerini rehnetmesi mümkündür.¹⁵⁵ TRK'nın yürürlüğe girmesinden önceki dönemde üçüncü kişinin borçlu lehine rehin verip veremeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu belirsizliğe karşın doktrindeki ağırlıklı görüş TİRK'e göre tacir veya esnaf üçüncü kişinin kendi işletmesini borçlu lehine rehin verebileceğini ileri sürmekte¹⁵⁶, diğer bir görüş ise kanun koyucunun tacirin ekonomik çıkarlarını korumayı amaçladığını, üçüncü kişinin borcuna karşılık

¹⁵³ Rehne konu edilebilecek varlıklara yönelik detaylı inceleme için bkz. Oktay-Özdemir, **Sempozyum**, s.53-85.

¹⁵⁴ Aynı yönde bkz. Aytaç, **Sempozyum**, s.110; Vergi mevzuatının doğrudan özel hukuka aktarılmasının sorun yaratabileceği konusundaki haklı yorumları için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.17.

¹⁵⁵ Taşınmaz rehni açısından üçüncü kişilerin borçlu lehine rehin veren olabileceği açıkça belirtilmiş olmasına rağmen TMK'nın taşınır rehninin yer aldığı maddelerinde bu hususta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. (TMK m.881/2) Ancak öğretilde TMK'nın taşınır rehnine ilişkin hükümlerinin sınırlı olması sebebiyle taşınmaz rehne ilişkin hükümlerin niteliğe uygun düştüğü takdirde kıyasen taşınır rehnine de uygulanabileceği ileri sürülerek taşınır rehni söz konusu olduğunda da üçüncü bir kişinin borçlu lehine rehin veren olabileceği belirtilmiştir. (Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.137, dpn.18)

¹⁵⁶ Kayıhan, **a.g.e**, s.24; Arkan, **a.g.e**, s.53; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.91; Reisoğlu, **Sorunlar**, s.1; Antmen, **a.g.e**, s.73.

tacirin ya da esnafın ticari işletmesini rehnetmesinin yasanın amacına aykırılık teşkil ettiğini belirtmekteydi.¹⁵⁷

TRK'nın yürürlüğe girmesi belirsizlikleri kaldıran bir düzenlemeyi beraberinde getirmiş, m.5/9 uyarınca üçüncü kişilerin borçlu lehine ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edebileceği açıkça ifade edilmiştir. İlgili düzenlemeye göre borcu olmadığı halde borçlu lehine rehin veren üçüncü kişi, borcun ödenememesi halinde rehne konu varlığı kurtarmak için borçlu yerine borcu ifa etmesi durumunda¹⁵⁸ rehin veren TBK m.127 uyarınca ifa ölçüsünde alacaklının haklarına halef olacağından malik lehine rehin tesisinin rehin hakkını ne şekilde etkileyeceğinin incelenmesi yerinde olur.¹⁵⁹ Taşınmaz rehninde TMK m.884'te borçtan şahsi bir sorumluluğu olmayan taşınmaz malikinin borcu ödeyerek rehne konu taşınmaz üzerindeki ipoteğin kaldırılmasını isteyebilecek, alacağın borcu ödeyen taşınmaz malikine geçmesi sebebiyle rehin hakkı da rehin veren malike geçecektir. TRK çerçevesinde sicilli taşınır rehni sistemi öngörülmesi ve TRK m.18'de yapılan atıf sebebiyle üçüncü kişinin borcu ödeyerek rehinli alacaklının alacak haklarına halef olması durumunda rehin hakkının sona ermeyeceğinin kabulü gerekecektir.¹⁶⁰

Uygulama Yönetmeliği m.4/1-m ve Sicil Yönetmeliği m.4-1-h, TRK ile aynı paralelde rehin vereni mevcut veya müstakbel bir borca güvence teşkil etmek amacıyla rehin veren borçlu veya üçüncü kişi şeklinde düzenlemiştir. Bu halde, rehin veren ile

¹⁵⁷ Ömer Teoman, "Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir Mi?", **Tüm Makalelerim**, Cilt III: 2002-2010, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 120 vd.

¹⁵⁸ Bu hallerde rehin sözleşmesine konu ilişkin borçlusunun sorumluluğu ile rehin veren üçüncü kişinin sorumluluğu birbirinden farklılık arz edeceği, rehin veren üçüncü kişinin yalnızca rehne konu olan varlığın paraya çevrilmesine katlanacağı karşılanmayan kısma ilişkin bir ifa yükümlülüğü olmayacağı, buna karşın borçlunun alacağın geri kalan kısımdan sorumlu olacağı hususunda bkz. Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.712; Rehin veren ile borçlu arasındaki rücu ilişkisinin tespiti için aradaki hukuki ilişkiye bakılması gerekecek, bu ilişki bağışlama, kredi temini, vekalet gibi amaçlara dayanabilecektir. (Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.138)

¹⁵⁹ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.23; Ergüne'ye göre borçlu ile rehin veren arasındaki ilişkinin bağışlama amacı taşıması halinde üçüncü kişinin borçluya karşı rücu hakkı olmayacaktır. (Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.137, dpn.18)

¹⁶⁰ Kara, **a.g.e.** s. 46.

borçlunun farklı kişiler olması halinde borçlu lehine rehin tesis eden “rehin veren” sıfatını, lehine rehin verilen ise borçlu sıfatını haiz olacaktır.¹⁶¹ Bu yorum TRK m.2/i’de rehin sözleşmesinin, rehin veren ile rehinli alacaklı arasında imzalanan sözleşme olduğuna ilişkin düzenleme ile de uyumlu olacaktır.

TRK’da rehin verecek üçüncü kişilerin TRK m.3’te belirtilen sıfatları haiz olup olmama zorunluluğuna ilişkin bir hüküm bulunmasa da, Uygulama Yönetmeliği m.10/5’e göre herhangi bir kimsenin, ilgili Yönetmelik m.10/2’de belirtilen kişiler lehine rehin vermesi halinde ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde rehin veren tarafta yer alabileceği düzenlenmiştir. Belirtilen düzenlemede her ne kadar tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü ya da serbest meslek mensubunun borçlu olduğu hallerde bu sayılanlar dışında bir kişinin TRK çerçevesinde rehin veren olabileceği anlaşılmaktaysa da borçlu lehine rehin veren kişi, rehin sözleşmesinin tarafı olacağına göre TRK m.3’te belirtilen sıfatlardan birini haiz olması gerektiği açıktır.¹⁶² Nitekim bu yorum ticari işlemlerde taşınır rehminin istisnai yapısı ile paralel bir şekilde rehin sözleşmesi taraflarını genişletmeyecek, yalnızca Kanun çerçevesinde belirtilen kişilere finansman kolaylığı sağlama amacı ile de bağdaşacaktır.

Rehin verenin TRK m.3’te belirtilen kişilerden olması halinde bu sıfatı haiz olmayan herhangi bir kişi lehine TRK çerçevesinde rehin tesis edilip edilemeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide bir görüş¹⁶³ rehin verenin TRK m.3’te belirtilen taraflardan olması durumunda, bu sıfatları haiz olmayan bir kişi lehine ticari işlemlerde taşınır rehni çerçevesinde güvence verebileceğini ileri sürmüştür. Ancak Uygulama Yönetmeliği m.10/5’te yer alan herhangi bir kişinin, yalnızca aynı

¹⁶¹ Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.137; Aksi yönde Göle, Aydoğan **a.g.m**, s.15. Yazarlara göre işletme unsurlarını başkasının borcu için rehin veren kişi, rehin sözleşmesinin tarafı olduğundan borçlu olarak anılması, lehine rehin verilen asıl borcun borçlusunun ise rehin sözleşmesi açısından üçüncü kişi olması sebebiyle “üçüncü kişi” olarak anılması gerekecektir.

¹⁶² Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.19; Antalya, Acar, **a.g.e**, s.32; Ayhan, Çağlar, **a.g.e**, s.178; Arkan, **a.g.e**, s.53; Aksi yönde Sirmen, **Sempozyum**, s.30. Yazara göre borçlu TRK m.3’te sayılan kişilerden ise, rehin bunlar haricindeki kişiler tarafından da verilebilecektir.

¹⁶³ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.29-30; Aksi yönde Aytaç, **Sempozyum**, s.106.

maddenin 2. fıkrasında belirtilen taraflar¹⁶⁴ lehine rehin vereceğine ilişkin hüküm göz önüne alındığında rehne konu borcun borçlusunun da TRK m.3'te sayılan taraflardan olması gerektiğinin kabulü, TRK'nın amacına daha uygun bir yorum olacaktır.

C. Rehin Sözleşmesinde Taraf Değişikliği

7. Rehin Verenın Değişmesi

TRK uyarınca tesis edilen rehinler açısından rehin verenin tasarruf hakkı sınırlanmadığından rehin veren, rehne konu taşınırı üçüncü bir kişiye devredebilir. Bu durumda üçüncü kişi borçtan şahsi olarak sorumlu olmayacak, borçtan kişisel sorumluluk borçlu için devam edecektir. Ancak bu halde rehne konu varlığı devralan üçüncü kişi, kişisel bir sorumluluğu olmasa dahi rehne konu varlığın paraya çevrilmesine katlanmak zorunda olacaktır.¹⁶⁵ Belirtilen devir işlemi halinde borçlunun sorumluluğu ve güvencede meydana gelecek değişikliğe ilişkin TRK'da açık bir düzenleme olmamakla birlikte Uygulama Yönetmeliği m. 28/1'de rehinli taşınırın devri halinde aksi kararlaştırılmadıkça rehin veren borçlunun sorumluluğunda ve güvencede bir değişiklik meydana gelmeyeceği ifade edilerek, ipotekli taşınmaz devrini düzenleyen TMK m.888/1 ile uyumlu bir yapı oluşturulmuştur.

Uygulama Yönetmeliği m.28/2 düzenlemesi ise TMK m.888/2 ile aynı paralelde¹⁶⁶ rehne konu varlığın yeni malikine borcu üstlenme hakkı tanıyarak, borcu yeni malikin üstlenmesi halinde rehinli alacaklının, rehne konu borcun borçlusuna başvuru hakkını saklı tuttuğunu önceki borçluya bir yıl içinde yazılı olarak bildirmediği takdirde borçlunun borçtan kurtulacağını düzenlemekte; ilgili hükme göre öngörülen bir yıllık

¹⁶⁴ Uygulama Yönetmeliği m.10/2'de belirtilen kişiler “*tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı*” şeklindedir.

¹⁶⁵ Aytaç, **Sempozyum**, s.111; Makaracı Başak, **Taşınır Rehni Sözleşmesi**, s.23; İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2008, s.13.

¹⁶⁶ TMK'ya göre ipotekli taşınmazın devrinde borçtan şahsi sorumluluk ile taşınmaz ile sorumluluğun ayrılmış olmasına rağmen Kanun'un eğiliminin bu iki sorumluluğun ayrı kişilerde bulunmasını önleme amacıyla ipotekli taşınmaz mülkiyetini kazanan üçüncü kişinin, asıl borçlunun kişisel borcunu da yüklenmek istemesi halinde borcun naklini kolaylaştırma yönünde olduğu hususunda bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e**, s. 1105.

süre içerisinde rehinli alacaklının borcun üstlenilmesine rıza göstermediğini bildirmemesi durumunda buna zımnen rıza gösterdiği sonucu çıkmaktadır.^{167 168}

Rehne konu varlığın devri haricinde ticari işlemlerde taşınır rehni ile teminat altına alınmak istenen borcun borçlusunun değişmesi halinin de TBK ekseninde incelenmesi yerinde olacaktır. Bu noktada her ne kadar genel kural borçlunun değişmesine rağmen borçlunun kişiliğine bağlı olmayan ferî hakların devam ederek borcu üstlenen “yeni” borçluya karşı da ileri sürülebilmesi ise de üçüncü kişi tarafından borçlu lehine verilen rehinlerde borcun başka bir kişi tarafından üstlenilmesi halinde, rehnin devam edebilmesi için rehin verenin yazılı rızasının aranacağı aksi halde rehin hakkının sona ereceği ifade edilmiştir. (TBK m.198/2)¹⁶⁹

Son olarak yukarıda belirtilen düzenlemeler ışığında rehne konu varlığın devri ya da borcun üçüncü bir kişi tarafından üstlenilmesi halinde rehin verenin TRK m.12/6 uyarınca devir işlemini sicile tescil yükümlülüğüne değinmek gerekecektir. TRK kapsamında rehin tesis edilmesi halinde rehin verenin tasarruf hakkı devam etmekle birlikte rehne konu varlığın devri halinde devredilen kişinin TRK m.3’te belirtilen kişilerden olma zorunluluğuna ilişkin bir düzenleme Kanun’da ve Uygulama Yönetmeliği’nde yer almamaktadır. Rehnin kuruluşunda aranan bir şartın, ilerleyen dönemlerde aranması ticaret serbestisi ile bağdaşmayacağından, rehinli malın TRK m.3’te belirtilmeyen kişilere devrinin rehnin geçerliliğini etkilemeyeceğinin kabulü

¹⁶⁷ TMK m.888 çerçevesinde borcun üstlenilmesine ilişkin açıklamalar ile TMK m.890’a göre gereken şartlar için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1106.

¹⁶⁸ Belirtilen usulün genel borcun nakli kurallarının düzenlendiği TBK m.195 vd. farklılık arz ettiği, borcun üstlenilmesine ilişkin genel düzenlemelerde öncelikle borçlu ile borcu üstlenecek üçüncü kişi bu yöndeki iradelerini açıklaması, bunu takiben borcun üstlenilmesinin rehinli alacaklı tarafından da kabulü gerekeceği, ancak TMK m.888’e göre bir yıllık süre içerisinde rehinli alacaklının rıza göstermediğini bildirmemesi halinde borcun üstlenilmesinin mümkün olduğu hususunda bkz. M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.2, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020, s.621. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1105. TBK m.196’te alacaklı ve borçlu arasında bir sözleşme yapılacağı ve bu sözleşmenin yapılması ile borçlunun değişerek borcu üstlenen kişi olacağı belirtilmiştir.

¹⁶⁹ İlgili düzenlemenin amacının ödeme gücü veya güvenilirliğinden emin olduğu bir kişiye kefil olan ya da onun lehine rehin veren kişilerin, herhangi bir söz hakkı olmaksızın tanımadıkları üçüncü bir kişinin borcunu teminat altına alır duruma düşmesinin önlenmesi olduğu hususunda bkz. Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.622.

yerinde olacaktır.¹⁷⁰ Bu devir işleminin gerçekleşmesi için rehinli taşınırı devralan ile rehin veren kişi veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri birlikte tescil talebinde bulunacaktır. (Sicil Yönetmeliği m.22/3)¹⁷¹

8. Rehinli Alacaklının Değişmesi

Rehinle teminat altına alınan bir borcun alacaklısı, alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir; bu halde TBK m.189/1 alacağını devreden alacaklının kişiliğine özgü olanlar dışında öncelik hakları ve bağlı haklarının, alacağın devri ile devralan üçüncü kişiye geçeceğine ilişkin düzenleme çerçevesinde alacağa bağlı bir hak olan rehin hakkı da alacağın devri ile birlikte devralana intikal edecektir.¹⁷² İlgili düzenleme uyarınca alacak hakkı, rehin hakkından bağımsız bir şekilde devredilemeyeceği gibi aynı şekilde rehin hakkı da ferî bir hak olması sebebiyle alacağa bağlı olmaksızın devredilemeyecektir.¹⁷³ Alacağın devri için TBK m.183 uyarınca borçlunun rızası aranmayacaktır.

TBK m.183 düzenlemesine¹⁷⁴ karşın daha özel nitelikte olan TİRK'in yürürlükte olduğu dönemde alacağın devredilebileceği kişilere ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte TİRK m.2'de rehinli alacaklı olabilecek kişiler, tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi kuruluşları ile kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler olarak düzenlenmişti. TİRK döneminde tarafların TİRK m.2'de belirtilen kişilerden olmasına yönelik düzenlemenin yalnızca rehin sözleşmesinin kuruluş anına yönelik bir sınırlama mı olduğu yoksa rehnin sona erme anına kadar uygulanması gereken bir kural olarak mı esas alınması gerektiği hususunda öğretide bir görüş birliği mevcut değildi.

¹⁷⁰ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.20.

¹⁷¹ Tescil edilmemesi halinde rehin verenin adli para cezası ile cezalandırılması gerekecektir. (TRK m.16/1-ç). Konu ilgili sorunlara yönelik detaylı incelememiz için bkz. s.74-75.

¹⁷² Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.583 vd.; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.441.

¹⁷³ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1095; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.682; Çetiner, **a.g.e.**, s.134.

¹⁷⁴ 2012 yılı öncesinde yürürlükte olan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun alacağın devrine ilişkin 162. maddesi de TBK m.183 ile aynı paraleldedir.

Doktrindeki hakim görüş¹⁷⁵ rehin hakkının TİRK m.2’de belirtilen kişi sınırlamasına uygun olarak kurulmasından sonra TBK m.189/1 uyarınca, m.2’de belirtilen sıfatları haiz olmayan kişilere alacağın devrinin mümkün olabileceğini, rehnin kuruluşundan sonra bu şekilde bir kısıtlamanın kabulü halinde ticari hayattaki özgürlüğün zarar göreceğini iddia etmiştir.

Doktrindeki karşıt görüşü savunanlar¹⁷⁶ ise ticari işletme rehninin, teslim bağli rehnin istisnasını teşkil etmesi sebebiyle bu istisnai niteliğinin taraflara ilişkin kanuni sınırlamanın rehnin tüm aşamalarında geçerli olduğunun kabul edilerek korunması gerektiğini, aksi halde rehin hakkının varlığının zedeleneyeceğini ileri sürmüştür.

Bu konudaki görüş farklılıklarının da değerlendirildiği Yargıtay 11. HD, 20.11.2014 tarih, 2014/6984E., 2014/16049K. Sayılı kararıyla “...Ticari işletme rehni asıl alacağa bağli fer’i nitelikte bir hak olduğuna göre rehnin de alacağı temlik alana devrinde yasal bir engel bulunmamaktadır. 1447 sayılı TİRK 2/1 maddesi... ..hükümünü haiz olup, bu durum münhasıran rehnin kuruluş aşamasına ilişkin bir sınırlama ve belirleme amacı taşımaktadır.” şeklinde karar tesis edilerek TİRK m.2’deki kısıtlamanın yalnızca rehnin kuruluş amacı ile sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Öte yandan TRK’nın yürürlüğe girmesi ile de Kanun’da rehinli alacaklı sıfatını haiz olmayan birine alacağın devredilip devredilemeyeceğine ilişkin net bir düzenleme yapılmamıştır. Öğretide, açık bir düzenleme olmaması sebebiyle TİRK döneminde savunulan hakim görüş ve atıf yapılan Yargıtay Kararı doğrultusunda rehnin kuruluşundan sonra alacağın devrinde bir çevre sınırlaması olmayacağı savunulmaktadır.¹⁷⁷ Zira azınlıkta kalan görüşün kabulü halinde alacağın devri

¹⁷⁵ Reisoglu, **Sorunlar**, s.14; Kayıhan, **a.g.e**, s.30, Arkan, **a.g.e**, s.53; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme 2015**, s.55; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e**, s.206; Antalya, Acar, **a.g.e**, s.36; Göle, Aydoğan, **a.g.m**, s.15; Topçuoğlu, Çon, **a.g.m**, s.190; Erdem, **a.g.m**, s.55.

¹⁷⁶ Antmen, **a.g.e**, s.75; Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s.92; H. Ali Dural, “Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m. 2’de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi”, **GÜHFD- Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan**, C. I, 2004/1, s.323 vd.

¹⁷⁷ Aytaç, Sempozyum, s.110-111; Antalya, Acar, **a.g.e**, s.34; Arkan, **a.g.e**, s.53; Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s.78 (Yazarın TİRK dönemindeki görüşleri için bkz s.92 dñn.89)

yalnızca TRK m.3'te belirlenen kişilere yapılabilecek, ilgili hükümde belirtilmeyen kişiler dışında alacak devredilemeyecektir. TRK'nın rehin sözleşmesi taraflarını oldukça genişletmesi de göz önüne alınarak TİRK döneminden daha dar bir yorumlama yapılması TRK'nın amacı ile bağdaşmayacağından rehinli alacaklının, alacağın devrinde rehin tesis edildikten sonra TRK m.3'te belirlenen sınırlamalara tabi olmadığı söylenebilecektir.¹⁷⁸

Alacağın rehinli alacaklı tarafından devri halinde, devir işleminin sicile bildirilmesi gerekecektir. Ancak TRK m.12/6 uyarınca alacağın devrini sicile tescil ettirmekle yükümlü olan taraf rehin veren olarak düzenlenmiştir.¹⁷⁹ Rehin veren tarafından, alacağın devrinin sicile bildirilmemesi halinde TRK m.16/1 (ç) uyarınca aleyhine adli para cezasına hükmedileceğine ilişkin düzenleme ile Sicil Yönetmeliği'nin m16/3 düzenlemesi uyarınca TRK bağlamında sicile tescil zorunluluğu olmasına rağmen tescil edilmeyen işlemlerin sicile tescil edilmedikçe üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğine ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.

¹⁷⁸ Aynı yönde Şit-İmamoğlu, **a.g.e**, s. 20; Aytaç, **Sempozyum**, s. 110-111. Yazara göre “sözleşmenin yapılmasından sonra ancak tescilden önce taraf değişikliği olması halinde Sicil Yönetmeliği gereği tescil talebi reddedilecek ve rehin hukuken kurulmayacaktır.”

¹⁷⁹ Konuya ilişkin detaylı açıklamalarımız için bkz. s.74-75.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ'NDE REHİN VERENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

TRK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte Kanun'un özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelere finansman sağlama amacı ile uyumlu olarak genel hukuk kaidelerinden ayrılan pek çok yenilik hukukumuzda girmiştir. Bu yeniliklerin en başında rehin verenin rehne konu varlıklar üzerinde zilyetliğini devam ettirmesi böylelikle taşınır varlığı kullanma ve taşınır üzerinde tasarruf hakkının devamı söz konusu olduğundan rehin veren rehinli varlığın değerinin korunması amacıyla belirli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır. Gerekli tedbirlerin alınmaması halinde rehinli alacaklı, hakimden belirli davranışların yasaklanmasını isteyebileceği gibi bazı hallerde bizzat kendisi bu tedbirleri alabilecektir. Bu kısımda rehin verenin hak ve yükümlülükleri incelenecek; rehin veren açısından hak teşkil eden durumlar, rehinli alacaklı açısından borç niteliğinde olacaktır.

I. REHİN VERENİN HAKLARI

A. Doğrudan Zilyet Olma Hakkı

Rehin hukukunda ana düzenleme olan Medeni Kanun'un taşınır rehnine ilişkin düzenlemelerine bakıldığında esas itibari ile kanun koyucunun diğer ayni haklarda olduğu gibi taşınır rehinde de kamuya açıklık prensibine önem atfettiği, taşınır rehni kuruluşunu genel kural olarak zilyetliğin devri şartına bağlayarak kamuyu açıklık prensibini sağlamayı amaçladığı görülmektedir.¹

¹ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.466; Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1155.

Kanun’da her ne kadar açıkça belirtilmese de teslim bağli taşınır rehninin tesisi için borçlandırıcı işlem niteliğindeki rehin sözleşmesinin² yapılması, bunu takiben TMK m.939 çerçevesinde tasarruf işleminin gerçekleşmesi gerekmektedir. Tasarruf işlemi, “ayni sözleşme”³ olarak adlandırılan rehin veren ile rehinli alacaklı arasında rehne konu taşınır zilyetliğinin devrine yönelik irade uyuşmasının rehin tesis etme saikiyle gerçekleşmesi ile TMK m. 939 uyarınca zilyetliğin devredilmesi aşamaları ile tamamlanır.⁴ TMK m.939/3’e göre eşyanın zilyetliğinin yalnızca malikte kaldığı hallerde istisnalar⁵ haricinde taşınır rehninin kurulmayacak, ilgili hükmün emredici yapısı gereği⁶ tarafların aksini kararlaştırması halinde buna yönelik tasarruf işlemi kesin hükümsüzlükte batıl olacaktır.

Rehin hukukunda temel yasal düzenleme Medeni Kanun olsa bile farklı kanunlarda tıpkı taşınmazlarda olduğu gibi bir sicile tescil edilmek suretiyle zilyetliğin alacaklıya devri gerekmeksizin rehin tesisini mümkün kılan düzenlemelere yer verilmiştir.⁷ TRK uyarınca tesis edilen rehinler açısından da rehnin kurulması için zilyetliğin devri şartı aranmamış, bunun yerine rehin hakkının doğumu için kamusal bir özellik⁸ arz eden, tüm iş ve işlemlerin elektronik ortamda yürütüldüğü merkezi ve aleni bir sicil olan ve Türkiye Noterler Birliği tarafından etkinleştirilen TARES adı verilen sisteme tescil

² Rehin sözleşmesi ayrı bir sözleşme olabileceği gibi rehinle teminat altına alınan alacağı doğuran sözleşme içerisinde bir sözleşme kaydı olarak yer alabilir. (Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s. 143)

³ Köprülü, Kaneti, a.g.e, s. 479; Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s. 398.

⁴ Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s.134-138, s.160-175.

⁵ İstisnalar TMK m.940/2 hükmü ile düzenlenmiş olup ilgili maddenin uygulaması hakkında ayrıntılı inceleme için bkz. Nami Barlas, Yeni Medeni Kanunun Ayni Teminatlara İlişkin Düzenlemeleri, **Makalelerim**, C.1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s.201 vd.

⁶ Mutlu Kağıtçıoğlu, "Teslime Bağli Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler", **TAAD**, Yıl:3, Sayı:10, 2012, s.248.

⁷ Bu durumda “ipoteke” teriminin yalnızca taşınmazlar için kullanılıp kullanılmayacağı Cermen Hukuku ya da Roma Hukuku anlayışına göre yorumlanacağına bağlıdır. Cermen Hukuku benimsendiği takdirde “ipoteke” kavramının yalnızca taşınmazlar için kullanılacak, Roma Hukuku benimsendiği takdirde ipoteği karakterize edenin rehne konu varlığın taşınır ya da taşınmaz olduğu değil “dolaysız zilyetliğin” korunup korunmadığı olduğundan taşınır için de “ipoteke” terimi kullanılabilir. (Ergüne, **Teslime Bağli Rehin**, s. 7-8); Taşınır ipoteği teriminin her taşınır rehni açısından değil de yalnızca taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulandığı gemi ipoteği veya hava aracı ipoteğinde kullanılabileceğine ilişkin bkz. Makaracı Başak, **a.g.e**, s.352.

⁸ Ergüne, **Sempozyum**, s.118.

zorunluluğu getirilmiştir. Böylece kamuya açıklık prensibinin sağlanması bakımından TARES'e yapılan tescil yeterli görülerek zilyetlik yerine tescil işlemi ile aleniyetin sağlanması amaçlanmıştır⁹. İlgili sicilin Ticaret Bakanlığı tarafından denetlenmesi sebebiyle "resmi" bir sicil olduğu düşünülmekte ve TMK m.7 uyarınca sicilde yer alan kayıtların doğruluğu hususunda karine oluşturmaktadır.¹⁰

Bu çerçevede TRK'ya göre tesis edilen rehinler açısından genel kural olan teslime bağlı rehin ilkeleri uygulanmayacak, bunun yerine sicilli ve teslimsiz olarak TARES'e rehin hakkının tescil edilmesi ile rehne konu taşınırın rehinli alacaklıya zilyetliğinin devri gerekmeksizin rehin hakkı kurularak aleniyet, sicile tescil ile sağlanacaktır.¹¹ Teslime bağlı rehinden farklı olarak TRK'nın sicilli bir taşınır rehni öngörülmesi sebebiyle ticari işlemlerde taşınır rehni tesisi için yapılan rehin sözleşmesi borçlandırıci işlem olarak kabul edilecek, TARES'e rehin hakkının tescili için Kanun'da belirtilen şekilde imzaların tamamlanması ise tasarruf işlemi olarak addedilecektir.¹² Ancak sicilli taşınır rehinlerinde sicile tescilin rehnin kurucu unsuru olması sebebiyle tescilden önce rehin hakkı kazanılmış olmayacağından rehin sözleşmesinin Kanun'un aradığı koşullarda yapılması ile rehinli alacaklının aynı bir beklentiye haiz olacağının kabulü yerinde olacaktır.¹³

⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1156; Cansel, **a.g.e.**, s.7; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.447; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.74; Ergüne, **Sempozyum**, s.119.

¹⁰ Damla Gürpınar, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", **DEÜHFD**, İzmir, 2017, C.19, S.1, s.61.

¹¹ Acar, **a.g.e.**, s.72; Sirmen, **Sempozyum**, s. 26.

¹² Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.42; Ergüne, **Sempozyum**, s. 122. Aksi yönde bkz. Gürpınar, **Ayrılan Yönler**, s.134-135. Yazar tescilin sicilli rehinlerde kurucu unsur olması ve tescilden önce rehin hakkının kazanılmaması sebebiyle tasarruf işlemi olduğunu ileri sürmüştür. Ancak rehin sözleşmesinin Kanun'un aradığı güvenli elektronik imza ile onaylanmak suretiyle imzalanması ya da tarafların imzalarının noterce onaylanması veya sözleşmenin sicil yetkilisi huzurunda imzalanması durumunda tarafların rehin hakkı tesisine ilişkin irade uyuşması gerçekleştiğinden bu aşamada borçlandırıci işlem ile aynı sözleşme aşamasının rehin sözleşmesinde birleştiği ve tescilin yalnızca sicil görevlisinin bir idari işlemi olduğu kanaatinde olmamız sebebiyle ileri sürülen bu görüşe katılmamaktayız. (Aynı yönde bkz. Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s. 65-68)

¹³ Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 376.

İlgili sicilın aleni olmasının en önemli yansımalarından biri sicile yapılacak tescillerin iyiniyetli üçüncü kişilere etkisi olacağından rehinli taşınır siciline yapılan tescille kurulan rehin hakkının, ticari işletmeyi devralan herkese karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği tartışılmalıdır. TİRK döneminde m.9/1-2 uyarınca alacaklının rehin hakkını, ticari işletmeyi devralan herkese karşı ileri sürebileceği; ancak rehin tesisinden habersiz olan ve ticari işletmenin sicil bölgesi dışındaki münferit unsurlar üzerinde aynı hak kazanan iyiniyetli üçüncü kişilerin bu hak kazanımlarının korunacağı düzenlenmişti. Bu dönemde sicil bölgesi dışında iyiniyetin korunacağı ancak sicil bölgesi içerisinde herhangi bir sicile kaydolmayan taşınırlar açısından bu şekilde bir koruma mekanizmasının olmaması doktrinde oldukça eleştirilmişti.¹⁴

TRK'nın yürürlüğe girmesi ile Rehinli Taşınır Sicili kurulmuş, TRK m.8/2 ile Sicil Yönetmeliği m.17/2 uyarınca bu sicilın aleni bir sicil olduğu düzenlenerek ilgili herkesin sicilde sorgulama yapabileceği belirtilmiştir.¹⁵ Sicilin aleni olması sebebiyle TRK m.9/1'e göre de sicile tescil ile birlikte rehin hakkının üçüncü kişilere¹⁶ karşı ileri sürülebileceği ifade edilmiş, Kanun'un ilk çıktığı dönemde iyiniyetli üçüncü kişilere ilişkin bir istisna getirilmemişti. 7099 sayılı Kanun ile eklenen madde ile TRK m.7/3 uyarınca *"bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen"*¹⁷ iyiniyetli üçüncü kişilerin iyi niyetinin korunacağı" düzenlenmiş, ilgili düzenlemeden sonra Sicil Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik ile de iyiniyetli üçüncü kişinin, Kanun'a göre sicili incelemekle yükümlü olmaması ya da ticari işlemlerde taşını rehni sözleşmesi

¹⁴ Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya, Nomer-Ertan, **a.g.e.**, s.250; Topçuoğlu, Çon, **a.g.m.**, s.201; Arkan, **a.g.e.**, s.59.

¹⁵ Sicil Yönetmeliği, m.17,26,30

¹⁶ İlgili maddede her ne kadar üçüncü kişiler olarak belirtilmişse bile taraflar açısından da tescilin, açıklayıcı değil kurucu unsur olacağına ilişkin bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.54.

¹⁷ Bilmesi gereken ifadesinin kural olarak rehin alma konusunda seçici davranan ve geniş bir organizasyonel yapıya haiz olan bankalar, sigorta şirketleri gibi şirketleri kapsadığı düşünülebilir. (Arkan, **a.g.e.**, s.57)

tarafı olarak sayılan kişilerden olmaması nedeniyle taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen kişi olarak tanımlanabileceği eklenmiştir.¹⁸

İlgili değişiklikler ile taşınırın ayırt edici olarak belirlenmesinin mümkün olmaması ya da taşınırın mahiyeti gereği işletmede hammadde, stok, tarımsal ürün gibi kullanılan, karışan, ayrılan ya da başkalaşan bir varlık olması durumunda iyiniyetli üçüncü kişilerin hak kaybının¹⁹ önlenmesi sağlanmak istendiği ileri sürülebilir.²⁰ Ancak hem Kanun'da "sicili incelemekle yükümlü olan" kişilere yönelik bir tanım yapılmaması sebebiyle bir belirsizlik olduğu hem de rehin sözleşmesi taraflarının çok geniş bir şekilde düzenlenmesi sebebiyle oldukça geniş bir kitlenin iyiniyet korumasından yoksun kalmasının Rehlinli Taşınır Sicili'nin aleniyet fonksiyonunu işlevsiz hale getirmeye sebebiyet vereceği açıktır.²¹ Yönetmelik maddesinin uygulanması halinde örneğin serbest meslek mensubu ya da çiftçilerin tüketici olarak yer aldığı işlemler bakımından²² iyiniyet korumasından yoksun kalması hakkaniyete aykırı bir sonuç doğuracağından her somut durumda taraf sıfatları belirlenerek dürüstlük kuralı uyarınca "taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen" iyiniyetli üçüncü kişiye ilişkin değerlendirme yapılması daha yerinde olacaktır.²³

Son olarak rehne konu varlığın rehin veren zilyetliğinde olması sebebiyle, zilyetliğe dışarıdan bir saldırı gerçekleştiğinde zilyetliğin korunmasına ilişkin hükümlerin uygulanabilirliğine değinmek gerekir. TRK'da zilyetliğin korunmasına ilişkin özel bir düzenleme olmasa dahi TMK açısından değerlendirildiğinde rehin veren zilyet sıfatını

¹⁸ 22.05.2018 tarihli değişiklik ile Sicil Yönetmeliği'nin 17/2'de yer alan düzenlemesi ifade edilmektedir.

¹⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.54; TRK m.7/3 düzenlemesi ile çizilen çerçevenin aleniyet fonksiyonunu ortadan kaldırdığına yönelik eleştiriler için bkz. Şafak Narbay, Enes Yıldız, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde Rehlinli Taşınır Sicilinin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, 2018, C. XXXIV, S.4, s.43; Sirmen, **Sempozyum**, s.29; Arkan, **a.g.e.**, s.57.

²⁰ Baydak, **a.g.e.**, s.185.

²¹ Sirmen, **Sempozyum**, s. 29.

²² Tüketiciler lehine istisna tanınması yönünde bkz. Gürpınar, **Karşılaştırma**, s.98.

²³ Aynı yönde bkz. Baydak, **a.g.e.**, s.187.

haiz olacağından²⁴ TMK m.981-983 arasında düzenlenen zilyetliğin korunmasına ilişkin hükümlerden rehin verenin de faydalanabileceği söylenebilecektir.²⁵

B. Taşınırı Kullanma Hakkı

Roma hukukundan süregelen genel kurala göre rehin konusu varlık, rehinli alacaklı tarafından kullanılamamakta veya ürünlerinden yararlanılamamaktadır.²⁶

Sicilli taşınır rehlin düzenlendiği hallerde rehin verene, rehne konu taşınıra doğrudan zilyet olmasının doğal sonucu olarak taşınırı kullanma imkanı sağlanmıştır. Böylelikle rehin veren, taşınırı rehnetmesine rağmen rehinli varlığın kullanımı ile kazanç elde ederek rehne konu borcu ifa edebilecektir. Bu amaçla hazırlanan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda tıpkı TİRK'te olduğu gibi rehin veren, rehnedilen taşınırı kullanmaya devam edecektir.

Öğretide rehinli alacaklının rehinli taşınırı kullanma hakkına sahip olacağına rehin sözleşmesinde düzenlenmesi halinde bu maddenin sicilli taşınır rehni zilyedinin rehinli alacaklı olması ve taşınırı kullanma hakkının da dolayısıyla rehinli alacaklıda olmasının Kanun'un özü ile bağdaşmaması sebebiyle kesin hükümsüz olduğu ileri sürülmüştür.²⁷ Ancak Kanun'da bu şekilde açık bir düzenleme olmamasına rağmen bu yorumun kabulü, rehin verenin tasarruf hakkını sınırlandırmaya sebebiyet vererek finansman sağlamasını engelleyebilecektir. Öte yandan bir hukuki işlemin kesin hükümsüz olması için TBK m.27'de belirtilen durumların²⁸ varlığı aranmaktadır.

²⁴ Rehin veren kanuni ya da sözleşmesel bir ilişki sebebiyle rehne konu varlığın doğrudan zilyedi olmayabilir. Rehin verenin dolaylı zilyet olduğu hallerde de zilyetliğin korunmasına ilişkin hükümlerden faydalanabileceği hususunda bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.54; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.134.

²⁵ Bu kapsamda rehin veren, zilyetliğin dava yoluyla korunmasını talep edebileceği gibi kuvvet kullanarak zilyetliğini koruyabilecektir. Zilyetliğin korunmasına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1174, 92-99; Ertaş, **a.g.e.**, s.56; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.72-75; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.54-62.

²⁶ Roma hukukundaki görünümü ve istisnalar için bkz. Erdoğmuş, **a.g.e.**, s.127; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1176.

²⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.131-132. Yazarlar kullanım hakkını tasarruf hakkı ile birlikte değerlendirerek bu görüşlerini Kanun'un amacına ek olarak TRK m.4/7'ye dayandırmıştır.

TBK m.27’de sayılan haller dışında bir hukuki işlemi kesin hükümsüz addetmek taraf iradelerinin önüne geçen oldukça sert bir yaptırım olacağından bu görüşün yerinde olmadığı kanaatindeyiz.

Şüphesiz ki rehinli taşınırın kullanımı TRK m.5’te üzerinde rehin hakkı kurulabilecek taşınırın kullanım amacına göre değişiklik arz etmekle birlikte bu kullanım hakkı belirli sınırlar dahilinde mümkün olacaktır.

Rehin veren, rehinli taşınırın kullanım esnasında taşınırın değerini korumakla yükümlü olup rehin konusu taşınırın değerini azaltan tasarruflarda bulunursa bundan kaynaklanan zararı tazminle mükellef olacaktır. (TRK m.12/5) Ayrıca taşınır varlığın yok olması gibi durumlarda ikamesi olan mallar ya da bedeller TRK m.7/1 uyarınca doğrudan rehin kapsamına girecektir.

Diğer bir yandan taşınırın kullanma hakkının Kanun’a aykırı olması ya da rehinli alacaklıya zarar verme kastıyla taşınırın tahrip edilmesi ya da yok edilmesi halinde rehinli alacaklının kısmen ya da tamamen alacağını tahsil edememesi söz konusu olduğu takdirde, TRK m.16/1 uyarınca rehinli alacaklının şikayeti üzerine rehin konusu varlığı zilyetliğinde bulunduran rehin veren aleyhine adli para cezasına hükmedilecektir.²⁹

C. Taşınır Varlık Üzerinde Tasarruf Hakkı

TİRK m.10’a göre ticari işletme veya işletmeye dahil münferit unsurları devretmek, aynı bir hakla yüklemek, başka bir yere nakletmek veya bu unsurları başkalarıyla değiştirmek gibi tasarruf işlemlerinin geçerli olması rehinli alacaklının muvafakatine bağlanmış, rehinli alacaklının onayı olmayan hallerde bu tasarrufların geçersiz

²⁸ İlgili maddenin ilk fıkrası “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*” şeklinde düzenlenmiştir.

²⁹ Davran’a göre Kanun’da taşınır eşyanın yok edilmesi ya da tahrip edilmesi hallerinde bir cezai yaptırım getirilmesi yerinde olacaktır. (Davran, **a.g.e.**, s.181) Diğer şartların varlığı halinde bu durumun Türk Ceza Kanunu m.155 uyarınca güveni kötüye kullanma suçu kapsamında da değerlendirilebileceği, farklı bir özel düzenlemeye gerek olmadığı hususunda bkz. Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.233.

addedileceği belirtilmişti.^{30 31} Rehin verenin tasarruf yetkisinin rehinli alacaklının muvafakatine bağlı olmasının, tasarruf hakkını neredeyse uygulanamaz hale getirmesi sebebiyle TRK, TİRK m.10'dan tamamen farklı bir düzenlemeyi beraberinde getirmiş, rehin verenin rehne konu taşınır varlıklar üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların geçersiz olacağını açıkça düzenlemiştir.(TRK m.4/7) Kanun'da tasarruf hakkının rehinli alacaklının muvafakatine bağlanmasının geçersizlik yaptırımına tabi olacağına ilişkin açık bir düzenleme olmamakla birlikte rehin verenin tasarruf yetkisinin alacaklı muvafakatine bağlı olmasına ilişkin rehin sözleşmesine koyulacak kayıtlar TRK m.4/7 çerçevesinde değerlendirilerek kesin hükümsüzlük³² ile batıl olmalıdır.

TRK'da meydana gelen değişikliklerle getirilen sicilli bir taşınır rehni sistemi, taşınmaz rehnine benzer bir yapıyı beraberinde getirmiştir. Rehin verenin tasarruf yetkisini sınırlayan kayıtların geçersiz olmasına ilişkin yaptırımın, TMK m.869'da yer alan malikin rehinli taşınmaz üzerinde başka bir sınırlı ayni hak kurmayacağına ilişkin

³⁰ Topçuoğlu, Çon, **a.g.m**, s.202; Reisoğlu, **Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme**, s.107 (çevrimiçi) [http://www.tbb.org.tr/ Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/ticari_isletme.doc](http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/ticari_isletme.doc), 10.10.2020; Yargıtay 11. HD, 16.02.1990, 1990/855E., 1990/964K. Sayılı kararında “ *alacaklının devir işlemini öğrenmesi sonrasında buna hiç duraksamadan icazet vermesi halinde bu işlemin geçerli olacağı*” vurgulanmış olduğundan ilgili Yargıtay Kararı uyarınca TİRK döneminde alacaklının rızası olmaksızın rehin tesis edilmesi halinin nisbi butlanla geçersiz olduğu ileri sürülebilir. (E.T. 28.10.2020)

³¹ Birden fazla ticari işletme rehni tesisinin TİRK döneminde kabul edilmiş olmasına rağmen alacaklının rızasının aranmasının ikinci bir ticari işletme rehni pratik açıdan uygulanmasını güçleştireceğinden bu rızanın aranmaması gerektiği yönündeki görüşler için bkz. Kayıhan, **a.g.e**, s.47; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2015**, s.66. Öğretide alacaklı rızası olmaksızın yapılan devir işlemlerinin geçerli olması gerektiğine ilişkin görüşe rağmen kanaatimizce Kanun'da açıkça “alacaklı rızasının” aranması sebebiyle olması gereken hukuka göre bir değerlendirme yaparak alacaklının rızası olmaksızın yapılan devir işlemlerinin geçerli olduğunu kabul etmek yerinde olmayacaktır.

³² TİRK döneminde öğretideki tartışmalara rağmen alacaklının rızası olmaksızın yapılan devir işlemlerinin, hukuki işlemde “onay” eksikliği olması ve daha sonra alacaklının rıza göstermesi ile bu işlemi geçerli kılabilmesi sebebiyle nisbi butlan yaptırımı ile batıl olduğuna ilişkin yorumun daha yerinde olduğu yönündeki kanaatimizi bir önceki dipnotta belirtmiştik. Ancak mülga TİRK döneminden farklı olarak TRK'nın lafzen açıkça “rehne konu varlık üzerinde rehin verenin tasarruf hakkını kısıtlayan kayıtların geçersiz olduğunu” belirtmesi sebebiyle bu kayda dayanarak yapılacak tasarruf işlemlerinin kesin hükümsüz olduğunun kabulü gerekecektir.

taahhüt vermesinin geçersiz olmasına ilişkin düzenleme ile uyumlu yapısı bu görüşü destekler niteliktedir.³³

Bu halde TRK uyarınca tesis edilen rehinlerde rehin verenin taşınırın maliki olarak³⁴ tasarrufta bulunabilmesi için rehinli alacaklının onayı aranmayacağından rehin verenin tasarruf yetkisinin devam ettiğinin kabulü gerekir. İlgili düzenlemenin rehne konu taşınırın devredilmesi ya da başka bir sınırlı ayni hakla yüklenmesi durumunda rehinli alacaklının haklarını zedeler nitelikte olduğu düşünülebilir, ancak rehin hakkının ayni hak olmasına binaen mevcut rehin hakkı, rehne konu varlığın devri halinde dahi devralan kişiye karşı ileri sürülebilecek³⁵; rehinli alacaklının TRK m.12 ve m.16 uyarınca alabileceği önlemlerle birlikte değerlendirildiğinde rehnin teminat işlevini zedelediği söylenebilecektir.³⁶ Rehne konu varlık üzerinde yeni hak sahibi, sınırlı ayni haklarda sıra gereğince mevcut rehin hakkının kullanılmasından doğabilecek olan rehnin paraya çevrilmesi talebi ile karşı karşıya gelebilecek ve bunun sonuçlarına katlanmakla yükümlü olacaktır.

Rehin verenin rehne konu varlık üzerinde tasarrufu, taşınırın tüketilmesi veya taşınırın değerini düşüren değişiklikler şeklinde olabileceği gibi rehnedilenin tahrip edilmesine de sebebiyet verebilir. Bu şekilde yapılan tasarrufların, rehne konu varlığın özgülenme

³³ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 230.

³⁴ Rehlin verenin taşınırın maliki olmadığı hallerde, mülkiyetinde olmayan unsurlara ilişkin tasarrufta bulunma yetkisine ilişkin açıklamalarımız için bkz. çalışmamızda s.27.

³⁵ İyiniyetli üçüncü kişilere karşı rehin hakkının ileri sürülebilmesi açısından TRK m.7/3 ile Sicil Yönetmeliği m.17/2 birlikte değerlendirilmelidir.

³⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.131,137; Erten, **a.g.m.**, s.47; Haznedar, **a.g.e.**, s.16.

amacı tüketimi gerektirmedikçe³⁷ TRK'nın amacına aykırılık teşkil etmesi sebebiyle rehin verenin tasarruf hakkı kapsamında değerlendirilemeyeceği söylenebilecektir.³⁸

D. Art Rehin Kurma Hakkı

1. Genel Olarak

Rehinli alacaklıların kendi aralarında ve rehne konu varlığın maliki ile olan ilişkilerinin tespiti bakımından alacaklarının bir sıra düzenine bağlanması, diğer sınırlı aynı haklar karşısındaki durumun tespiti açısından önem arz etmekle beraber rehne konu varlığın paraya çevrilmesi sonucunda elde edilecek meblağın rehinli alacaklılara hangi esaslar dahilinde dağıtılacağıın belirlenmesi açısından da elzemdir.³⁹

TMK'ya göre taşınır ya da taşınmazlar üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis edilmesi mümkündür. TMK m.941 aynı taşınırın birden fazla sınırlı aynı hakla kayıtlanmasının mümkün olduğunu düzenlemiş, aynı taşınır üzerinde birden fazla rehin tesis edilmesi durumunda tesis edilen sonraki rehinler “art rehin” olarak adlandırılmıştır.⁴⁰ TMK uyarınca taşınır rehni tesisinin belirtilen istisnalar haricinde, teslim bağli olduğu göz önüne alındığında taşınır üzerindeki dolaysız zilyetliğin ya rehinli alacaklıda ya da bir üçüncü kişide olması gerekeceğinden art rehin tesis edilmesi halinde, alacağı ödenen rehinli alacaklıya (ya da dolaysız zilyede) taşınırın sonraki rehinli alacaklıya teslim edilmesi gerektiği hususu yazılı olarak ihtar edilecek, art rehin hakkı, yazılı bildirimin dolaysız zilyede vardığı an tesis edilmiş olacak ve rehin sırası da bu tarihe göre belirlenecektir.⁴¹

³⁷ Örneğin hammaddenin rehne konu edilmesi halinde hammaddenin imalatla kullanılması hali tüketimi gerektireceğinden Kanun amacı ile uyum içerisinde olması sebebiyle tasarruf hakkı çerçevesinde değerlendirilecektir. (Antalya, Acar, **a.g.e**, s.131)

³⁸ Rehin verenin, rehinli alacaklının güvence miktarını azaltıcı tasarruflarda bulunduğu takdirde bu durumun rehinli alacaklı aleyhine bir zarar meydana getirmesi halinde tazmin yükümlülüğü doğacağına ilişkin bkz. s.67.

³⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e**, s.883; Şafak Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1974, No.368, 25. Sayı, s.2.

⁴⁰ Ertaş, **a.g.e**, s.583.

Taşınmazlar açısından ise TMK m.869/1’de yer alan taşınmaz malikinin rehne konu taşınmaz üzerinde yeni bir sınırlı ayni hak kurma yetkisini sınırlayan kayıtların kesin hükümsüz⁴² olduğuna ilişkin düzenleme doğrultusunda taşınmazın rehne konu edilmesinden sonra rehin hakkı gibi bir sınırlı ayni hak tesisinin mümkün olduğu söylenebilir. Aynı taşınmaz üzerinde birden fazla taşınmaz rehni tesis edilmesi durumunda rehin haklarının öncelik sonralık ilişkisi “ilerleme sistemi” ve “sabit dereceler sistemi” olarak adlandırılan yaklaşımlardan tercih edilene göre tayin edilecektir. TMK m.871-872 incelendiğinde Türk hukukunda taşınmazlar açısından bu yaklaşımlardan “sabit dereceler sisteminin”⁴³; taşınırlar açısından ise rehnin kuruluş anına göre belirleneceğini ve rehin hakları arasındaki sıranın bu kuruluş anına göre tayin edileceğini düzenleyen TMK m. 948 uyarınca “ilerleme sisteminin” benimsendiği söylenebilir.⁴⁴

Ticari işlemlerde taşınır rehninde ise rehin hakkının kurulması Rehinli Taşınır Sicili’ne tescile bağlı olduğundan teslimine bağlı taşınır rehninde olduğu gibi rehinli alacaklıya zilyetliğin devri ve yazılı bildirim şartı aranmamış; TRK’nın finansman sağlama amacı ile uyumlu olarak aynı taşınır üzerinde art rehin tesis edilmesine olanak sağlanarak art rehin hakkından feragat anlamına gelen veya bu imkanı kısıtlayan sözleşme hükümleri geçersiz addedilmiştir.(TRK m.4/7 ve Uygulama Yönetmeliği m.9/3)

⁴¹ Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.401-405.

⁴² Bu konudaki tartışmalar için bkz. Makaracı Başak, **a.g.e**, s.230-231.

⁴³ Sabit dereceler sistemi mutlak suretle benimsenmemiş, sabit dereceler sistemine kanundan ve sözleşmeden doğan çeşitli istisnalar tanınmıştır. İstisnalar için bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.347-349; Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e**, s.1058-1064.

⁴⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e**, s.1052; Furkan Olgaç, **İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2014, s. 10, 28; Karkuş Erbaş, **a.g.e**, s.229; Selmani Okumuş, Bahadır Demir, Sabit Dereceler Sisteminde Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 69, 1. Sayı, 30 Temmuz 2020, s.606 (çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2236/23212.pdf>

Yukarıda yer verdiğimiz genel bilgiler ışığında ticari işlemlerde taşınır rehninin sicile tescil ile “sabit dereceler sistemi”⁴⁵ ya da “ilerleme sistemine” göre tesisi mümkündür. (Uygulama Yönetmeliği m.24)

TRK m.11/1’de aynı taşınır üzerinde herhangi bir derece belirtilmeksizin birden fazla rehin kurulması durumunda rehinlerin tescil anına göre, derece belirtilmesi halinde ise derecesine göre sıralanacağı ifade edilerek rehin sözleşmesinde hangi rehin sisteminin tercih edildiğine ilişkin bir hüküm bulunmayan hallerde rehnin ilerleme sistemi esasına dayalı tesis edilmiş sayılacağı belirtilmiştir. (Uygulama Yönetmeliği m.24/2)

2. İlerleme Sisteminin Tercih Edilmesi

İlerleme sistemine göre rehin hakkının önceliği alacaklı ve borçlunun iradesinden bağımsız olarak “*prior tempore, potior iure*”⁴⁶ prensibi doğrultusunda belirlenmektedir.⁴⁷

İlerleme sistemine göre sıralama tarih esasına dayalı olduğundan ilk rehinli alacaklıdan sonraki tarihte rehin tesis eden alacaklılar, ancak bir öncekinin alacağı tamamen ödendikten sonra geriye kalan tutar üzerinden alacaklarını tahsil etmekte, rehin paraya çevrildiğinde elde edilen tutar öncelikle eski tarihli rehnin sona ermesi için kullanılmaktadır.⁴⁸

⁴⁵ TRK, ticari işlemlerde taşınır rehninde hem sabit dereceler sistemini hem ilerleme sistemini kabul etmiş olup TRK’nın çıkış kaynağı olarak kabul edilen UNCITRAL Model Kanun’da yalnızca ilerleme sistemi kabul edilmiştir. Dolayısıyla iki sistemin birden benimsenmesi hukukumuzda özgü bir durum olarak göze çarpmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Çiğdem Kırca, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Sıra”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen, A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.166.

⁴⁶ “*Zamanda önce olan hukukta/hakta üstündür.*” (Ziya Umur, **Roma Hukuku Lügati**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1983)

⁴⁷ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.241; Jale Akipek, Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2. Bası, 2018, s.768, Erel, **a.g.e.**, s. 15.

⁴⁸ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1052; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.310; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.108.

Bu sistemde her bir rehinli alacak, rehne konu varlığın değerinin tamamıyla teminat altına alınmış olduğundan rehin derecelerine bölünme söz konusu olmayacak, borçlu ya da eşya maliki rehin sırasını sonradan kullanılmak üzere boş tutamayacak, yeni tesis edilen rehin mutlaka daha sonraki sırada yer alacaktır.⁴⁹ Bir rehin hakkı terkin edildiğinde sonraki sıralarda bulunan diğer rehin hakları kendiliğinden bir sıra ileri geçecek borçlu veya alacaklının rızasına gerek kalmaksızın ön sırada boş bir rehin sırası kalmayacaktır.⁵⁰

TRK'ya göre ilerleme sisteminin tercih edilmesi durumunda rehinli alacaklılar arasındaki sıra sicile tescil anı temel alınarak belirlenecek; rehinli alacaklılar arasında sıralama birinci sıradan itibaren başlayarak rehin taşınır varlığın tamamını⁵¹ kapsayacaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.25/f.1-4)

İlerleme sistemine göre sabit dereceler sisteminde olduğu gibi teminatın gücünü artırma gayesiyle ilk sıranın boş bırakılması söz konusu olmadığından paraya çevrilme anında ilk sırada bulunan alacaklıya ilk olarak ve paraya çevrilen tutarın alacağın tamamını karşılaması halinde alacağının tamamı tutarında ödeme yapılacaktır. Uygulama Yönetmeliği m.25/5 çerçevesinde önceki sırada yer alan rehinli alacaklının rehin hakkının ifa veya farklı bir sebeple sona ermesi halinde sonraki sırada bulunan rehinli alacaklılarının kendiliğinden bir sıra ilerleyeceği düzenlenmiş, malikin tek taraflı bir işlemle terkin olunan rehin yerine başka bir rehin tesis edemeyeceği hüküm altına alınmıştır.⁵²

⁴⁹ Erel, **a.g.e.**, s.18; Kırca, **Sempozyum**, s.164.

⁵⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1052; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.350.

⁵¹ Uygulama Yönetmeliği m.25/4'te her ne kadar rehlin taşınırın tamamını kapsadığı belirtilmişse de TRK m.11/4'te "*Getirisi üzerinde ayrıca bir rehin tesis edilmemiş ise varlığın getirisi üzerindeki öncelik hakkı, asıl rehinli varlığın öncelik sırasıyla aynıdır.*" düzenlemesi incelendiğinde rehnedilenin getirisi üzerinde ayrıca bir rehin hakkı tesis edilmesinin mümkün olduğu, rehnedilenin getirisi üzerinde ayrıca bir rehin tesis edilmemiş ise rehnedilenin getirisi üzerinde öncelik hakkının asıl rehinli varlıkla aynı olacağı söylenebilecektir.

⁵² Seliçi, **a.g.m.**, s. 428.

Ancak Uygulama Yönetmeliği m.25/f.6-7 ile bu duruma bir istisna getirilerek boşalan dereceye ilerleme hakkı veren sözleşmelerin yapılması mümkün kılınmış; boşalan dereceye ilerleme hakkı tanıyan sözleşmelerin geçerliliği rehin sözleşmesi şekil şartına⁵³ uyulmasına, bu hakkın kullanılması ise ilerleme hakkı veren sözleşmenin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilmesine ve önceki derecede bulunan rehinli alacaklıların muvafakatının alınmış olmasına bağlanmıştır.⁵⁴ Aksi takdirde önceki derecede rehin tesis eden rehinli alacaklı aleyhine, rehin kurulma esnasındaki mevcut şartların değişmesi söz konusu olacaktır.⁵⁵

Uygulama Yönetmeliği'nde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin rehin sözleşmesi ile birlikte yapılma durumuna göre bir ayırım gözetilerek geçerlilik ve kullanım şartlarına yer verilmiş olmasına rağmen TRK m.10/2'de boş dereceye ilerleme sözleşmesinin rehin sözleşmesi ile beraber yapılmaması halinde geçerliliği sicile tescil edilmesine bağlanmıştır. İlgili maddede öngörülen ve sözleşmenin geçerlilik şartını "tescile" bağlayan düzenleme, tescilin aynı haklar açısından "geçerlilik" unsuru değil "kurucu" unsur olması, boş dereceye ilerleme hakkının ise bir nisbi hak olması sebebiyle bir anlam karmaşası yaratmaktadır.⁵⁶

⁵³ Uygulama Yönetmeliği m.18 " *Rehin sözleşmesi yazılı olarak aşağıdaki şekillerde hazırlanır:*

a) Taraf imzalarının noterce onaylanması.

b) Sicil yetkilisi huzurunda rehin sözleşmesinin imzalanması.

(2) Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesi güvenli elektronik imza ile imzalanır. Bu halde, sözleşmenin 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olduğu iddia edilemez." TMK'ya göre tesis edilen rehinler açısından ise boş dereceye ilerleme sözleşmesi m. 871/3'e göre resmi şekilde yapıldığı takdirde geçerli olacak, tapu sicil müdürü ve tapu sicil görevlileri önünde resmi şekilde düzenlenecektir. (Tapu Kanunu m.26/1)

⁵⁴ TMK m.871/3'e göre boş dereceye ilerleme sözleşmesinin geçerliliği resmi şekilde yapılmalarına bağlanmış olup aynı etkiyi sağlaması ve üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi açısından ise tapu kütüğüne şerh verilmesi aranmıştır. TMK'da düzenlenen boş dereceye ilerleme sözleşmesi bakımından şerh aynı etkiyi sağlarken TRK'daki aynı etkinin TMK'dan farklılık arz ettiği görülmektedir.

⁵⁵ TMK uyarınca teslim bağli taşınır rehni açısından da TMK m.948/2'de rehin hakkı sırasının kuruluş tarihine göre belirleneceğine ilişkin düzenlemenin emredici nitelikte olmaması sebebiyle taraflarca rehin sırası hususunda aksinin kararlaştırılabileceği, rehinli alacaklıların kendi aralarında anlaşarak kanunda öngörülen sıradan farklı bir sıralama belirleyebilecekleri hususunda bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.390; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1166. Bu şekilde bir rehin sırası değişikliğinin ancak tüm rehinli alacaklıların rızası halinde mümkün olabileceği hususunda bkz. Ertaş, **Armağan**, s.1159.

Bu çerçevede TRK ve ikincil düzenlemelerde TMK’da öngörüldüğü gibi bir “şerh” mekanizması yer almadığından hakkın üçüncü kişiler nezdinde ileri sürülebilmesi bakımından Rehinli Taşınır Sicili’ne “tescilin” arandığı söylenebilir.⁵⁷ Taşınmaz rehninde boş dereceye ilerleme sözleşmesinin şerh edilmesi, bu kişisel hakkın etkisini kuvvetlendirerek üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesini sağlarken TRK kapsamında boş dereceye ilerleme sözleşmesinin sicile tescili de bu amaçla yapılmaktadır.⁵⁸

Son olarak Uygulama Yönetmeliği’nin ilerleme sistemini detaylı bir şekilde açıkladığı 25. maddesinde terminolojik olarak “derece” kavramının kullanılmasının yerindeliliğinin incelenmesi gerekecektir. “Derece” ve “sıra” birbirinden farklı kavramlar olup ilerleme sisteminde derecelendirme söz konusu değildir.

Derece, *“taşınmazın bölündüğü farazi değer parçaları”⁵⁹ rehnedilen taşınmazın değerinin belirli düşüncel bir bölümü”⁶⁰* ifade etmek için kullanıldığı gibi *“rehin hakkının tesisi sonucu, rehin konusunun alacaklıya sağladığı teminatın kapsamını”⁶¹* ifade etmektedir.

Sıra, *“bir rehin hakkının taşınmazı kayıtlayan diğer rehin hakları ve sınırlı aynı haklar karşısındaki hukuki durumu ile tapu sicilinde işgal ettiği sıra numarası”⁶²* olarak tanımlanmış, sıra sistemi ise *“rehin dereceleri arasındaki ilişki olarak ifade edilerek*

⁵⁶ Kırca, **Sempozyum**, s.170.

⁵⁷ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.142; Kırca, **Sempozyum**, s.167.

⁵⁸ Antalya, Acar’a göre de Rehinli Taşınır Sicili’ne boşalan dereceye geçme hakkına ilişkin sözleşmenin tescilinin, hem hakkı doğuran hem de üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi imkanını veren bir tescil olarak şerh işlevi de taşıdığını kabul etmek sisteme daha uygun bir yaklaşım olacaktır. (Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.115); Gürpınar, **Karşılaştırma**, s.83-85.

⁵⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1053.

⁶⁰ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.352.

⁶¹ Erel, **a.g.e.**, s.30.

⁶² **A.e.**, s.31.

*rehne konu varlığın paraya çevrilmesi halinde öncelikle hangi derecenin yararlanacağını gösteren sistem” olarak belirtilmiştir.*⁶³

Adalet Bakanlığı’nca TMK m.870’in gerekçesinde sıra ve derece terimleri benzer anlamlar için kullanılmakta; “sıra” genel olarak bütün sınırlı aynı haklarda öncelik durumunu açıklamak için kullanılırken, “derece” ise taşınmaz rehinlerinde, taşınmazın farazi bir değer parçası karşılığı rehnin tescil edildiği “*sabit kutuyu*” ifade etmektedir.⁶⁴ Dolayısıyla ilerleme sistemine göre tesis edilen ticari işlemlerde taşınır rehinlerini düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m.25/6’da sıra ifadesinin kullanılmasının kavramsal olarak daha yerinde olacağı⁶⁵, burada oluşturulan bir “derece” olmaması sebebiyle⁶⁶ ilgili fıkra da geçen “boşalan dereceye ilerleme” ifadesinin boşalan rehin sırasına ilerleme olarak anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.⁶⁷

3. Sabit Dereceler Sisteminin Tercih Edilmesi

Rehnin sabit dereceler sistemine göre kurulması halinde, rehin hakları kuruluş tarihine göre değil, taraf iradelerine ve buna bağlı olarak farazi değer parçalarına göre derecelendirilerek kurulduğu dereceye göre sıralanır.⁶⁸ TMK m.870 uyarınca dereceler, rehnin sırasını ve teminat altına alınan tutarı belirleyeceğinden malik tescil esnasında derecenin sırasını ve teminat teşkil edecek tutarı belirtecektir.⁶⁹

Bu sisteme göre, eşyanın bölünmesine gerek kalmaksızın eşya değerini bölümlere (derecelere) ayırarak birden fazla borç temin edilebilecek, ilerleme sisteminden farklı olarak eşyanın değerinin tamamı yerine rehne konu varlığın değeri üzerinde ayrılan

⁶³ Akipek, Akıntürk; **a.g.e.**, s.771.

⁶⁴ İlhan Helvacı, **Gerekçeli, Karşılaştırmalı, İçtihatlı, Notlu Türk Medeni Kanunu**, Cilt IV, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013, s.398.

⁶⁵ Aynı yönde Kırca, **Sempozyum**, s.167; Şenocak vd., **a.g.e.**, s.139; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.233.

⁶⁶ Olgaç, **a.g.e.**, s. 26.

⁶⁷ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.139; Kırca, **Sempozyum**, s.167.

⁶⁸ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.352; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.645; Çetiner, **a.g.e.**, s.333.

⁶⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1055; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.345.

farazi bölümlere farklı tasarruflarda bulunulabilecektir.⁷⁰ Böylelikle rehin hakkının sağladığı teminat, yalnızca rehin derecesinin tutarı ile sınırlanacak, derecelerin her birinde derece kurulurken belirlenen tutar⁷¹ aşılmadığı sürece birden fazla rehin hakkı tesis edilebilecektir.^{72 73}

Derecelerin belirlenmesinden sonra rehinle temin edilen derece ve derecenin ifade ettiği sıra sabitlenmiş olacak; genel kural olarak⁷⁴ ilerleme sisteminde olduğu gibi önceki derecede tescil edilmiş olan rehin ifa ya da farklı bir sebeple terkin olursa bile sonraki derecede yer alan rehin onun yerine ilerlemeyecek, o derece boş kalacaktır.⁷⁵

Derecenin boşalması halinde, rehne konu eşyanın maliki tekrar bir rehin hakkı tesis edebileceği gibi dereceyi ilerde kullanılmak üzere boş da tutabilir. Bu halde önde yer alan derecelerde sonradan kazanılan rehinli alacak hakkı, dereceler arasındaki sıra belirlenirken derecenin saklı tutulmak kaydıyla tescil edildiği tarihin baz alınması sebebiyle sonraki derecelerde yer alan rehinli alacaklıların rehin hakları daha önce tescil edilmiş olsa bile bunlardan daha ön sırada yer alacaktır.⁷⁶

⁷⁰ Aynı doğrultuda MK m. 871/2; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 242; Leemann, **a.g.e.**, Art. 813/814, N:3.

⁷¹ Derece ile belirlenen sınır, anapara ipoteği açısından yalnızca ana para alacağını göstermekte olup TMK m.875'te yer alan yan hakların bu sınırı aşması mümkün olabilecekken üst sınır ipoteği açısından bu üst sınır değeri aşılamayacaktır. Detaylı bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1053; Helvacı, **İpotek**, s. 351; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.345.

⁷² Erel, **a.g.e.**, s. 27.

⁷³ Rehin dereceleri tutar olarak tesis edildikten sonra alt derecedeki rehin hakkı sahipleri açısından rehnin teminat fonksiyonunun zedelenmemesi açısından malikin tek taraflı bir işlemi ile değiştirilemeyecek, alt derecelerdeki rehin hakkı sahiplerinin onayı ile ancak üst sıradaki rehin derecesinin tutarı artırılabilir. (Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.346)

⁷⁴ Genel kuralın kanuni istisnaları ve boş dereceye ilerleme sözleşmesi yapılmak suretiyle sözleşmeden doğan istisnaları için bkz. Olgaç, **a.g.e.**, s.82-101; Selmani Okumuş, Bahadır Demir, Sabit Dereceler Sisteminde Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 69 - Sayı 1 - 30 Tem 2020, 605-626, s.610; Özer Seliçi, Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı", **İÜHFM**, C.XL, S.1-4, 1974, s. 437 vd.

⁷⁵ Erel, **a.g.e.**, s.41; Okumuş, Demir, **a.g.m.**, s.609; Seliçi, **a.g.m.**, s.435; Leemann, **a.g.e.**, Art. 813/814, N:14; Olgaç, **a.g.e.**, s.54.

Ticari işlemlerde taşınır rehninin sabit dereceler sistemi ile tesis edilmesi için bu sistemin kabul edildiği açıkça rehin sözleşmesinde belirtilmelidir; aksi takdirde TRK'nın esas aldığı sistem olan ilerleme sistemine göre rehin tesis edilmiş sayılacaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.24) TRK uyarınca sabit dereceler sisteminin tercih edilmesi halinde TMK'da düzenlenen sabit dereceler sistemi hükümleri gibi (TMK m.870 vd.) rehnin paraya çevrilmesinde öncelik hakkı rehin hakkının derece sıralamasına göre olacak, taşınırın itibari değeri farazi kısımlara bölünerek oluşan derecelere göre öncelik sırası belirlenecektir.(Uygulama Yönetmeliği m.26/f.1-2) Rehin hakkının sağladığı güvence miktarı bulunduğu dereceye ait tutar ile sınırlı olacak, bu derecede yer alan alacağın ifa ya da başka bir sebeple sona ermesi halinde sonraki derecede yer alan rehinli alacaklıya kendiliğinden boşalan dereceye geçme hakkı tanınmayacağından boşalan dereceye ilerlemek isteyen alacaklı malik ile boş dereceye ilerleme sözleşmesi yapmak zorunda kalacaktır.⁷⁷

Yapılacak boş dereceye ilerleme sözleşmesinin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi Rehinli Taşınır Siciline tescil⁷⁸ edilmesine, geçerli olarak addedilmesi ise TRK ve Uygulama Yönetmeliği m.18'de belirtilen şekil şartına uygun akdedilmesi şartına bağlanmıştır. (Uygulama Yönetmeliği m. 26/f.6-7) Rehne konu varlığın malikinin, boş dereceyi rehinle yüklemeksizin boş tutarak sonradan rehin tesis edebilmesi mümkün ise de derecenin miktarını aşan rehin tesis etmesi için alt derecelerde yer alan rehinli alacaklıların muvafakati gerekecektir.⁷⁹ (Uygulama Yönetmeliği m.26/3)

Sabit dereceler sistemine göre ticari işlemlerde taşınır rehni tesis edilmesi halinde rehinli alacaklıya boş dereceye ilerleme hakkı tanınmasının TRK m.4/7 uyarınca art rehin tesisini sınırlayıp sınırlamadığının incelenmesi önem arz etmektedir. Zira rehin

⁷⁶ Leemann, **a.g.e**, Art. 813/814, N:19-20; Çetiner, **a.g.e**, s.334; Olgaç, **a.g.e**, s.54-55.

⁷⁷ Uygulama Yönetmeliği m.26/f.4-5.

⁷⁸ Rehinli Taşınır Sicili'ne tescilin TMK m.871'de düzenlenen şerhin etkisi ile aynı doğrultuda olduğu hususunda s.59.

⁷⁹ Seliçi, **a.g.m**, s.433, Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s.345.

veren, rehinli alacaklıya boşalan dereceye ilerleme hakkı tanıdığında boşalan o dereceye başka bir rehin tesis etmemeyi taahhüt etmiş olacağından bu hak geniş anlamda art rehin tesisinden zımni feragat edildiği şeklinde yorumlanabilir.⁸⁰ Ancak TRK'nın rehin veren bakımından finansman kolaylığı sağlama amacı göz önüne alındığında art rehin kavramının dar yorumlanması gerektiği; TRK m.10/2'de boş dereceye ilerleme hakkının yasal dayanağı olması sebebiyle boş dereceye ilerleme hakkının TRK m.4/7'e göre art rehin verilmesine ilişkin tasarrufu sınırlamadığı sonucuna varılmasının yerine olacağı kanaatindeyiz.⁸¹

Benimsenen iki sistem incelendiğinde ilerleme sistemine göre daha önce rehinle kayıtlanan bir taşınmaz üzerinde⁸² iki ya da daha sonraki sıralarda yer alacak olan rehinli alacaklılar, rehne konu varlığın yeterince güçlü bir teminat sağlamayacağını, zira bu sistem içerisinde rehne konu varlığın tüm değerinin rehinle kayıtlandığını ileri sürerek emsallerine oranla sağlayacakları kredilerin şartlarını ağırlaştırmakta, yüksek faizle kredi verebilmektedir.⁸³ Dolayısıyla ilerleme sisteminde ağır kredi şartlarına rağmen üst sıradaki alacağın ifa ya da farklı bir nedenle sona ermesi halinde alt sırada yer alan rehinlerin kendiliğinden bir sıra ilerlemesinin hakkaniyetli olmadığına yönelik öğretiler yapılan eleştirilere⁸⁴ katılmaktayız. Sabit dereceler sisteminin herhangi bir istisna öngörülmezsizin tüm sonuçları ile uygulanması durumunda ise özellikle gayrimenkulün paraya çevrilmesi esnasında boş tutulan “saklı derecelere”⁸⁵ düşen tutarın malike intikal etmesi; bu intikal sonucu alacaklarını tamamen tahsil edemeyen rehinli alacaklıların tıpkı adi alacaklılar gibi talepte bulunması sebebiyle zarara

⁸⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.139.

⁸¹ Aynı yönde **A.e.**

⁸² İlerleme sisteminde rehinde sıra belirlenirken tescil tarihinin esas alınması gerekir. İlk sırada yer alan rehinli alacaklının muvafakati olmadığı sürece yeni kurulacak olan rehin, mevcut rehinlerin önüne geçemeyecektir. (Olgaç, **a.g.e.**, s.16)

⁸³ Erel, **a.g.e.**, s.19; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1054.

⁸⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1055.

⁸⁵ Seliçi, **a.g.m.**, s.429; Helvacı, **İpotek**, s.356. Saklı tutulan derece üzerinde tescil edilen değerden daha yüksek bir tutar için rehin hakkı tesis edilmek istendiğinde bunun ancak aynı ve sonraki derecede yer alan rehinli alacaklıların muvafakati halinde olabileceği, nitekim bunun rehinli alacaklıların mevcut durumunu ağırlaştırıcı nitelikte olduğu yönünde bkz. Olgaç, **a.g.e.**, s.45.

uğraması bu sisteme getirilen eleştiriler arasındadır.⁸⁶ Ancak Türk hukukunda kabul edilen sabit dereceler sistemine istisnai olarak getirilen rehinli alacaklılara ilerleme hakkı tanıyan düzenlemeler çerçevesinde önceki derece boş bırakılmış ya da mevcut rehin hakkı sona erdiği için boşalmış ise, rehinli varlığın satış bedeli boş derece hesaba katılmaksızın alt derecelere, derece sıralarına göre dağıtılacağından sabit dereceler sistemine yönelik endişeler bertaraf edilmiş olacaktır.(TMK m.872) Belirtilen gerekçelerle sabit dereceler sisteminin tercih edilmesi halinde rehin derecesinin, kendiliğinden üst rehin derecesinin boşalması halinde boşalan dereceye ilerlemeyeceği, böylelikle rehin veren borçlunun üst sıralardaki rehin derecesi boş tutarak rehinli varlığı yeni bir finansman sağlama amacıyla kullanabileceği göz önüne alındığında bu sistemin TRK'nın amacı ile daha uyumlu olduğu söylenebilecektir.

E. Rehnin Sicilden Terkinini İsteme Hakkı

TRK m.15/1 uyarınca rehinli alacaklının, rehnin sicilden terkinini talep etme yükümlülüğü düzenlenmiştir. İlgili maddenin 3. fıkrasına göre ise rehinli alacaklı, rehne konu alacağın sona ermesi halinde rehnin terkinini için süresi içinde Sicile başvuramaz ise borcunu ödeyen ve borcun sona erdiğini belgeleyen borçlu, rehnin terkinini talep edebilecektir.⁸⁷

İlgili düzenlemeler incelendiğinde rehnin sicilden terkininin istenebilmesi için mutlaka borcun ifa ile mi sona ermesi gerektiği hususunda netlik bulunmamaktadır. TRK m.15/3 düzenlemesinin lafzına dayanarak borcun ifa ile sona ermesi halinde, borçlu ve rehin verenin ifaya ilişkin belgeleri ibraz etmek suretiyle rehnin terkinini talep edebilecekleri, sicil görevlisinin borcun ifa ile sona erip ermediğini inceleyebileceği ancak ifa haricinde borcu sona erdiren bir sebep olması halinde buna ilişkin belgelerin sicil görevlisi tarafından değerlendirilmesinin mümkün olmaması

⁸⁶ Erel, **a.g.e.**, s.29; Olgaç, **a.g.e.**, s.24.

⁸⁷ İlgili hükümde her ne kadar borçlu olarak ifade edilmiş ise de rehin veren ya da alacağın sona erdiği tarihte rehne konu taşınır başkasının malik olması halinde bu üçüncü kişinin de talepte bulunabileceğinin kabulü yerinde olacaktır. Aynı yönde bkz. Turgut Öz, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. iur. Merih Kemal Omağ'a Armağan, C.XVI, S.2, 2017, s. 185; Kara, **a.g.e.**, s.112.

sebebiyle ifa haricindeki sona erme hallerinde mahkeme kararı ile terkin işleminin tamamlanabileceği ileri sürülmektedir.⁸⁸ Karşıt görüşe göre TRK m.15/3'te her ne kadar "borcunu ödeyen borçlu" ifadesi yer almakta ise de borcun ifa dışında sona ermesi halinde de borçlunun, buna dair belgeleri ibraz ederek terkin istemini ileri sürebileceği savunulmaktadır.⁸⁹

Kanaatimizce sicil görevlisinin ifa ya da ifa haricinde diğer borcu sona erdiren hallere yönelik belgeleri inceleyerek değerlendirme yükümlülüğü bulunmadığı gibi bu şekilde bir inceleme yapması objektif olmayacağından ikinci görüşün kabulü yerinde olmayacaktır. İfa ya yönelik belgelerin sicil görevlilerince borcun sona erip ermediğine yönelik incelenmesi ise her durumda çok kolay olmayacağından⁹⁰ TRK m.15/3'teki düzenlemeyi ifa halinde mutlak suretle sicil görevlilerince incelenme şeklinde yorumlamamak; ihtilaflı ya da ifanın net olarak anlaşılabilir olmadığı hallerde ifa haricinde sona erme hallerinde olduğu gibi mahkeme kararının varlığı halinde rehnin terkin edileceği şeklinde anlamak gerekir. Diğer bir ifadeyle borcu ifa ile sona eren borçlunun, ifaya ilişkin belgeleri ibraz ederek; ifa dışında bir sebeple borcu sona eren borçlunun ise rehne konu borcun sona erdiğini mahkemeye tespit ettirerek rehin hakkının terkinini talep edebileceği⁹¹, ifanın ibraz edilen belgelerden net bir şekilde anlaşılacağı hallerde ise sicil memurunun mahkeme kararı arayacağı kabul edilmelidir.

⁸⁸ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.149; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.173-174.

⁸⁹ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 185.

⁹⁰ Örneğin Banka sözleşmelerinin cari hesap sözleşmesi niteliğinin dahi tartışmalı olduğu göz önüne alındığında, rehne konu borca yönelik cari hesap sözleşmesinin niteliğinin belirlenmesi ve bakiyenin tespiti vb. gibi konularda sicil görevlisinin inceleme yapması doğru olmayacaktır. Cari hesap sözleşmesi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.686-691.

⁹¹ Aynı yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.169.

II. REHİN VERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Koruyucu Tedbirleri Alma Yükümlülüğü

Rehnin teminat işlevinin devam edebilmesi için rehne konu eşyanın değerinin korunması önem arz etmektedir. Ticari işlemlerde taşınır rehni tesisinde, rehinli taşınır rehin veren zilyetliğinde kalacağından rehinli taşınırı ve taşınırın değerini koruma amacıyla tedbir alma yükümlülüğü zilyet üzerindedir.⁹²

Nitekim TRK m. 12/2’de de koruyucu tedbir alma yükümlülüğü rehin verende değil zilyet üzerinde olarak belirtildiğinden rehin veren, aynı zamanda zilyetse o kişi bu kavram kapsamında değerlendirilecektir. Rehlin veren ile kanuni ya da sözleşmesel⁹³ bir ilişki nedeniyle taşınırı elinde bulunduran farklı kişiler ise koruyucu tedbirleri alma yükümlülüğü taşınırı elinde bulunduran kişi üzerinde olacaktır.

Bahse konu koruyucu tedbirler ile ifade edilmek istenen ilgili maddede açıkça düzenlenmemişse de rehne konu taşınırın mahiyetine göre ve hayatın olağan akışı doğrultusunda layıkıyla muhafaza edilmesi, bakımının yapılması, zarar görmeden saklanması boyanması, cilalanması ve benzeri işlemler söz konusu koruyucu tedbirlerden sayılabilecektir.⁹⁴

İlgili açıklamalar çerçevesinde rehinli taşınırı ve taşınırın değerini koruyan tedbirlerin alınmaması halinde yalnızca TRK değil aynı zamanda TBK açısından⁹⁵ da rehin

⁹² Antalya, Acar, **a.g.e**, s.161, dpn.250; Faruk Acar, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehlin Alanın ve Rehlin Vereninin Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış” **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 195.

⁹³ Örneğin kira veya ariyet ilişkisi bu kapsamda değerlendirilebilir.

⁹⁴ Acar, **Sempozyum**, s.195; Bahar Oral, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s.116.

⁹⁵ Bunun bir sözleşme ihlali olması sebebiyle sözleşmeye aykırılık hallerinin uygulanabileceğine dair bkz. Kayıhan, **a.g.e**, s.49. Somut olay özelliklerine göre TBK m.112 vd. uyarınca sözleşmeye aykırılık halleri düşünülebileceği gibi TBK m.49 vd. belirtilen haksız fiil sorumluluğu sebebiyle tazminat taleplerinin de söz konusu olabileceği konusunda bkz. Çetiner, **a.g.e**, s.211. Bunun sözleşme ihlalinden ziyade yasal bir borcun ihlali veya rehin hakkının varlığına bağlı olarak taraflar arasındaki yasal borç ilişkisinden doğan bir borç ihlali olarak ifade etmenin daha doğru olduğu hususunda bkz. Antalya, Acar,

verenin (ya da taşınırı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişinin) sorumluluğu söz konusu olacak, hangi kanuna dayanılarak talepte bulunulabileceği ise menfaat ve ispat kolaylığı açısından her somut olayda ayrıca değerlendirilecektir.⁹⁶ Gerekli tedbirlerin alınması rehin veren açısından bir yükümlülüğü ifade ederken rehin alacaklısı açısından ise tedbirlerin alınmasını talep etme niteliğinde bir hak meydana getirecektir.⁹⁷

B. Rehinli Taşınırın Değerini Koruyucu Giderleri Tazmin Etme Yükümlülüğü

Taşınırı zilyetliğinde bulunduran kişinin taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunması halinde rehinli alacaklı, hakimden zarara sebebiyet veren davranışların yasaklanmasını isteyebilecek, alacaklının talebi üzerine hakim tarafından gereken önlemlerin alacaklı tarafından alınması hususunda alacaklıya yetki verilebileceği gibi gecikmesinde sakınca olan durumlarda ise hakim tarafından yetki verilmesine gerek kalmaksızın kendiliğinden önlem alabilecektir. (TRK m.12/2)

TRK m.12/3'te rehinli alacaklının gereken önlemleri alma hakkı kapsamında bu önlemlerin bir takım masrafları da beraberinde getirmesi sebebiyle rehinli alacaklının taşınırın değerini korumak amacıyla yaptığı giderlerin tazminini⁹⁸ talep etme hakkı düzenlenmiştir.

Madde lafzında taşınırın değerinin azalmasından zarar görenlerin, değeri korumak adına yapmış oldukları giderlerin tazminini, zarara sebebiyet veren üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilecekleri anlaşılmaktadır. Bu durumda TBK m. 49'da öngörülen

a.g.e., s.140, dpn.211. Üçüncü kişinin rehinli varlığa zarar vermesi halinde önleme davasının muhatabının, alacaklının aynı hakkı olması sebebiyle zarar veren üçüncü kişi olacağı hususunda bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s.214.

⁹⁶ Oral, **a.g.e.**, s. 116-117.

⁹⁷ Rehinli alacaklı açısından değerlendirilmesi hususunda bkz. s.73-77.

⁹⁸ Buradaki yükümlülük hiç şüphesiz bir para borcu olarak cereyan edecektir. (Acar, **Sempozyum**, s.196)

şartların varlığı halinde zarara sebebiyet veren, rehin veren haricinde bir kişi ise dahi giderlerin tazmini bu kişilere karşı ileri sürülebilecektir.⁹⁹

C. Değer Düşüren Tasarruflarda Bulunmama ve Değer Düşüren Tasarruflar Nedeniyle Tazminat Yükümlülüğü

Rehin hakkı özü itibariyle rehnin güvence teşkil ettiği borcun ifa edilmemesi halinde rehnedilenin satılması ile tahsil edilecek meblağ üzerinden rehinli alacaklının tatmin edilmesi olduğundan rehnedilenin değerini düşüren tasarruflarda bulunulması halinde rehinli alacaklının menfaati zarar görecektir.

Bu menfaati koruma amacı ile TRK m.12/2’de rehinli alacaklının rehnedilen üzerinde değer düşüren davranışların yasaklanmasını isteyebileceği veya değer azalmasına neden olan davranışları önlemek adına hakimden kendisine yetki verilmesini talep edebileceği gibi rehne konu varlık üzerinde değer düşüren tasarrufların varlığı halinde bunlara sebebiyet verenlere karşı tazminat talebinde bulunabileceği düzenlenmiştir. (TRK m.12/5)¹⁰⁰

İlgili maddede belirtilen rehinli alacaklının tazminat hakkı, TRK m.12/3’te düzenlenen rehne konu varlığın değerini düşüren eylemleri önlemeye ilişkin giderlerin tazmininin talep edilmesinden farklılık arz etmektedir.¹⁰¹ TRK m.12/3’ün uygulama alanı bulması hakkı zarar gören kişilerin, zarar meydana getiren olaya müdahale etme ve zararı önleme veya azaltma imkanı bulunduğu halleri kapsarken TRK m.12/5 ancak değer düşüren davranışın tamamlanması halinde uygulanacaktır.¹⁰² Bu kapsamda TRK m.12/5’e göre rehne konu varlığın değerinin azalması sebebiyle rehinli alacaklının

⁹⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.140; Çetiner, **a.g.e.**, s.213.

¹⁰⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.117, s.140.

¹⁰¹ TRK m.12/3’ün bir tazminat değil, bir para alacağı talep hakkı bahşettiğine ilişkin açıklamalarımız için bkz. s.82.

¹⁰² Oral, **a.g.e.**, s.111.

zarara uğraması halinde¹⁰³ oluşan zararın tazmini kusuru halinde rehin verenden talep edilebilecektir.

Öte yandan TRK m.12/5 uyarınca rehne konu varlığın korunması ve bir tasarrufun değer düşürücü nitelikte olup olmadığının belirlenmesi amacıyla TMK m.2 devreye girecek, rehinli varlığın özelliği ve rehin sözleşmesi hükümleri de göz önüne alınarak tasarrufun değer düşürücü niteliği dürüstlük kuralları çerçevesinde değerlendirilecektir.¹⁰⁴

Rehnedilenin değerinde meydana gelen azalmanın belirlenebilir olması açısından önem arz eden başka bir husus ise için rehnedilenin hangi andaki değerine göre değer tespiti yapılacağıdır. Doktrindeki ilk görüş, değer azalması tespitinde değer azalması meydana getiren olayın vuku bulduğu anda rehin konusunun sahip olduğu değer esas alınması gerektiğini¹⁰⁵ savunurken diğer görüş¹⁰⁶ ise rehin hakkının kurulması esnasında rehin konusunun sahip olduğu değer esas alınması gerektiğini savunmaktadır.

Kanaatimizce ikinci görüşün kabulü, rehin hakkı kurulurken rehin sözleşmesinin taraflarınca rehnedilenin değeri ve durumu üzerinde irade uyuşması olduğu, buna binaen rehin sözleşmesi tarafı oldukları göz önüne alındığında daha yerinde olacaktır.

D. Rehinli Alacaklının Denetimine Katlanma Yükümlülüğü

Ticari işlemlerde taşınır rehni tesisinde, rehne konu varlığın rehin verende kalması sebebiyle rehlin teminat işlevinin devamlılığını sağlamak ve rehne konu taşınırın değerinin korunması amacıyla rehinli alacaklıya rehne konu varlığı denetleme yetkisi

¹⁰³ Bu noktada değer azalmasının rehinli alacaklının güvencesinin tehlikeye düşmesi halinde TRK m.12/3 ile m.12/5'te yer alan haklardan yararlanılabileceğini belirtmek gerekir yönündeki görüşümüzün taşınmaz rehninde de aynı yönde olduğu hususunda bkz. Helvacı, **İpotek**, s.237.

¹⁰⁴ Eskiocak, **a.g.e.**, s.166-167.

¹⁰⁵ Homberger, Marti, FJSAH No:609,s.7 (naklen atıf Helvacı, **İpotek**, s.236)

¹⁰⁶ Leemann, **a.g.e.**, Art. 808, N.12; Çetiner, **a.g.e.**, s. 212.

verilmiştir. (TRK m.12/4) Denetleme yetkisi, rehinli alacaklı bakımından bir hak olmakla birlikte rehin veren açısından ise rehne konu taşınırın denetimine katlanma yükümlülüğü meydana getirmektedir.

Bu yükümlülük, genel olarak katlanma/yapmama cinsi bir edimi içermekle birlikte rehin verenin, yalnızca rehnedilen taşınırın “gezilerek kontrol edilmesi” şeklinde denetlemesine katlanmakla yükümlü olacağı şeklinde düşünülebilir.¹⁰⁷ Fakat taşınırın türüne göre denetleme hakkının rehinli alacaklının “bilgi alması” ya da “taşınırı yoklaması” şeklinde de kullanılabilmesi sebebiyle yapma veya verme edimi şeklinde de teşekkül edebilir.¹⁰⁸ Dürüstlük kuralı çerçevesinde işletmenin tamamının gezilerek kontrol edilmesi kanaatimizce işletmenin tamamının rehinle kayıtlı olması halinde makul olacak, yalnızca işletme faaliyetlerinde kullanılan taşınırın rehne konu edildiği durumda tüm işletmenin denetlenmesi hakkaniyetli olmayacaktır.

E. Sicile Bildirim Yükümlülüğü

TRK’ya göre rehin verenin rehinli taşınır üzerinde rehin tesisinden sonra da tasarruf yetkisinin devam edeceğini ve hatta ilgili düzenlemenin rehin sözleşmesinde rehin verenin tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtların geçersiz olacağı şeklinde rehin vereni koruyucu hükümler içerdiğini ifade etmiştik.

Bu kapsamda rehin veren dilerse kanuni şartları yerine getirmek suretiyle rehinli taşınırı başka bir kişiye devredebilecekse de rehin verenin tasarruf yetkisinin rehin alacaklısı tarafından denetlenmesi ve takip edilmesinin kolaylaştırılması amacıyla¹⁰⁹ rehin verenin rehne konu varlığı devretmesi halinde veya rehinli alacağın devri söz konusu olduğunda bu devirleri sicile bildirim TRK m.12/6’da “rehin verenin” yükümlülüğü olarak düzenlenmiş, rehin veren ya da rehinli taşınırı devralanın rehinli

¹⁰⁷ Oral, **a.g.e.**, s.76.

¹⁰⁸ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.141; Oral, **a.g.e.**, s.76. Bu denetlemenin TMK m.2 ile uyumlu olarak zaman ve niteliğinin belirlenmesi gerektiği hususunda bkz. çalışmamızın Üçüncü Bölüm/1-F başlığı.

¹⁰⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.138.

taşınırın ya da alacağın devrini sicile tescil ettirmemesi sebebiyle bu kişiler hakkında adli para cezası uygulanacağı belirtilmiştir. (TRK m.16/1-ç)

Sicile bildirim yükümlülüğü TRK m.12’de her ne kadar yalnızca rehin verene yönelik bir düzenleme olarak anlaşılmakta ise de rehne konu taşınırın devri halinde TRK m.16/1-(ç) ile Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m.22/3 göz önüne alındığında rehin veren ile devralan üçüncü kişinin¹¹⁰ birlikte tescil talebinde bulunması gerektiği söylenebilecektir.

İlgili hükümler ışığında TRK’da özellikle rehinli alacağın devri halinde dahi rehin veren üzerine bırakılmış olan sicile bildirim yükümlülüğü, çeşitli sebeplerle doktrinde tartışılmaktadır. Zira alacağın temlikine yönelik TBK m.183 vd. maddelerinde, alacağın temliki borçlunun rızasına bağlanmamış, alacağın devrinden haberdar olmayan borçlunun iyiniyetle yaptığı ifanın borçluyu borcundan kurtaracağına yer verildiğinden alacaklının borçluya alacağın temlikini bildirme zorunluluğu olmadığı söylenebilir.¹¹¹ Bu durumda rehne konu bir borcun varlığında, rehinli alacaklının alacağını devretmesi durumunda TRK ile TBK düzenlemeleri arasında çelişki olduğu takdirde sonraki tarihli özel kanun olan TRK hükümlerinin uygulanacağı açıktır.¹¹² Ancak borçlunun ya da rehin verenin haberdar olmadığı bir devir işlemi sebebiyle tescil yükümlülüğü olması ve bu yükümlülüğe aykırılık halinde aleyhine adli para cezasına hükmedilmesi hakkaniyetli bir düzenleme olmadığından alacağın devri halinde tescil yükümlülüğünün rehinli alacaklıda olacak şekilde değişiklik yapılmasının daha yerinde olacağı kanaatindeyiz.¹¹³

¹¹⁰ İlgili hükümde rehin veren ile üçüncü kişi yerine veya bu kişileri temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin de bu talepte bulunabileceğine yer verilmiştir.

¹¹¹ Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.580-581.

¹¹² Kemal Gözler, **Hukuka Giriş**, Bursa, Ekin Basım Yayın, 2014, s.350.

¹¹³ Aynı yönde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.20; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.30 vd.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KAPSAMINDA REHİNLİ ALACAKLININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. REHİNLİ ALACAKLININ HAKLARI

A. Tescili Talep Hakkı

TRK uyarınca tesis edilecek rehinlerde rehne konu varlığın rehinli alacaklıya devri öngörülmemiş, rehinli varlığın sicile tescil edilmek suretiyle rehin veren zilyetliğinde kalabileceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede rehin tesisi açısından rehin hakkının Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmesi gerekecek, tescil işlemi bu açıdan kurucu bir etkiye sahip olacaktır.¹ Rehne konu taşınırılar üzerinde rehin tesisi için Uygulama Yönetmeliği m.22/1'e göre rehinli alacaklı ve rehin veren ya da bu kişilerin temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin tescil talebini birlikte ileri sürmeleri gerekecektir. Tescil talebinin ileri sürülmesi açısından TRK ya da Uygulama Yönetmeliği'nde bir süre öngörülmediğinden sözleşmenin yapılması ile rehin hakkının Rehinli Taşınır Sicili'ne derhal tescil edileceğinin kabulü gerekecektir.²

İlgili maddeler çerçevesinde ana kural her ne kadar rehinli alacaklı ve rehin verenin birlikte Sicil'e tescil talebini iletmesi ise de rehin verenin tescilden kaçınması halinde rehinli alacaklı mahkemeye başvurarak tescil talebinde bulunabilecektir.³ Rehinli alacaklı tarafından bu yönde açılacak bir dava sonucu verilen kararın kurucu etkiye mi açıklayıcı etkiye mi sahip olduğu hususunda doktrinde tartışmalar mevcuttur.

¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.52; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.23; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, **a.g.e.**, s.235.

² Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.65; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.159; TİRK açısından tescil talebinin m.5/II'de on günlük süreden sonra yapılmasının rehlin geçerliliği hususunda tartışmaya sebebiyet vermesine dayanarak süre belirlenmedi ise derhal olarak anlaşılmasının yararlı olduğu hususunda bkz. Arkan, **a.g.e.**, s.57. Bu sürenin dolmasından sonra yapılacak tescillerin de geçerli bir rehin hakkı tesis edeceği hususunda bkz. Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya, Nomer-Ertan, **a.g.e.**, s.230, N.456.

³ Baydak, **a.g.e.**, s.199; Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.166.

Bu konuda TRK’da bir düzenleme olmayan hallerde m.18 ile Uygulama Yönetmeliği m.42 çerçevesinde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin incelenmesi yerinde olacaktır. TMK. m.705/2’de mahkeme kararı ile taşınmaz mülkiyetinin tescilden önce kazanılacağı belirtilmiş, irtifak hakkı, intifa hakkı, oturma hakkında taşınmaz mülkiyeti hükümlerinin uygulanacağı açıkça belirtildiği halde, taşınmaz rehni için böyle bir atıf yapılmamıştır. TMK’da açık bir hüküm olmaması sebebiyle doktrinde bir görüşe göre⁴ bu boşluk, taşınmaz mülkiyetine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması suretiyle doldurulabilecek, taşınmaz maliki tapu kütüğüne tescilden kaçınırsa, hak sahibinin TMK m.716 uyarınca tescil⁵ talebiyle mahkemeye başvurması halinde mahkemenin vereceği karar, kurucu niteliği haiz olacağından hakkın doğumu için ayrıca bir tescil işlemi gerekmeyecektir. Bu görüşe göre tescil, açıklayıcı niteliği haiz olacaktır.

Doktrindeki diğer görüşe⁶ göre sicil dışı kazanımların istisnai niteliği doğrultusunda ancak kanunda açıkça düzenlenen hallerde sicil dışı kazanım kabul edilebileceğinden TMK m.716’nın burada kıyasen uygulanacağını söylemek doğru olmayacaktır. Aksinin kabulü taşınmazlar üzerinde aynı hak kazanımlarının tescile tabi olmasına ilişkin kamuya açıklık prensibine aykırılık teşkil edecektir. Bu görüşe göre, rehin verenin tescilden kaçınması halinde rehinli alacaklı bir eda davası açabilecek ve mahkemenin verdiği malikin tescil talep etmesine hükmeden karar yalnızca tescil işleminin yapılması için bir hak sağladığından doğrudan rehni kurmayacak; rehin mahkeme kararının kesinleşmesi anında değil, rehinli alacaklının sicile bu hükümle birlikte müracaatı üzerine tescil anında tesis edilmiş sayılacaktır.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde kanaatimizce açılacak davanın eda davası olacağının ve tescilin kurucu nitelik arz edeceğinin kabulü daha yerindedir. Zira

⁴ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.299; Erel, **a.g.e.**, s.107; Rona Serozan, “Taşınmaz Rehni” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt LXIV, 2006, S.2, s.305.

⁵ Uygulamada bu davaya cebri tescil davası adı verildiği hususunda bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.469.

⁶ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1046; Seliçi, **a.g.m.**, s.440; Gürsoy, Eren, Cansel, **a.g.e.**, s.983; Sirmen, **a.g.e.**, s.604; Çetiner, **a.g.e.**, s.188; Ergüne, **Teslime Bağlı Rehin**, s.82.

taşınmaz rehnine ilişkin düzenleme olmayan hallerde taşınmaz mülkiyetine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği açıkça belirtilmediği gibi, belirtilmiş olsa dahi aksi görüşün kabulü halinde rehne hakim olan ilkelerden “kamuya açıklık” ilkesi ile bir hakkın taraf iradeleri ile değil de bir mahkeme kararı ile tesisinin istisnai niteliği zedelenecaktır.

B. Rehinli Taşınırın Değerini Korumaya İlişkin Önlem Alma Hakkı

TMK’ya göre taşınır rehninde zilyetliğin rehinli alacaklı ya da üçüncü bir kişide olacağına ilişkin genel kuralın aksine ticari işlemlerde taşınır rehninde, rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin verenin kendisinde veya rehin veren ile arasındaki farklı bir hukuki ilişki uyarınca bir üçüncü kişide bulunması sebebiyle rehne konu taşınırın değerini koruma yükümlülüğü rehin verende olacaktır.

Rehne konu taşınırın değerini düşüren her davranış, teminatın azalmasına sebebiyet vererek⁷ rehinli alacaklının zararına olacaktır. Rehinli taşınırın değerini düşüren olay fiili bir davranış sonucu olabileceği gibi ihmali bir davranışla da gerçekleşebilir.⁸ Bu kapsamda TRK m. 12/2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27’de rehinli taşınıra zilyet olan kişinin rehinli taşınırın değerini koruma yükümlülüğü olduğu belirtilmiştir. TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nde yer alan bu düzenlemeler TMK’nın taşınmaz rehnindeki⁹ değer düşmelerine karşı rehinli alacaklının önlem alma yetkisi ile paralel niteliktedir.

⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.153; Değer düşüren davranış muhtemel bir tehlikenin ortaya çıkması olarak da gerçekleşebileceği, bu hallerde muhtemel tehlikenin rehne konu varlığın değerini düşürmeye elverişli olması gerekeceği ve elverişlilik değerlendirilirken tehlikenin gerçekleşmesi halinde aynı güvencenin sağlanıp sağlanamayacağı hususunun incelenmesi hususunda bkz. Leemann, **a.g.e.**, Art. 808, N.10.

⁸ Leemann, **a.g.e.**, Art. 808, N.21.

⁹ TRK’den farklı olarak TMK uyarınca taşınmaz rehni tesis edilmesi halinde rehne konu taşınmaz, rehin verenin zilyetliğinde kalmaya devam edeceğinden TRK kapsamındaki rehin tesisi ile benzer bir nitelik taşımaktadır. TMK’ya göre taşınmaz rehni tesis edilmesi halinde de tıpkı TRK’da belirtilen rehin veren yükümlülüklerine benzer düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. (TMK m.865-867) “*TMK’da taşınır rehninde genel kuralın teslimine bağlı taşınır rehni tesisi olması sebebiyle rehne konu taşınırın değerini koruma yükümlülüğü taşınırın zilyedi sıfatını haiz rehinli alacaklıda olacağından rehinli taşınırın muhafazasını sağlama amacıyla rehinli alacaklı tarafından bir masraf yapıldı ise bu bedelin rehin verenden istenmesi söz konusu olacaktır.*” (Ali Eskiocak; **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s.157)

TMK m.865'te olduğu gibi TRK m.12/2'ye göre de zilyet, rehinli taşınırın değerini korumaya ilişkin önlem almaz ve rehinli taşınırın değerini düşürecek şekilde davranırsa rehinli alacaklı, hakimden bu davranışların yasaklanmasını¹⁰ isteyebileceğı gibi değer azalmasına neden olan davranışlar karşısında gerekli önlemleri almak için kendisine yetki verilmesini isteyebilir.¹¹ Bu talebin yöneltileceğı yetkili¹² ve görevli mahkemeye ilişkin TRK'da¹³ bir düzenleme bulunmadığından hem önleme davasına ilişkin hem de TRK kapsamındaki diğer ihtilaflarda görevli ve yetkili mahkeme genel hükümlere göre belirlenecektir.

TTK m.4/ (f) bendi "*Bankalara, diğer kredi kuruluşlarına, finansal kurumlara ve ödünç para verme işlerine ilişkin düzenlemelerde, öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır*" hükmünü haiz olup bu davalar mutlak ticari davalar olduğundan¹⁴ rehinli alacaklının kredi kuruluşu olduğu hallerde uyuşmazlığın Asliye Ticaret Mahkemeleri'nin görev alanına girdiğı söylenebilir. Rehin sözleşmesi taraflarının her ikisinin de tacir olduğu ve uyuşmazlığın bu kişilerin ticari işletmeleriyle ilgili olduğu hallerde de somut ihtilaf nispi ticari dava niteliğinde olacağından görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemeleri olacaktır.(TTK m.4/1) Öte yandan tacirlerin esnaf ya da

¹⁰ Çetiner'e göre "*Yasaklanma olarak ifade edilen bu durum, hakimin maliki olumlu bazı davranışlarda bulunmaya, değer azalmasını önleyici tedbirler almaya mahkum etmesi olarak da cereyan edebilecektir.*" (Çetiner, **a.g.e.**, s.214)

¹¹ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.193; Benzer nitelik arz eden TMK m.865 çerçevesindeki değerlendirmeler hakkında bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1078; Çetiner, **a.g.e.**, s.211.

¹² Uygulama Yönetmeliğı m.27/1'de her ne kadar yetkili mahkeme rehinli taşınırın bulunduğu yer mahkemesi olarak belirtilmişse de bu düzenleme bir Yönetmelik ile yapıldığından T.C. Anayasası m.142 uyarınca, "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne aykırılık teşkil ettiğinden yetkili mahkemenin genel hükümlere göre belirleneceğı hususunda bkz. Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s.63. Aksi yönde bkz. Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.220.

¹³ TİRK m.22'de bu kanunun uygulamasından çıkan uyuşmazlıklarda ticaret sicilinin bulunduğu Asliye Hukuk mahkemesinin görevli ve yetkili olduğuna yer verilmesine rağmen TRK ve Uygulama Yönetmeliğı'nde TRK'nın uygulanmasına dair ihtilaflarda görevli mahkemeye yer verilmemiş, yalnızca Uygulama Yönetmeliğı m.27'de yetkili mahkemeye ilişkin bir hükme yer verilmiştir.

¹⁴ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer- Ertan, **a.g.e.**, s.127; Arkan, **a.g.e.**, s.65.

TRK’da rehin veren olarak belirtilen diğer kişilerle imzaladığı rehin sözleşmeleri bakımından Asliye Hukuk Mahkemeleri görevli olacaktır. (HMK m.2)

İlgili hükümlere göre genel kural rehinli alacaklının değer azalmalarını önleme amacı ile mahkemeye başvurarak değer azalması tehlikesi olan hallerde bunun önlenmesini¹⁵, değer azalmasına sebebiyet veren eylem gerçekleşiyor ise bunun durdurulmasını ya da gerekli önlemlerin alınması hususunda yetki almayı¹⁶ talep etmesidir. Ancak aynı fıkranın devamında istisnaen gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hakim müdahalesinin beklenmeden doğrudan rehinli alacaklı tarafından rehinli taşınır müdahale edilerek gerekli önlemlerin alınabileceği belirtilerek istisnaen mahkeme kararı olmaksızın da rehne konu taşınır rehinli alacaklı tarafından müdahale hakkı düzenlenmiştir. Rehlinli alacaklı tarafından alınacak bu önlemlere taşınır için depo kiralınması, tamir ettirilmesi veya güvenlik sistemi oluşturulması örnek verilebilir.¹⁷

TMK uyarınca taşınmaz rehininde rehinli taşınırın değerini düşüren faaliyetler sonucunda önlem alma yetkisinin mahkemece rehinli alacaklıya tanınmasından önce rehinli taşınır zilyedine, gereken önlemleri alma hususunda süre verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁸ Ancak TRK’da bu şekilde bir süre düzenlemesi yer almadığından doktrinde rehinli alacaklının gecikmede sakınca olan hallerde herhangi bir süre öngörülmezsizin müdahale hakkının olması, bu hakkın içeriğinin ve süresinin belirsiz

¹⁵ Değer düşüren davranışların varlığı halinde açılacak davanın TRK uyarınca önleme davası olduğu hususunda bkz. Antalya, Acar, **a.g.e**, s.152-153. Bu davada rehinli alacaklının hakkını korumak için “ihtiyati tedbir” talep edilmesinin hayati bir öneme sahip olacağı, önleme davasından önce ya da bu dava ile birlikte talep edilmesinin önem arz edeceği hususunda bkz. Vural Seven, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2019, s.165.

¹⁶ Yetki almayı talep etmenin de özü itibarıyla bir dava yargılamasına tabi olması sebebiyle pratik olmayacağı, bunun yerine rehinli alacaklının ihtiyati tedbir yoluyla gereken önlemleri almayı talep edebiliyor olacağı hususundaki haklı görüşleri için bkz. Seven, **a.g.e**, s.166.

¹⁷ Eskiocak, **a.g.e**, s.157; Antalya, Acar, **a.g.e**, s.155; Baydak, **a.g.e**, s.200.

¹⁸ Köprülü, Kaneti, **a.g.e**, s. 277; Helvacı, **İpotek**, s.239; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.590; Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.194.

olmasının “ihkak-ı hak” oluşturabileceği gerekçe gösterilerek eleştirilmiştir.¹⁹ Kanaatimizce müdahalenin süreklilik arz edip etmediği, dürüstlük kuralı çerçevesinde gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığı ve rehinli alacaklı tarafından alınan önlem esas alınarak müdahalenin uygunluğunun değerlendirilmesi yerinde olacaktır.²⁰

Rehinli alacaklının önlem alma yetkisini kullanabilmesi için rehinli taşınırın değerini düşüren veya değerini tehlikeye sokacak bir durumun oluşması ve bu durumun devam etmesi gerekecek, tamamlanmış bir fiilde bu yetki kullanılmayacaktır.²¹

Her ne kadar Uygulama Yönetmeliği m.27/1-2’nin açıkça kusur sorumluluğu hallerinde uygulanacağı düzenlenmemişse dahi m.27/3’te değer düşmesinin zilyedin kusuruna dayanmadığı hallerde rehinli alacaklının sahip olacağı haklara yer verilmiştir. İlgili ikili ayırım sebebiyle zilyedin kusurunun varlığı ya da yokluğuna göre değerlendirme yapılarak rehinli alacaklının değer düşmesinin önlenmesi ya da giderilmesi amacıyla hangi usule tabi olarak ilerleyeceği belirlenecektir. TRK m.12/2 ve Uygulama Yönetmeliği m.27/1 uyarınca gerekli tedbirlerin alınması için öncelikle mahkemeye başvuru şartının arandığı ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde rehinli alacaklının bu hususta mahkeme kararı olmaksızın gerekli tedbirleri alabileceği düzenlenmişken zilyedin kusuru olmaksızın²² meydana gelecek değer düşmelerinin önlenmesi açısından mahkemeye başvuru şartı öngörülmemiştir.²³ Bu çerçevede

¹⁹ Hamamcıoğlu, Karamanlıoğlu, **a.g.m**, s.128.

²⁰ Bu hakkın ölçülü kullanılması gerektiği, alınan önlemin somut durumla orantılı olması gerektiği hususunda Seven, **a.g.e**, s.166.

²¹ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e**, s.1079.

²² Rehlinli alacaklının aldığı önlemlere ilişkin yaptığı masraflara yönelik rehinli taşınır malikinin şahsi bir sorumluluğu olmayacağı gibi bu masrafların borçlusu olarak addedilmeyeceği Uygulama Yönetmeliği m.27/3 ve bu hüküm ile benzer nitelik arz eden TMK m.867/2 uyarınca açıktır. Ancak yapılan masraflar için rehinli alacaklı lehine rehne konu taşınır varlık üzerinde tescil gerekmeyen ve tüm yüklerden önce gelen bir rehin hakkı doğacaktır.

zilyedin kusuru bulunsun ya da bulunmasın rehinli alacaklının rehinli taşınırın değerini korumaya yönelik önlemleri alabileceği, yalnızca zilyedin “kusur” durumuna göre mahkemeye başvuru şartının farklılık göstereceği söylenebilir.

C. Giderleri Talep Etme Hakkı

Rehinli taşınır zilyedinin TRK m.12/2 uyarınca taşınırın değerini korumak için gereken önlemleri almaması veya rehne konu taşınırın değerini düşüren işlemlerde bulunması halinde rehinli alacaklının taşınırın bulunduğu yer mahkemesine başvurarak hakimden rehne konu taşınırdaki gereken önlemleri almak için kendisine yetki verilmesini talep edebileceğini, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise mahkeme kararı olmaksızın kendiliğinden gereken önlemleri alabileceğini belirtmiştik.

Bu minvalde TRK m.12/3’te yer alan *“hakları zarar görenler önlem için yapmış olduğu giderlerin tazminini zarara sebep olanlardan isteyebilir”* hükmü ile rehinli taşınırın değerini düşürmeyi önleme amacıyla yapılan masrafların²⁴ zarara sebep olan kişilerden istenebileceği hüküm altına alınmıştır. İlgili düzenleme TRK m.12/2’den farklı olarak hem giderleri talep etme hakkı olan kişileri hem de sorumluları genişletmiş; hakkı zarar gören herkesin yapılan giderleri talep edebileceğine ve yalnızca rehin veren değil zarara sebebiyet veren herhangi bir kişiden de TBK m.49 vd. uyarınca haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde giderlerin istenebileceğine yer vermiştir.²⁵

Uygulama Yönetmeliği m.27/1 bendi ile ilgili hükme paralel bir düzenleme getirilerek rehinli taşınırın zilyedi tarafından taşınırın değerini düşüren işlemlerde bulunulması

²³ Aciliyet barındırmayan hallerde dahi mahkemeye başvurulması gerekmediğine dair görüşleri için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s.1082, dñn.207. Önlem alma yetkisinin ne şekilde kullanılacağına belirsiz olmasının sorun yaratacağı hususunda bkz. Hamamcıoğlu, Karamanlioğlu, **a.g.m.**, s.128.

²⁴ Bahsedilen masrafların, rehinli alacaklının yaptığı masraflar olabileceği gibi bu amaçla hizmet alınan kişilere ödenen miktarlar da olabileceğine ilişkin görüşü için bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s.214.

²⁵ Seven, **a.g.e.**, s.167.

halinde ilgililerin önlem alma amacı ile yaptığı giderleri mülkiyet hakkı korunan malikten isteyebileceği ve yalnızca yaptıkları masraflar karşılığında rehinli taşınır üzerinde kanuni ve diğer tescil edilen yüklerden önce gelen rehin hakkına sahip olacağı ifade edilmiştir. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre rehin verenin kusuru olmayan hallerde rehinli taşınırdaki meydana gelen değer azalmalarına karşı rehinli alacaklının gerekli önlemleri kendiliğinden alabileceği ve rehinli alacaklının değer düşmesine karşı aldığı önlemlere ilişkin yaptığı masraf tutarında kanuni ve rüçhanlı bir rehin hakkına sahip olacağı söylenebilecek, rehin konusu taşınırın üçüncü bir kişiye ait olması durumunda rehinli alacaklının yapmış olduğu masraflardan kişisel olarak üçüncü kişinin kişisel olarak sorumlu olmayacağı sonucu çıkarılabilecektir.²⁶ Yapılan masraflar “tazminat” olarak addedilmemeli, alacaklıya giderleri talep etme konusunda bir para alacağı sağlamaktadır.²⁷

Öte yandan ilgililerin yaptığı önleme amaçlı masrafların istenebilmesi için ilgilinin kendiliğinden veya mahkeme yetkilendirmesi ile önlem almasının bir farkı olmayacak, her iki durumda da yapılan masraflar tutarında diğer rehinler karşısında tıpkı TMK m.865-867 arasında yer alan düzenlemelerde olduğu gibi öncelikli ve kanuni rehin hakkının varlığından söz edilecektir.²⁸

D. Alacak İçin Farklı Bir Güvence Gösterilmesini Talep Hakkı

Uygulama Yönetmeliği’nin 27. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında rehinli taşınırın değerinin düşmesinde zilyedin kusuruna ve değer azalmasının tamamlanmış olması ya

²⁶ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.198. Masraf alacağından doğan sorumluluğun, yalnızca rehin konusu ile sınırlı olduğu hususunda bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 949.

²⁷ Tazminat kavramının TMK m.865/3’ün esas itibariyle rehin değerinin henüz düşmediği ancak bu yönde bir tehlikenin varlığı halinde uygulanacak bir madde olması sebebiyle uygun olmadığı, değer düşmesi ve buna bağlı bir zarar halinde TRK m.12/5 ile genel hükümler uyarınca TBK m.49 vd. hükümlere dayanarak rehin hakkını ihlal eden kişilere karşı tazminat talebinde bulunulabileceği hususunda bkz. Seven, **a.g.e.**, s.167.

²⁸ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.277; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1082; Helvacı, **İpotek**, s.239; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.194.

da değer azalmasının sürmesi veya bu yönde bir tehlike bulunmasına göre bir ayrıma gidilerek rehinli alacaklının sahip olduğu haklara yer verilmiştir.²⁹

Uygulama Yönetmeliği m.27/2'ye göre rehne konu taşınırın değerinde bir azalma meydana geldi ise rehinli alacaklı, farklı bir güvence gösterilmesini ya da rehne konu taşınırın eski hale getirilmesini isteyebilir. Rehne konu varlığın değerinin azalması gerçekleşmiş ya da başlamış ve devam ediyor ise değer azalması olan kısım açısından rehinli alacaklının başka bir güvence gösterilmesini ya da taşınmazın eski hale getirilmesini isteme hakkının yer aldığı TMK m.866'da bu düzenleme ile aynı paraleldedir.³⁰

Ek güvence verilmesini talep hakkı, yalnızca değer azalmasının devam ettiği ya da gerçekleştiği hallerde değil, değer azalması tehlikesi olan hallerde de istenebilecektir.³¹ Verilecek ek güvence, farklı bir taşınmaz üzerinde ipotek tesis edilmesi şeklinde aynı bir güvence olabileceği gibi kefalet gibi şahsi bir teminat şeklinde de olabilir.³² Ancak zilyet, rehinli alacaklının talebine rağmen farklı bir güvence göstermez ya da rehnedilen taşınırı eski hale getirmez ise³³ rehinli alacaklı bu hususta mahkemeye müracaat ederek zilyede süre verilmesini talep edebilecek; hakim tarafından belirlenen süre içerisinde yeterli güvence vermez ise rehinli alacaklı

²⁹ Belirtilen ayrımlar TMK'nın taşınmaz rehninde değer düşmelerine karşı önlem alma yetkisinin yer aldığı m.866-867'de aynı doğrultuda düzenlenmiş olup Uygulama Yönetmeliği m.27'deki hükümlerin de bu çerçevede değerlendirilebileceğine ilişkin görüş için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.157; Oral, **a.g.e.**, s.111.

³⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir'e göre seçimlik hakların hangisini kullanacağı alacaklının iradesine bağlıdır. (Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1079). Karşıt görüşe göre seçimlik hakkın kullanımında seçim hakkı borçluya ait olacaktır. (bkz. Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.277)

³¹ Uygulama Yön m.27/2, c.2

³² Helvacı, **İpotek**, s.241; Leemann, **a.g.e.**, Art. 809, N.5. Alman Medeni Kanunu'nun türler başlıklı §232/II düzenlemesinde teminatlar arasında bir öncelik- sonralık ilişkisi kurularak, borçlunun taşınır rehni, ipotek, gemi rehni gibi aynı teminatları verememesi halinde kişisel teminat vermesinin kabul edilebilir olacağı belirtilmiştir. (Çevimiçi) https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_232.html.

³³ Rehlinli alacaklının eski hale getirilmesi talebinin muhatabı her ne kadar Kanun'da borçlu olarak belirtilmişse de rehin verenin borçlu dışında bir üçüncü kişi olduğu hallerde, borçlunun rehne konu varlık üzerinde bir hakimiyeti bulunmaması sebebiyle üçüncü kişi (malik) izni olmaksızın rehinli varlığı eski haline getirmesi mümkün olmayacaktır. Malik onayı olmayan hallerde TMK m.866/3 uyarınca kısmi ödeme talebinde bulunulabilecektir. (Çetiner, **a.g.e.**, s. 216)

güvence eksikliğini telafi edecek tutarda alacak kısmının ödenmesini isteyebilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.27/2) Ödenecek tutar üzerinde bir uzlaşma sağlanmadığı takdirde güvence açığının miktarı hakim tarafından belirlenecektir.³⁴ Borçlu ve rehne konu taşınır malikinin farklı kişi olduğu durumlarda rehinli alacaklının kısmi ödeme talebinin muhatabı taşınır maliki değil borçlu olacaktır.³⁵

Rehne konu taşınırın değerinin düşmesinin zilyedin kusuru olmaksızın gerçekleşmesi halinde rehinli alacaklı rehne konu taşınır zilyedinin ya da malikinin (zilyet ile malik birbirinden farklı kişiler ise) zarardan dolayı üçüncü kişiden aldığı tazminatı aşmayan tutarda farklı bir güvence gösterilmesini veya güvencede meydana gelen değer azalması oranında kısmi ödeme isteyebileceği düzenlenmiştir.³⁶ (Uygulama Yönetmeliği m.27/3) Bu noktada zilyedin tacir olduğu hallerde “kusur” durumu belirlenirken TTK m.18/2’de belirtilen ve aynı alanda faaliyet gösteren “basiretli tacir” özeni gösterip göstermediğine bakılacak, yalnızca kendi imkanlarına göre kendisinden beklenen özeni göstermesi değil, aynı sektörde faaliyet gösteren tedbirli bir tacirden beklenen özeni gösterip göstermediğine göre değerlendirme yapılacaktır.³⁷

Son olarak Uygulama Yönetmeliği m.27/3 çerçevesinde belirtilen tazminatın, sigortadan temin edilen “sigorta tazminatını” kapsamadığını, zira sigorta tazminatları açısından Uygulama Yönetmeliği m.39’da rehinli alacaklıyı koruyan özel bir tescilsiz rehin hakkı düzenlemesi olduğunu belirtmek gerekecektir.³⁸

³⁴ Helvacı, **İpotek**, s.241; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s.628.

³⁵ Çetiner, **a.g.e.**, s.215.

³⁶ Aynı hükmün taşınmazlar açısından yansıması olan TMK m.867/1’e göre rehinli alacaklının kendisine farklı bir güvence gösterilmesi ya da kısmi ödemede bulunulmasını talep etmesi için öncelikle zilyedin fiilen buna ilişkin tazminatı almış olması gerektiği yönünde bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 1082.

³⁷ Bozer, Göle, **a.g.e.**, s.66-67.

³⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.198.

E. Aynı Hakları Koruyan Davaları Açma Hakkı

Rehinli alacaklının rehin hakkı kapsamında sahip olduğu aynı hakkını hangi davalar ile koruyabileceği hususunda Türk Medeni Kanunu'nda³⁹ ve TRK'da açık bir düzenleme mevcut değildir. Ancak TMK m.683/2'de belirtilen ve mülkiyeti koruyan davaların kıyasen rehinli alacaklı açısından da uygulanabileceği hususunda genel bir kabul mevcuttur.⁴⁰

TRK'da aynı hakları koruyan davalara ilişkin bir düzenleme bulunmaması sebebiyle TRK m.18 ile yapılan atfa göre TMK'nın taşınmaz rehni hükümlerinin uygulama alanı bulacak; mülkiyetin korunmasına ilişkin davaların rehin hakkı açısından da uygulanabileceğine ilişkin doktrindeki genel kabul gereği rehinli alacaklının TMK m.683/2'de belirtilen el atmanın önlenmesi ve istihkak davalarını açabileceği söylenecektir. TRK m.12/2 c.2'de düzenlenen *“zilyed, rehinli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hakimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir”* hükmünün bir nevi TMK m.683/2'de yer alan el atmanın önlenmesi davası olarak nitelendirilebileceğine ilişkin yorum⁴¹ TRK m.18'deki atıf ile de uyumlu olacaktır.

TRK m.12/2'de zilyedin değer düşüren davranışlarından bahsedilmesi sebebiyle değer düşüren davranışların rehin veren tarafından gerçekleştirilebileceği gibi rehin veren ile üçüncü bir kişi arasındaki bir hukuki ilişkiye dayanarak rehinli varlığın üçüncü kişi zilyetliğinde olması halinde üçüncü kişi tarafından da gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Bu durumda el atmanın önlenmesi davası rehinli taşınırın zilyedi üçüncü kişi olsa bile üçüncü kişiye karşı yöneltilebilecek, üçüncü kişinin rehinli taşınıra zarar vermesi durumunda TRK m.12/2 yerine TBK m.113 vd. düzenlenen borca aykırılık hallerinden

³⁹ “Örneğin Alman Medeni Kanunu § 1027 mülkiyeti koruyucu davalardan olan el atmanın önlenmesi davasının ve istihkak davasının mülkiyete ilişkin hükümlere atıf yapılarak rehin hakkı sahipleri gibi sınırlı aynı hak sahiplerince açılabilmesi açıkça belirtilmiştir” (Nomer, Ergüne; **a.g.e.**, s.194, 197)

⁴⁰ Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.493; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.194,197; Eskiocak, **a.g.e.**, s.159.

⁴¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.161.

yararlanılacaktır.⁴² Rehin verenin rehinli taşınır zilyed olduğu hallerde değer düşüren davranışlarda bulunması rehin veren açısından “değer düşüren davranışlarda bulunmama” borcu söz konusu olduğundan yapmama borcuna aykırılık teşkil edecektir.⁴³

Antalya/Acar’a göre rehin verenin değer düşüren davranışlarda bulunması aynı zamanda borca aykırılık oluşturacağından bu eylemin yasaklanması talepli dava ifa davası olarak nitelendirilmeli, zarar verici davranışlar pasif eylemler ile meydana geliyorsa TRK m.12 kapsamında değerlendirilmelidir.⁴⁴ Kanaatimizce zilyedin rehin veren olduğu hallerde TBK genel hükümler m.113 çerçevesinde borca aykırılığa ya da şartların varlığı halinde TBK m.49 uyarınca haksız fiil sorumluluğuna aykırılık sebebiyle tazminat davası açılmasına engel bir durum söz konusu değildir. Zira rehin verenin zilyet olduğu hallerde pasif davranışlarla zarar meydana getiren eylemlerde bulunması halinde rehinli alacaklının bu açıdan seçimlik hakkı olduğunun kabulü gerekir.⁴⁵ Bu doğrultuda rehinli alacaklı, rehne konu taşınırın değerini düşüren eylemlerin varlığı halinde, zarar meydana getiren eylemi rehin verenin mi yoksa üçüncü bir kişinin mi yerine getirdiğini göz önüne alarak isterse TRK m.12’ye, isterse TBK’nın haksız fiil sorumluluğu ya da sözleşmeye aykırılık hükümlerine başvuracak; yarışan haklarından somut duruma uygun olanı kullanarak aynı hakkını koruması mümkün olacaktır.

7099 sayılı Kanun m.29 ile TRK m.7 f.1’de yapılan değişiklikle birlikte, rehinli taşınır varlığın yerine geçen değerlerin kendiliğinden ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamına gireceği düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye benzer bir değişiklik Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında

⁴² A.e, s.162; Nomer, Ergüne, a.g.e, s.189, dpn.10.

⁴³ Taşınmazlar açısından TMK’da yer alan ve aynı doğrultudaki düzenlemeler hakkında bkz. Çetiner, a.g.e, s.212-214.

⁴⁴ Antalya, Acar, a.g.e, s.162.

⁴⁵ Aynı yönde Oral, a.g.e, s.109; Çetiner, a.g.e, s.211; Haksız müdahalenin üçüncü bir kişi tarafından meydana gelmesi durumunda sözleşmeye aykırılık değil, haksız fiil sorumluluğu gündeme gelecektir. (Antalya, Acar, a.g.e, s.162)

Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ("Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik") m.5 ile Uygulama Yönetmeliği m.15/f.1 ve f.4'te yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle rehinli taşınır varlığın ikame değerleri üzerinde herhangi başkaca bir işleme gerek kalmaksızın rehin tesis edilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Yine Uygulama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 15/2 maddesinde rehinli taşınırın sigortalanması durumunda, rehinli alacaklının rehin hakkının sigorta tazminatı üzerinde de devam edeceği ve TTK'nin 1456. maddesinin⁴⁶ uygulanacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu çerçevede rehne konu taşınırın haksız bir eylem neticesinde zarar görmesi veya tamamen yok olması halinde yerine bir sigorta bedeli veya bunun yerine geçen bir tazminat ödemesi yapılmışsa rehinli alacaklı bu bedel üzerinde hak sahibi olacaktır.⁴⁷

Sigorta, rehne konu taşınmazın rehinli alacaklısı lehine yaptırılırsa TMK m.879 burada uygulanmayacak; sigorta şirketi, lehine sigorta yapılan rehinli alacaklıya ödeme yapacak ve bunun için ön sırada yer alan rehinli alacaklıların rızasını aramayacaktır.⁴⁸ Ancak sigorta rehne konu taşınmaz maliki lehine yaptırılırsa sigorta tazminatı malike ancak tüm rehinli alacaklıların rızası ile ödenebilecektir. Bu durumda sigorta şirketi, sigorta tazminatını ödemediği önce sigorta edilen üzerinde rehin hakkı mevcudiyetine bakmalı, rehin hakkının varlığı halinde rehinli alacaklıya bu tazminatı ödemelidir.⁴⁹

Yukarıda belirttiğimiz sigorta tazminatı üzerinde rehin hakkının devamı, ilgili mevzuat değişikliklerinden önce her ne kadar taşınmaz rehnine yönelik bir düzenleme olarak görülmekteyse de Uygulama Yönetmeliği'nde meydana gelen değişiklik ile

⁴⁶ TTK m.1456/1 uyarınca *"taşınmazın yok olduğu veya değerinde düşme meydana gelen hallerde bunları teminat altına alan bir sigortanın varlığı halinde, rehin hakkı sigorta tazminatı üzerinden devam edecektir."*

⁴⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.162; Aynı yönde TİRK m.9/3'te ticari işletme için bir sigorta bedeli ödenmesi söz konusu olduğunda, tazminat veya bedel üzerinden rehinli alacaklının hak sahibi olacağı düzenlenmiştir.

⁴⁸ Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.321.

⁴⁹ **A.e.**, s.320.

TTK m.1456'nın ticari işlemlerde taşınır rehni açısından da uygulanabileceği açıkça ifade edilmiştir.⁵⁰

F. Denetleme Hakkı

Ticari işlemlerde taşınır rehninin teslimsiz sicilli bir rehin sistemi öngörmesi sebebiyle rehinli taşınır üzerinde zilyet konumunda olan rehin verenin kullanma ve tasarrufta bulunma hakkı devam edeceğinden bu kullanım ve tasarruflar sonucu rehinli taşınırın değerinde ve buna bağlı olarak teminata azalma söz konusu olabilecektir.⁵¹

TRK m. 12/2'de rehnedilen taşınırın değerini koruyucu tedbirler alma hakkı rehinli alacaklıya tanınmışsa da önlem alınması gereken bir durum olup olmadığının anlaşılabilmesi için ilk olarak rehnedilenin durumunun kontrol edilmesi ve kontrol sonucunda bir önlem alıp alınmayacağının kararlaştırılması gerekmektedir. Bu kapsamda TRK m.12/4 uyarınca rehinli alacaklıya rehinli taşınırın değerinin azalması halinde önlem alabilmesi açısından⁵² denetleme hakkı tanınmıştır. Denetlemenin yeri ve ne şekilde gerçekleştirileceği TRK'da ya da ikincil mevzuatta açıkça belirtilmemişse de denetimin TMK m.2 uyarınca belirlenebileceği⁵³ ya da rehin sözleşmesinde taraf iradeleri doğrultusunda düzenlenebileceği söylenebilecektir.⁵⁴

Son olarak rehne konu taşınırın rehin veren haricinde üçüncü bir kişi zilyetliğinde olması halinde de rehinli alacaklının denetim hakkını kullanabileceğine değinmek gerekir. Zira ilgili maddede rehin verenin borçlu ya da üçüncü kişi zilyetliğinde

⁵⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.162; Taşınırlar açısından da sigorta bedeli gibi kaim değerler üzerinde rehin hakkının devam edeceği yönünde bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.408; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.210; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.457.

⁵¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.163.

⁵² Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.198.

⁵³ TMK m.2'nin her tür sözleşme ilişkisinde uygulanabileceği hususunda bkz. Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s.289.

⁵⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.155; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.199, Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 43; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s.196; Sefer Oğuz, "Ticari İşlemlerde Tescilli Taşınır Rehni", **Bankacılar Dergisi**, Y.2017, S.100, s.22-23.

olmasına ilişkin bir ayırım yapılmamıştır. Hal böyle iken rehinli taşınırın zilyetliğinin rehin veren haricinde bir üçüncü kişide olması rehinli alacaklının denetim hakkı açısından bir fark meydana getirmeyeceği⁵⁵, ancak bu denetimin zamanlaması ve ne şekilde gerçekleştirileceği hususunda TMK m.2'nin göz ardı edilmeksizin ilerlenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

G. Alt Rehin Kurma Hakkı

Taşınır rehninde genel kural rehlin teslimine bağlı olarak tesis edilmesi ve rehne konu taşınırın, rehinli alacaklı zilyetliğinde bulunması olduğundan rehinli alacaklı, rehinli taşınırı aksi kararlaştırılmadıkça kullanamayacak ve bir başkasına devredemeyecektir. (TMK m.939) Tarafların aksini kararlaştırmamaları halinde, rehinli alacaklının rehne konu taşınır üzerinde tasarruf etmesi borca aykırılık oluşturacağından⁵⁶ rehinli alacaklı rehne konu taşınırı, yalnızca rehin verenin rızası olduğu takdirde rehnedebilecek, aksi halde kusuru olmasa dahi⁵⁷ bu işlemde doğan bütün zararlardan sorumlu olacaktır.⁵⁸ Fakat bunun aksi kararlaştırılmış ve rehin veren malik rehinli alacaklıya alt rehin kurma hakkı tanımış ise ya da rehin verenin bu yönde bir rızası olması halinde rehinli alacaklı, rehne konu taşınırı üçüncü bir kişiye rehin verebilecek ve TMK m.945/2 kapsamında bir sorumluluk meydana gelmeyecektir.

TRK açısından incelendiğinde TMK'da düzenlenen teslimine bağlı rehin ilkesinin benimsenmediği görülmüş, hatta TRK m.4/7 ile Uygulama Yönetmeliği m.9/3 uyarınca rehin sözleşmesinde rehin konusu üzerinde alt rehin tesis edilmeyeceğine ilişkin kayıtlara yer verilmesi halinde bunların geçersiz olacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede rehinli alacaklının alt rehin tesis etme hakkının kısıtlanamayacağı

⁵⁵ Oral, **a.g.e.**, s.110; Antalya, Acar'a göre "denetleme rehin veren bakımından bir borç teşkil etmekte ise de rehin hakkının mutlak özelliği karşısında üçüncü kişi zilyetliğinde bulunan bir taşınırın denetlenilebileceği söylenebilir. Ancak yine de bu husus istisnai bir durum yaratacak olup zilyet üçüncü kişi ile rehin veren bakımından üçüncü şahıs yararına bir sözleşme niteliğinde bir sözleşme klozu koyulması yerinde olabilir." (Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.163)

⁵⁶ Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.411.

⁵⁷ Leemann, **a.g.e.**, Art. 890, N.20; Gürsoy, Eren, Cansel, **a.g.e.**, s.175; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.411.

⁵⁸ Bkz. TMK m. 942 ile m.945/2 düzenlemeleri

söylenilecekse de TRK m.4/7'nin TMK m.942 ile birlikte yorumlanması halinde rehinli alacaklının alt rehin hakkının kısıtlanamayacağı ancak alt rehin tesis edebilmesi için rehin verenin rızasını alması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.⁵⁹

Rehin verenin rızası ile alt rehin rehin tesis edilmesi halinde, lehine alt rehin tesis edilen üçüncü kişinin rehin hakkının öncelikli olacağı kabul edilmiş, bu öncelik çerçevesinde üçüncü kişinin rehinli taşınırı paraya çevirdiğinde aldığı tutar oranında rehin veren malikin, kendi rehinli alacaklısına olan borcunun azalacağı ifade edilmiştir.⁶⁰

Rehin verenin art rehin, rehinli alacaklının ise alt rehin tesis ettiği hallerde, rehinler arasındaki sıraya ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde bir görüş⁶¹ art rehin ile alt rehinin çatışması halinde art rehin hakkı sahibinin öncelik hakkı olduğu savunmakta iken diğer görüş⁶² TMK m.948'de düzenlenen kuruluş tarihine göre sıra ilişkisini belirleyen yasal düzenlemenin dışına çıkmayı gerektiren bir sebep olmadığını iddia etmiştir. Ticari işlemlerde taşınır rehni, sicile tescil ile tesis edileceğinden kanaatimizce rehinde sıranın ne şekilde belirleneceği TMK'nın taşınmaz rehninde sıraya ilişkin düzenlemelerine yapılan atıf çerçevesinde net bir şekilde anlaşıldığından bu tartışma en azından TRK kapsamında tesis edilecek taşınır rehinleri bakımından sona ermiş gözükmektedir.

H. Temerrüt Sonrası Haklarının Kullanımı

TBK m.117 uyarınca, muaccel olan bir borcun ifası mümkün olduğu takdirde, alacaklı tarafından borcu ödemesi hususunda borçluya bir ihtarda bulunulmuş olması

⁵⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.168; Gürpınar, **Ayrılan Yönler**, s.134-135, dñn. 40.

⁶⁰ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.1176; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.261.

⁶¹ Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.261.

⁶² Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.441, dñn.134.

durumunda borçlunun bir defa ileri sürerek ifadan kaçınma hakkının olmadığı hallerde borçlunun temerrüde düştüğü söylenebilir.^{63 64}

Ticari işlemlerde taşınır rehni açısından incelendiğinde ise TRK ve ikincil mevzuatta temerrüt kavramına ilişkin bir tanımlama yapılmamış, temerrüt sonrası haklar başlıklı TRK m.14/1’de “*bu kanun kapsamındaki borçların*” zamanında ifa edilmemesi durumunda rehinli alacaklıya tanınan haklar düzenlenmiş, ancak ilgili hükümde öngörülen hakların kullanımı açısından “*bu kanun kapsamındaki borçlar*” ile ifade edilmek istenen net olarak belirtilmemiştir.

TRK’da rehin sözleşmesi tarafları açısından çeşitli yükümlülükler öngörülmüş, ilgili maddenin lafzı sebebiyle Kanun’da taraflar açısından belirtilen yükümlülüklerden herhangi birinin zamanında ifa edilmemesi halinde öngörülen hakların kullanılabileceği düşünülse de rehinde talilik ilkesi çerçevesinde belirtilen haklar ancak rehinle güvence altına alınmak istenen esas borcun zamanında ifa edilmemesi halinde kullanılabilecektir.⁶⁵ Dolayısıyla TRK m.14’te öngörülen temerrüt hali, tıpkı TBK’da olduğu gibi rehinle teminat altına alınan alacağın muaccel olması, alacaklının ifaya kabule hazır olması ve borçlunun ifa yükümlülüğünden kaçınmak için haklı bir sebebi olmaması durumunda söz konusu olacaktır.⁶⁶

Borçlunun mütemerrid olması için borcun muaccel olmasının yanında TBK m.117/1’e göre kural olarak borcun ifasının ihtar edilmiş olması aranmakta ancak borcun ifası

⁶³ Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.490-496.

⁶⁴ Borçlu temerrüdünde genel kriterler her ne kadar ifası mümkün bir borcun muaccel olmasına rağmen ifa edilmemesi ve ihtar olarak belirtilmişse de, ödeme için belirli bir vade belirlenmesi ya da vadenin bir muacceliyet ihbarına bağlanması halinde buna uygun bir ihbarın yapıldığı durumlarda veya TBK m.117/2 uyarınca ihtarın dürüstlük kuralına göre beklenmeyeceği hallerden birinin varlığı halinde ihtarla gerek bulunmayacağı ya da alacaklının haklı bir sebebi olmaksızın ifayı kabul etmemesi halinde borçlu temerrüdü oluşmayacağı hususunda bkz. Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.496-503.

⁶⁵ Sirmen, **Sempozyum**, s.52.

⁶⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.143.

için belirli bir vade kararlaştırılmış ise ihtar şartı olmaksızın borçlunun temerrüde düşeceği belirtilmektedir. (TBK m.117/2)

Belirli vade öngörülme hallerde ise açık bir düzenleme bulunmasa dahi doktrinde ve uygulamada⁶⁷ borçluya karşı aynen ifa talepli dava açılması ya da icra takibine başlanmasının ihtar yerine geçeceği ve dava dilekçesi ya da ödeme/icra emrinin borçluya tebliği ile temerrüdün gerçekleştiği ileri sürülmektedir.⁶⁸ Dolayısıyla bu durumda rehinli alacaklının TRK m.14'te öngörülen haklarını kullanması için ayrıca bir temerrüt ihtarına gerekmeyecek, ancak bu hakların fiilen kullanıldığı esnada borçlunun temerrüt hali kaçınılmaz olacaktır.⁶⁹

Borçlu temerrüdü halinde, TRK'nın yürürlüğü öncesinde rehinli alacaklı, taşınır ve münferit unsurları için genel hükümler uyarınca rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte bulunarak alacağını tahsil edebilmekte, bu hakkı rehne konu taşınır ve münferit unsurların İİK'nın taşınır rehninin paraya çevrilmesine ilişkin hükümleri çerçevesinde kullanılabilmekteydi. (TİRK m.14/2, m.17)

TRK m.14/1 ise rehinli alacaklının, rehinle güvence altına aldığı alacağını borçlu temerrüdü sebebiyle tahsil edememesi durumunda sahip olduğu hakları oldukça

⁶⁷ Yargıtay HGK, E.2013/12-193 K 2013/1077 T.11.9.2013 tarihli kararına göre “*Taraflar arasında borcun vade tarihinin kesin olarak belirlenmediği ve icra takibinden önce davalının temerrüde düşürülmediği konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Bu durumda, vade tarihi belirsiz olan para alacağı için davalı borçlu icra takibinden önce temerrüde düşürülmediğinden temerrüt faizi ancak icra takibinden sonraki dönem için talep edilebilir.*” Bu minvalde icra takibinden önce ihtar ile ifa talebinde bulunmayan alacaklının, ancak icra takibinden sonra temerrüt faizi talep etmesi; icra takibi ile borçlunun temerrüde düşürüldüğü şeklinde yorumlanabilecektir. Aynı yönde Yargıtay 13. HD, 2009/5660E., 2009/11987K., 22.10.2009 tarihli kararı (Kazancı İçtihat Bankası, E.T. 10.10.2020)

⁶⁸ Cansel, **a.g.e.**, s.216; Nami Barlas, **Para Borçlarının ifasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992, s.173; Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukuku**, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, Cilt II, s. 301.

⁶⁹ Mustafa Alper Gümüş, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.202. Yazarın bu yorumu, İİK m. 149 uyarınca gönderilen icra emri ya da ödeme emrinin borçluyu temerrüde düşürecek olmasından yola çıkmakla birlikte belirsiz bir vade halinde muaccel borcun alacaklısının dava açarak ya da icra takibi ile borçluyu temerrüde düşürmesine ilişkin iki önceki dipnotta atıf yaptığımız Yargıtay HGK ile de örtüşmektedir.

genişletmiş, “rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep hakkı, alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkı, zilyetlik devrine konu olmayan unsurlarda kiralama ve lisans hakkının kullanımı ile genel hükümler uyarınca takip başlatma hakkı” tanımıştır.^{70 71}

TRK ilk yürürlüğe girdiğinde temerrüt sonrası hakların düzenlendiği 14. maddede belirtilen hakların seçimlik hak olarak mı düzenlendiği yoksa belirli bir sıra ile mi kullanılması gerektiği hususunda doktrinde görüş farklılıkları mevcuttu. Doktrindeki görüş farklılığının sebebi TRK m.14/1 ve 2. fıkralarındaki anlam karmaşası idi.^{72 73} Ancak 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle TRK m.14/2’nin mülga edilmesine ek olarak seçimlik haklara TRK m.14/1 (ç) bendi ile “genel hükümler yoluyla takip başlatmanın” eklenmesi ve 22.05.2018 tarihli Uygulama Yönetmeliği’nin 41/3. maddesinin “ *birinci ve ikinci fıkra hükümlerindeki seçimlik yetkiler genel hükümler*

⁷⁰ Belirtilen hakların seçimlik hak olduğu yönündeki görüş için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.147.

⁷¹ TRK m.14’ün kendine özgü bir takip yolu öngördüğü ve öngörülen sistemin TMK ve İİK’de öngörülen rehnin paraya çevrilmesi sistemine yabancı olduğu yönündeki eleştiriler için bkz. Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 175; Gümüş, **a.g.m.**, s. 202; İdil Kazancı Tuncer, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Rehinlerde Rehinli Alacaklının Tatmin Edilmesi”, **İÜHFD**, Y.2019, S.10(1), s.75.

⁷² TİRK m.14/1’de borcun ifa edilmemesi halinde mülkiyeti devir talep edilebileceği, alacağın varlık yönetim şirketlerine devredilebileceği veya kiralama ve lisans hakkının kullanılabilmesi belirtilmişse de 2. fıkra “*alacağın bu yollarla tahsil edilememesi halinde genel hükümlere göre takip başlatılabileceği*” şeklindeki ifade sebebiyle genel hükümlere göre takip yapılmasından önce diğer hakların kullanılmasının zorunlu olup olmadığı tartışılmaktaydı.

⁷³ Doktrindeki bir görüş, TRK m.14/1’deki hakların mutlaka genel hükümlere göre takip yapılmasından önce kullanılmasına ilişkin bir zorunluluk olmasının İİK’ya göre rehnin paraya çevrilmesi yoluyla alacağın tahsilini engelleyeceği bunun da alacaklı zararına sonuçlar doğurabileceğini ileri sürerek rehin hakkı ile bağdaşmayacağını ileri sürmüştür. (Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.145-149; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2019**, s.80) Bir diğer görüşe göre ise genel hükümlere göre takip yapılmasından önce mutlaka TRK m.14’te belirtilen hakların kullanılması gerekmektedir.(Turgut Öz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu** 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.176; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.40-43; Gümüş, **a.g.m.**, s.203; Hakan Hasırcı; 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri, **BATIDER**, 2017, C.XXXIII, s. 223; Oral, **a.g.e.**, s.123); Karşıt görüşe göre ise öncelikle mülkiyetin devrinin talep edilmesi ve bununla alacağa kavuşulmaması halinde artık kendi mülkiyetinde olan rehin konusunun paraya çevrilmesinin talep edilmesi mümkün olmadığı gibi anlamlı olmayacaktır. Bu sebeple rehne konu varlığın mülkiyetini devraldıktan sonra ancak diğer malvarlığı unsurları üzerinde haciz ya da iflas yoluyla takip yapılabilir. (Hikmet Bilgin, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflâs Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 31, 2017, s.651)

çerçevesinde takip yapılmasına engel değildir” şeklindeki açık hükmü ile bu tartışma sona ermiş, genel hükümlere göre takip yapılması da ön koşulsuz alternatif bir hak olarak rehinli alacaklıya tanınmıştır.

Bu kapsamda TRK’da, 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile UNCITRAL Kılavuz’da ve UNCITRAL Model Kanun’da mevcut olan temerrüt sonrası rehinli alacaklının hakları⁷⁴ ile aynı doğrultuda düzenlemelerin yer aldığı söylenebilecek, m.14’te belirtilen haklar arasında bir sıralama olmaması ve hakların seçimlik hak⁷⁵ olmasına binaen rehinli alacaklı hangi yol ile alacağını tahsil etmek isterse o seçimlik hakkı kullanacaktır.

Ticari işlemlerde taşınır rehni tesisi ile bir alacağın güvence altına alındığı durumlarda, rehinli alacaklı TRK’da düzenlenen seçimlik haklarını kullanabileceği gibi rehnin tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmeden doğan borcun teminatı olarak kurulduğu hallerde, borçlu tam iki tarafa borç yükleyen ve rehinle teminat altına alınan borcu doğuran sözleşmede kendi edimini ifada temerrüde düşerse, ilgili maddede öngörülen diğer şartların varlığı halinde rehinli alacaklı TBK m.125’te düzenlenen seçimlik haklarını da kullanabilecek, bu konuda takdir rehinli alacaklıda olacaktır.⁷⁶

Yukarıda belirtilen konular ışığında borçlunun temerrüde düşmesi halinde TRK m.14 kapsamında rehin alacaklısının ilgili Kanun’un yürürlüğe girmesi ile birlikte klasik

⁷⁴ İlgili Kanun’un 72. maddesi 423.N’a göre de temerrüt sonrası alacaklı UNCITRAL Model Kanuna aykırı olmamak kaydıyla burada belirtilen haklarını veya farklı bir Kanunda yer alan seçimlik haklarından herhangi birini kullanabilecektir. Bkz. UNCITRAL Model Kanun’un uygulanmasına yönelik kılavuz niteliğindeki UNCITRAL Kılavuz, s.238/N.4,284/N.34; UNCITRAL Model Kanun’dan TRK’nın hazırlık sürecinde yararlanıldığı hususunda bkz. Arvas, **Sempozyum**, s.259; Bu düzenlemenin bir uluslararası sözleşme niteliğinde olmadığı dolayısıyla bir bağlayıcılığı olmasından ziyade yol gösterici bir rehber niteliği olduğu hususunda bkz. Ömer Elmas, “Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin UNCITRAL Model Kanun Açısından Bir Bakış”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.5(1), 2018. s.192.

⁷⁵ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.147; Hasırcı, **a.g.m**, s.223.

⁷⁶ TBK m.125’in ve diğer temerrüt sonrası hakların kullanılması için rehinle teminat altına alınan esas borca yönelik bir temerrüt gerçekleşmesi gerektiği, TRK’da rehin verene yüklenen örneğin sicile bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde TBK m.125’teki ve TRK m.14’te belirtilen seçimlik hakların kullanılamayacağına yönelik değerlendirmemiz için bkz. s.91.

cebri icra yollarına başvurma haricinde sahip olduğu seçimlik haklar aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek, ancak çalışma konumuz itibariyle genel hükümler uyarınca takip hakkı ve usulüne detaylı bir şekilde yer verilmeyecektir.

1. **Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri**

TİRK m.14'ün borçlunun rehinle temin ettiğı borcu ödemede temerrüde düşmesi halinde rehinli alacaklının ticari işletmeyi veya ticari işletmenin herhangi bir unsurunu mülkiyetine geçireceğine dair sözleşmelerin batıl olacağını düzenlemesine karşın TRK m.14/1 (a) bendinde borcun muaccel olması ve ifa edilmemesi halinde rehinli alacaklının rehin konusu taşınırın İİK m.24 uyarınca mülkiyetinin intikalini isteyebileceğı hüküm altına alınmıştır. Rehlinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etmesi için mutlaka rehin sözleşmesinde bu yönde bir kayıt gerekip gerekmediğine ilişkin TRK'da bir düzenleme bulunmamakla birlikte Uygulama Yönetmeliğı'nin 9/1-(1) bendinde rehin sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunması gerektiğı, aksi halde rehinli alacaklının bu hakkını kullanamayacağı belirtilmiş; Kanun'da aranmayan bir şartın Yönetmelik hükmü ile aranması çeşitli tartışmaları beraberinde getirmişti.⁷⁷ Ancak Uygulama Yönetmeliğı'nde Değışiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile Uygulama Yönetmeliğı'nin 9/1-(1) bendinin yürürlükten kaldırılması ile bu şart net bir şekilde ortadan kaldırılmış, rehinli alacaklının rehin sözleşmesinde mülkiyetin intikaline ilişkin bir hüküm bulunmasa dahi diğere şartların varlığı halinde mülkiyetin devrini talep edebileceğı netleşmiştir.

Bu çerçevede mülkiyeti devir borcunun hukuki sebebi⁷⁸ bir borçlandırıcı işlem değıl, TRK m.14/1 (a) bendi olacak; taşınır mülkiyetin devrinde olduğı gibi tasarruf

⁷⁷ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.40; Erbaş Karakuş, **a.g.e.**, s.204; Kandemir, **a.g.e.**, s.155.

⁷⁸ Mülkiyeti devir borcunun hukuki sebebinin kanun hükmünden de kaynaklanabileceğı hususunda bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.272.

işleminin tamamlanması amacıyla bir aynı sözleşme⁷⁹ yapılmasına gerek olmaksızın icra dairesince taşınır mülkiyeti devredilecektir.⁸⁰

a. Şartlar

Rehinli taşınırın mülkiyetinin devrine ilişkin talebin kullanılmasına ilişkin şartlar TRK m. 14/1-a’da “*Birinci derece alacaklı ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Bu halde icra dairesi, bu devri Sicile bildirir. Rehlinli taşınırın, Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur*” şeklinde belirtilmiştir. Uygulama Yönetmeliği’nin 29. maddesinde ise rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanıp bağlanmadığına dair bir ayrımda bulunularak rehinli alacaklının bu ayrım çerçevesinde öngörülen takip usulünü yerine getirerek rehne konu taşınırın mülkiyetini devredebileceği düzenlenmiştir.

(i) Birinci Derecede Alacaklı Olma

TRK m.14’e göre borçlu temerrüdü halinde rehinli alacaklının, rehne konu varlığın mülkiyetinin devri talebinde bulunulması, bu hakkı kullanmak isteyen rehinli alacaklının “birinci derecede” yer almasına bağlanmıştır. Kanun lafzında “derece” ifadesi kullanıldığı için mülkiyetin intikalinin yalnızca sabit dereceler sistemi ile tesis edilen rehinler bakımından kullanıldığı şeklinde bir yorum⁸¹ yapılmışsa da Uygulama Yönetmeliği’nin 31/1. maddesi, ilerleme sistemine göre kurulmuş rehinlerde rehne konu taşınır mülkiyetinin intikalini isteme yetkisini düzenleyerek bu hakkın ilerleme sistemine göre tesis edilen rehinler bakımından da uygulanabileceğini açıklığa

⁷⁹ Taşınır mülkiyetinin kazanılmasında borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemine ilişkin detaylı bilgiler ile taşınır mülkiyetinin devrine yönelik tasarruf işleminin geçerli bir hukuki sebebe bağlı olduğu hususundaki hakim görüş için bkz. Nomer, Ergüne, **a.g.e**, s. 272-273, Akipek, Akıntürk, **a.g.e**, s.772.

⁸⁰ Gümüş, **a.g.m**, s.204-207.

⁸¹ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.146.

kavuşturmuştur. Ancak ilerleme sistemine göre tesis edilen rehinlerde mülkiyetin intikalinin talep edilip edilemeyeceğine yönelik Kanun ve Uygulama Yönetmeliği arasındaki uyumsuzluğun normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle geçersizliği dahi ileri sürülebileceğinden, ilerleme sistemine göre bu hakkın kullanılabilmesine ilişkin düzenlemenin Uygulama Yönetmeliği yerine TRK’da açıkça belirtilmesinin yerinde olacağını değerlendirmekteyiz.⁸²

Bu çerçevede hem ilerleme sistemi hem de sabit dereceler sistemine göre tesis edilen rehinler açısından rehinli alacaklı mülkiyetin devri talebinde bulunabilecek; sabit dereceler sistemine göre tesis edilen rehinlerde, ilk derecede tesis edilen rehinler arasında bir sıra ilişkisi belirtilmiş ise ilk derecede yer alan rehin hakları arasında ilk sırada gelen, ilk derecede herhangi bir sıra ilişkisi belirtilmemiş ise bu derecede yer alan ve alacağı muaccel olan herhangi bir rehinli alacaklı bu hakkını kullanabilecektir.⁸³ Derece belirtilmeden tesis edilen rehinler bakımından ise tesis edilen rehinlerin kuruluş tarihine göre öncelik hakkı belirlenecektir.⁸⁴ (Uygulama Yönetmeliği m.31/1) Uygulama Yönetmeliği’nin 40. maddesine göre öncelik hakkı bulunan rehinli alacaklı, borçlunun temerrüde düşmesi sonrasında bir hafta⁸⁵ içerisinde mülkiyetin intikali için talepte bulunmaz ise öncelik hakkı sonrası sırada bulunan rehinli alacaklıya geçecektir.⁸⁶

⁸² Aynı yönde Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 204.

⁸³ Yılmaz, **Sempozyum**, s.240.

⁸⁴ Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde ilerleme sistemi veya sabit dereceler sisteminin kararlaştırılması hallerine ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. s.59-67.

⁸⁵ Uygulama Yönetmeliği m.30/2’de ise yedi günlük süre içerisinde bu talebin iletilmesi gerektiği belirtilmiş olup sürelerin birbiriyle uyumlu hale getirilmesi yerinde olacaktır.

⁸⁶ Birinci sıra/derecede yer alan rehinli alacaklının bu hakkını kullanmaması halinde sonraki rehinli alacaklılar tarafından bu hakkın kullanılması haline ilişkin sorun ve değerlendirmeler için bkz. s.130-133

(ii) Zilyetlik Devrine Elverişli Olma

Rehne konu taşınır mülkiyetinin devrine yönelik bir diğer şart, rehinli taşınırın zilyetlik devrine elverişli olmasıdır.⁸⁷ TRK m.14 ile Uygulama Yönetmeliği m.30’da bu hususta farklı ifadeler kullanıldığı görüldüğünden bu farklılığa değinmekte yarar vardır. TRK’da “rehinli taşınırın mülkiyetinin devri” ibaresi kullanılmışken Uygulama Yönetmeliği m.30’da “rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri” ibaresi kullanılmıştır. Rehinli taşınır ifadesinin TRK m.5/1’de belirtilen tüm taşınır varlıkları mı kapsadığı yoksa yalnızca zilyetliğin devri söz konusu olan madden “taşınır eşyaları” mı baz aldığı hususunda bir açıklık bulunmamaktadır.⁸⁸ Bir görüşe göre⁸⁹ Uygulama Yönetmeliği, bu konudaki belirsizliği ortadan kaldıracak şekilde TRK m.5 uyarınca sayılan tüm varlıkları kapsadığından buradaki devri, hak sahipliğinin geçirilmesi olarak anlamak gerekmektedir. Doktrindeki diğer görüşe göre⁹⁰ ise, zilyetliğin devrine elverişli olmaması nedeniyle mülkiyet devri söz konusu olamayan marka hakkı gibi varlıkların devrinde sorun yaşanması ihtimali çerçevesinde zilyetliğin devrine elverişli olmayan taşınırlar bakımından TRK m.14/1’de bulunan diğer hakların kullanılması gerekmektedir. Kanaatimizce ikinci görüşte belirtildiği üzere “madden” zilyetliğin devri söz konusu olmayan varlıklar açısından TRK m.14/1-c’de yer alan kiralama ve lisans hakkının kullanımının uygun olması ve mülkiyetin devri talep hakkının kullanımının İİK m.24’e bağlanması sebebiyle mülkiyetin devrinden bahsedebilmek için zilyetlik devrine elverişli bir taşınırın rehne konu edilmesi gerektiği söylenebilir.

(iii) İlam veya İlam Niteliğinde Bir Belgeyi Haiz Olma

Son olarak TRK m.14/1-a’nın rehinli alacaklının mülkiyeti devir talebinde bulunması durumunda “ilamların icrası” üst başlığını taşıyan 2004 sayılı İcra İflas Kanunu’nun

⁸⁷ Antalya, Acar, **a.g.e**, s. 142.

⁸⁸ Gümüş, **a.g.m**, s. 205-206.

⁸⁹ **A.e**, s.206.

⁹⁰ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.152; Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.205.

24. maddesine⁹¹ yaptığı atıf sebebiyle bu maddeyi incelemek ve mülkiyetin intikalinin talep edilebilmesi için bir ilam gerekip gerekmediği hususunu değerlendirmek gerekecektir.

TRK m.14/1-a'nın ilamlı icrayı düzenleyen İİK m.24'e yaptığı atıf sebebiyle mülkiyeti devir talebinde bulunulması için ilam veya ilam niteliğini haiz bir belgenin gerekli olduğu düşünülebilecekse de Uygulama Yönetmeliği'nin mülkiyetin devrini düzenleyen 29. maddesinin 1 ve 2. fıkralarına bakıldığında adeta alacaklının elinde ilam veya ilam niteliğini haiz belge olmasına göre mülkiyetin devri prosedüründe bir ayrıma gidildiği görülmektedir.⁹² Uygulama Yönetmeliği'nde yer alan bu ikili ayrım kapsamında ticari işlemlerde taşınır rehni halinde mülkiyetin devri talepli takip ilamlı veya ilamsız takip olarak başlatılabilir.

Ticari işlemlerde taşınır rehni, rehin sözleşmesi ile tesis edileceğinden her bir rehin sözleşmesinin İİK m.38 bağlamında ilam niteliğini değerlendirmekte fayda vardır. TİRK döneminde rehin sözleşmelerinin düzenleme şeklinde noter senedi ile hazırlanması gerekli olduğundan bunların para borcu ikrarını içermesi halinde rehin sözleşmeleri İİK uyarınca ilam niteliğini haiz belge kabul edilmekteydi.⁹³ Oysa TRK'da rehin sözleşmesinin adi yazılı olarak düzenlenmesi yeterli görülmüş, sözleşmenin sicile tescili için imzaların noterlikçe onaylanması veya sicil memuru önünde atılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu durumda yalnızca noterde düzenleme şeklinde yapılan kayıtsız şartsız borç ikrarı içeren⁹⁴ noter senetleri ilam niteliğini haiz

⁹¹ İlgili madde taşınır bir malın borçludan alınarak alacaklıya verilmesine ilişkin ilamların icrasını düzenlemektedir. (Baki Kuru, **İcra İflas Hukuku Ders Kitabı**, 5. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021, s.318)

⁹² Hasırcı, **a.g.m.**, s.229; Şenocak vd., **a.g.e.**, s.159; Yılmaz, **Sempozyum**, s.237.

⁹³ Bkz. HMK m.308.

⁹⁴ Örneğin rehlin anapara ipoteği olarak tesis edildiği hallerde kayıtsız şartsız bir para borcunun varlığından bahsedilecektir. (Yargıtay 14. HD, 20.05.2014; 2014/2390E., 2014/6546K sayılı karar, Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası, Erişim tarihi: 24.10.2020 “ *ipoteğin mevcut bir alacak için kurulmuş olması halinde bunun tutarının ipotek sözleşmesinde gösterilmesi yeterli olup bu hale ipotek sözleşmesinin kayıtsız şartsız bir borç ikrarını kapsadığı durumlarda alacaklı sanki bir mahkeme kararına dayanıyormuşçasına ilamlı takiplere özgü yollardan yararlanabilecektir.....açıklanan bu*

olduğundan TRK bakımından her rehin sözleşmesinin İİK m.38 kapsamında ilam niteliğini haiz bir belge olmaması⁹⁵ sebebiyle her sözleşmeye ilamlı icra hükümlerinin uygulanması söz konusu olmayacak, her bir rehin sözleşmesinin İİK m.38 açısından incelenmesi zorunluluğu hasıl olacaktır.

Rehnin mevcut bir alacağı teminat altına almak için kesin bir miktar üzerinden veya bir üst sınır belirtilerek tesisi halinde bu farklılığa göre ödeme emri ya da icra emri hazırlanacak, takip usulü belirlenecektir.⁹⁶ Türk Medeni Kanunu m.881/1 uyarınca ipotek hakkı⁹⁷, doğmuş mevcut bir alacağı teminat altına almak için tesis edilebileceği(anapara ipoteği) gibi ileride doğacak veya ileride doğması ihtimal dahilinde olan bir alacağı güvence altına almak adına da (üst sınır ipoteği) tesis edilebilir.^{98 99}

niteliğe göre ipotek, kesin borç ipoteğidir. Burada, malik/borçlunun bir borç ikrarında bulunduğu kabul edilir. Bu borç ikrarında, akit tablosu ipoteğin hukuki dayanağını oluşturur.”)

⁹⁵ Uygulama Yönetmeliği'nin 29/2. fıkrası “*rehin sözleşmesinin ilama bağlanması halinde*” ibaresini kullanarak ilama bağlanmayan rehin sözleşmelerinin ilam niteliğini haiz olmadığını da teyit eder niteliktedir.

⁹⁶ Yılmaz, **Sempozyum**, s.236.

⁹⁷ TRK m.18 uyarınca kanunda hüküm bulunmayan hallerde TMK'nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulacağı belirtilmiş olmakla birlikte Uygulama Yönetmeliği m.41'de de temerrüt sonrası hakların kullanılması bakımından hüküm bulunmayan hallerde İİK'nın ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin ilamsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu minvalde her ne kadar taşınır rehni söz konusu olsa da atıf yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde TRK'nın sicilli taşınır rehni sistemi ile uyumlu olarak anapara- üst sınır ipoteği ayırımına yer verilerek tasnif yapılmıştır.

⁹⁸ “İİK m.149/b hükmüne ilişkin Adalet Komisyonu gerekçesinde üst sınır ipoteğine ilişkin şu ifadelere yer verilmiştir: akit tablosu kayıtsız şartsız belli bir para borcu ikrarını havi değilse, ezcümle ipotek bir cari hesap ya da kredi vesaire gibi bir mukavelenin teminatı olarak verilmişse, bu halde alacağın miktarının kesin olarak akit tablosundan anlamak mümkün olmayacağından bu gibi hallerde ilamlı takip usulünü kabul etmek uygun görülmemiştir.” (Çetiner, **a.g.e.**, s.281)

⁹⁹ “Üst sınır ipoteği söz konusu olduğunda, halihazırda doğmuş kesin miktarda bir borç söz konusu olmadığından bu belirsizliğin ileride getireceği sorunları bertaraf etmek amacıyla rehne konu taşınmazın ne miktar için teminat teşkil edeceği ipotek akit tablosunda geçecek bir limitle belirlenecektir. Doğacak ana para borcu, buna eklenecek faiz, masraf ve ferilerin tarafların ipotek tesis edilirken tespit edilen limiti aşması mümkün değildir. Anapara ipoteği ile limit ipoteğini birbirinden ayıran en önemli ölçüt bu olacaktır.”(Yargıtay 11. HD, 09.07.2007T., 2006/8151E., 2007/10454K., E.T: 25.10.2020)

Rehin, anapara rehni olarak tesis edilmiş ise yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarı olduğunun ve dolayısıyla rehin sözleşmesinin noter tarafından düzenleme şeklinde yapıldığı hallerde bu sözleşmenin ilam niteliği taşıdığına kabulü gerekmektedir.¹⁰⁰ Rehnin bir üst sınır belirtilerek tesis edilmesi halinde ise kayıtsız şartsız kesin bir borç ikrarı söz konusu olmadığından genel kural¹⁰¹ olarak ilamsız takip başlatılacaktır.¹⁰² Bu halde açıkça bir düzenleme olmayan durumlarda¹⁰³ ifade edilen kriterler baz alınarak rehne konu borca ilişkin icra emri ya da ödeme emri gönderileceğinin her bir somut olayda münferiden değerlendirilmesi gerekecektir.

Rehinli alacaklının elinde İİK m.38’de belirtilen şartları taşıyan ilam niteliğini haiz bir belge¹⁰⁴ olması veya rehin sözleşmesinin ilam niteliğindeki bir belgeye bağlanması durumunda mülkiyetin devri ilamlı takibe konu edilebilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.29/2) İlam niteliğinde belgeyi haiz olan rehinli alacaklı, İİK m.24’e yapılan atfa dayanarak İİK m.24/1’e göre ilamlı takip başlatarak taşınırın kendisine teslimini isteyebilecek; rehinli alacaklının talebi üzerine kendisine icra emri gönderilen borçlu, malı yedi gün içerisinde teslim etmez ise rehne konu varlık zorla anılarak rehinli alacaklıya teslim edilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.37/son) İlgili

¹⁰⁰ Yargıtay 14. HD, 20.05.2014 T., 2014/2390E., 2014/6546K., E.T: 25.10.2020. Aynı yönde bkz. Şenocak vd., **ag.e**, s.158.

¹⁰¹ Genel kural her ne kadar üst sınır rehninde kayıtsız şartsız bir borç ikrarı olmaması sebebiyle ilamsız takip yapılması ise de miktarı belli, tesis edildiği an itibarıyla mevcut ya da henüz doğmamış bir alacaksa dahi vadeye bağlı alacaklarda olduğu gibi doğması kesin bir alacak için üst sınır rehni tesis edilmiş ise kayıtsız şartsız bir borç ikrarı oluşturacağı açıktır. (Çetiner, **ag.e**, s.281-282; Ali Cem Budak, **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, 3.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010, s.104)

¹⁰² Muşul, **ag.e**, s.878; Çetiner, **ag.e**, s.281; Budak, **ag.e**, s.104.

¹⁰³ TRK ve Uygulama Yönetmeliği’nde icra emri ya da ödeme emri gönderilebilecek hallere ilişkin ayrımlar detaylı bir şekilde düzenlenmiş olmasa da Uygulama Yönetmeliği m. 35/3’te rehinli alacaklının, borçlunun cari hesap ya da nakdi/gayrinakdi kredi kullandıran taraflardan olduğu hallerde İİK m.150/ı hükmü saklı tutulmuş, İİK m.150/ı’da belirtilen şartların varlığı halinde icra emri gönderilebileceği hüküm altına alınarak özel nitelikli bir düzenlemeye yer verilmiştir.

¹⁰⁴ İlam niteliğini haiz belgeler İİK m.38’de düzenlenmiş olup mahkeme huzurunda yapılan sulh, kabul ve icrai nitelikteki feragatler, kayıtsız şartsız para borcu içeren düzenleme şeklindeki noter senetleri, icra kefaletnameleri ve diğer özel kanunlarda ilam niteliğinde sayılan belgeler ilam niteliğini haizdir. Bir belgenin ilam niteliğini haiz olup olmadığı yalnızca kanun tarafından belirlenecektir. (Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özkes, **İcra İflas Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınlar, 2020, s.291)

düzenleme ile esas amaçlanan rehne konu varlığın rehinli alacaklıya aynen teslim edilmesi ise de rehne konu varlığın borçlu yedinde olmadığı hallerde borçlu artık aynen ifaya zorlanmayacak ve borç para borcuna dönüşerek icra emri gerekmeksizin haciz yoluyla malın değeri elde edilecektir.¹⁰⁵

Rehinli alacaklının alacağı ilama bağlanmadıysa veya rehinli alacaklının elinde İİK m.38’de belirtilen ilam dengi belgeler bulunmuyorsa mülkiyetin devri, Uygulama Yönetmeliği m.29/1 uyarınca Yönetmelikte öngörülen hususların¹⁰⁶ tamamlanması ile ancak İİK m.24/3’e göre taşınırın yedinden “zorla alınıp alacaklıya verilmesi” şeklinde talep edebilecektir. Rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebi üzerine Uygulama Yönetmeliği m.35 uyarınca icra dairesi tarafından borçluya ödeme emri gönderilecek, Uygulama Yönetmeliği m.29/1’de yalnızca İİK m.24/3’ün uygulanabileceği belirlendiğinden rehinli alacaklının elinde ilam ya da ilam dengi belge bulunmayan hallerde İİK m.24/4’te düzenlenen malın borçlu yedinde olmaması halinde ilamda yazılı değer alınacağına, bu değer ödenmezse haciz yapılacağına ilişkin hüküm uygulama alanı bulmayacaktır. Bu halde rehinli alacaklı artık bu değer kadar haciz yapma imkanından yoksun kalacaktır.¹⁰⁷

Rehinli alacaklının icra marifetiyle bir ödeme emri göndermesi ile başlayan takip sürecinin, ödeme emrine itiraz edilmemesi durumunda veya itiraz edilirse itirazın iptaline ilişkin asliye hukuk mahkemesinden ya da itirazın kaldırılmasına dair icra mahkemesinden karar alınması ile icra memurunun borçluya icra emri göndereceğini düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m.37 uyarınca ilamlı icraya benzer bir takip usulü ile devam ettiği görülmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özekes, **a.g.e.**, s. 306.

¹⁰⁶ Uygulama Yönetmeliği m.30- 37. maddeler arasındaki maddelerde uygulanacak prosedür detaylıca anlatılmıştır. Bu hususta bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s.630.

¹⁰⁷ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.159; Takibin bu durumda rehin açığı belgesi ile sonlanacağı ve İİK m.152 vd. hükümlerinin uygulanabileceği hususunda detaylı bilgi için bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s.642.

¹⁰⁸ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.155.

İlk aşamada her ne kadar mülkiyetin devrini talep edecek olan rehinli alacaklının elinde ilam ya da ilam niteliğini haiz bir belge bulunmasa da Uygulama Yönetmeliği m.30-37 arasında belirtilen işlemlerin tamamlanması ile borçluya icra emri gönderileceğine açıkça yer verildiğinden rehne konu varlığın mülkiyetinin icra marifetiyle devredilmesini talep etmek için bir “ilam” ya da bu niteliği haiz bir belge arandığı görülmektedir.¹⁰⁹ Bu minvalde ilgili Yönetmelik’in, TRK’da rehin sözleşmesinin şekli açısından bir zorunluluk öngörülmemişse de takip usulü kolaylığı açısından rehinli alacaklıları İİK m.38’de öngörülen şartları taşıyan bir rehin sözleşmesi yapmaya teşvik ettiği, bir “ilam” alınmasını hedeflediği söylenebilecektir.¹¹⁰

b. Rehlinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Usulü

Ticari işlemlerde taşınır rehninde, borçlunun temerrüde düşmesi halinde rehinli alacaklı tarafından mülkiyetin devri usulü, rehinli alacaklının elinde ilam ya da ilam niteliğinde bir belgenin varlığına göre farklılık arz edecektir. Rehlinli alacaklının elinde ilam ya da ilam niteliğinde bir belge olması durumunda ya da rehin sözleşmesinin İİK m.38’de belirtilen şartları taşıması halinde rehinli alacaklının talebi üzerine sırasıyla takip talebi düzenlenecek, sıra cetvelinin hazırlanması ve kesinleşmesi üzerine mülkiyetin devrine ilişkin icra emri gönderilerek mülkiyetin devri sağlanacaktır. Rehlinli alacaklının elinde bir ilam ya da ilam dengi bir belge bulunmaması halinde ise takip talebi, sıra cetveli düzenlenmesi ve kesinleşmesi, ödeme emri düzenlenmesi ve kesinleşmesi aşamalarını takiben icra emri düzenlenerek rehinli alacaklıya rehne konu varlığın mülkiyetinin devri amaçlanmaktadır.

¹⁰⁹ Aynı yönde Yılmaz, **Sempozyum**, s.238 Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku 2019**, s.80; Karma bir takip usulünün benimsenmesinin yerinde olmadığı hususunda bkz. Şenocak vd., **a.g.e.**, s.156; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.206. Yazara göre “bir takip usulü ile başlanması halinde takip usulünün yarısından itibaren bu usulün değiştirilmesi, dolayısıyla en başta ödeme emri ile başlanması halinde devamında Yönetmelik uyarınca gereken prosedürlerin tamamlanması ile icra emri gönderilmesi kabul edilebilir değildir, bu sebeple ilam bulunmayan hallerde mülkiyetin devrinin talep edilmemesi gerekecektir.”

¹¹⁰ Yılmaz, **Sempozyum**, s.238.

(i) Takip Talebi

Uygulama Yönetmeliği m.30'a göre rehinli alacaklı mülkiyetin devrine ilişkin talebini, borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içerisinde icra dairesine¹¹¹ yapacaktır. Rehin sırası/derecesi itibariyle öncelikli olan rehinli alacaklı, bu süre içerisinde mülkiyetin devri için takip başlatmaz ise sonrası sırada/derecede yer alan rehinli alacaklıların mülkiyetin devri talepli takip başlatma hakkı doğacaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.40) İlk sıra/derecede yer alan rehinli alacaklının bu hakkını öngörülen süre içerisinde kullanmaması halinde, bir sonraki sıra/derecede yer alan rehinli alacaklıların mülkiyetin devri talebinde bulunabileceğine ilişkin düzenlemenin lafzı, ilk sıra/derecedeki rehinli alacaklının yedi günlük sürenin geçmesi halinde mülkiyetin devri talebinden vazgeçmiş sayılacağı şeklinde anlaşıldığından hak düşürücü süre olarak kabul edilmektedir.¹¹² Bu kabule göre öngörülen süre içerisinde bu hakkın kullanılmaması halinde mülkiyetin devri talep edilemeyecekse de rehin hakkının düşmesi gibi bir durumun söz konusu olmayacaktır.¹¹³ Öte yandan rehinli alacaklının Kanun'da öngörülen hakkını kullanımının hak düşürücü süreye bağlanmasına yönelik düzenlemenin bir Yönetmelik maddesinde yer alması, icra hukukunda taraf iradelerini esas alan tasarruf ilkesine aykırılık teşkil ettiğinden bu yönde bir düzenlemeye Yönetmelik'ten ziyade TRK'da yer verilmesinin daha uygun olacağını belirtmek isteriz.¹¹⁴

Uygulama Yönetmeliği m.30'da rehinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etmesi için yedi günlük süre öngörülmüşse de bu hakkın bir hafta içerisinde kullanılmaması halinde sonraki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının mülkiyetin devredilmesine

¹¹¹ Uygulama Yönetmeliği'nde takip talebinin verileceği makam belirtilirken icra müdürlüğü ifadesi kullanılsa da icra iflas hukuku açısından icra dairesi ifade edilmek istendiğinden Uygulama Yönetmeliği'nde ilgili maddelerde yer alan icra müdürlüğü ifadesi yerine icra dairesi ifadesinin tercih edilmesi gerektiği hususundaki haklı yorumları için bkz. Yılmaz, **Sempozyum**, s.240; Çalışmamızda bu değerlendirmeye istinaden icra müdürlüğü yerine "icra dairesi" ifadesi tercih edilmiştir.

¹¹² Aynı yönde Yılmaz, **Sempozyum**, s.239.

¹¹³ Bu sebeple ilgili düzenlemenin hak düşürücü olarak nitelendirilmeyeceği, yalnızca rehin hakkının tanıdığı mülkiyet devri talep hakkının istenemeyecek olmasının söz konusu olduğuna ilişkin görüşleri için bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s.208.

¹¹⁴ Bilgin, **a.g.e.**, s.630; Hasırcı, **a.g.m.**, s.230-231; Şenocak vd., **a.g.e.**, s.166-167; Gümüş, **a.g.m.**, s.208.

ilişkin talepte bulunabileceği düzenlenmiştir. (Uygulama Yönetmeliği m.40) Ancak birbirini tamamlayıcı nitelik taşıyan bu iki hükümde ifade edilen yedi gün ve bir haftalık sürelerin birbirinden farklı zaman dilimlerini ifade etmesi sebebiyle bunlar arasında bir yeknesaklık oluşturulması ve iki düzenlemeden birinin diğerine uygun olacak şekilde düzenlenmesinin yerinde olacağını değerlendirmekteyiz.¹¹⁵

Rehne konu malın mülkiyetinin devrini talep edecek olan rehinli alacaklının talebi üzerine takip talebinde, Uygulama Yönetmeliği'nin 9/1 bendinde yer alan rehinli alacaklı¹¹⁶ ve borçluya ait bilgiler¹¹⁷ ile rehnin güvence oluşturduğu borca ait bilgilere¹¹⁸ yer verilmesi gerekecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.31/4) Rehin veren ile borçlunun farklı kişiler olması halinde Uygulama Yönetmeliği'nin m.9/f.1-c bendinde yer alan bilgilerin¹¹⁹ de takip talebinde yer alması gerekecektir. Bu çerçevede rehinli alacaklı, bu belgeleri ekleyerek sözlü veya yazılı bir şekilde ya da elektronik ortam vasıtasıyla taşınırın bulunduğu yer veya rehinli alacaklının yerleşim yeri icra

¹¹⁵ Hasırcı, **a.g.m.**, s.231-232; Baydak, **a.g.e.**, s.224.

¹¹⁶ Uygulama Yönetmeliği m.9/f.1-a uyarınca “*Tacir olması halinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası, Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlar olması halinde kurum adı, adresi ve yetkili kişinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası, Esnaf olması halinde, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzası*” takip talebinde yer alacaktır.

¹¹⁷ Uygulama Yönetmeliği'nin m.9/f.1-b bendine göre “*Tacir olması halinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası, Esnaf olması halinde, kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası, Çiftçi olması halinde kimlik numarası, ÇKS numarası, adı, soyadı, imzası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası, Serbest meslek erbabı olması halinde kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası, Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan üretici örgütü belgesine sahip üretici örgütü olması halinde üretici örgütü belge numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası*” takip talebinde belirtilecektir.

¹¹⁸ TRK m.4/f.6-b’de rehin sözleşmesinde borcun konusuna, miktarına, miktar belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarına yer verilecektir. Ayrıca İİK m.58’de belirtilen takip talebi muhtevası olarak belirtilen hususlara da takip talebinde yer vermek yerinde olacaktır. Zira İİK m.58’de sayılan takip talebine ilişkin hususlar tüm icra takipleri bakımından aynıdır. (Kuru, **a.g.e.**, s.91, dpn.1.) Dolayısıyla takip talebi içeriği belirlenirken Uygulama Yönetmeliği m.31/f.4 düzenlemesine ek olarak İİK m.58’deki düzenlemelere de takip talebinde yer verilecektir.

¹¹⁹ Bu bilgiler “*üçüncü kişinin kimlik numarası, adı, soyadı, imzası ve adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcinin kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası*” olacaktır.

dairesinde mülkiyetin devri talebinde bulunabilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.31/f.2-3) İlgili düzenleme ile TRK kapsamında yapılacak takipler açısından Yönetmelik ile ayrı bir yetki düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Oysa ilamlı icrada yetkiyi düzenleyen İİK 34. madde, ilamlı icra takibinde bulunulacaksa tüm icra dairelerinin yetkili olacağını düzenlemiştir. Dolayısıyla her ne kadar TRK kapsamında tesis edilecek rehinlerde Yönetmelik ile yetkili icra dairesi belirtilmişse bile bu düzenleme kanaatimizce ilamlı icrada tüm icra dairelerinin yetkisini düzenleyen İİK m.34'ü bertaraf etmemelidir.¹²⁰

Mülkiyetin devri talepli takibin borçlusu, rehne konu taşınır maliki olacaktır. Fakat rehin veren bizzat kendi borcu için taşınırı rehnetmiş olabileceği gibi üçüncü bir kişinin borcu için de kendisine ait taşınır üzerinde rehin tesis etmiş olabilir. Bu durumda rehinli alacaklı, takibi hem borçluya hem de taşınırını rehin veren kişiye karşı başlatacak, bu kişiler arasında zorunlu takip arkadaşlığı olacaktır.¹²¹ Nitekim rehne konu taşınırın malikine ödeme/icra emri gönderilmesi, taşınır malikinin borca itiraz etmesi veya takibe konu borcu ödeyerek rehne konu taşınırın satılmasını önlemekte menfaati olması sebebiyle gereklidir.¹²² Bu halde, takip talebinde rehin veren üçüncü kişiye ilişkin bilgiler de bulunacaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.9/1-c)

Öte yandan takip talebinin ekine Değer Tespit Yönetmeliği uyarınca düzenlenen ekspertiz raporunun, rehin sözleşmesinin aslının (ya da rehinli alacaklı veya temsil ve ilzama yetkili temsilcisi tarafından onaylanmış bir nüshasının), sicilden alınacak olan ve rehin verenin, rehne konu taşınırın zilyedinin ve sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara ve rehne konu taşınıra ait bilgilerin¹²³ eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

¹²⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.208.

¹²¹ Şenocak vd., **a.g.e.**, s.163; Budak, **a.g.e.**, s.98.

¹²² Muşul, **a.g.e.**, s.851.

¹²³ Bu bilgiler, Sicil Yönetmeliği'nin 32. maddesi uyarınca yapılan sorgulama sonucunda düzenlenen belgeleri ifade etmektedir. Sicil Yönetmeliği'nin 17- 18. maddeleri ile sorgulama hizmetlerinin üzerinde rehin tesis edilen taşınır varlıklara ilişkin rehin haklarını gösterme amacı taşıdığı, sicil işlemlerinin rehin sözleşmesinin tescil, değişiklik, terkin işlemleri ile rehin hakkının devri ve boş dereceye geçme hakkının tescili gibi hususların sorgulanması ve buna ilişkin bilgilendirme ile belge oluşturma işlemi olduğu ifade edilmiştir.

(Uygulama Yönetmeliği m.31/5-7) Bu belgelerin takip talebine eklenmemesi halinde icra dairesince bir sıra cetveli hazırlanması ve ilgilere tebliğ edilmesi hatalı olacağından bu eksikliğe rağmen sıra cetveli düzenleyen ve ilgililere tebliğ eden icra dairesi işlemine karşı kanuna aykırılık sebebiyle İİK m.16 uyarınca şikayet yoluna başvurulabilecektir.^{124 125}

Takip talebine eklenecek olan ekspertiz raporu, rehinli alacaklının başvurusu üzerine rehin verenin yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesi tarafından tayin edilen ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilerce¹²⁶ hazırlanacaktır. (Değer Tespit Yönetmeliği m.6-8)

TRK m.13/2'nin lafzından, rehin tesisinden önce¹²⁷ ekspertiz raporu alındığı takdirde ya da rehne konu varlığın karışması ve birleşmesi durumunda alınan ekspertiz raporunun kesinleşmesinden itibaren iki yıl geçmeden borçlu temerrüdü sonucu rehinli alacaklı tarafından temerrüt sonrası hakların kullanımı halinde yeni bir ekspertiz raporunun istenemeyeceği sonucu çıkmaktadır. Ancak öngörülen iki yıllık süre içerisinde rehne konu varlığın değerinde meydana gelecek farklılıklara rağmen yeni bir değerlendirme yapılamaması taraf menfaatlerini zedeleyecek ve muhtemel hak kayıplarına sebebiyet vereceğinden kesinleşmiş bir ekspertiz raporunun varlığı halinde

¹²⁴ Yılmaz, **Sempozyum**, s.241; Hasırcı, **a.g.m**, s. 198.

¹²⁵ Ekspertiz raporunun ilgililere tebliğ edilmemesi kanaatimizce kamu düzenine aykırı bir işlem olmayıp yalnızca taraf menfaatlerini ilgilendirdiğinden kanuna aykırılığa dayanılarak yedi günlük süre içerisinde bu hakkın kullanılması yerinde olacaktır. Süresiz şikayete tabi olan bir işlemden bahsedebilmek için icra dairesi işleminin kamu düzeni, kamu vicdanı ve genel ahlaki yakından ilgilendirmesi gerektiğine ilişkin görüşleri için bkz. Muşul, **a.g.e**, s.115-117.

¹²⁶ Değer tespiti yapacak eksperler, Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik uyarınca yetkilendirilen kişi veya kuruluşlar arasından görevlendirilecek, yetkilendirilen eksperler TARES internet sayfasında güncel olarak yayımlanacaktır. Ekspertiz belirlene sürecine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Değer Tespit Yönetmeliği m.8

¹²⁷ Değer Tespit Yönetmeliği m.7'de rehinli alacaklı ve rehin verenin herhangi bir değerlendirme hizmeti almadan serbestçe değer tespitine karar verebilecekleri düzenlenmişse de bu serbesti TRK m.13'te yer alan usule aykırılık teşkil ettiğinden Yönetmelik hükmünün TRK ile uyumlu hale getirilmesi gerekecektir. Aynı yönde Hasırcı, **a.g.m**, s.236; Murat Can Atakan, "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler", **LHD**, C.15, S.171, 2017, s.1118.

de bir süre öngörülmezsizin değerkeme raporu alınmasının engellenmemesi yerinde olacaktır.¹²⁸

(ii) Sıra Cetveli Düzenlenmesi

Uygulama Yönetmeliğı m.32/1'e göre takip talebini alan icra dairesi tarafından takip talebine ekli ekspertiz raporunda belirtilen değerin esas alınması üzerine, rehinli alacaklıların öncelik sırası ve alacak miktarlarının yer aldığı bir sıra cetveli düzenlenir. Hazırlanan bu sıra cetveli, ödeme emri düzenlenmesinden önce hazırlanması ile İİK'da düzenlenen ve satış sonrası elde edilen tutarın tüm alacaklılara yetmemesi halinde paylaşırma esasının belirlendiğı cetveldan farklı özel bir sıra cetvelidir.¹²⁹

Rehne konu taşınır üzerinde derece belirtilmezsizin rehin tesis edildiğı hallerde rehlin kuruluş anı, sabit dereceler sistemine göre rehin tesisinde ise dereceler arasındaki sıra esas alınarak sıra cetvelindeki öncelik ilişkisi belirlenecek; TRK hükümlerine göre tesis edilen rehin hakları, TMK'nın aynı haklarda sıraya ilişkin düzenlemeleri ile uyumlu olarak sonraki tarihlerde farklı kanunlara göre kurulan rehinlere göre daha öncelikli olacaktır.¹³⁰ (Uygulama Yönetmeliğı m.33/1, m.33/8)

Düzenlenen sıra cetveli, icra dairesince ilgililere¹³¹ tebliğ edilecektir. Sıra cetveli örneğı kendisine tebliğ edilen ilgililer Uygulama Yönetmeliğı m.34 çerçevesinde yedi gün içerisinde rehinli taşınırın bulunduğı yer ya da rehinli alacaklının yerleşim yerinde bulunan asliye hukuk mahkemesinde¹³² dava açarak sıra cetvelinin içeriğıne itiraz

¹²⁸ Hasırcı, **a.g.m.**, s. 238.

¹²⁹ Yılmaz, **Sempozyum**, s.242; Bu sebeple sıra cetveli ifadesi yerine yükümlülükler listesi ifadesinin terminolojik olarak daha yerinde bir kullanım olacağı hususunda bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s.633; Hasırcı, **a.g.m.**, s.240.

¹³⁰ TRK ile farklı kanunlara dayanarak tesis edilen rehin hakları açısından öncelik ilişkisinin ayrı bir kanuni düzenleme ile yapılması gerektiğıne ilişkin görüşleri için bkz. Kırca, **Sempozyum**, s.172.

¹³¹ Uygulama Yönetmeliğı m.4/e bendinde rehinli alacaklı, rehin veren borçlu ya da borçlu yararına rehin veren üçüncü kişiler "ilgililer" olarak tanımlanmıştır.

¹³² İlgili Yönetmelik düzenlemesinde sıra cetveline itiraz davasında ve sıraya ilişkin bir itiraz olması durumunda şikayet yoluna başvurulacak görevli mahkemeye yer verilmiştir. Ancak, Anayasa'nın 142.

edebileceği gibi itirazın alacağın esasına ve miktarına ilişkin değil, yalnızca sıraya ilişkin olması halinde icra mahkemesine şikayet yolu¹³³ ile başvurabilecektir. Bu itirazın haklı görülmesi halinde sıra cetveli yeniden düzenlenecektir.¹³⁴

(iii) Ödeme Emri

Sıra cetveline itiraz edilmemesi ya da şikayet yoluna gidilmemesi veya bunların reddedilmesi durumunda icra dairesi, borçluya ve borçlu lehine taşınırını rehnedan üçüncü bir kişinin varlığı halinde borçlu ile birlikte taşınırın maliki üçüncü kişiye bir ödeme emri gönderir ve durumu¹³⁵ rehinli taşınır üzerinde sonra gelen rehin hakları bulunan rehin hakkı sahiplerine ihbarname ile bildirir. (Uygulama Yönetmeliği m.35/1)

Bu halde gönderilecek ödeme emrinin ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte yer alan ödeme emri olduğu Uygulama Yönetmeliği m.42’de TRK ve bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde İcra İflas Kanunu’nun ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağına ilişkin atfina binaen düşünülebilir.¹³⁶ Öte yandan Uygulama Yönetmeliği m.36’da yer alan ve ödeme emrine itiraz edilmesi halinde İİK’nın ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin 148-150/d

maddesinde mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkileri, işleyiş ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği açıkça belirtildiğinden görevli mahkemelerin Yönetmelik maddesi ile düzenlenmesi kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Aynı yönde Yılmaz, **Sempozyum**, s.244; Hasırcı, **a.g.m**, s.242-243.

¹³³ Şikayete ilişkin İİK m.16 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.210.

¹³⁴ Yılmaz, **Sempozyum**, s.244.

¹³⁵ Uygulama Yönetmeliği m.35/2’ye göre bu bildirimde “*ödeme süresinin on beş gün olduğu ve yedi gün içerisinde itiraz edilmez ve ödeme süresi olan on beş gün içerisinde borç ödenmez ise rehinli taşınırın mülkiyetinin rehin alacaklısına devredileceğine*” yer verilir.

¹³⁶ İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte her ne kadar örnek no:9 uyarınca ödeme emri düzenleniyor olsa da TRK ve Uygulama Yönetmeliği kapsamında yeni bir ödeme emri hazırlanması gerektiğine ilişkin görüşleri için bkz. Yılmaz, **Sempozyum**, s.245.

arasındaki maddelerinin¹³⁷ uygulama alanı bulacağına ilişkin düzenleme de bu görüşü destekler niteliktedir.

Ödeme emrine itiraz edilmesi halinde¹³⁸ takip duracak ve takibin devamı için alacaklı tarafından ya itirazın iptali davası açılacak ya da icra mahkemesinden itirazın kaldırılması istenecektir. (İİK m.67-68) Ayrıca alacaklı tarafından somut durumdaki koşulların elvermesi halinde İİK m.72 uyarınca menfi tespit ya da istirdat davası açılması da mümkün olacaktır.¹³⁹

Borçlu tarafından yalnızca rehin hakkına itiraz edilmesi halinde bu itiraz sonuçlanana kadar mülkiyetin alacaklıya devri söz konusu olmayacak, rehin hakkına ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde itiraz edilmemesi halinde bundan sonra rehin hakkına ilişkin yapılacak itirazlar¹⁴⁰ Uygulama Yönetmeliği m.36/2'ye dayanarak kabul edilmeyecektir.

(iv) İcra Emri

Rehinli alacaklının talebi üzerine icra dairesince (i) ödeme emrine süresinde itiraz edilmemesi (ii) ya da ödeme emrine itiraz edilmişse itirazın kaldırıldığına dair icra mahkemesinden karar alınması (iii) veya itirazın iptal edildiğine dair asliye hukuk mahkemesinden alınmış ilamın varlığı halinde, borçluya ya da taşınır zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişinin borçludan farklı biri olması halinde üçüncü kişiye icra emri¹⁴¹ gönderilebilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.37)

¹³⁷ İİK m.150/a'da itirazın incelenmesi usulü ve hükümleri düzenlenmişken geri kalan İİK m.148, m.148/a, m.149, m.149/b ile m.150/b-c hükümleri ödeme emri itirazına ilişkin olmaması sebebiyle bunlara atf yapılmasının gerekli olmadığı hususunda bkz. Yılmaz, **Sempozyum**, s.246.

¹³⁸ Uygulama Yönetmeliği'nde atf yapılan İİK m.150/a maddesinde ödeme emrine itiraz hakkında İİK 62-72 arasında düzenlenen maddelerinin uygulanacağı ifade edildiğinden ödeme emrine itiraz usulü için bu maddelere göre değerlendirme yapılacaktır.

¹³⁹ Yılmaz, **Sempozyum**, s.247; Kuru, **a.g.e**, s.142.

¹⁴⁰ Bu düzenlemenin TRK'nın amaçladığı hususlarla bağdaşmadığı bu sebeple aykırı olduğu hususunda bkz. Bilgin, **a.g.m**, s.639-640.

Bu halde İİK m.24 uyarınca borçluya icra emri gönderilmesi için alacaklının elinde ilk aşamada doğrudan bir ilam olması gerektiğine ilişkin şartın¹⁴² ticari işlemlerde taşınır rehni açısından aranmadığı, Uygulama Yönetmeliği'nde ödeme emrine itiraz edilmemesi, ya da bu itirazın kaldırılması veya iptaline ilişkin karar alınması hallerinin her birinin birer ilam ya da ilam niteliğinde belge olarak kabul edildiği söylenebilecektir.¹⁴³

İcra emrinin içeriğinde¹⁴⁴ borçluya ya da taşınırı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişiye icra emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde rehne konu varlığın tesliminin emredilmesi yer alacaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.37/1) İcra emrinin tebliği üzerine rehne konu varlığın süresinde teslim edilmesi halinde icra takibi sona erecektir.¹⁴⁵

İcra emrinin tebliği üzerine borçlunun icranın geri bırakıldığına ilişkin bir karar getirmemesi ve taşınırı hiç ya da eksik teslim etmesi halinde icra dairesi tarafından rehne konu varlık zorla alınarak rehinli alacaklıya teslim edilecek ve bu husus Sicil'e bildirilecektir. (Uygulama Yönetmeliği m.37/3)

Rehne konu varlığın, borçlunun ya da üçüncü kişinin yedinde bulunmaması haline ilişkin açık bir düzenleme Uygulama Yönetmeliği'nde yer almasa da Uygulama Yönetmeliği m.29'da mülkiyetin devrini düzenleyen maddede İİK m.24'ye yapılan

¹⁴¹ Terminolojik olarak icra emri ifadesinin kullanılmasının doğru olmadığı, zira ticari işlemlerde taşınır rehinde icra emri ile ifade edilmek istenenin rehinli taşınırın rehinli alacaklıya teslimine ilişkin verilen bir muhtıra olarak yorumlanabileceğine ilişkin görüşleri için bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s.641.

¹⁴² Uygulama Yönetmeliği m. 35/3'te cari hesap, kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdi krediler ile gayri nakdi kredileri teminen alınan ipotekleri düzenleyen İİK m.150/1 maddesinin saklı tutulması sebebiyle bu hallerde de ödeme emri yerine icra emri gönderilebileceği istisnai bir hüküm olarak açıkça düzenlenmiştir. İİK m.150/1 uygulaması hususunda detaylı bilgi için bkz. Budak, **a.g.e.**, s.159; Muşul, **a.g.e.**, s.872.

¹⁴³ Yılmaz, **Sempoium**, s.247.

¹⁴⁴ Uygulama Yönetmeliği m.37/2 uyarınca “İcra emrinde; rehin alacaklısının, borçlunun ve rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise bu kişinin 9 uncu maddede belirtilen hususları ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin adları ve soyadları, adresi ve teslime konu varlığın neden ibaret olduğu ve taşınır varlığın teslim alınacağı yazılır.”

¹⁴⁵ Muşul, **a.g.e.**, s.960.

atıf çerçevesinde icra emrine konu edilen taşınır varlığın üçüncü bir kişi zilyetliğinde bulunması halinde borçlunun aynen ifaya zorlanamayacak olması sebebiyle taşınır teslim borcunun para borcuna dönüşeceğinin ve taşınırın değerini para borcu olarak borçlu tarafından alacaklıya ödeneceğinin kabulü gerekecektir.¹⁴⁶ Bu halde İİK m.24/4 uyarınca “*ayrıca bir hüküm ya da icra takibine gerek kalmaksızın borçlunun borcu karşılamaya yetecek kadar malı haczedilerek satılacak*” ve alacaklının alacağına kavuşması sağlanacaktır. Rehne konu varlığın mülkiyetinin devredilmemesi halinde borçlu, rehin veren ya da taşınırı rehin yüküyle devralan rehinli alacaklının şikayeti üzerine teminat altına alınan alacak miktarının yarısını geçmemek kaydıyla adli para cezasına mahkum edilecektir. (TRK m.16)

c. Mülkiyetin Devri Sonrası Yükümlülükler

Rehinli alacaklının ticari işlemlerde taşınır rehninde borçlu temerrüdü halinde rehne konu varlığın mülkiyetini devralmasını takiben taraflar açısından herhangi bir ek yükümlülük düzenlenmemesi, rehne konu borcun tutarı ile rehinli taşınırın değeri arasında farklılıklar olması durumunda hakkı kullanan rehinli alacaklı, borçlu ve diğer rehinli alacaklılar aleyhine olabilecektir. Bu sakıncayı önlemek ve menfaat dengesini korumak amacıyla Uygulama Yönetmeliği m.38’de rehne konu taşınır mülkiyetinin devrini takiben çeşitli yükümlülükler öngörülmüştür. Rehlinli taşınır üzerinde birden fazla rehin hakkı olması halinde TRK m.11 ve m.14/1(a) bentlerinde düzenlendiği üzere mülkiyetin devrini talep hakkı öncelikle derece sistemine göre tesis edilen rehinlerde birinci derecede yer alan rehinli alacaklı, ilerleme sistemine göre tesis edilen rehinler açısından ise ilk sıradaki rehinli alacaklıda olacaktır.

¹⁴⁶ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin-Özkan, Özekes, **a.g.e.**, s.304-305; Muşul, **a.g.e.**, s.692; Çalışmamızda belirttiğimiz görüşün aksini savunan Yılmaz’a göre “*TRK m.14/1’de yer alan İİK m.24. maddesinin uygulanabilir olduğu yol gösterici olmamakla birlikte hüküm bulunmayan hallerde İİK’nın ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin uygulanabilir olacağına ilişkin düzenlemenin İİK m.24/4’ün ticari işlemlerde taşınır rehnine uygulanabileceği şeklinde anlaşılmaması gerekir.*” (bkz. Yılmaz, **Sempozyum**, s.248) Yazarın görüşüne Uygulama Yönetmeliği m.29’da ve TRK m.14/1’de açık bir şekilde İİK m.24’e atıf yapılması sebebiyle katılmamaktayız.

TRK uyarınca mülkiyetinin devri talep edilen rehinli taşınırın TRK m.13/2'ye göre alınan¹⁴⁷ ekspertiz raporunda belirlenen değerinin, mülkiyetin devrini talep eden rehinli alacaklının alacak miktarına eşit olması halinde; rehne konu taşınır mülkiyetinin devri ile rehinli alacaklı tatmin edilerek rehin hakkı sona erecektir. Sonraki sıra ya da derecelerde yer alan rehinli alacaklılar açısından da rehin hakkı sona erecek, alacağını bu taşınır ile tahsil edemeyen rehinli alacaklılara rehin açığı belgesi verilecektir.¹⁴⁸ Verilecek rehin açığı belgesi, İcra İflas Kanunu'nda düzenlenen rehin açığı belgesi ile aynı hukuki sonuçları doğuracaktır. (Uygulama Yönetmeliği m.38/3) Bu halde alınacak rehin açığı belgesi, İİK m.152'de belirtilen kesin rehin açığı belgesi olacaktır.¹⁴⁹ İİK m.152/2'ye göre, bu belge ile rehinli alacaklı, tahsil edemediği alacağını tahsil amacıyla haciz yoluyla takip ya da borçlu iflasa tabi kişilerden ise iflas yoluyla takip başlatabilir.¹⁵⁰ Bu halde rehne konu varlığın mülkiyetinin devrinden itibaren¹⁵¹ bir yıl içerisinde borçluya karşı haciz yoluyla takipte bulunulursa yeniden icra ya da ödeme emri tebliği gerekmeyecek, borçluya ödeme emri ya da icra emri tebliğ edilmemesi sebebiyle borçlunun itirazda bulunamayacağı ve alacaklı talebi üzerine borçlu mallarının haczedilebileceği sonucuna varılacaktır.¹⁵²

Rehne konu taşınırın mülkiyeti devri talebinde bulunan rehinli alacaklı, rehne konu alacağının rehinli taşınırın ekspertiz raporunda belirlenen değerinden fazla olması halinde ekspertiz raporunda yer alan miktarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek rehinli taşınır mülkiyetinin devri talebinde bulunabilecektir.(Uygulama Yönetmeliği m.38/1) Mülkiyetin devrini talep eden rehinli alacaklının geri kalan alacağı ile diğer alacaklıların alacaklarına kavuşamamaları sebebiyle alacak tutarları kadar rehin açığı

¹⁴⁷ Değer Tespit Yönetmeliği m.9/2 ve m.9/3'te bu düzenleme ile aynı paraleldedir.

¹⁴⁸ Gümüş, **a.g.m.**, s.210-211.

¹⁴⁹ Aynı yönde Yılmaz, **Sempozyum**, s.249.

¹⁵⁰ Hasırcı, **a.g.m.**, s.255.

¹⁵¹ İİK'da bir yıllık süre, satışın kesinleşmesinden itibaren başlamışsa da TRK çerçevesinde mülkiyetin devri talep edildiğinde bu bir yıllık sürenin satış yerine mülkiyetin devrinden itibaren işlemeye başlayacağının kabulü yerinde olacaktır.

¹⁵² Aynı yönde Muşul, **a.g.e.**, s.894.

belgesi¹⁵³ düzenlenecektir. Mülkiyetin devri talebinde bulunan rehinli alacaklının alacağının rehne konu taşınırın ekspertiz raporunda belirtilen değerden fazla olması halinde, rehinli alacaklı mülkiyeti onda bir oranında düşük bir bedel üzerinden devralırken, onda bir oranındaki tutar üzerinde de rehin açığı belgesi alması sebebiyle bu hakkın kullanımının kendi menfaatine olduğu düşünülebilir. Ancak düzenlemede mülkiyeti devrolan rehinli varlığın ekspertiz raporundaki değerinin onda birine tekabül eden kısmına ilişkin kesintinin makul bir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu kesintinin makul bir gerekçesi var ise bunun Kanun’da belirtilerek düzenlenmesi ya da uygulanmaması yerinde olacaktır.^{154 155}

Rehinli taşınırın ekspertiz raporunda belirtilen değerinin, rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep eden rehinli alacaklının alacağından fazla olması halinde ise rehinli alacaklının mülkiyeti devralması ile birlikte rehin hakkı ve alacağı sona erecektir.¹⁵⁶ Ancak mülkiyeti devralacak olan rehinli alacaklının sebepsiz zenginleşmesinin engellenmesi açısından TRK m.14/1-(a) bendi uyarınca aradaki fark oranında rehinli alacaklı ve rehin verenin¹⁵⁷, diğer alacaklılara karşı müteselsil sorumlu olacağı öngörülmüştür.¹⁵⁸ TRK’da yer alan müteselsil sorumluluk düzenlemesi Uygulama Yönetmeliği m.38/2 ile açıklığa kavuşturularak “mülkiyetin

¹⁵³ İİK m.152 kapsamında kesin rehin açığı belgesi olduğu hususunda bkz. Yılmaz, **Sempozyum**, s.249.

¹⁵⁴ Hasırcı, **a.g.m**, s. 252-253; Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.178.

¹⁵⁵ Baydak’a göre “Belirtilen onda birlik oranın mahsup edilmesi hususunun İİK m.138 kapsamında yer alan satış masraflarının satış bedelinden öncelikle alınacağına ilişkin kuralın benzeri olduğu düşünülebilir ancak şüphesiz ki bunun Kanunda açıkça düzenlenmesi ve bir oran belirlenmesi yerine satış bedeli ya da masrafı şeklinde belirtilerek alacağın tahsil edilmesi yerine olacaktır.” (Baydak, **a.g.e**, s.236)

¹⁵⁶ Gümüş, **a.g.m**, s. 211.

¹⁵⁷ Rehlin veren ifadesinin esasen “borçlu” olarak anlaşılması gerektiği yönünde haklı görüşleri için bkz. Gümüş, **a.g.m**, s.211. Kanaatimizce de rehlin veren ile kastedilmek istenen borçludur, zira rehlin verenin üçüncü kişi olması halinde rehne konu varlığın değeri ile sınırlı bir sorumluluğu bulunduğundan bunun ötesinde ayrıca kişisel malvarlığı ile bir sorumluluğu bulunmamaktadır. UNCITRAL Model Kanun’un “bir tasarruftan elde edilen gelir dağılımı ve eksiklik halinde borçlunun sorumluluğu” başlıklı 79. maddesinde de rehne konu borcun, rehinli varlığın bedelinden daha az olması halinde “borçlunun şahsi sorumluluğuna” yer verilmiştir.

¹⁵⁸ Müteselsil sorumluluğu kaldırıcı bir anlaşma, rehlin veren ile mülkiyetin devrini talep eden alacaklı arasında yapılabilecektir. Ancak bu anlaşmanın haklı olarak bu anlaşmanın tarafı olmayan üçüncü kişileri bağlayıcı niteliği olmayacağı yönünde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e**, s.150.

devrini talep eden rehinli alacaklının iktisap ettiği fazla miktarı icra müdürlüğü hesabına yatırmakla yükümlü olduğu, aksi halde rehinli alacaklı ile rehin verenin diğer rehinli alacaklılara karşı müteselsil sorumlu olacağı” şeklinde ifade edilmiştir. Bu durumda müteselsil sorumluluktan bahsedilmesi için birden fazla rehinli alacaklı olması ve mülkiyeti devralan rehinli alacaklının alacağının, rehne konu varlığın değerinden düşük olması gerektiği söylenebilecek; rehinli alacaklının aradaki farkı icra dairesine yatırması halinde müteselsil sorumluluktan kurtulacağı kabul edilecektir.

Müteselsil sorumlulukta genel kural, her bir alacaklının alacağın tamamı için borçlulardan her birine borç miktarını aşmamak kaydıyla dilediği oranda başvurabilmesi ile müteselsil borçlulardan her birinin, alacaklıya yapılan ifaya binaen birbirlerine karşı eşit paylarla sorumlu olmasıdır. (TBK m.163, m.167) Ancak TRK çerçevesinde mülkiyeti devralan rehinli alacaklı ile borçlu arasındaki müteselsil sorumluluğu tam anlamıyla TBK’daki genel kural ekseninde yorumlamak yerinde olmayacaktır. Zira rehinli alacaklının borcu “iktisap ettiği fazla miktara” yönelik olduğundan mülkiyeti devralan rehinli alacaklının borçlu ile müteselsil sorumluluğu, rehne konu varlığın değeri ile borç tutarı arasındaki fark üzerinde olacak; bu farkı aşan tutarlar doğrudan borçlu sorumluluğunda olacaktır.¹⁵⁹

İcra dairesi hesabına yatırılan fark tutarı rehlin ilerleme sistemine göre kurulması halinde sırayla, sabit dereceler sistemine göre tesis edilmesi halinde ise derece sistemine göre rehinli alacaklıların öncelik hakkına göre dağıtılacaktır. Daha açık bir ifade ile aynı derece üzerinde birden fazla rehin tesis edildiğinde o dereceye düşen tutar rehinli alacaklıların alacakları oranında dağıtılacak, alacaklıların tahsil

¹⁵⁹ Öz’e göre “Rehne konu varlığın değeri ile mülkiyeti devralan rehinli alacaklının alacağı arasındaki fark tutarını rehin verenin sonraki sırada yer alan rehinli alacaklıya ödemesi durumunda, rehin veren tarafından ödenen bu tutar mülkiyeti devralan rehinli alacaklıya rücu edilebilecektir.” (Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.178) Öz’ün görüşüne katılmakla birlikte, çalışmamızda belirttiğimiz sebeplerle müteselsil sorumlu ve rücu talebinde bulunacak kişinin anlam karışıklığına mahal vermemek adına “rehin veren” değil “borçlu” olarak nitelendirilmesi gerektiğini değerlendirmekteyiz.

edemedikleri tutara ilişkin rehin açığı belgesi düzenlenecektir. (Uygulama Yön. m.38/2/son)

TRK m.14 ve Uygulama Yönetmeliği m.38 rehinli alacaklının birden fazla olma ihtimalini düzenlemiş, tek bir rehinli alacaklı olması halinde ne yapılacağına yer vermemiştir. Bu halde mülkiyetin devri talep edilen rehinli taşınırın değerinin, rehinli alacaklının alacağının değerinden fazla olması halinde bu fazlaya ilişkin tutarın geri iade edilmemesi borçlu menfaatine aykırı bir düzenleme olarak sebepsiz zenginleşme teşkil etmekle beraber hakkaniyete açıkça aykırılık meydana getirecektir.¹⁶⁰ Böyle bir düzenleme olmamasına rağmen tıpkı rehinli alacaklıların birden fazla olması halinde olduğu gibi fazlaya ilişkin kısmın icra dairesine yatırılmasını takiben icra dairesi tarafından rehin verene ödenmesinin TRK’da buna ilişkin açık bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı, aksi halde menfaat dengesinin bozulması ve borçlunun sömürülmesi sebebiyle lex commissoria yasağı açısından tartışmalı bir durum meydana geleceği kanaatindeyiz.

d. Rehlinli Taşınırın Mülkiyetinin Devri Talebinin Lex Commissoria Yasağı Bakımından Değerlendirilmesi

TRK m.14 ile borçlu temerrüdü halinde rehinli alacaklıya tanınan rehne konu varlığın mülkiyetinin devrini talep hakkı, rehin hukukunun temel ilkelerinden olan lex commissoria yasağını¹⁶¹ bertaraf edip etmediğine yönelik tartışmaları beraberinde getirdiğinden lex commissoria yasağı ve bu hakkın lex commissoria yasağı kapsamına girip girmediğinin incelenmesi yerinde olacaktır.

Lex commissoria yasağı, rehin sözleşmelerinde borcun ifa edilmediği hallerde, rehinli alacaklının rehnedilen malvarlığının mülkiyetinin geçeceğine ilişkin kayıtların yasaklanması olarak tanımlanabilecektir.¹⁶² Türk Medeni Kanunu m.949 ve TMK

¹⁶⁰ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.217.

¹⁶¹ Çetiner, **a.g.e.**, s.108; Sirmen, **a.g.e.**, s.686.

¹⁶² İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanunu’na Göre Lex Commissoria Yasağı**, İstanbul, Alfa Yayıncılık, 1997, s.9; Çetiner, **a.g.e.**, s.108-114; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s.391.

m.873 uyarınca lex commissoria yasağı hem taşınmazlar hem de taşınırılar için geçerlidir.

Eski Roma döneminden bu yana rehin hukukunun temel ilkelerinden¹⁶³ kabul edilen bu yasağın temelinde hangi gerekçelerin yattığına ilişkin birden çok görüş olmakla birlikte doktrindeki hakim görüşe göre¹⁶⁴ yasağın amacı rehin verenin aşırı yararlanmaya karşı korunmasıdır. Ancak burada ifade edilen aşırı yararlanma durumunu TBK m.28’de belirtilen aşırı yararlanma halinden ayırmak gerekecektir. Zira TBK m.28’den bahsedilmesi için rehinli alacaklının, borçlunun zorda kalmasından, düşüncesizliğinden veya tecrübesizliğinden yararlanmasına ek olarak taraflar arasındaki menfaat dengesinde de aşırı bir orantısızlık aranmıştır. Oysa lex commissoria yasağında korunması gereken borçlunun borcunu ödeme baskısı altında ahlaka aykırı bir sonuca karşı istismar edilmesi olacaktır.¹⁶⁵

Lex commissoria yasağının temel amacını her ne kadar rehin veren borçlunun ödeme baskısı altında zor durumundan “ifa menfaatini aşan bir menfaat” temin ederek ahlaka aykırı bir şekilde faydalanılmasının engellenmesi olarak belirtsek de rehin verenin borçlu değil de üçüncü kişi olduğu hallerde de lex commissoria anlaşmasının rehne konu malvarlığının değeri ile rehinle teminat altına alınan alacak arasındaki farkın “ifa menfaatini aşan bir değer” olması sebebiyle rehne konu varlığın rehinli alacaklıya intikali halinde sağlayacağı haksız kazanç varlığını sürdüreceğinden lex commissoria yasağı uygulanmalıdır.¹⁶⁶

¹⁶³ Çetiner, **a.g.e.**, s.108; Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1087.

¹⁶⁴ Leemann, **a.g.e.**, Art. 816, N:17, Art.894, N:1; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s.281; Cansel, **a.g.e.**, s.188; Helvacı, **Lex Commissoria**, s.75; Helvacı, **İpotek**, s.263; Budak, **a.g.e.**, s.51; Akipek, Akıntürk, **a.g.e.**, s.752; Doktrinde bir diğer görüş ise yasağın amacını rehin alanın ihkak-ı hak yasağını bertaraf etmesinin önlenmesi olarak belirtmiştir. (Gümüş, **a.g.m.**, s.205) Diğer görüşler için bkz. Helvacı, **Lex Commissoria**, s.74; Erden Kuntalp, “Lex Commisaria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı”, **İnan Kırac’a Armağan**, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1995, s.151-162)

¹⁶⁵ Helvacı, **Lex Commissoria**, s.75; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s.274; Leemann, lex commissoria’yı ödeme sıkıntısı içinde bulunan veya dikkatsiz, tedbirsiz bir borçlu için sömürü vasıtası olarak tanımlamıştır. (bkz. Leemann, **a.g.e.**, Art.894, N:1)

¹⁶⁶ Aynı yönde Helvacı, **Lex Commissoria**, s.76-80; Cansel, **a.g.e.**, s.189.

Lex commissoria yasağına aykırılıktan bahsedilebilmesi için çeşitli koşulların varlığı gerekmektedir. Rehinli alacaklının tatmin edilememesi¹⁶⁷ halinde rehne konu varlığın veya malvarlığı değerinin rehinli alacaklıya ait olacağını öngören bir sözleşmenin varlığı ilk koşuldur.¹⁶⁸

Yasağın kapsamındaki bir diğer koşul ise anlaşmanın rehinli alacaklının tatmin edilmesine hizmet etmesi olarak değerlendirilebilir. Türk Medeni Kanunu’nun taşınır ve taşınmaz rehnini düzenleyen hükümleri arasında alacaklının tatmin edilmesine ilişkin bir kriter belirtilmemiştir. Bu konuda Alman Medeni Kanunu’na bakıldığında taşınır rehnini düzenleyen 1229 nolu paragraf ile taşınmaz rehnini düzenleyen 1149 paragraf nolu düzenlemesinde açıkça alacaklının tatmin edilmesi şartı vurgulanmış, rehne konu varlığın rehinli alacaklının tatmin edilmesinden bağımsız bir şekilde rehinli alacaklıya geçirilmesini amaçlayan anlaşmaların kural olarak bu yasak kapsamında olmayacağı belirtilmiştir.¹⁶⁹ Konuyu somutlaştırmak gerekirse; bir satım sözleşmesinde satıcının, satım konusu varlığın mülkiyetini alacaklıya devrettiği, satış bedelini güvence altına almak için satım konusu varlık üzerinde satıcı lehine hem rehin tesis edildiği hem de satıcıya geri alım hakkı tanındığı bir örnekte alıcının borcu zamanında ifa etmemesi halinde satıcının rehne konu varlığı cebri icra marifetiyle satışa çıkarmak yerine geri alım hakkını kullandığı durumda, satıcının mülkiyetin kendisine intikaline yönelik talebi “tatmine” yönelik değil, borcun alıcı tarafından süresinde ifa edilmemesine dayanan bir mülkiyet devri niteliğindedir.¹⁷⁰ Bu halde somut durumda satım sözleşmesinde satıcı tarafında yer alan rehinli alacaklının rehne konu varlığın mülkiyetini devri talebinde bulunması “tatmin” amacı taşımadığından peşinen lex commissoria yasağı çerçevesinde değerlendirilmemelidir.¹⁷¹ Ancak bu

¹⁶⁷ Bu konuda TMK, borcun ödenmemesi halini temel almakta iken Alman Medeni Kanun’a göre “*satış hakkının ortaya çıkmasından önce rehinli alacaklının hiç tatmin edilmediği ya da zamanında ödeme yapılmayan hallerde, rehinli varlığın mülkiyetinin kazanılması veya mülkiyetinin devredilmesi gerektiğine dair bir anlaşma kesin hükümsüzdür.*” (BGB §1229); Leemann, **a.g.e.**, Art. 894, N:3.

¹⁶⁸ TMK m. 873/II ve m. 949.

¹⁶⁹ Helvacı, **Lex Commissoria**, s.100.

¹⁷⁰ **A.e.**

¹⁷¹ Aynı yönde **Nomer**, a.g.m, s.2015.

yönde bir anlaşmanın alacaklının tatmin şartına bağlı olup olmadığını anlamının kolay olmadığı göz önüne alındığında tarafların mülkiyetin devrini sağlayan bir sözleşme ile ekonomik olarak ne amaçladıklarının her somut olaydaki veriler ışığında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Lex commissoria yasağına aykırılıktan söz edilebilmesinin son şartı ise lex commissoria anlaşmasının alacağın muaccel olmasından önce yapılmasıdır. Bu kapsamda alacağın muacceliyetinden sonra lex commissoria anlaşması yapılması halinde bunun ifa yerine eda veya ifa uğruna eda¹⁷² anlaşması olarak yorumlanması sebebiyle ilk etapta hükümsüz olmayacağı söylenebilir.¹⁷³ Zira yasağın amacı vade gelmeden borcunu vadesinde her halükarda ödeyebileceğini düşünen borçlunun rehinli alacaklının da baskısıyla lex commissoria anlaşmasını imzalamasının önüne geçmektir.¹⁷⁴ Dolayısıyla alacağın muacceliyetinden sonra borçlu, kendi özgür iradesi ile rehne konu varlığın cebri icra ile satışa çıkarılması ve paraya çevrilmesi yerine rehne konu varlığın mülkiyetinin rehinli alacaklıya intikalini istiyorsa, bu durum yasağa aykırılık teşkil etmeyecektir.¹⁷⁵ Ancak muacceliyetin tek başına lex commissoria yasağına aykırılıkta bir kriter olması hatalı değerlendirmeye sebebiyet vereceğinden diğer şartların da her somut olayda incelenmesi yerinde olacaktır.

Bu yasakla hedeflenen alacağın muaccel olmasından önce yapılacak bir anlaşma ile zor durumundan yararlanılarak rehin verenin rehne konu varlığın paraya

¹⁷² İlgili ifadelerin tanımları için bkz. Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s.290.

¹⁷³ Leemann, **a.g.e.**, Art. 894, N:3, N:7, Art 816, N:21; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 462; Gürsoy, Eren, Cansel, **a.g.e.**, s.1110; Oğuzman, Seliçi, Oktay- Özdemir, **a.g.e.**, s.1174; Aksi yönde bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s.109-110. Yazara göre anlaşmanın asıl alacağın muaccel olup olmamasından önce ya da sonra yapılması bir kriter olmayıp asıl alacak muaccel olduktan sonra da alacaklının ifa yerini tutan edim olarak başlangıçta kararlaştırılardan daha fazla ödeme alması lex commissoria yasağı kapsamında değerlendirilmelidir.

¹⁷⁴ Helvacı, **a.g.e.**, s.101-102; Leemann, **a.g.e.**, Art.894, N:1. Yazara göre söz konusu yasak, müzayaka halindeki veya tedbirsizlik ya da dikkatsizlik içindeki borçlunun sömürülmesini engellemeye yöneliktir.

¹⁷⁵ Leemann, **a.g.e.**, Art. 894, N:7; Helvacı, **Lex Commissoria**, s.102; Aksi yönde Çetiner, **a.g.e.**, s.110. Yazara göre “*Alman Medeni Kanunu hükmünden yola çıkılarak bu yorumdan hareket edilmesi mümkün değildir, zira rehne konu alacağın muaccel olup olmamasına yönelik bir ayrım TMK’da olmadığı gibi bir kanun boşluğu da olmaması sebebiyle Alman Medeni Kanununa göre değerlendirme yapılması yerinde olmayacaktır.*”

çevrilmesinden başka bir yol ile tatmin edilmeye mecbur bırakılması olduğundan rehin verenin rehinli varlığı rehinli alacaklıya kendi rızası ile piyasa değeri üzerinden satması ve asıl alacağın satış bedelinden mahsup edilmesi lex commissoria yasağı çerçevesinde değerlendirilmeyecektir.^{176 177}

Konuya ilişkin açıklamalarımız çerçevesinde ticari işlemlerde taşınır rehinde borçlunun temerrüdü halinde rehinli alacaklının TRK m.14 uyarınca rehne konu varlığın mülkiyetinin devrini talep etmesini lex commissoria yasağı ekseninde incelemek gerekir. Doktrinde bir görüş¹⁷⁸, TRK m.14 ile tanınan ve rehne konu taşınır mülkiyetinin rehinli alacaklıya intikalini düzenleyen hükmün lex commissoria yasağının istisnası olduğunu ileri sürmüştür. Bir diğer görüşe göre¹⁷⁹ borçlu temerrüdü halinde rehne konu varlığın mülkiyetinin devrinin talep edilmesi rehin hukukunun temelini oluşturan lex commissoria yasağına aykırılık teşkil ettiğinden bu düzenlemenin kesin hükümsüz olduğunun kabul edilmesi ve borçlular aleyhine doğabilecek sebeplerden ötürü mülkiyet intikaline ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırılması gerekir. Son görüş ise TRK’da yer alan bu düzenlemenin lex commissoria yasağı ile amaçlananı tehlikeye sokacağını, temel hak ve hürriyetlerin ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlanamayacağını öngören Anayasa’nın 13. maddesine aykırı bir durum yaratacağını savunmaktadır.¹⁸⁰

Kanaatimizce çelişkili bulunan iki yasal düzenlemenin de Kanun’a dayandığı göz önüne alınmalı; TMK’nın genel kanun, TRK’nın özel kanun olması sebebiyle genel kurala bir istisna getirildiği kabul edilmelidir.¹⁸¹ Ayrıca ticari işlemlerde taşınır

¹⁷⁶ Leemann, **a.g.e.**, Art. 816, N:29.

¹⁷⁷ Geleneksel yollar ile cebri icra vasıtasıyla paraya çevirme yerine özel yoldan paraya çevirmeye halinde lex commissoria yasağının uygulanmayacağına ilişkin değerlendirme için bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s.113.

¹⁷⁸ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.149; Hamamcıoğlu, Karamanlioğlu, **a.g.m.**, s.131.

¹⁷⁹ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s.45; Gürpınar, **Ayrılan Yönler**, s.146; Bilgin, **a.g.m.**, s.624; Atakan, **Yenilikler**, s.1115.

¹⁸⁰ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s.40-41; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.214-215.

rehninde rehinli alacaklı, temerrüt sonrası mülkiyetin devri talebinde bulunduğunda Uygulama Yönetmeliği m.38/2 uyarınca alacağından fazlasını iktisap etmediğinden lex commissoria yasağı ile borçlunun sömürülmesinin önlenmesi amacına aykırı bir durum söz konusu olmayacaktır. Hal böyle iken hem menfaatler dengesi hem de özel kanun- genel kanun ilişkisi bakımından salt TRK m.14'te yer alan düzenlemenin lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmediği¹⁸², lex commissoria yasağına aykırılığın her somut olayda mevcut koşullar ışığında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

2. Alacağın Varlık Yönetim Şirketlerine Devri

Ticari işlemlerde taşınır rehninde, rehin tesisine sebebiyet veren hukuki ilişkide borçlunun temerrüde düşmesi halinde rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebi haricinde sahip olduğu bir diğer hak, rehinle temin edilen alacağın 5411 sayılı Bank uyarınca faaliyet gösteren¹⁸³ varlık yönetim şirketlerine¹⁸⁴ devri olacaktır. (TRK

¹⁸¹ Bu sebeple özel kanun niteliğindeki TRK'nın uygulanması hukuk sistematığı açısından yerinde olacaktır. Özel kanun - genel kanun ayrımları ve çelişkisi halinde uygulanacak norma ilişkin bkz. Gözler, **a.g.e.**, s.350.

¹⁸² Aynı yönde Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.149, Şenocak vd., **a.g.e.**, s.184; Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s.44; Baydak, **a.g.e.**, s.208. Baydak'ın "TRK kapsamında mülkiyet intikali olabilmesi için alacağın muaccel olması gerekmektedir. TRK m.14'te alacak muaccel olduktan sonra rehinli taşınır devri düzenlendiğinden lex commissoria yasağı söz konusu olmayacaktır." şeklinde ifade ettiği TRK m.14'ün lex commissoria yasağına aykırı olmadığı görüşüne katılmakla birlikte gerekçesine katılmamaktayız. Zira yazar, ancak alacak muaccel olduktan sonra TRK m.14'te öngörülen mülkiyetin devri talebinde bulunulacağından yola çıkarak muacceliyet sonrası lex commissoria yasağına aykırılığın söz konusu olmayacağı görüşündedir. Oysa alacağın muacceliyetinden önce de rehin sözleşmesine borcun ödenmemesi halinde mülkiyetin devrini düzenleyen bir sözleşme hükmü koyulabilir. Bu durumda lex commissoria anlaşması alacağın muacceliyetinden önce bir rehin sözleşmesi ile mülkiyet intikalini düzenlediğinden bu anlaşmanın mülkiyetin devri sonrası yükümlülüklerini düzenleyen diğer hükümleri incelenmeksizin peşinen lex commissoria yasağına aykırı olmadığını söylemek doğru olmayacaktır.

¹⁸³ Varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.11 uyarınca "Banka, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, diğer mali kurumlar ve kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin söz konusu hizmetlerinden doğan alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, satın alınan alacakların tahsili varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanını oluşturur" hükmü ile düzenlenmiştir.

¹⁸⁴ Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.3 f.1 (g) bendine göre varlık yönetim şirketi "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu Yönetmelik hükümlerine göre izin alarak kurulan şirketlerini" ifade eder.

m.14/1) Alacağın varlık yönetim şirketlerine devri, TBK m.183 uyarınca “alacağın devri” mahiyetinde olduğundan alacağını devreden alacaklının rehin sırası/derecesi aynı şekilde devralan varlık yönetim şirketine geçecektir.¹⁸⁵ (TBK m.189/1) Alacağın devri sözleşmesinin geçerliliği TBK m.184’te yazılı şekle bağlandığından TRK m.14 uyarınca rehinli alacaklının rehne konu alacağını bir üçüncü kişiye devretmesi, devralan üçüncü kişi ile rehinli alacaklı arasında yazılı bir alacağın devri sözleşmesi yapılmasına bağlıdır.

TRK m.14/1-b’de alacağın yalnızca Bankacılık Kanunu’na göre faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredilmesinin mümkün olduğu düzenlenmiş, Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 ile devralma hakkı, Bankacılık Kanunu’nda tanımlanan varlık yönetim şirketine ek olarak üçüncü kişilere de tanınmıştır.¹⁸⁶ TRK m.14’ün lafzına bakıldığında rehne konu alacağın yalnızca ilgili maddede tanımlanan varlık yönetim şirketlerine devredilebileceği şeklinde bir yorum yapılabilir; ancak teminatlara ilişkin bir düzenlemede rehinli alacaklının alacak hakkına yönelik tasarrufun sınırlandırılması yerinde olmayacağından rehinli alacaklının tasarruf hakkı çerçevesinde BankK uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketleri haricinde bir üçüncü kişiye de alacağını devredebileceğinin kabulü gerekecektir.¹⁸⁷ İlgili düzenlemeler arasındaki uyumsuzluk, kanun yapma tekniği açısından hatalı olmakla birlikte karışıklığa sebebiyet vereceğinden TRK’nın ilgili maddesinin Yönetmelik ile uyumlu hale getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

¹⁸⁵ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.182; Aslı Elif Gürbüz, **Türk Hukuku Açısından Varlık Yönetim Şirketleri ve Dünya Uygulamaları** Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan C.I Özel Hukuk, **GSÜHFD**, İstanbul 2006, s.525.

¹⁸⁶ İlgili düzenleme şu şekildedir: “Mülkiyeti devralma yetkisi bulunan alacaklı alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine veya üçüncü kişilere devredebilir. Bu halde bu kişiler alacaklının halefi olur. Halef, Kanun ve bu Yönetmeliğin alacaklıya verdiği tüm yetkilere sahiptir.”

¹⁸⁷ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s. 182; Gümüş, **a.g.m.**, s.222; Burak Kara, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s.91. Aksi görüş için bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s.643; Hasırcı, **a.g.m.**, s.259; Yılmaz, **Sempozyum**, s.251.

Alacağın varlık yönetim şirketine devrine ilişkin bir diğer belirsizlik, alacak hakkını devredecek olan rehinli alacaklıya ilişkindir. TRK m.14/1-b’de borçlunun temerrüdü halinde alacağını varlık yönetim şirketine devredecek rehinli alacaklılara ilişkin bir sınırlama yapılmamıştır. Ancak Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliği m.3/1-(g) varlık yönetim şirketlerinin TMSF, banka ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarını satın alan, tahsil eden ya da yeniden yapılandıran ve satmayı amaçlayan şirketler olarak tanımlamış, ilgili Yönetmelik’in 11.maddesinin a bendi ise aynı paralelde varlık yönetim şirketlerinin yalnızca “banka, TMSF ve diğer mali kurumların” alacaklarını devralabileceğini düzenlemiştir.¹⁸⁸ Alacağın devrine yönelik TBK’daki genel kural uyarınca alacağın devri için borçlu rızası gerekme de ilgili Yönetmelik ile BanK m.143/1, varlık yönetim şirketlerinin hangi amaçları gerçekleştirmek üzere faaliyet göstereceğine yer vermiştir. Bu sınırlamaya binaen öğretide TRK kapsamında alacağını varlık yönetim şirketine devretmek isteyen rehinli alacaklının Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliği m.11’de açıkça belirtilen kişilerden olmaması halinde varlık yönetim şirketlerine alacaklarını devredemeyeceği, ancak TBK m.183 uyarınca varlık yönetim şirketleri haricinde üçüncü kişilere devredilebileceği ileri sürülmüştür.¹⁸⁹ Ancak TRK’da alacağını varlık yönetim şirketlerine devretmek isteyen alacaklılara ilişkin bir sınırlama bulunmamasına rağmen TRK’ya göre daha önceki tarihli ve genel bir kanun niteliğinde olan BanK ile ilgili Yönetmelik hükmüne dayanılarak bir sınırlamaya gitmek normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil edeceğinden rehinli alacaklılar arasında bir sınır olmaksızın ticari işlemlerde taşınır rehnine konu alacaklar varlık yönetim şirketlerine devredilebilir olmalıdır.

Öte yandan Uygulama Yönetmeliği m.41/1’de yer alan “mülkiyeti devralma yetkisi bulunan rehinli alacaklının” bu hakkı kullanabileceğine ilişkin düzenleme sebebiyle

¹⁸⁸ Varlık yönetim şirketlerinin devralabilecekleri çevreye ilişkin bir sınırlama olmamakla birlikte kurulma amaçlarının Bankalar ve Fon dahil diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması olduğu hususunda bkz. BanK m.143/1.

¹⁸⁹ Gümü, **a.g.m**, s.223; Aksi yönde Şit İmamoğlu, **a.g.e**, s.43; Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.217-218.

doktrinde alacağın varlık yönetim şirketine devredilmesinin veya kiralama ile lisans hakkının kullanımının yalnızca birinci derecede/sırada bulunan rehinli alacaklıya tanındığı ileri sürülmektedir.¹⁹⁰ Bu görüşün kabulü halinde, ilk sırada/derecede yer alan rehinli alacaklı haricinde diğer rehinli alacaklıların TRK ile kendilerine tanınan seçimlik hakları kullanması pratik açıdan güç bir hal alacağından Kanun ile amaçlanandan uzaklaşılacaktır. TRK m.14/1- (b) maddesinde yer alan ve varlık yönetim şirketinin TRK m.11'e göre belirlenecek olan rehinli alacaklının öncelik sırasına sahip olacağına ilişkin maddenin lafzı da görüşümüzü doğrular niteliktedir. Kanaatimizce Kanun ile rehinli alacaklılara tanınan bir hakkın Yönetmelik maddesi ile sınırlandırılması normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil edeceğinden tüm rehinli alacaklıların TRK m.14/1 uyarınca alacağını varlık yönetim şirketine devretme ile kiralama ve lisans hakkı bulunmalıdır.¹⁹¹

3. Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanımı

TRK uyarınca borçlu temerrüdü üzerine rehinli alacaklının¹⁹² sahip olduğu diğer bir hak, rehne konu varlıklar üzerinde kiralama ve lisans hakkının kullanımı olacaktır. Rehlinli alacaklı TRK m.14/1-c bendi uyarınca bu hakkını zilyetliğin devrine konu olmayan taşınır¹⁹³ üzerinde kullanabilecektir. Kiracılık hakkı, fikri ve sınai haklar, ticaret unvanının kullanımı gibi haller bu kullanıma örnek teşkil edecek, kiralamaya

¹⁹⁰ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.152; Aksi yönde Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s. 217.

¹⁹¹ Aynı yönde bkz. Gümüş, **a.g.m**, s.225; Hasırcı, **a.g.m**, s.260.

¹⁹² Bu hakkın yalnızca derece sistemine göre tesis edilen rehinlerde birinci derecede yer alan alacaklıya tanınmış olduğu yönündeki görüşleri için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e**, s.152. Yazarlar her ne kadar Kanun lafzından yola çıkarak TRK m.14/2 ve m.14/3'te yer alan hakların ilgili maddenin birinci bendinde birinci derecedeki rehinli alacaklının haklarını düzenleyen maddenin devamı niteliğinde olduğunu ileri sürse de TRK'da bu şekilde açıkça bir düzenleme olmaması, bu görüşün kabulünün Kanun'un finansman sağlama amacı ile bağdaşmaması sebebiyle yazarların görüşüne katılmamaktayız.

¹⁹³ TRK'dan farklı olarak UNCITRAL Model Kanun'un rehne konu varlık üzerinde rehinli alacaklının tasarruf hakkını düzenleyen 78. maddesinin 1. fıkrasında rehinli alacaklının rehne konu varlığı yetkili adli merciye başvuruda bulunarak ya da bulunmaksızın satma, devretme, kiralama ya da lisans verme hakkına sahip olduğu düzenlenmiş, kiralama ve lisans hakkının yalnızca zilyetliğin devrine elverişli olmayan varlıklar üzerinde kullanılabileceğine ilişkin bir sınırlamaya yer verilmemiştir.

uygun olanlar açısından kiralama, lisans verilmesine elverişli olanlar açısından ise lisans verilmesi talep edilecektir.¹⁹⁴

TRK m.14/1-c'ye göre rehinli alacaklının kiralama hakkını kullanması durumunda kullanımın rehne konu varlığın mahiyetine göre değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu kullanım, rehinli varlık üzerinde rehinli alacaklıya kullanım hakkı tanınması şeklinde bir kira ilişkisi olabileceği gibi rehne konu varlığın ürün getirisi olması halinde ürünlerin kullanımı şeklinde tezahür edecek, rehin verenin sahip olduğu rehne konu varlık üzerindeki kiralananın kullanım ve/veya ürünlerinden yararlanma hakkı, rehinli alacaklıya geçecektir.¹⁹⁵

Lisans hakkı ise lisans veren olarak tanımlanan, bir gayri maddi unsur üzerinde hak sahipliği olan kişinin, sahip olduğu hakkın bir sözleşme ile üçüncü bir kişiye ücret karşılığında devri ile kurulmaktadır.¹⁹⁶ Lisans hakkı, sağladığı yetkiye göre “basit lisans” ve “inhisari lisans” olarak ikiye ayrılmaktadır. (6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu¹⁹⁷ m.24) Lisans alana inhisari lisans hakkı tanınması halinde lisansa konu gayri maddi unsur üzerinde lisans alan haricinde başka bir kimseye lisans hakkı tanınmayacak, lisans sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe lisans veren de lisansa konu unsuru kullanmayacaktır. Basit lisans hakkı tanınması halinde lisans veren lisansa konu unsur üzerinde lisans alan haricinde, başka bir kişiye lisans tanıma hakkı ile kendisinin kullanabilme hakkını mahfuz tutmaktadır.¹⁹⁸ Bu genel tanımlar çerçevesinde gerek basit lisans gerekse inhisari lisans hakkının rehinli alacaklıya tanınması için öncelikle lisans verenin yetkisine bakılacaktır. Lisans veren daha önce

¹⁹⁴ Antalya, Acar, **a.g.e**, s.153; Gümüş, **a.g.m**, s.206.

¹⁹⁵ Gümüş, **a.g.m**, s.224.

¹⁹⁶ Saibe Oktay Özdemir, **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002, s.32; Yazara göre her ne kadar lisans hakkının ivaz karşılığı devri zorunluymuş gibi tanımlanmışsa da lisans hakkının ivazsız olarak tanımlanması da mümkündür. (Oktay Özdemir, **Sınai Haklar**, s.63)

¹⁹⁷ RG. 10.01.2017, S. 29944.

¹⁹⁸ Tanımlamalar için bkz. Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku: Temel Bilgiler, Sözleşmeler, Fikir ve Sanat Eserleri, Markalar, Patentler, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bası**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s.435; Oktay Özdemir, **Sınai Haklar**, s.12-13.

başka bir üçüncü kişiye inhisai lisans hakkı tanıdığı takdirde, lisans ilişkisinin “inhisari” olması sebebiyle başka bir üçüncü kişi tarafından kullanılması mümkün olmadığından ticari işlemlerde taşınır rehninin rehinli alacaklısının da lisans kullanım hakkı olmayacaktır.¹⁹⁹

Rehinli alacaklının kiralama ya da lisans hakkını kullanması halinde, bu hak lisans ya da kiralama geliri borcu karşılayacak düzeye gelene kadar rehinli alacaklı tarafından ya da rehinli alacaklı tarafından belirlenen üçüncü kişilerce kullanılabilir. (Uygulama Yönetmeliği m.41/2) Lisans ya da kiralama gelirinin borcu karşılayacak düzeye gelmesine kadar bu hakların hangi değer üzerinden kullanılacağı ve kullanım süresine ilişkin ilgili mevzuatlarda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde kullanım süresinin taraflarca ortak bir iradeyle kararlaştırılacağı, tarafların bu süre üzerinde mutabakata varamaması halinde kullanım süresinin mahkemece tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰⁰ Bu halde hakların hangi değer üzerinden ne kadar süre ile kullanılacağı tayin edilirken, rehinli alacaklının toplam alacağını karşılaması esas alınmalıdır.

Rehinli alacaklının kiralama ya da lisans hakkını kullanmak istemesi halinde hangi takip usulünü izleyeceği TRK ya da Uygulama Yönetmeliği’nde ayrıca düzenlenmemiştir. Ancak Uygulama Yönetmeliği m.41/4 uyarınca temerrüt sonrası hakların kullanımında açık düzenleme bulunmayan hallerde İİK’nın ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerinin uygulanacağına ilişkin atıf sebebiyle rehinli alacaklının kiralama ya da lisans hakkını kullanmak istemesi durumunda açıkça hangi hakkı kullanacağını belirtmek suretiyle ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatarak bu hakkı kullanabileceğinin kabulü gerekir.²⁰¹ Lakin ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takibin özü ile kiralama ya da lisans hakkının kullanımı birbirinden farklı mahiyette olduğundan kanaatimizce rehin hakkı kullanımı ve rehnin paraya

¹⁹⁹ Bilgin, **a.g.m.**, s.649.

²⁰⁰ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.182.

²⁰¹ Gümüş, **a.g.m.**, s.224.

çevrilmesi gibi konularda atıf yapılmasından ziyade takip usulüne ilişkin açık ve spesifik bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

4. Genel Hükümlere Göre Takip Hakkı

Ticari işlemlerde taşınır rehni tesis eden rehinli alacaklı, borçlunun temerrüdü halinde alacağını tahsil etme amacıyla genel hükümler çerçevesinde takip başlatabilecektir. (TRK m.14/1-ç) 7099 sayılı Kanun ile ilgili hükmün (ç) bendinin eklenmesi üzerine rehinli alacaklının genel hükümler yoluyla takip hakkını kullanması için TRK m.14'te öngörülen diğer hakları kullanmaksızın genel hükümler yoluyla takip yoluna başvurabileceği, bu hakların seçimlik hak olduğu açıklığa kavuşmuştur.

Konumuz itibarıyla genel hükümlerle takip yolu usulü detaylı bir şekilde açıklanmamış, TRK m.14'te seçimlik hak olarak düzenlenen genel hükümler çerçevesinde takip ile hangi takip yolunun ifade edilmek istendiği incelenmiştir.

7099 sayılı Kanun ile TRK m.18'da yapılan değişikliği takiben TRK ile uyumlu olacak şekilde Uygulama Yönetmeliği m.42'de de değişikliğe gidilerek Kanun ve bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde TMK'nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri ile İİK'nın ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki düzenlemelerin uygulanacağı belirtilmiştir.²⁰² İlgili düzenlemelerde yapılan atfa binaen rehinle teminat altına alınan bir borcun varlığı halinde rehinli alacaklının, borçlunun iflasa tabi kişilerden olması halinde dahi öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatacağına ilişkin İİK'nın 45. maddesinde yer alan kural uygulama alanı bulacaktır. Önce rehne müracaat kuralı adı verilen bu kural sadece icra takipleri için geçerli olmakla birlikte rehinle temin edilen alacak için dava açılmasına bir engel teşkil etmeyecektir.²⁰³ Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip sonucunda elde edilen tutar, rehinli alacaklının alacağına kavuşmasını sağlamadığı takdirde kalan alacak için genel

²⁰² Karakuş Erbaş, **a.g.e**, s.222; Antalya, Acar, **a.g.e**, s.141; Bilgin, **a.g.m**, s.652.

²⁰³ Muşul, **a.g.e**, s.843.

haciz yoluyla takip veya borçlu iflasa tabi kişilerden ise iflas yoluyla takip başlatılabilecektir.²⁰⁴

Öte yandan önce rehne müracaat kuralının emredici niteliği hususunda öğretide bir görüş birliği bulunmamakla birlikte²⁰⁵ Yargıtay'ın son dönemlerdeki kararları İİK m.45'te öngörülen istisnalar²⁰⁶ saklı kalmak kaydıyla önce rehne müracaat kuralının emredici olduğu yönündedir.²⁰⁷ Önce rehne müracaat kuralının emredici olduğunun kabulü halinde rehinli alacaklının TRK m.14/1(ç) bendi uyarınca genel hükümler çerçevesinde takip başlatması halinde bunun rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip olacağı, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatmaksızın genel haciz yoluyla ya da iflas yoluyla takibe geçmesinin mümkün olmadığı söylenebilecektir.²⁰⁸

II. REHİNLİ ALACAKLININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Terkin Yükümlülüğü

Rehne konu alacağın ifa ya da farklı bir sebeple sona ermesi halinde ferî bir hak olan rehin hakkı da kendiliğinden sona ermiş olacaktır.²⁰⁹ Bu halde her ne kadar rehin hakkı hukuken sona ermiş olsa da rehinli alacaklı tarafından ticari işlemlerde taşınır rehni tesisinde rehinlerin tescil edildiği Rehinli Taşınır Sicili'nden de rehinlerin terkin edilmesi gerekir.²¹⁰ Rehne konu alacağın sona ermesi halinde, rehin hakkı hukuken

²⁰⁴ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s.223.

²⁰⁵ Doktrinde bir görüşe göre bu kural emredici değildir ve tarafların iradeleri doğrultusunda bertaraf edilebilir. Çetiner, **a.g.e.**, s.274; Cansel, **a.g.e.**, s.22; Şenocak vd., **a.g.e.**, s.169-170. Yazarlara göre “*Kamu düzenine aykırılıktan bahsedilmesi için kanuna aykırılık halinin ağır bir şekilde meydana gelmesi ve üçüncü kişilerin menfaatlerine getirilen düzenlemeleri ağır ve sarîh bir şekilde ihlal edilmesi gerekir.*” Aksi görüşe göre önce rehne müracaat kuralı kamu düzeninden olup emredici niteliktedir. Bkz. Kuru, **a.g.e.**, s.327; Budak, **a.g.e.**, s.54; Helvacı, **İpotek**, s.254.

²⁰⁶ Doktrinde ve kanundan doğan istisnalar açısından bkz. Muşul, **a.g.e.**, s.845; Budak, **a.g.e.**, s.20.

²⁰⁷ Yargıtay 12.HD, 31.03.2016 T., 2015/3215E., 2016/9597K.; Yargıtay 19.HD, 23.6.2005 T., 4448/7057. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, E.T. 06.09.2020)

²⁰⁸ Bu halde rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurulmaksızın genel haciz ya da iflas yoluyla takibe geçilmesi durumunda bunun şikayete tabi olacağı hususunda bkz. Kuru, **a.g.e.**, s.327.

²⁰⁹ Çetiner, **a.g.e.**, s.99.

²¹⁰ Borçlunun terkin talebinde bulunabileceği hallere ilişkin detaylı incelememiz için bkz. s.63.

sona ermiş olacağından sicile yapılacak terkin kurucu değil, açıklayıcı nitelikte olacaktır.²¹¹

TRK'nın yürürlüğe girdiği ilk halinde terkin talep etme yükümlülüğü süresi alacağın sona erdiği tarihten itibaren üç iş günü olarak belirlenmiş; 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile terkin talep etme süresi değiştirilerek ikili bir ayrıma gidilmiştir. Yapılan değişiklik ile yabancı hukuka tabi rehinli alacaklının otuz işgünü içerisinde, Türk hukukuna tabi rehinli alacaklının ise on beş işgünü içerisinde rehin kaydının sicilden terkin için başvuruda bulunma yükümlülüğüne yer verilmiştir. 7099 sayılı Kanun ile TRK'da rehin hakkının terkin için öngörülen sürelerin değiştirilmesine rağmen Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nin 29/3. maddesinde bu değişikliğe paralel bir düzenleme yapılmadığından rehin hakkının terkinin talep edilme süresi hala üç iş günü olarak yer almaktadır. Bu çerçevede Yönetmelik'in ilgili maddesinde belirlenen süre de 7099 sayılı Kanun değişikliği ile uyumlu olacak şekilde düzenlenmelidir.

İlgili düzenlemelerde öngörülen sürelerin hangi tarihten başlayacağını belirlenebilmesi için alacağın sona erdiği tarih önem arz edecektir. Alacak, borcun ifa ile sona ermesi halinde ödeme tarihi; borçlunun ibrası ile sona ermesi halinde ibra tarihi esas alınarak hesaplanacak ve süreler bu tarihler itibariyle başlayacaktır.²¹²

Öte yandan rehinli alacaklı tarafından öngörülen süre içerisinde rehin kaydının sicilden terkin talep edilmediği takdirde rehin veren ya da borçlunun şikayeti üzerine Bakanlık tarafından rehinli alacaklı aleyhine güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezasına hükmedileceği belirtilmiştir.(TRK m.15/1) Borç

²¹¹ Gürpınar, **Karşılaştırma**, s.86; Murat Can Atakan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”, **SÜHFD**, C. 26, S.2, s.403. Yazara göre “*rehnin üst sınır belirlenerek limit ipoteği şeklinde tesis edilmesi durumunda, rehinle teminat altına alınan alacağın tamamen ödenmesi halinde dahi, taraflar arasındaki ticari ilişki çerçevesinde oluşabilecek borçlar açısından ödenmeme riski devam edebileceğinden rehinli alacaklının terkinden imtina etmesi mümkündür.*” Bu halde risk teşkil edebilecek tutarın üst sınırı, limit ipoteği tesis edilirken belirtilen “üst sınır” olacağının kabulü gerekir.

²¹² Kandemir, **a.g.e**, s.159.

tutarının belirli olması halinde bu tutarın onda biri, belirsiz olması halinde ise güvencenin onda biri oranında idari para cezasına hükmedilecektir. (Sicil Yönetmeliği m.29/5) Terkin yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebiyle idari para cezasına hükmedilmesi, terkin yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacak rehin hakkının artık varlığını sürdürmediğinin aleni olarak bildirilebilmesi açısından rehinli alacaklının terkin yükümlülüğü devam edecektir. Rehinli alacaklı aleyhine idari para cezasına hükmedilmesine rağmen terkin işleminin gerçekleştirilmemesi halinde²¹³ taşınır maliki bundan doğan zararların tazmini talebinde bulunabilecektir.²¹⁴

B. TRK m.14'te Öngörülen Hakların Sonraki Sıra veya Derecede Bulunan Rehinli Alacaklılar Tarafından Kullanılması Halinde Yükümlülükler

TRK m.14 ve Uygulama Yönetmeliği m.40 uyarınca derece ya da sıra sistemine göre tesis edilmesi fark etmeksizin öncelik hakkını haiz rehinli alacaklı tarafından mülkiyetin devri talebinde bulunulmaması halinde, bir sonraki derece/sırada bulunan rehinli alacaklı mülkiyetin devri talebinde bulunabilecektir. Uygulama Yönetmeliği m.38'e göre rehne konu taşınırı devralan rehinli alacaklının sıra/derecesine ilişkin bir ayırım gözetilmeksizin rehne konu taşınırın değeri ile rehinli taşınırın mülkiyetini devralan rehinli alacaklının alacağı arasındaki fark esas alınarak düzenleme yapıldığından, ilk sırada/derecede bulunan rehinli alacaklının rehne konu taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunulmaması halinde kendisinden sonra gelen rehinli alacaklının mülkiyeti devralmasını takiben alacağı rehin açığı belgesi ile alacağını haciz ya da iflas yoluyla tahsil etmeye çalışacağı şeklinde bir sonuca varılmaktadır.²¹⁵ Oysa bu yorum rehinde öncelik sırası ile bağdaşmayarak önceliğe sahip rehinli alacaklıların menfaatini zedeleyeceğinden mülkiyetin devrinden önce, önceki sırada

²¹³ Borcu sona eren borçlunun ifaya ilişkin belgeleri sicil memuruna sunarak terkin talebinde bulunabileceği, ifa dışında bir sebeple ya da ifanın net bir şekilde anlaşılamadığı hallerde mahkemenin borcun sona erdiğine ilişkin tespitine yönelik kararının aranması gerektiği hususundaki görüşümüz için bkz. çalışmamızın 67-68. sayfaları.

²¹⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s.160.

²¹⁵ Gümüş, **a.g.m.**, s.217.

yer alan rehinli alacaklının alacağının icra dairesine ödenmesinin en makul çözüm olacağı, ancak bu halde de rehinli alacaklının, alacağından fazla bir tutarı ödeme yükümlülüğü altına girmesi söz konusu olacağından sonraki sırada/derecede bulunan rehinli alacaklıların rehne konu varlığın mülkiyetinin devrini tercih etmeyecekleri haklı olarak ileri sürülmüştür.²¹⁶

Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nde açıkça düzenlenmeyen ve incelenmesi gereken bir diğer sorun ilk derece/sırada yer alan rehinli alacaklının alacağının müccel olması halinde bir sonraki derecede/sırada yer alan rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebinde bulunması halidir. Doktrinde bu sorunu çözmek amacıyla ileri sürülen ilk görüşe göre²¹⁷ alacağı kendisinden önceki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklıdan daha önce muaccel olan rehinli alacaklı, rehne konu taşınırın mülkiyetinin devri talebinde bulunduğu takdirde önceki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının henüz muaccel olmayan alacağını feri nitelikte olan rehin hakkı ile yüklü olarak devralabilir. Rehlinli alacaklı, rehne konu taşınırın yüklü değeri üzerinden mülkiyeti devralacak, önceki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının alacağı muaccel olduğunda sonraki sırada/derecede bulunan ve rehne konu taşınırın mülkiyetini devralan rehinli alacaklıdan TRK m.14/1 uyarınca mülkiyetin devrini talep edebilecektir. Bu yorum TRK'nın ticari işlemlerde taşınır rehnini taşınmaz rehni sistematığına benzeten yapısı ile uyum içerisinde olacaktır.

Doktrinde ileri sürülen bir diğer görüşe²¹⁸ göre ilk sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının alacağının müccel; sonraki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının

²¹⁶ Murat İnceoğlu, Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları, Prof. Dr. Özer Seliçi'nin Anısına Armağan Takdim Töreni, Ticari İşlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin İlk Tespitler Paneli, 07.04.2018, Bahçeşehir Üniversitesi. (Aynen aktarım: Baydak, **a.g.e**, s. 225, dpn.94.) Benzer bir yorumda sonraki sırada/derecede yer alan ve mülkiyetin devri talebinde bulunan rehinli alacaklının, önceki sırada/derecede bulunan rehin hakkı ile yüklü olmaksızın taşınır mülkiyetine geçireceği, ancak ilk derece/sırada yer alan rehinli alacaklının devir anına göre rehinli taşınır üzerinden tahsil edeceği alacak miktarını rehin verene (borçluya) karşı yapılan kesinleşmiş bir icra takibi varsa bu dosyaya, bir icra takibi yoksa tevdi makamına tevdi ederek mülkiyeti devralabileceği ileri sürülmüştür. (bkz. Gümüş, **a.g.m**, s.219-220)

²¹⁷ Gümüş, **a.g.m**, s.219-220.

²¹⁸ Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.180.

alacağının muaccel olduğu hallerde, alacağı muaccel olan sonraki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklı ancak önceki sırada/derecede bulunan rehinli alacaklının alacağı oranında bir tutarı, rehinli taşınırın değerini aşmamak kaydıyla, onun adına açacağı banka hesabında rehnetmesi halinde mülkiyetin devri talebinde bulunabilecektir.

TRK çerçevesinde oluşturulan sistemde rehne konu taşınır mülkiyetini devrinin derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklı tarafından kullanılmasının istendiği görülmekte, ilk sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının Uygulama Yönetmeliği'nde öngörülen süre içerisinde rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep etmemesi halinde sonraki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklıların mülkiyetin devri talebinde bulunabileceği belirtilmektedir. Ancak rehinde sıra sisteminin öngörülmesinin temel sebebi, rehinli alacaklılara farklı haklar tanınması değil, rehinli alacaklıların hangi sıra ile tatmin edileceğinin düzenlenmesine yöneliktir.²¹⁹ Dolayısıyla ön sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının sahip olduğu bir hakkın, ancak onun kullanmaması halinde diğer rehinli alacaklılar tarafından kullanılabilir hale gelmesi rehinli alacaklılara farklı haklar tanınmasına sebebiyet verecek, hakkın sonraki sırada/derecede bulunan rehinli alacaklılar tarafından kullanımını oldukça güç bir hale getirecektir. Hal böyle iken kanunun lafzı ile amacının ve ruhunun çatıştığı, hükmün somut duruma uygun olmadığı “adalete aykırı sonuçlar” meydana getiren bu gibi hallerde²²⁰ örtülü kanun boşluğu olduğunun kabulü gerekir.²²¹ Bu halde rehinde sıra sistemi ile rehinli alacaklılara farklı haklar tanınmasının hakkaniyetli olmaması ve mevcut düzenleme ile sonraki sırada/derecede bulunan rehinli alacaklıların mülkiyetin devri talebinde bulunma hakkının işlevsiz hale gelmesi sebebiyle örtülü kanun boşluğu olduğu görüşüne katılmakta, alacağı muaccel olan sonraki sırada/derecede yer alan rehinli alacaklıların da, kendisinden ön sırada/derecede yer alan ve alacağı müeccel olan rehinli alacaklıların alacağının muaccel olması halinde rehne konu taşınırın

²¹⁹ A.e.

²²⁰ Tanımlama ve örtülü kanun boşluğunun doldurulmasına ilişkin bkz. Çiğdem Kırca, “Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Uygun Sınırlama”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2001, Cilt. 50, sayı 1, s. 91.

²²¹ Aynı yönde bkz. Öz, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, s.180; Gümüş, **a.g.m.**, s.219.

mülkiyetinin devri talebinde bulunma riskiyle, rehne konu taşınırın mülkiyetini devralabileceği; ancak bu hususun mevzuatta net bir şekilde düzenlenmesinin yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

SONUÇ

Türk Medeni Kanun'unun taşınır rehni tesisinde teslim bağluluk prensibi, rehin sözleşmesi tarafları açısından çeşitli sakıncalar meydana getirmiştir. Teslime bağlı rehin kuralları uyarınca rehin verenin, rehne konu taşınırın zilyetliğini rehinli alacaklı ya da onun belirlediği üçüncü bir kişiye devretmesi halinde ticari faaliyetini devam ettirememesi, rehne konu borcun ödenememesine sebebiyet verdiğiinden rehin veren ile birlikte rehinli alacaklı açısından da olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Belirtilen sakıncanın giderilmesi amacıyla Türk Hukukunda ilk kez bağımsız bir ticari işletme rehni sisteminin oluşturulması hedefiyle hazırlanan 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu, ticari işletmeler üzerinde sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesisine imkan sağlamışsa da uygulamada karşılaşılan güçlükler sebebiyle istenen oranda tercih edilmemiştir.

Pratikte meydana gelen zorluklar ve uluslararası hukukta ortaya çıkan benzer düzenlemeler göz önüne alınarak teslimsiz sicilli taşınır rehni kapsamının genişletilmesi ile teslimsiz taşınır rehni kullanımının arttırılması, rehnin paraya çevrilmesine ilişkin alternatif yollara başvurulması ile ticari işletmelere finansmana erişim kolaylığı sağlanması amacıyla TİRK ilga edilerek 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu yürürlüğe girmiştir.

TRK, özellikle 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ile birlikte hukuk sistemimize yabancı çeşitli düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Çalışmamızda TRK'nın yürürlüğe girmesi ile getirilen yeni rehin sisteminin rehin sözleşmesi taraflarına sağladığı haklar ve yükümlülükler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda;

1. TRK m.3, rehin sözleşmesinin kimler arasında imzalanabileceğini düzenlemiş, ancak belirtilen taraflardan hangisinin rehinli alacaklı hangisinin rehin veren olabileceğine ilişkin net bir ifadeye yer vermemiştir. Kanun koyucu, bu belirsizliği Uygulama Yönetmeliği m.10 ile gidererek rehinli alacaklının kredi kuruluşu olması halinde rehin verenin tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya

serbest meslek mensubu olabileceğini; rehinli alacaklının esnaf ya da tacir olması halinde ise rehin verenin yine tacir veya esnaf olması gerektiğini düzenlemiştir.

2. Rehin sözleşmesinin tarafları açısından getirilen sınırlamalar, yalnızca rehlin kuruluş aşamasında aranmakta, rehin tesis edildikten sonra ticari hayatın esnekliği ve amacı göz önüne alındığında TBK’da belirtilen şartlar dahilinde rehinli alacağın devredilebileceği kişilere ilişkin bir kısıtlama bulunmamaktadır.
3. TİRK ile karşılaştırıldığında TRK’da ticari işletme maliki ifadesi yerine tacir ifadesinin kullanıldığı ve gerek rehin alan gerekse rehin veren çevrenin oldukça geniş tutulduğu görülmektedir. Rehin sözleşmesi tarafı olabilecek kişilerin oldukça geniş düzenlenmesi TRK’nın amacı ile uyumluluk arz etmekte ise de teslimsiz taşınır rehlinin istisnası yapısını zedelediği ve uzun vadede rehne güvenilirliğin azalabileceği göz önüne alınarak belirli sınırlamalara yer verilmesi Kanun’un istisnai yapısına daha uygun olacaktır.
4. Bir borç ilişkisinde, borçlunun kendi malvarlığında bulunan bir değeri rehnedebileceği gibi üçüncü bir kişinin de borçlu lehine kendi malvarlığında bulunan bir değeri rehnetmesi mümkündür. Bu durumda rehne konu borç ilişkisinin asıl borçlusu “borçlu” olarak, üçüncü kişi ise “rehin veren” olarak anılacak, rehin verenin rehin sözleşmesi tarafı olması sebebiyle TRK m.3’te belirtilen sınırlamalar rehin veren açısından uygulanacaktır. Rehin veren üçüncü kişinin TRK m.3’te belirtilen kişilerden olması halinde TRK’nın amacı ile uyumlu olarak lehine rehin verilen borçlu da Uygulama Yönetmeliği m.10/2’de belirtilen taraflardan olacaktır.
5. TRK’nın ilk halinde rehin hakkının kurulması açısından, rehne konu varlığın zilyetliğinin rehinli alacaklıya devri gerekmeksizin Rehinli Taşınır Sicili adı verilen merkezi bir sicile tescil edilmesi yeterli görülmüş; bu Sicilin aleni olması sebebiyle TİRK döneminde olduğu gibi ticari işletmenin sicil bölgesi içi/ sicil bölgesi dışı ayrımı gözetilmeksizin sicile tescil ile birlikte rehin hakkının tüm üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edeceği belirtilmişti. 7099 sayılı Kanun ile ilgili

maddeye eklenen “*bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen ya da bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişilerin iyi niyetinin korunacağı*” ifadesi ve Sicil Yönetmeliği’nde yapılan ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesi tarafı olarak sayılmayanların iyiniyetinin korunacağına ilişkin değişiklik ile bu konudaki endişelerin giderildiği, sicile tescilin iyiniyeti kaldırıcı etkisinin bulunmadığı ileri sürülmüşse de TRK’ya taraf olabilecek geniş çevrenin iyiniyet korumasından yoksun kalması her zaman hakkaniyetli olmayacağından “iyiniyetin” kanuni düzenlemelerin yanında her somut olay özelinde değerlendirilmesi gerekecektir.

6. Ticari işlemlerde taşınır rehninde rehin veren, rehne konu varlığın zilyedi olmaya devam edecek ve rehinli taşınırı kullanarak faaliyetini sürdürerek taşınır üzerindeki tasarruf yetkisini devam ettirecekse de bu kullanım sınırsız olmayacaktır. Nitekim TRK m.12/2 ve m.16’da öngörülen mekanizma ile rehin verenin taşınırın değerini düşüren eylemlerde bulunması halinde taşınır varlığın değerini koruyucu tedbirler alma yükümlülüğü olacak, bu yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi halinde rehinli alacaklı, hakimden kendisine gereken önlemleri alması için yetki vermesini isteyebileceği gibi gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda herhangi bir mahkeme kararı gerekmeksizin taşınırın değerini korumaya yönelik önlemleri alabilecek, değer düşmesini önleme amacıyla yaptığı masraflar karşılığında kanuni ve rüçhanlı bir rehin hakkına sahip olacaktır. Rehlinli alacaklı bu haklara ek olarak rehne konu varlığın değerinin düşmesi halinde alacağı için ek bir güvence verilmesini ya da rehinli varlığın eski hale getirilmesi talebinde bulunabilecektir. Yeterli güvencenin hakim tarafından tayin edilen sürede sağlanmadığı hallerde rehinli alacaklı güvence eksikliğini karşılayacak oranda kısmi ödeme talep edebilecektir.

7. Rehlin verenin rehne konu varlığı koruyucu tedbirler alma ve değer düşüren tasarruflarda bulunmama yükümlülüğü rehne konu taşınırın mahiyeti ve hayatın olağan akışına göre yorumlanacak; her taşınır özelinde gereken önlemler ve tasarruflar TMK m.2’de belirtilen dürüstlük kuralına göre spesifik olarak değerlendirilecektir. Bu yükümlülüğün ihlali yalnızca TRK değil TBK açısından da rehin verenin sorumluluğuna sebebiyet verecek, zarar gören olay özelinde ispat

kolaylığı ve menfaat dengesine göre hangi Kanun'a göre talepte bulunabileceğini belirleyecektir.

8. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin rehin vereni, taşınırdaki değer düşüren tasarruflarda bulunduğu takdirde rehinli alacaklının buna ilişkin zararını tazmin ile yükümlü olacaktır. Bu noktada taşınırdaki değer azalması olup olmadığı belirlenirken rehin sözleşmesinin taraflarınca rehnedilenin değeri ve durumu üzerinde irade uyuşması rehlin kuruluş anında olduğundan rehne konu varlığın, rehlin kuruluş esnasındaki değerinin esas alınması gerekecektir.
9. Rehin veren, ticari işlemlerde taşınır rehnine konu ettiği taşınır üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis ederek finansman sağlayabilecektir. Mülga TİRK'te öngörülen yalnızca ilerleme esasına dayanan rehin sistemine karşın rehin sözleşmesi tarafları TRK kapsamında ilerleme sisteminin yanı sıra sabit dereceler esasına göre de rehin hakkı tesis edebilecektir. Ticari işlemlerde taşınır rehlinde sabit dereceler sisteminin tercih edilmesi; rehin derecesinin boşalan bir üst dereceye kendiliğinden ilerlememesi ve rehin verenin üst sıralardaki rehin derecesi yeni bir finansman sağlama amacıyla boş tutabilmesi sebebiyle rehin veren açısından daha lehe olacaktır.
10. İİK uyarınca rehne konu varlığın cebri icra yoluyla satılması her zaman en faydalı yöntem olmayacağından TRK ile rehinli alacaklılara alternatif ve seçimlik haklar tanınmıştır. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesine konu olan borcun muaccel olmasına rağmen borçlu tarafından süresinde ifa edilmemesi halinde, rehinli alacaklı genel hükümler uyarınca takip başlatma hakkının yanı sıra rehne konu varlığın mülkiyetinin devrini talep, rehne konu varlık üzerinde kiralama ve lisans hakkı veya alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkını kullanarak alacağını tahsil etmeye çalışacaktır.
11. TRK çerçevesinde rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebinde bulunması, bir ilam ya da ilam niteliğinde bir belgeye sahip olup olmamasına göre farklı takip usullerine tabi tutulmuştur. Nitekim rehin sözleşmesi bir ilama bağlandıysa ya da

rehinli alacaklının elinde ilam ya da buna denk bir belge var ise, rehinli alacaklı İİK m.24/1'e göre ilamlı takip başlatarak rehne konu taşınırın kendisine teslimini isteyebilecek; bu şekilde bir belge yoksa ya da rehin sözleşmesi ilama bağlanmadı ise Uygulama Yönetmeliği m.30-37 arasında düzenlenen prosedürlerin tamamlanması ile İİK m.24/3 uyarınca "taşınırın icra marifetiyle borçludan zorla alınıp kendisine verilmesi" talebinde bulunabilecektir. Bu ayırım ve Uygulama Yönetmeliği'nde belirlenen prosedürler incelendiğinde bunların genel İcra ve İflas Hukuku sistematığına benzetilmek istendiği, ancak özellikle ödeme emri sonucunda icra emri alınması ve icra emrinin alınması ile mülkiyetin devrinin talep edilmesi gibi karma bir yöntem izlendiği görülmektedir. Ayrıca bu kısımda uygulanacak hükümlerin TRK'da değil Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenmiş olmasının cebri icra kurallarının kamusal niteliği göz önüne alındığında kanunilik ilkesine ters düşmesi sebebiyle Kanun'da düzenlenmesi ve terimler ile takip usullerinin netleştirilmesi gerekecektir.

12. Uygulama Yönetmeliği m.38 uyarınca rehinli alacaklının alacağının, rehne konu taşınırın değerinden fazla olması halinde, rehinli taşınırın değerinin onda dokuzunu alacağına mahsup ederek rehin konusunun mülkiyetinin devri talebinde bulunabileceği; alacağına kavuşamayan diğer rehinli alacaklılara, alacak tutarları kadar rehin açığı belgesi düzenleneceği belirtilmiştir. Bu düzenleme ile rehinli alacaklı açısından onda bir oranında bir hak kaybı meydana geldiğinden bu kesintinin sebebine yer verilerek Yönetmelik yerine Kanun'da açıkça düzenlenmesi, onda dokuzluk oranın neye göre belirlendiğinin açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır.
13. Mülkiyeti devir talebinde bulunan rehinli alacaklının alacağının, rehne konu taşınırın değerinden az olması halinde rehinli alacaklının mülkiyeti devralması ile birlikte rehin hakkı ve alacağı sona erecek, ancak alacak hakkından fazlasını iktisap edeceğinden fazlaya ilişkin kısım oranında diğer rehinli alacaklılara karşı rehin veren ile birlikte müteselsil sorumlu olacaktır. Burada rehin veren ile borçlunun farklı kişiler olduğu durumda müteselsil sorumlu olacak tarafın borçlu olduğunun kabulü gerekecektir. Uygulama Yönetmeliği m.38'e göre rehinli

alacaklı, mülkiyetini iktisap ettiği taşınır ile alacak tutarı arasındaki farkı icra dairesine yatırdığı takdirde müteselsil sorumluluktan kurtulacaktır.

14. Ticari işlemlerde taşınır rehninde öncelikle ilk sırada/derecede yer alan rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebinde bulunabileceği, süresi içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunulmaması halinde bu hakkın sırasıyla sonraki sıra ya da derecede bulunan rehinli alacaklıya geçeceği düzenlenmiştir. Sonraki sırada/derecede bulunan rehinli alacaklının mülkiyetin devri talebinde bulunduğu hallerde ilk sırada/derecede bulunan rehinli alacaklıya alacağı tutarında bir rehin açığı belgesi verilerek alacağını tahsil etmesini sağlamak hakkaniyetli olmayacağından sıra veya derece olarak öncelikli olan rehinli alacaklının alacak tutarının, mülkiyetin devrini talep eden rehinli alacaklı tarafından icra dairesine ödenmesi gerektiği öğretide ileri sürülmüştür. Bu yorum rehin hukuku ilkeleri ile daha uyumlu olmakla birlikte mülkiyeti devralan rehinli alacaklının alacağından fazla bir tutarı ödeme yükümlülüğüne sebebiyet vereceğinden ilk sırada ya da derecede yer almayan rehinli alacaklılar açısından mülkiyetin devri talebinde bulunulmasının cazip bir seçenek olmadığı söylenebilecektir.

15. Çalışmamızda detaylı bir şekilde açıkladığımız rehin verenin temerrüde düşmesi halinde rehinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etme hakkı, hiç şüphesiz rehin hukukunun temel ilkelerinden biri olan lex commissoria yasağı açısından oldukça tartışmalıdır. Her ne kadar TMK'da taşınır ve taşınmazlar açısından lex commissoria yasağı düzenlenmekte ise de TRK, TMK'ya göre özel ve sonraki tarihli kanun niteliğindedir. Ayrıca TRK kapsamında rehinli alacaklının rehne konu taşınırın mülkiyetini iktisap etmesi halinde alacağından fazlasını icra dairesine iade borcu düzenlendiğinden rehinli alacaklının elde etmesi gerekenden daha fazla bir kazanımı bulunmayacağı göz önüne alındığında TRK m.14'te öngörülen mülkiyetin devri talebinin menfaatler dengesini zedeleyen bir düzenleme olmadığı ve genel olarak lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmediği söylenebilir. Ancak her somut durumda borcun muaccel olmasından önce borçlunun zor durumundan faydalanılarak orantısız bir edim yükümlülüğüne

maruz bırakılıp bırakılmadığının bu yasak kapsamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

16. TRK m.14 uyarınca rehinli alacaklının, alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebileceği düzenlenmişse de Uygulama Yönetmeliği'nde varlık yönetim şirketlerine ek olarak üçüncü kişilere de alacağın devrinin mümkün olduğuna yer verilmiştir. Rehlinli alacaklının, alacağı üzerindeki tasarruf hakkının bu şekilde sınırlandırılması yerinde olmayacağından TRK'nın Uygulama Yönetmeliği ile uyumlu olarak revize edilmesi ve yalnızca varlık yönetim şirketine değil üçüncü kişilere de alacağın devredilebileceğine yer vermesi gerekecektir.
17. Alacağın varlık yönetim şirketlerine devir hakkının kullanılmasına ilişkin bir diğer çelişki, TRK m.14 ile Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik m.11 arasındadır. İlgili Yönetmelik'te varlık yönetim şirketlerinin yalnızca "banka, TMSF ve diğer mali kurumların" alacaklarını devraldığı belirtilmişse de bu şekilde bir sınırlamanın Kanun'un özü ile bağdaşmaması ve TRK'da bu şekilde bir sınırlama olmaması sebebiyle alacağını varlık yönetim şirketine devretmek isteyen rehinli alacaklılar açısından bir kısıtlama olmayacağı kabul edilmelidir.
18. Ticari işlemlerde taşınır rehninde rehinli alacaklı, borçlunun temerrüdü halinde zilyetliğin devrine konu olmayan rehinli varlıklar üzerinde kiralama veya lisans hakkının kullanımından elverişli olan hangisi ise onu tercih ederek bu hakkını kullanabilecektir. Rehlinli alacaklı kiralama veya lisans hakkını, lisans ya da kiralama gelirinin borcu karşılamasına kadar kullanabilecek ya da üçüncü bir kişiye kullandırabilecektir. Kullanım süresi ve hangi değer üzerinden bu hakların kullandırılacağı tarafların ortak mutabakatı ile belirlenecek, mutabakat sağlanamaması halinde mahkemece tespit edilecektir.
19. Kiralama ve lisans hakkının kullanımı için hangi takip usulünün izleneceğine ilişkin mevzuatlarda açık bir düzenleme olmadığından öğretide Uygulama Yönetmeliği m.41/4'e göre ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümlerin

uygulanacağı, rehinli alacaklının açıkça hangi hakkını kullanacağını belirterek ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabileceği ileri sürülmüştür. Farklı bir düzenleme olmaması ve TMK'nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine yapılan atıf uyarınca şu aşamada kiralama ve lisans hakkı “ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip” başlatılarak kullanılabilecekse de cebri icra vasıtasıyla ipoteğin paraya çevrilmesi ile kiralama ya da lisans hakkının kullanımı özü itibarıyla birbirinden farklı sonuçlar doğurduğundan rehin hakkının kullanımı ve rehnin paraya çevrilme usulüne ilişkin konularda İİK'ya atıf yapılmaksızın özel düzenlemelere yer verilmesi daha doğru olacaktır.

20. Uygulama Yönetmeliği m.41'de mülkiyeti devralma yetkisi olan rehinli alacaklının kiralama veya lisans hakkını kullanabileceği ya da alacağını varlık yönetim şirketine devredebileceği belirtilmiş; ilgili hükmün lafzı sebebiyle doktrinde yalnızca birinci sıra/derecede yer alan rehinli alacaklının bu hakları kullanabileceği iddia edilmiştir. Ancak hem TRK'da bu şekilde bir sınırlama olmaması hem de bu görüşün kabulünün ilk sırada/derecede yer alan rehinli alacaklılar haricinde diğer rehinli alacaklıların ticari işlemlerde taşınır rehni tesis etmekle sahip olduğu seçimlik hakları işlevsiz hale getirmesi sebebiyle mümkün olmadığı, tüm rehinli alacaklıların TRK m.14/1'de yer alan hakları kullanabileceği söylenebilecektir.
21. Rehlinli alacaklı, TRK'da öngörülen özel seçimlik haklarını kullanmak yerine İcra İflas Kanunu'nda düzenlenen genel hükümler çerçevesinde takip başlatarak cebri icra yoluyla rehne konu varlığın satışı ile alacağına kavuşabilir. Burada ifade edilmek istenen genel hükümler, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip olacağından rehinli alacaklı bu takip usulünü denemeksizin genel haciz yoluyla takip ya da iflas yoluyla takip başlatamayacaktır.
22. Rehne konu alacağın sona ermesi halinde, feri bir hak olan rehin hakkı da sona ermiş olacaktır. Rehlin hakkı sona ermiş olsa bile ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamında bu rehin hakkının tescil edildiği Rehinli Taşınır Sicili'nden de terkin edilmesi için rehinli alacaklı tarafından bu yönde bir terkin talebinde bulunulması

gerekir. Rehinli alacaklının bu yönde bir talepte bulunmaması halinde, borcunu ödeyen ve bunu belgelendiren borçlu rehnin terkin talebinde bulunabilecektir. Rehin hakkı hukuken sona ermiş olduğundan sicile yapılacak terkin açıklayıcı niteliği haiz olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017
- Acar, Faruk “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış” **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu** 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, (“Sempozyum”), Ankara, 2018.
- Akçura Karaman, Tuba **Gemi ve Hava Araçları İpoteği ve Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.
- Akipek Öcal, Şebnem Taşınır Rehni Sözleşmeleri ve Sözleşmelerdeki Şekil, **KÜHFD**, Haziran 2017, C.5, S.1, s-81-92.
- Akipek, Turgut / Akıntürk, Turgut **Eşya Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, Beta Yayınları, 2018.
- Antalya Gökhan/ Acar, Faruk **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, Aristo Yayınları, 2. Bası, 2017.
- Antmen, Alpay **Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2001.
- Arkan, Sabih **Ticari İşletme Hukuku**, 26. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020.
- Arvas, Mehmet Mücahit “Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu** 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, (“Sempozyum”), Ankara, 2018.

- Atakan, Murat Can “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, **Legal Hukuk Dergisi**, C.15, S.171, 2017, s.1099-1120 (“Yenilikler”)
- Atakan, Murat Can “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi”, **SÜHFD**, 2018, C. 26, S. 2, s. 397-441 (“Sona Erme”)
- Ayhan, Rıza/ Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, 11. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Aytaç, Zühtü “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lâle Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 85-117. (“Sempozyum”)
- Barlas, Nami “Yeni Medeni Kanunun Ayni Teminatlarla İlişkin Düzenlemeleri”, **Makalelerim**, C.I, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.
- Barlas, Nami **Para Borçlarının ifasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1992 (“Temerrüt”)
- Baydak, Ecrin **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2018.
- Bilgin, Hikmet “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 31, 2017, s. 619-657.
- Bozer, Ali/ Göle, Celal **Ticari İşletme Hukuku**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020.
- Budak, Ali Cem **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, 3.Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010.

- Cansel, Erol **Türk Menkul Rehni Hukuku**, C.1, Teslim Şartlı Menkul Rehni, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1967.
- Castellano, Giuliano G. “Reforming Non-Possessory Secured Transactions Laws: A New Strategy?”, **The Modern Law Review**, C. LXXVIII, S. 4, 2015, s. 622, 629 (çevrimiçi) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-2230.12131>
- Çakır Çelebi, Fatma Betül Şirketler Topluluğunda Hakim Teşebbüs, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 2018, Cilt 4, Sayı 1.
- Çamurcu, Emin “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S:3, 2017, s. 201-234.
- Çetiner, Bilgehan **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015.
- Davran, Bülent Teslim Şartlı Menkul Rehni- Sicilli Menkul Rehni, **Ticaret ve Banka Hukuku Haftası** (27 Nisan- 3 Mayıs 1959), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1960, s.161-182.
- Dural, Mustafa/ Öğüz, Tufan **Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020.
- Dural, H. Ali “Ticari İşletme Rehni İle Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m. 2’de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi”, **GÜHFD**, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, C. I, 2004/1.
- Dursun, İbrahim “Küçük ve Ortaboy Ölçekli İşletmelerin Finansmana Erişim Sorunu ve Nedenleri”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C.2, S.1, 2016.
- Elmas, Ömer “Türk Hukukundaki Mevduat Rehnine, Teminat İşlemleri İçin UNCITRAL Model Kanun Açısından Bir Bakış”,

İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.5(1), 2018.

Erdem, Ercüment

“Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, Yıl:22, S.76 (Mart 2011), s.42-60, (çevrimiçi) <https://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/bankacilar-dergisi/detay/47>
(“Ticari İşletme Rehni”)

Erdem, Ercüment

KİT’lerin Tacir Sıfatı, 1. Baskı, İzmir, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Yayınları, 1992.

Erdoğan, Belgin

Roma Eşya Hukuku, 5. Bası, İstanbul, Der Yayınları, 2015.

Erel, Şafak

Gayrimenkul Rehninde Sıra, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1974.

Ergüne, Mehmet Serkan

Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020
(“Teslime Bağlı Rehin”)

Ergüne, Mehmet Serkan

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 117-125. (“Sempozyum”)

Erman, Hasan

Eşya Hukuku Dersleri, 7. Baskı, İstanbul, Der Yayınları, 2017.

Ertaş, Şeref

Eşya Hukuku, 13. Bası, İzmir, Fakülteler Barış Kitabevi, 2017.

Ertaş, Şeref

Tescilli Taşınır Rehinleri, **Prof Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan**, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergi, C.8, Özel sayı, 2013 (“Armağan”)

- Ertaş, Şeref “Ticari İşletme Rehni”, **DEÜHFD**, C. 7, Özel Sayı, Y. 2005, s.39 – 50 (“Ticari İşletme Rehni”)
- Erten, Mehmet Ali **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001.
- Eskiocak, Ali **Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Alacaklının Hukuki Durumu**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.
- Fleisig, Heywood/ Safavian, Mehnaz/ de la Peña, Nuria **Reforming Collateral Laws to Expand Access to Finance**, World Bank, Washington, 2006, s.5 (çevrimiçi) <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7100>
- Göle, Celal/ Aydoğan, Gökhan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, **BATIDER**, C.33,S. 1, Yıl:2017, s. 5-51.
- Gözler, Kemal **Hukuka Giriş**, Bursa, Ekin Basım Yayın, 2014.
- Gümüş, Mustafa Alper “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Gürbüz, Aslı Elif “Türk Hukuku Açısından Varlık Yönetim Şirketleri ve Dünya Uygulamaları”, **Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, C.I Özel Hukuk, GSÜHFD**, Y. 2004, S. 1, s. 513-530.
- Gürpınar, Damla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **DEÜHFD**, İzmir 2017, C.19, S.1, s.61-102 (“Karşılaştırma”)

Gürpınar, Damla

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri, **DEÜHFD**, C.19, S.1, 2017, s.111-159 (“Ayrılan Yönler”)

Hamamcıoğlu, Esra/
Karamanlioğlu, Argun

“6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, S.2, İstanbul, 2016, s. 95-139.

Hasırcı, Hakan

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri, **BATIDER**, Cilt:33, Sayı:2, Haziran 2017.

Haznedar, İbrahim Murat

Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008.

Helvacı, İlhan

Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2008 (“İpotek”)

Helvacı, İlhan

Sanayi İşletmelerine Ticari İşletme Rehni Üzerine, (Ticari İşletme Rehni Kanunu- Ek madde 2) **İÜHFM**, C.LXV, S.1, 2007.

Helvacı, İlhan

Türk Medeni Kanunu’na Göre Lex Commissoria Yasası, İstanbul, Alfa Yayıncılık, 1997 (“Lex Commissoria”)

Helvacı, İlhan

Gerekçeli, Karşılaştırmalı, İctihatlı, Notlu Türk Medeni Kanunu, Cilt IV, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013, Cilt IV(“ Kanun”)

Helvacı, İlhan/ Yıldırım, Efe
Can

Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku Bibliyografyası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2017

Honsell, Heinrich/ Vogt,
Peter/ Geiser, Thomas/
Trauffer, Bernhard

Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch II, 4. Auflage, Helbing & Lichtenhahn, Basel- Genf- München, 2011, Art. 884.

- Kağıtçıoğlu, Mutlu "Teslime Bağlı Taşınır Rehnine Hakim Olan İlkeler", **TAAD**, Yıl:3, Sayı:10, 2012, s.237-252.
- Kandemir, Süleyman **Ticaret Hukuku ve Eşya Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kara, Burak **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Karakuş Erbaş, Burcu **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018.
- Kayıhan, Şaban **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Yayınları, 1996.
- Kazancı Tuncer, İdil "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Rehinlerde Rehinli Alacaklının Tatmin Edilmesi", **İÜHFD**, Y.2019, S.10(1)
- Kendigelen, Abuzer **Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler, İlk Tespitler**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Kırca, Çiğdem "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Sıra", **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s.159-179.
- Kırca, Çiğdem "Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Uygun Sınırlama", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2001, Cilt. 50, Sayı:1
- Kırca, İsmail "Kooperatiflerin Tacir Niteliği Hakkında Yargıtay'ın Tutumu", **BATİDER**, Cilt: XXXIII, Sayı:2, Haziran 2017, s.5-25.

Köprülü, Bülent / Kaneti, Selim

Sınırlı Ayni Haklar, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982-1983.

Köroğlu Ölmez, Belin

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Ticari İşletme Rehni”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Ankara, S. 129, 2017, s. 261-287.

Kuntalp, Erden

“Lex Commisaria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı”, **İnan Kırac’a Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1995, s.151-162.

Kuru, Baki

İcra İflas Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.

Leemann, Hans

Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band IV, Sachenrecht, II. Abteilung: Art. 730-918, Bern, Stämpfli & Cie, 1925.

Love, Inessa/ Martinez Peria, Maria Soledad/ Singh, Sandeep

“Collateral Registries For Movable Assets: Does Their Introduction Spur Firms’ Access To Bank Finance?” **Policy Research Working**, Paper No. 6477, World Bank, Washington.

Makaracı Başak, Aslı

Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2014.

Muşul, Timuçin

İcra ve İflas Hukuku, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.

Narbay, Şafak / Yıldız, Enes

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde Rehinli Taşınır Sicilinin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, 2018, C. XXXIV, S.4, s.37-90

Nomer, Haluk Nami / Ergüne, Mehmet Serkan

Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019.

- Nomer, Haluk Nami “Teminat Amaçlı Vefalı Satışlar ile İnanç Sözleşmeleri ve Lex Commisoria Yasağı”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, **MÜHFD- Hukuk Araştırmaları Dergisi** 2016, C.22, S.3, s.2007-2015.
- Oğuz, Sefer “Ticari İşlemlerde Tescilli Taşınır Rehni”, **Bankacılar Dergisi**, Y.2017, S.100, s.3-31.
- Oğuzman, M. Kemal/ Barlas, Nami **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, 26. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020.
- Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 15. Bası, C. I- II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020 .
- Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer/ Oktay- Özdemir, Saibe **Eşya Hukuku**, 22. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2020.
- Oktay Özdemir, Saibe “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018 (“Sempozyum”)
- Oktay Özdemir, Saibe **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002 (“Sınai Haklar”)
- Okumuş, Selmani / Demir, Bahadır Sabit Dereceler Sisteminde Sözleşmeden Doğan İlerleme Hakkı, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 69 - Sayı 1 - 30 Tem 2020, 605-626.
- Okutan Nielsson, Gül **Şirketler Topluluğu Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2009.
- Olgaç, Furkan **İpotekte Sıra Sistemi ve Boş Dereceye İlerleme**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2014

- Oral, Bahar **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Öğüz, Mehmet Tufan **Motorlu Araç Rehnine İlişkin Uygulamanın Kamuya Açıklık (Aleniyet) İlkesi Açısından Değerlendirilmesi” Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul, Beta Basım, 2000.
- Mualla Öncel/Ahmet Kumrulu/ Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Değişiklikler İşlenmiş 21. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.
- Özsunay, Ergun **Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968.
- Öz, Turgut **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. iur. Merih Kemal Omağ’a Armağan**, C.XVI, S.2, 2017, s. 151-187 (“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni”)
- Öz, Turgut **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)”, Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 125- 140 (“Sempozyum”)
- Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Sungurtekin Özkan, Meral/ Özekes, Muhammet **İcra İflas Hukuku**, 7. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.
- Poroy, Reha / Yasaman, Hamdi **Ticari İşletme Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015 (“Ticari İşletme Hukuku 2015”)
- Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi **Ticari İşletme Hukuku**, 18. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019 (“Ticari İşletme Hukuku 2019”)

- Pulaşlı, Hasan **Şirketler Hukuku, Genel Esaslar**, 3. Bası, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.
- Reisoğlu, Seza **Ticari İşletme Rehni ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1977 (“Sorunlar”)
- Reisoğlu, Seza **Menkul İpoteği- Teslimsiz Menkul Rehni**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1965 (“Menkul İpoteği”)
- Reisoğlu, Seza **Bankacılık Kanunu Şerhi**, 2. Bası, c.1, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2015.
- Reisoğlu, Seza “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenlemeler” **Bankacılar Dergisi**, Yıl:14, S.47, 2003 (“Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenlemeler”)
- Seliçi, Özer “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, **İÜHFİM**, C.XL, S.1-4, 1974, s.427-458.
- Serozan, Rona Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması ve Teminatın Temlik, **Prof Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, İstanbul, Beta Yayınları, 2001, s.1002-1021.
- Serozan, Rona “Taşınmaz Rehni” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt LXIV, 2006, S:2, s.301-324.
- Serozan, Rona **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, C. III İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. Bası. İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016.
- Seven, Vural **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır(Varlık) Rehni**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2019
- Sirmen, Lale “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim İlkeler” **Bilkent Üniversitesi**

	Hukuk Fakóltesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu , 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, (“Sempozyum”)
Sirmen, Lale	Eşya Hukuku , 8. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020.
Şenocak, Kemal/ Kahraman, Zafer/ Tuncer Kazancı, İdil/ Öcal Apaydın, Bahar	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni , Ankara, Yetkin Yayınları, 2019.
Şit İmamoğlu, Başak	Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme , Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017.
Tahiroğlu, Bülent	Roma Borçlar Hukuku , İstanbul, Der Yayınları, 2005.
Tek, Gülen Sinem	Ulaşım Araçları İpoteği , İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2011.
Tekinalp, Ünal	Fikri Mülkiyet Hukuku: Temel Bilgiler, Sözleşmeler, Fikir ve Sanat Eserleri, Markalar, Patentler , Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
Teoman, Ömer	“Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir Mi?”, Tüm Makalelerim Cilt III: 2002-2010, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.
Topçuoğlu, Metin/ Çon, Ömer	Ticari İşletme Rehninde Rehin Alacaklısının Korunması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi , Y. 2011,s.174-214.
Topuz, Murat	Finansal Kiralama Sözleşmesi , Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.
UNCITRAL	Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment, United Nations, 2017. (Çevrimiçi)

https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mlst_guide_to_enactment_e.pdf,

(“UNCITRAL Model Kanun”)

UNCITRAL

Legislative Guide on Secured Transactions, New York: **United Nations Publication**, (çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/09-82670_ebook-guide_09-04-10english.pdf, 21.1.2021 (“UNCITRAL Kılavuz”)

Umur, Ziya

Roma Hukuku Lügatı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1983.

Ülgen, Hüseyin /Helvacı, Mehmet/ Kaya, Arslan/ Nomer Ertan, N. Füsün

Ticari İşletme Hukuku, Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış 6. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2019.

Ülgen, Hüseyin /Helvacı, Mehmet/ Kendigelen, Abuzer/ Kaya, Arslan/ Nomer Ertan, N. Füsün

Ticari İşletme Hukuku, 4. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2015.

Yılmaz, Ejder

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehnine Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, **Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, 16 Şubat 2018, Ed.: A. Lale Sirmen/A. Barış Özbilen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018. (“Sempozyum”)